

Ewaluacja wpływu projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 na poprawę sytuacji społeczno- gospodarczej obszarów objętych rewitalizacją

RAPORT KOŃCOWY

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Badanie ewaluacyjne finansowane jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013

BADANIE EWALUACYJNE PN.:

EWALUACJA WPŁYWU PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WK-P NA LATA 2007-2013 NA POPRAWĘ SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ OBSZARÓW OBJĘTYCH REWITALIZACJĄ

Raport końcowy

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego
pl. Teatralny 2
87-100 Toruń

Wykonawca:

Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp.j.
ul. Spławie 53; 61-312 Poznań
Tel. 61 622 92 06-07, biuro@re-source.pl

1. Wykaz skrótów

CATI	Computer Assisted Telephone Interview (Komputerowo wspomagany wywiad telefoniczny)
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
EU	European Union
FGI	Focus Group Interview (Zogniskowany wywiad grupowy)
GIS	Geographic Information System (System Informacji Geograficznej)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	Individual Depth Interview (Indywidualny wywiad pogłębiony)
ITI	In-depth Telephone Interview (Pogłębiony Wywiad Telefoniczny)
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KM RPO WK-P	Komitet Monitorujący Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
LPR	Lokalny Program Rewitalizacji
LRP	Local Revitalization Programs
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NGO	Non-governmental organization (Organizacja pozarządowa)
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PZP	Prawo Zamówień Publicznych
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej
ROP K-PV	Regional Operational Program for Kujawsko-Pomorskie Voivodeship
RPO WK-P	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko Pomorskiego
RSI	Regionalna Strategia Innowacji
SIMIK	System Informatyczny Monitoringu i Kontroli
UE	Unia Europejska
URPO	Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego
ZPORR	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

2. Spis treści

1. Wykaz skrótów.....	3
2. Spis treści	4
3. Streszczenie.....	6
Metodologia badania	6
Charakterystyka obszarów wytypowanych do rewitalizacji w okresie 2007-2013 – problemy, potrzeby, wyzwania	6
Analiza udzielonego wsparcia w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 w Osi priorytetowej 7. Wsparcie przemian w miastach i obszarach wymagających odnowy	7
Wpływ projektów rewitalizacyjnych na jakość życia mieszkańców miast	8
Identyfikacja potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych.....	8
4. Executive summary	9
Research methodology.....	9
Characteristics of the areas designated for revitalization in the period 2007-2013 – problems, needs and challenges.....	9
Analysis of the support provided by ROP K-PV for 2007-2013 in Priority Axis 7. Support for changes in the cities and areas requiring renovation	10
Evaluation of the impact revitalization projects on the citizens quality of life	11
Identification of needs for revitalization activities.....	11
5. Wprowadzenie.....	12
6. Metodologia badania.....	13
6.1 Metody i techniki badawcze	13
6.1.1 Desk research.....	13
6.1.2 Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)	14
6.1.3 Komputerowo wspomagany wywiad telefoniczny (CATI)	14
6.1.4 Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)	15
6.1.5 Pogłębione wywiady telefoniczne (ITI)	15
6.1.6 Wywiad ekspercki.....	15
6.1.7 Case study	16
6.2 Zestawienie źródeł informacji.....	16
7. Wyniki badania	18
7.1 Charakterystyka obszarów wytypowanych do rewitalizacji w okresie 2007-2013 – problemy, potrzeby, wyzwania	18
7.1.1 Rozkład przestrzenny, wielkość oraz funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR.....	18
7.1.2 Podstawowe potrzeby obszarów wytypowanych do rewitalizacji	57
7.1.3 Potencjał miast w obszarze rewitalizacji oraz stan zaawansowania procesów rewitalizacyjnych przed rozpoczęciem realizacji projektów	64

7.1.4	Postęp realizacji celów LPR.....	68
7.1.5.	Zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej miast wdrażających Lokalne Programy Rewitalizacji.....	81
7.2	Analiza udzielonego wsparcia w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 w Osi priorytetowej 7. Wsparcie przemian w miastach i obszarach wymagających odnowy	94
7.2.1	Dynamika zmian w ramach wdrażania 7. Osi priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013.....	94
7.2.2	Obecny stan oraz wprowadzane zmiany w zakresie wytycznych.....	101
7.2.3	Stopień realizacji wskaźników w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P na lata 2007-2013.....	113
7.2.4	Bariery we wdrażaniu 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013	115
7.2.5	Zgodność projektów realizowanych w ramach RPO- WK-P z celami wytyczonymi przez dokumenty strategiczne miast	118
7.3	Wpływ projektów rewitalizacyjnych na jakość życia mieszkańców miast	126
7.3.1	Wpływ koncentracji wsparcia RPO WK-P 2007-2013 na jakość życia oraz jego determinanty	126
7.3.2	Trafność projektów	140
7.3.3	Efektywność projektów oraz jej determinanty	147
7.3.4	Dobre i złe praktyki.....	156
7.3.5	Bariery realizacji projektów.....	169
7.4	Identyfikacja potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych	172
7.5	Odpowiedzi na postawione pytania badawcze	178
8.	Wnioski i rekomendacje	182
9.	Spisy	195
	Spis rycin	195
	Spis wykresów	196
	Spis tabel	198
10.	Załączniki.....	199
	Wzór kwestionariusza wywiadu CATI z Beneficjentami realizującymi projekty Osi priorytetowej 7. Wspieranie przemian w miastach i w obszarach wymagających odnowy	199
	Wzór kwestionariusza wywiadu CATI z mieszkańcami obszarów wyznaczonych do rewitalizacji.....	205

3. Streszczenie

METODOLOGIA BADANIA

Niniejszy raport został przygotowany przez Pracownię Badań i Doradztwa „Re-Source” Korczyński Sarapata sp. j. w ramach prowadzonego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego badania pn. „Ewaluacja wpływu projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów objętych rewitalizacją”.

Głównym celem badania była analiza wpływu projektów rewitalizacyjnych realizowanych / zrealizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 na jakość życia mieszkańców miast, w tym szczególnie z obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacji. Obszary badawcze obejmowały następujące zagadnienia:

- Charakterystykę obszarów wytypowanych do rewitalizacji w okresie 2007-2013- problemy, potrzeby, wyzwania;
- Analizę udzielonego wsparcia w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 w Osi priorytetowej 7. Wspieranie przemian w miastach i obszarach wymagających odnowy;
- Ocenę wpływu projektów rewitalizacyjnych na jakość życia mieszkańców miast;
- Identyfikację potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych.

W ramach ewaluacji zastosowano następujące metody i techniki badawcze:

- analizę desk research obejmującą najważniejsze dokumenty związane z RPO WK-P oraz wyniki wcześniejszych badań ewaluacyjnych,
- wywiady pogłębione IDI z Beneficjentami Osi priorytetowej 7 (n=5), z pracownikami IZ RPO WK-P, zajmującymi się analizą, monitorowaniem i sprawozdawczością (n=1) oraz zarządzaniem i wdrażaniem 7 Osi priorytetowej RPO WK-P (n=2),
- wywiady pogłębione ITI z Koordynatorami LPR (n=32),
- wywiady eksperckie z pracownikami naukowymi zajmującymi się rewitalizacją (n=2),
- komputerowo wspomagany wywiad telefoniczny CATI z: mieszkańcami obszarów wyznaczonych do rewitalizacji w ramach LPR (n=334), beneficjentami Osi priorytetowej 7. RPO WK-P (n=130),
- studia przypadków projektów będących przykładami tzw. dobrych praktyk (n=5),
- zogniskowany wywiad grupowy (FGI) z przedstawicielami JST, na terenie których realizowane są LPR oraz z Beneficjentami 7 Osi Priorytetowej RPO WK-P (n=2).

CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW WYTYPOWANYCH DO REWITALIZACJI W OKRESIE 2007-2013 – PROBLEMY, POTRZEBY, WYZWANIA

1. Jak wynika z analizy rozkładu przestrzennego (wg gmin) obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR, jest on nierównomierny. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne podejmowano najczęściej w gminach miejskich położonych w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Największe ich skupisko ma miejsce w części południowo-zachodniej regionu. Średnia wielkość obszaru wyznaczonego do rewitalizacji w ramach LPR wyniosła ok. 130 ha. W miastach najmniejszych obszar ten miał zaledwie kilka hektarów, w największych zaś- nawet kilkaset. W przypadku ponad 1/3 miast wytypowanych do rewitalizacji wyznaczono więcej niż jeden obszar. Najczęstszą pełnioną przez nie funkcją jest funkcja mieszkaniowa. Więcej niż połowa obszarów pełni też funkcje; handlowo-usługową, rekreacyjną i kulturową.
2. Na obszarach wyznaczonych do rewitalizacji w ramach LPR występuje szereg problemów. Podstawowe potrzeby wynikają z konieczności zniwelowania takich negatywnych zjawisk jak wysoki poziom: długotrwałego bezrobocia, ubóstwa i wykluczenia, przestępczości i naruszeń prawa, a także niski poziom aktywności gospodarczej oraz szczególnie zniszczone otoczenia. Wymienione wyżej problemy wskazywane były w większości LPR-ów.

3. W okresie poprzedzającym realizację projektów w ramach LPR prowadzono niewiele przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Miasta w większości nie posiadały doświadczenia w tym zakresie przed obecnym okresem programowania. Bez uzyskania dofinansowania ze środków UE ich zdolności rewitalizacyjne byłyby zdecydowanie mniejsze. Większości zadań projektowych w ogóle by nie podjęto.
4. Analiza postępu realizacji celów LPR była bardzo utrudniona ze względu na braki danych oraz liczne błędy w Sprawozdaniach rocznych z realizacji LPR. Analizując postęp rzeczowy należy stwierdzić, iż w 2012 roku nie zrealizowano nawet połowy zamierzonych na ten okres zadań projektowych. Uzupełnieniem były najnowsze dane dot. stopnia wykorzystania alokacji Działania 7.1. Ponad 1/3 miast wykorzystała ją w całości, trzy miasta nie wykorzystały jej wcale, a średnia dla wszystkich LPR-ów oscyluje wokół 80%. Biorąc pod uwagę, że część przedsięwzięć jest jeszcze w trakcie realizacji to dotychczasowy zakres wykorzystania środków można ocenić jako wysoki.
5. Analizując zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej poszczególnych miast największy postęp dokonał się w ośrodkach miejskich liczących 15-20 tys. mieszkańców. Postęp o najmniejszej dynamice wystąpił w miastach subregionalnych. Poprawa nastąpiła w odniesieniu do problemu wykluczenia społecznego oraz wymiaru kulturalno-edukacyjnego, zaś najtrudniejsza sytuacja dotyczy demografii.

ANALIZA UDZIELONEGO WSPARCIA W RAMACH RPO WK-P NA LATA 2007-2013 W OSI PRIORYTETOWEJ 7. WSPARCIE PRZEMIAN W MIASTACH I OBSZARACH WYMAGAJĄCYCH ODNOWY

1. Jeżeli chodzi o dynamikę zmian w ramach wdrażania 7 Osi priorytetowej to: największy przyrost liczby projektów odnotowano od roku 2009 do 2010, najliczniej występowały projekty dot. obiektów użyteczności publicznej oraz mieszkaniowe, ponad połowę beneficjentów stanowiły JST a blisko 1/3 wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, zdecydowanie najwięcej projektów zrealizowano na terenie Torunia¹, suma środków zainwestowanych z funduszy unijnych w 2012 osiągnęła ponad 272 mln zł, nieco mniejsza była wielkość wkładu własnego, zaś wielkość dofinansowania krajowego (spoza środków UE) wyniosła nieco ponad 2 mln zł.
2. Obowiązujące aktualnie Wytyczne dot. przygotowania LPR były wielokrotnie zmieniane w przeciągu ostatnich lat. Zmiany służyły głównie uszczegółowieniu i doprecyzowaniu problematycznych kwestii. Wytyczne przez beneficjentów oceniane są jako pomocne i użyteczne narzędzie.
3. Analiza stopnia realizacji wskaźników 7 Osi Priorytetowej była znacznie utrudniona z powodu braków danych. W ramach Działania 7.1 żaden wskaźnik nie osiągnął poziomu 100% zakładanej wartości docelowej. Tylko ten dot. liczby projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast osiągnął ponad połowę założonej wartości. Jeżeli chodzi o Działanie 7.2 to tylko wskaźnik dot. liczby zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów osiągnął wartość docelową.
4. Do najważniejszych barier we wdrażaniu 7 Osi Priorytetowej należą: utrudniony kontakt z IZ, długi okres oczekiwania na ocenę składanych dokumentów, częste zmiany wytycznych, rozbudowana biurokracja i wymogi formalne, brak danych koniecznych do opracowania LPR, problemy ze stosowaniem Prawa Zamówień Publicznych, opóźnienia ze strony wykonawców.
5. Realizowane projekty są generalnie zgodne z celami dokumentów strategicznych miast. Największa część z nich przyczynia się do realizacji celu polegającego na zwiększeniu poziomu atrakcyjności centrów miast i rozwoju turystyki.

¹ Miasto obniżyło poziom dofinansowania projektów i dzięki temu wsparło ich więcej

WPLYW PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH NA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW MIAST

1. Z perspektywy mieszkańców obszarów rewitalizowanych, w odniesieniu do większości aspektów jakości życia jak i oceny zmian w najbliższej okolicy dominuje przekonanie o braku zmiany. W opinii koordynatorów natomiast aż 3/4 zrealizowanych projektów przynosi obecnie efekty w postaci poprawy komfortu/wygody i bezpieczeństwa mieszkańców.
2. Ponad 90% respondentów spośród mieszkańców obszarów poddanych rewitalizacji zna/kojarzy przynajmniej jeden realizowany w okolicy projekt. Za najbardziej adekwatne uznano projekty z zakresu bezpieczeństwa i infrastruktury. Ocena stopnia adekwatności projektów w opinii mieszkańców była przeciętna, natomiast dużo lepiej ocenili ją sami realizatorzy projektów. Zdecydowana większość beneficjentów twierdzi, że projekty przynoszą już określone korzyści, głównie w zakresie estetyki, turystyki i promocji.
3. Złe praktyki w odniesieniu do realizacji projektów rewitalizacyjnych związane są z: brakiem współpracy z przedsiębiorcami, niskim zaangażowaniem mieszkańców w konsultacje społeczne, brakiem wzajemnego powiązania projektów, traktowaniem rewitalizacji jako remontu czy modernizacji, bez oddziaływania na sferę społeczną.
4. Najczęściej wskazywaną barierą w realizacji projektów była biurokracja, zaś jako najbardziej istotne w tym względzie uznano kwalifikacje personelu.

IDENTYFIKACJA POTRZEB W ZAKRESIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

1. Dotychczasowy kierunek wsparcia jest adekwatny do potrzeb wskazanych w LPR, natomiast cechuje się mniejszą adekwatnością do potrzeb wskazywanych przez samych mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Podejmowane projekty rewitalizacyjne przynoszą efekty w sferze atrakcyjności, turystyki i promocji miasta, zaś mieszkańcy najsilniej odczuwają potrzeby o charakterze podstawowym: z zakresu zdrowia i sytuacji materialnej. Jako najpilniejsze zadania możliwe do podjęcia przez samorządy lokalne wskazywano: polepszenie sytuacji materialnej, podniesienie poziomu zdrowia oraz aktywizację zawodową.
2. Ocena zakresu w jakim dotychczasowe wdrażanie 7 Osi Priorytetowej RPO WK-P przyczyniło się do realizacji jej celów jest utrudniona z powodu znaczących braków danych. Na podstawie istniejących wartości stopnia realizacji wskaźników należy odnotować iż zakładane cele osiągnięto zaledwie w 26%.
3. Działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej. Należy jednak – uwzględniając możliwości, jakie daje dwufunduszowość w przyszłej perspektywie finansowej – rozbudować projekty rewitalizacyjne o komponent społeczny (który winien być obligatoryjny w przypadku przedsięwzięć realizowanych przez instytucje publiczne tj. JST) .
4. Przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych powinien uwzględniać przedsięwzięcia (wyodrębnione np. Działaniem lub Poddziałaniem), których celem będzie „ożywianie” obszarów zrewitalizowanych ze środków RPO WK-P, co przyczyni się do zwiększenia trwałości uzyskanych efektów.

4. Executive summary

RESEARCH METHODOLOGY

This report was prepared by the Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp. j. at the request of the Marshal's Office of Kujawsko – Pomorskie Voivodeship in a study entitled "Evaluation of the impact of revitalization projects implemented under the Regional Operational Program for Kujawsko-Pomorskie Voivodeship for 2007-2013 on the revitalization areas socio-economic situation improvement". The main objective of this study was the analysis of revitalization projects implemented within the ROP K-PV for 2007-2013 impact on the citizens quality of life, especially in the areas designated for revitalization in the Local Revitalization Programs. The research areas include following issues:

- characteristics of the areas designated for revitalization in the period 2007-2013 – problems, needs and challenges;
- analysis of the support provided within ROP K-PV for 2007-2013 in Priority Axis 7. Support for changes in the cities and areas requiring renovation;
- evaluation of revitalization projects impact on the citizens quality of life;
- identification of needs for revitalization activities.

The following research methods and techniques were used within the evaluation:

- Desk Research analysis including key documents related to the ROP K-PV for 2007-2013 and the results of previous evaluation studies;
- Individual in-Depth Interviews (IDI) with: beneficiaries of Priority Axis 7. (n=5), employees of the Managing Institution of ROP K-PV for 2007-2013 involved in the analysis, monitoring and reporting (n=1), management and implementation of the Priority Axis 7. ROP K-PV for 2007-2013 (n=2),
- Individual Telephone Interviews (ITI) with LRP Coordinators (n=32),
- Expert opinion surveys with academics involved in revitalization (n=2),
- Computer Assisted Telephone Interviews (CATI) with the inhabitants of areas designated for revitalization in the LRP (n=334), the beneficiaries of Priority Axis 7. ROP K-PV for 2007-2013 (n=130),
- Case studies of projects identified as "good practice"(n=5),
- Focus Group Interviews (FGI) with representatives of local governments which implement LRP and beneficiaries of Priority Axis 7. ROP K-PV for 2007-2013 (n=130).

CHARACTERISTICS OF THE AREAS DESIGNATED FOR REVITALIZATION IN THE PERIOD 2007-2013 – PROBLEMS, NEEDS AND CHALLENGES

1. The spatial distribution of the areas selected for revitalization in the LRP is unequal. Revitalization projects were implemented mostly in the urban municipalities located in the western part of Kujawsko-Pomorskie Voivodeship. Their greatest concentration is in the south-west part of region. The average size of the area designated for revitalization in LRP was approximately 130 ha. In the smallest towns, this area was just a few hectares, but in largest ones it was up to several hundred hectares. In more than one-third of the cities more than one area was designated. The most common function of the designated areas are housing function, but more than half of the areas has also the function of retail and service space, recreational and cultural.
2. In areas designated for revitalization in the LRP a number of problems was identified. Basic needs are due to high levels of the following negative effects: long-term unemployment, poverty and exclusion, crime and violations of the law, as well as the low level of economic activity and

particularly damaged environment. The above-mentioned problems were indicated in LRPs mostly.

3. Before the implementation of projects planned in the LRP cities there were not many revitalization activities conducted. Most cities did not have experience in this field before the current programming period. Without funding from the EU their revitalization abilities would be very limited.
4. Analysis of the progress in achieving the LRP objectives was very difficult because of missing data as well as numerous mistakes in annual reports on the implementation of LRP. When it comes to material progress, even half of the planned project tasks haven't been completed in 2012. In addition, the analysis of the utilization rate allocation in Measures 7.1. ROP K-PV for 2007-2014 was conducted – more than one third of cities used the entire allocation, three cities have not used it at all and the average for all LRPs oscillates around 80%. Some projects are still in progress, therefore current scope use of funds can be assessed as high.
5. Analyzing the change of cities socio-economic performance, it is worth noting that the greatest progress has been made in towns with 15-20 thousand inhabitants. Progress with the lowest dynamics has occurred in the sub-regional towns. The improvement occurred in the case of social exclusion and in cultural-educational dimension, the most difficult situation applies to demographics.

ANALYSIS OF THE SUPPORT PROVIDED BY ROP K-PV FOR 2007-2013 IN PRIORITY AXIS 7. SUPPORT FOR CHANGES IN THE CITIES AND AREAS REQUIRING RENOVATION

1. With regard to the dynamics of the Priority Axis 7 implementation, worth noting is: highest increase in the number of projects was recorded from 2009 to 2010; housing projects and projects for public buildings were the most numerous; more than half of the beneficiaries were the local government units and nearly one third were residents / housing associations; most projects have been implemented in Torun; the amount of money from EU funds in 2012 reached more than 272 million PLN, a little less was own contribution of a beneficiaries; the size of the national co-financing (outside the EU funds) amounted to slightly more than 2 million PLN.
2. Current Guidelines for the preparation of LRP were modified several times in recent years. The changes include detailing and clarifying the problematic issues. Beneficiaries assess guidelines as helpful and useful.
3. Analysis of the progress in realization of indicators of Priority Axis 7 was very difficult because of missing data. In Measure 7.1 no indicator reached 100% of the assumed target. Only one indicator – the number of projects ensuring sustainable development and improving the attractiveness of cities has reached more than half of predetermined value. In Measure 7.2 only indicator – the number of constructed / reconstructed / equipped objects reached the target value.
4. The major barriers in implementation of the Priority Axis 7 include: difficult contact with ROP K-PV Managing Institution, long waiting time for an assessment of application, frequent changes of guidelines, an extensive bureaucracy and formal requirements, the lack of data needed to develop LRP, problems with the use of the Public Procurement Law, delays in contractors work.
5. The projects are generally consistent with the objectives of cities strategic documents. The largest part of them contributes to achieving objective of increasing the attractiveness of town centers and the development of tourism.

EVALUATION OF THE IMPACT REVITALIZATION PROJECTS ON THE CITIZENS QUALITY OF LIFE

1. Most of the inhabitants declare the lack of change in most aspects of life quality and changes in neighborhood in the result of evaluated revitalization projects. According to the coordinators three quarters of projects brings out effects such as improved comfort / convenience and safety of residents.
2. Over 90% of inhabitants know at least one project from their neighborhood. Residents considered, that most relevant projects are on the safety and infrastructure. The assessment of the adequacy of the projects in the opinion of residents was mediocre, but it is much better assessed project implementers. Most of the beneficiaries said, that the projects had already brought certain advantages, mainly in aesthetics, tourism and promotion.
3. Bad practices in revitalization projects are related to: lack of cooperation with businesses, low-commitment of residents in public consultation, the lack of linkage projects, the perception of revitalization as repair or modernization, without interfering social sphere.
4. The most common difficulty in the implementation of the projects was the bureaucracy, but the most important was limitation of staff qualifications.

IDENTIFICATION OF NEEDS FOR REVITALIZATION ACTIVITIES

1. Current direction of the support is adequate to the needs identified in the LRPs, but it is less suited the needs indicated by the inhabitants. Revitalization projects are effective in the sphere of attraction, tourism and promotion of the city, but most people feel needs about fundamental nature: the health and financial situation. As the most urgent tasks which can be taken by the local authorities inhabitants indicated: improving the material situation and raising the level of inhabitants health and professional activity.
2. The assessment of Priority Axis 7 ROP K-PV for 2007-2013 objectives achieving due to projects implementation is difficult because of missing data. Based on the available indicators should be noted, that the initial objectives were achieved in only 26%.
3. Revitalization projects should be continued in the future financial perspective. However - taking the opportunities offered by double-fund approach in in future financial perspective into account – social component of revitalization projects should be developed (which should be mandatory in the case of projects carried out by public bodies such as local government units).
4. Future – material and financial – range of revitalization actions should include actions (as Measure or Sub-measure), aimed at "reviving" areas which were revitalized within ROP K-P V for 2007-2013, which will help to increase the sustainability of the results.

5. Wprowadzenie

Niniejszy raport został przygotowany przez Pracownię Badań i Doradztwa „Re-Source” Korczyński Sarapata sp. j. w ramach prowadzonego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego badania pn. „Ewaluacja wpływu projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów objętych rewitalizacją”.

Głównym celem badania była analiza wpływu projektów rewitalizacyjnych realizowanych / zrealizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 na jakość życia mieszkańców miast, w tym szczególnie z obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacji (dalej: LPR). Cele szczegółowe badania obejmowały:

- charakterystykę obszarów wytypowanych do rewitalizacji;
- charakterystykę zmian jakie zaszły w obszarach wytypowanych do rewitalizacji pod wpływem środków z RPO WK-P.

W ramach badania zastosowano następujące kryteria badawcze:

- skuteczność - rozumiana jako ocena, czy działania podejmowane w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P na lata 2007-2013 przyczyniają się do likwidacji problemów zidentyfikowanych na poziomie LPR i tym samym miały wpływ na zmiany jakości życia mieszkańców obszarów wytypowanych do wsparcia rewitalizacji w ramach LPR;
- efektywność - rozumiana jako ocena w jakim stopniu działania podejmowane w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P na lata 2007-2013 przyczyniają się do likwidacji problemów wskazanych w LPR, w szczególności w kontekście likwidacji ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarach wytypowanych do wsparcia rewitalizacji w ramach LPR;

Zakres terytorialny badania obejmował obszary województwa kujawsko-pomorskiego wyznaczone do wsparcia rewitalizacji w ramach LPR. Zakres czasowy badania dotyczy okresu od 2007 roku do chwili rozpoczęcia badania. Badanie ewaluacyjne realizowane było w okresie od stycznia do maja 2013 roku. Badaniem objęto następujące kategorie respondentów:

- pracownicy IZ RPO WK-P zajmujący się monitorowaniem, analizą i sprawozdawczością realizacji Osi priorytetowej 7. RPO WK-P;
- pracownicy IZ RPO zajmujący się zarządzaniem i wdrażaniem Osi priorytetowej 7. RPO WK-P;
- beneficjenci Osi priorytetowej 7. RPO WK-P;
- przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego (dalej: JST);
- mieszkańcy miast, w tym szczególnie z obszarów wyznaczonych do rewitalizacji w ramach LPR.

Wyniki ewaluacji skierowane są do: Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego (IZ RPO), Wydziału Zarządzania RPO, Departamentu Wdrażania RPO, Departamentu Planowania Regionalnego, a także beneficjentów RPO WK-P oraz mieszkańców miast, w tym szczególnie obszarów wyznaczonych do rewitalizacji w ramach LPR. W dalszej części raportu przedstawione zostały następujące elementy:

- Metodologia badania
- Wyniki badania obejmujące: charakterystykę obszarów wytypowanych do rewitalizacji w okresie 2007-2013, analizę udzielonego wsparcia w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 w Osi priorytetowej 7, ocenę wpływu projektów rewitalizacyjnych na jakość życia mieszkańców miast oraz identyfikacja potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych, w tym podsumowanie zawierające odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz ocenę metod badań
- Spisy map, wykresów i tabel
- Załączniki zawierające wzory kwestionariuszy badawczych.

6. Metodologia badania

W niniejszej części raportu przedstawiona została metodologia przeprowadzonego badania z uwzględnieniem technik, metod oraz pytań badawczych.

6.1 METODY I TECHNIKI BADAWCZE

W ramach przeprowadzonego badania zastosowano następujące techniki i metody badawcze:

6.1.1 Desk research

Analiza z zastosowaniem techniki desk research (lub Web research, w przypadku analizy źródeł internetowych) obejmowała najważniejsze dokumenty związane z samym RPO WK-P oraz jego wdrażaniem, a także wyniki wcześniejszych badań ewaluacyjnych, w tym następujące źródła:

- Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- Lokalne Programy Rewitalizacji poszczególnych miast;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013;
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 (Uszczegółowienie RPO) wraz z załącznikami:
 - Załącznik III do Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 - Zestawienie wskaźników monitorowania dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013;
 - Załącznik V– Kryteria Oceny Projektów;
 - Załącznik VII - Indykatorywny podział środków w ramach działania 7.1;
- Załącznik nr 1 do Instrukcji wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach RPO WK-P – wskaźniki dodatkowe;
- Załącznik nr 2 do Instrukcji wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach RPO WK-P – Wskaźniki obowiązkowe monitorowania RPO wynikające z Prognozy oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego;
- Priorytety polityki miejskiej samorządu województwa kujawsko-pomorskiego;
- Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020 oraz Założenia Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 zatwierdzone przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 30 maja 2012r.,
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r.;
- Wytyczne Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działań dotyczących mieszkalnictwa z 13 sierpnia 2008 r.;
- Roczne i okresowe sprawozdania z realizacji RPO WK-P na lata 2007-2013 za okres od 2007 r. do I półrocza 2012 r.;
- Stan wdrażania RPO WK-P na lata 2007-2013, stan na dzień 01.02.2013 r.;
- Sprawozdania roczne z realizacji LPR;
- Dane z bazy SIMIK zawierające informacje w zakresie umów o dofinansowanie projektów i wniosków o płatność,
- Dane statystyczne GUS (na potrzeby identyfikacji skali oddziaływania realizacji LPR na zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa);
- Dane monitoringowe – sprawozdania z realizacji LRP (na potrzeby oceny skali oddziaływania realizacji LPR na zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej).

6.1.2 Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)

W ramach niniejszego projektu badawczego technika indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI – *Individual in-Depth Interviews*) zastosowana została w badaniu:

- Beneficjentów Osi priorytetowej 7 (N=5).
- Pracowników IZ RPO WK-P zajmujących się monitorowaniem, analizą i sprawozdawczością realizacji (N=1), a także zarządzaniem i wdrażaniem 7. Osi priorytetowej RPO WK-P (N=2).

Dobór informatorów z ramienia IZ RPO miał charakter celowy - we współpracy z Zamawiającym do udziału w badaniu zaproszone zostały osoby dysponujące najpełniejszą wiedzą i doświadczeniem w zakresie przedmiotu badania - pracownik Biura Wdrażania Projektów (Wydział Wdrażania Projektów, Departament Wdrażania RPO), pracownik Biura Monitoringu i Sprawozdawczości RPO (Wydział Zarządzania RPO, Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi) i pracownik Biura Programowania RPO (Wydział Zarządzania RPO, Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi).

W przypadku wywiadów z Beneficjentami wytypowano koordynatorów przedsięwzięć zidentyfikowanych jako dobre praktyki (realizowanych na terenie Janikowa, Gniewkowa, Torunia, Barcina oraz Inowrocławia). Łącznie zostało przeprowadzonych 8 indywidualnych wywiadów pogłębionych. Wywiady przeprowadzono w dniach: 25-26.04.2013 (IZ RPO) oraz 4 i 8.04.2013 (Beneficjenci).

6.1.3 Komputerowo wspomagany wywiad telefoniczny (CATI)

Technika wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerowo (CATI) została wykorzystana do przeprowadzenia badania wśród:

- beneficjentów Osi priorytetowej 7. RPO WK-P (N=130);
- mieszkańców obszarów wyznaczonych do rewitalizacji w ramach LPR (N=334).

W przypadku badania Beneficjentów zastosowano dobór quasi-zupełny. Badanie prowadzono w okresie 25.02-22.03.2013. Całkowita liczba przeprowadzonych wywiadów wyniosła 130.

Opracowanie sposobu doboru próby dla badania CATI mieszkańców obszarów objętych rewitalizacją w ramach LPR poprzedzone zostało rekonesansem badawczym, w ramach którego zidentyfikowano, iż według zapisów LPR na terenach objętych rewitalizacją zamieszkiwało w chwili opracowywania dokumentów około 190 000 osób². Wobec braków danych o aktualnej liczbie mieszkańców oraz ich strukturze nie było możliwe zastosowanie doboru proporcjonalnego. By uniknąć dominacji w próbie miast dużych o charakterze metropolitalnym i subregionalnych zastosowano dobór losowo-warstwowy nieproporcjonalny polegający na równomiernym rozłożeniu struktury próby na kategorie miast przyjęte w Indykatywnym podziale środków w ramach Działania 7.1. Szczegółową strukturę zakładanej i zrealizowanej próby przedstawia poniższa tabela:

² Na obszarach objętych rewitalizacją w ramach 27 spośród 32 LPR zamieszkiwało 179 890 osób, w pozostałych 5 LPR nie odnaleziono liczby mieszkańców wobec tego przyjęto, iż na ich terenie zamieszkuje około 10 000 osób.

Tabela 1. Struktura próby mieszkańców obszarów objętych rewitalizacją

Lp.	Kategoria miasta	Miasta należące do kategorii	Wielkość próby	
			zakładana	zrealizowana
1.	5 000 - 10 000	Więcbork, Radziejów, Pakość, Strzelno, Nowe, Gniewkowo, Barcin, Janikowo, Sępólno Krajeńskie, Szubin, Kruszwica	53	56
2.	10 000 – 15 000	Koronowo, Ciechocinek, Aleksandrów Kujawski, Mogilno, Golub-Dobrzyń, Wąbrzeźno, Żnin	53	56
3.	15 000 - 20 000	Solec Kujawski, Chełmża, Rypin, Nakło nad Notecią	53	58
4.	Powyżej 20 000 w tym Tuchola i Brodnica	Tuchola, Chełmno Świecie, Brodnica	53	53
5.	Miasta subregionalne	Inowrocław, Grudziądz, Włocławek	54	54
6.	Aglomeracja bydgosko- toruńska	Toruń, Bydgoszcz	54	57
RAZEM			320	334

Źródło: opracowanie własne

łącznie przeprowadzono 334 wywiady CATI. Losowanie mieszkańców przeprowadzone zostało na podstawie najbardziej aktualnej książki telefonicznej obejmującej wszystkich operatorów.

6.1.4 Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)

Zogniskowany wywiad grupowy został wykorzystany jako technika badawcza pozwalająca na wzajemne powiązanie komponentu badawczego i rekomendacyjnego. Do uczestnictwa w wywiadzie zaproszeni zostali przedstawiciele JST na terenie których realizowane są LPR oraz Beneficjenci 7. Osi priorytetowej RPO WK-P. W celu konfrontacji doświadczeń i opinii do udziału w wywiadach zaproszeni zostali przedstawiciele podmiotów różnego typu – w przypadku JST reprezentanci miast różnej wielkości, a w przypadku beneficjentów były to podmioty zróżnicowane względem charakteru prowadzonej działalności – przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych i innych podmiotów. Zrealizowane zostały dwa wywiady FGI. Sesje zostały przeprowadzone w dniu 25.03.2013. Wzięło w nich udział łącznie 18 osób, w tym 2 moderatorów.

6.1.5 Pogłębione wywiady telefoniczne (ITI)

Indywidualne wywiady telefoniczne zostały zastosowane w ramach badania przedstawicieli podmiotów pełniących rolę koordynacyjną dla wdrażania LPR. Wywiady prowadzone były z pracownikami tych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, które wskazane zostały w zapisach LPR jako odpowiedzialne za koordynację wdrażania programu. Zastosowano dobór zupełny. Przeprowadzono łącznie 32 wywiady. Wywiady prowadzono w dniach 25.02 - 22.03.2013.

6.1.6 Wywiad ekspercki

Dobór respondentów wywiadów eksperckich miał charakter celowy. Do udziału w wywiadzie zostali zaproszeni pracownicy naukowcy dwóch jednostek organizacyjnych uczelni wyższych województwa kujawsko-pomorskiego posiadający bogatą wiedzę oraz dorobek naukowy w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich:

- Pracowni GIS i Projektów Rewitalizacji działającej w ramach Instytutu Architektury, Budownictwa i Gospodarki Przestrzennej na Wydziale Studiów Stosowanych Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy,
- Katedry Gospodarki Przestrzennej i Turyzmu na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

łącznie w dniach 13 – 26.03.2013 przeprowadzone zostały 2 wywiady eksperckie z przedstawicielami wymienionych jednostek organizacyjnych uczelni wyższych.

6.1.7 Case study

W ramach poszczególnych studiów przypadków wykorzystana została kombinacja metod i technik badawczych, które pozwolą na pozyskanie możliwie najpełniejszych informacji na temat charakteryzowanego przypadku (wywiady IDI, analiza dokumentacji projektowej, web research).

Przy opracowywaniu studiów przypadku zastosowano dobór celowy polegający na identyfikacji na podstawie dokumentacji projektowej i wyników badania CATI - zespołu cech wskazujących na szczególnie skuteczny i użyteczny charakter rewitalizacji. Opracowano 5 studiów przypadku.

6.2 ZESTAWIENIE ŹRÓDEŁ INFORMACJI

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie pytań badawczych oraz przypisanych do nich technik badawczych i analitycznych, które zostały wykorzystane do udzielenia odpowiedzi na poszczególne pytania.

Tabela 2. Zestawienie pytań badawczych oraz technik badawczych i analitycznych

Lp.	TREŚĆ PYTANIA BADAWCZEGO	TECHNIKI BADAWCZE	TECHNIKI ANALITYCZNE
1.	Jak kształtuje się rozkład przestrzenny, wielkość oraz funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR? (W ramach działań badawczych skonstruowane zostaną mapy obszarów poddawanych i wytypowanych do rewitalizacji)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza jakościowa ■ Analiza statystyczna
2.	Jakie podstawowe potrzeby występują na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR?	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research ■ ITI z koordynatorami LPR 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza jakościowa
3.	Jaka była zdolność miast do rewitalizacji oraz stan zaawansowania procesów rewitalizacyjnych?	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research ■ FGI z JST ■ ITI z koordynatorami LPR 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza jakościowa
4.	Jak kształtuje się postęp realizacji celów LPR? Jak należy go ocenić?	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research ■ IDI z pracownikami IZ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza statystyczna ■ Analiza jakościowa
5.	Jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza miast, na terenie których wdrażano LPR w latach 2007-2011?	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research ■ ITI z koordynatorami LPR ■ CATI z mieszkańcami 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza statystyczna
6.	Jak kształtowała się dynamika zmian w ramach wdrażania 7. Osi priorytetowej RPO WK-P jeśli chodzi o: <ul style="list-style-type: none"> ■ liczbę projektów, ■ rodzaje projektów, ■ rodzaj beneficjentów (forma prawna beneficjenta), ■ obszar interwencji, ■ suma zainwestowanych środków (krajowych i UE), ■ osiągnięte efekty? 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research ■ IDI z pracownikami IZ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza statystyczna ■ Analiza jakościowa
7.	Jak należy ocenić obecny stan oraz wprowadzane zmiany w zakresie wytycznych dotyczących przygotowania LPR, podziału środków, sposobów rozdysponowania, harmonogramu konkursów oraz kryteriów wyboru projektów?	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research ■ IDI z pracownikami IZ ■ ITI z koordynatorami LPR 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza jakościowa
8.	Jak należy ocenić obecny stopień realizacji wskaźników w	<ul style="list-style-type: none"> ■ Desk research 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza statystyczna

Lp.	TREŚĆ PYTANIA BADAWCZEGO	TECHNIKI BADAWCZE	TECHNIKI ANALITYCZNE
	ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P?	<ul style="list-style-type: none"> IDI z pracownikami IZ 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza jakościowa
9.	Jakie są najważniejsze bariery we wdrażaniu 7. Osi priorytetowej RPO WK-P?	<ul style="list-style-type: none"> Desk research IDI z pracownikami IZ ITI z koordynatorami LPR CATI z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
10.	Czy realizowane w ramach RPO WK-P projekty są zgodne z celami wytyczonymi przez dokumenty strategiczne miast?	<ul style="list-style-type: none"> Desk research CATI z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza jakościowa Analiza statystyczna
11.	W jakim stopniu koncentracja wsparcia RPO WK-P w miastach i w obszarach wymagających rewitalizacji ma wpływ na zmiany jakości życia ich mieszkańców?	<ul style="list-style-type: none"> CATI z mieszkańcami oraz beneficjentami ITI z koordynatorami LPR FGI z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
12.	Jak kształtuje się efektywność i trafność projektów realizowanych w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P?	<ul style="list-style-type: none"> Desk research CATI z mieszkańcami oraz beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna
13.	Jakie przedsięwzięcia należy uznać za dobre praktyki w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych?	<ul style="list-style-type: none"> CATI z beneficjentami Desk research IDI z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
14.	Jakiego rodzaju działania należy uznać za przykłady „złych praktyk”?	<ul style="list-style-type: none"> CATI z beneficjentami Desk research 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
15.	Jakie czynniki szczególnie sprzyjają wpływowi projektów na poprawę jakości życia mieszkańców?	<ul style="list-style-type: none"> CATI z beneficjentami oraz mieszkańcami FGI z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
16.	Jakie można wyróżnić determinanty efektywności projektów?	<ul style="list-style-type: none"> CATI z beneficjentami Desk research 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna
17.	Jakie są najważniejsze bariery w realizacji projektów rewitalizacyjnych?	<ul style="list-style-type: none"> CATI z beneficjentami FGI z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
18.	Czy dotychczasowy kierunek wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych został ustalony adekwatnie do potrzeb wskazanych w LPR oraz potrzeb wskazanych przez mieszkańców?	<ul style="list-style-type: none"> Wywiad ekspercki IDI z pracownikami IZ CATI z mieszkańcami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza jakościowa Analiza statystyczna
19.	W jakim zakresie dotychczasowe wdrażanie 7. Osi priorytetowej RPO WK-P przyczyniło się do realizacji jej celów?	<ul style="list-style-type: none"> Desk research IDI z pracownikami IZ 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza statystyczna Analiza jakościowa
20.	Czy działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej?	<ul style="list-style-type: none"> Wywiad ekspercki IDI z pracownikami IZ ITI z koordynatorami LPR 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza jakościowa
21.	Jaki powinien być przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych?	<ul style="list-style-type: none"> Wywiad ekspercki IDI z pracownikami IZ FGI z beneficjentami ITI z koordynatorami 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza jakościowa

Źródło: opracowanie własne

7. Wyniki badania

7.1 CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW WYTYPOWANYCH DO REWITALIZACJI W OKRESIE 2007-2013 – PROBLEMY, POTRZEBY, WYZWANIA

W ramach niniejszego podrozdziału zostały scharakteryzowane obszary wytypowane w województwie kujawsko-pomorskim do rewitalizacji w okresie 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem rozkładu przestrzennego, rozmieszczenia w strukturze poszczególnych miast, wielkości obszarów oraz ich funkcji przed i po realizacji działań rewitalizacyjnych. Na podstawie zebranych charakterystyk stworzona została także typologia obszarów objętych rewitalizacją. Dodatkowo analiza objęła kwestię potrzeb i problemów występujących na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR, w tym także potencjału miast w obszarze rewitalizacji oraz stanu zaawansowania procesów rewitalizacyjnych przed realizacją projektów objętych niniejszą ewaluacją. Obszary wytypowane do rewitalizacji zostały scharakteryzowane także w ujęciu dynamicznym, zarówno pod kątem postępu w realizacji celów LPR, jak i zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej w miastach objętych LPR (z wykorzystaniem wskaźników statystyki publicznej). W ramach niniejszego podrozdziału została także przedstawiona ocena adekwatności celów realizowanych projektów do celów LPR.

7.1.1 Rozkład przestrzenny, wielkość oraz funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR

W ramach niniejszej części przedstawiono charakterystyki poszczególnych obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR w okresie 2007-2013 z uwzględnieniem takich cech podstawowych jak: rozkład przestrzenny, wielkość i funkcje. Zamieszczono także mapy i opis poszczególnych obszarów poddawanych i wytypowanych do rewitalizacji w regionie.

Województwo kujawsko-pomorskie składa się ze 144 gmin, w tym:

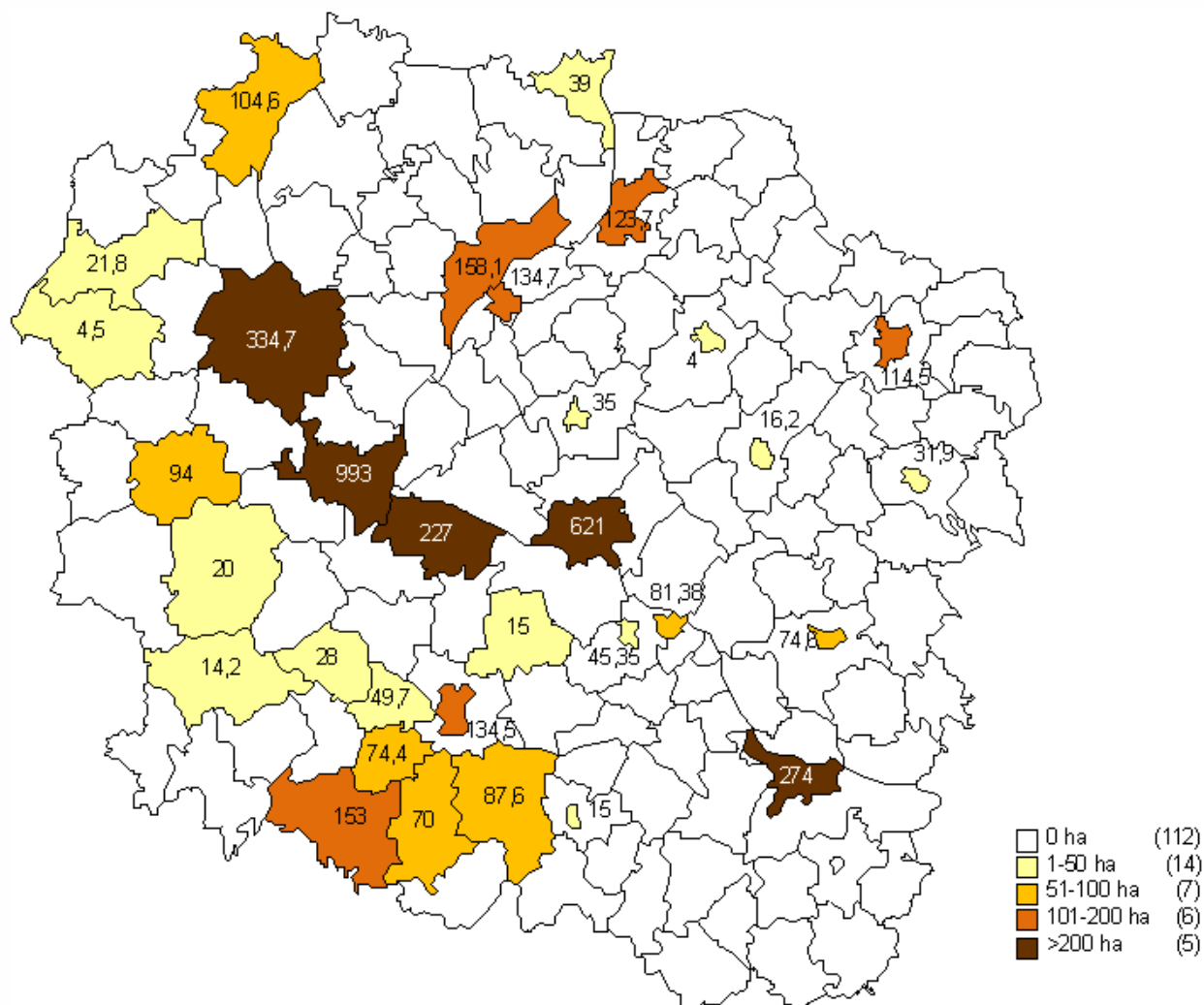
- 17 gmin miejskich,
- 35 gmin miejsko-wiejskich,
- 92 gmin wiejskich.

W całym województwie 32 gminy opracowały Lokalny Program Rewitalizacji. Stanowi to 22,2% wszystkich gmin i 61,5% spośród grupy gmin miejskich i miejsko-wiejskich.

W Lokalnych Programach Rewitalizacji wytypowane zostały obszary kryzysowe, na terenie których zaplanowano realizację projektów rewitalizacyjnych. W przypadku 11 Programów do rewitalizacji wyznaczono więcej niż jeden obszar. W gminie Wąbrzeźno wskazano najmniejszy powierzchniowo obszar – liczy on tylko 4 ha, natomiast zdecydowanie największy obszar wytypowano w Bydgoszczy, jest to 993 ha (składają się na to Śródmieście oraz trzy osiedla mieszkaniowe). Średnia wielkość obszaru wytypowanego dla jednej gminy wdrażającej LPR wyniosła 131,1 ha, natomiast mediana, a więc wartość środkowa wyniosła 74,5 ha.

Gminy, które zdecydowały się na podjęcie działań rewitalizacyjnych w ramach 7 Osi priorytetowej skupiają się raczej w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa. Łączna powierzchnia obszarów wytypowanych do rewitalizacji wyniosła 4196,2 ha.

Rycina 1. Rozkład przestrzenny (wg gmin) oraz wielkość obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR (n=54)

Poniżej wymieniono gminy, rewitalizacji które w Lokalnych Programach Rewitalizacji wytypowały więcej niż jeden obszar³:

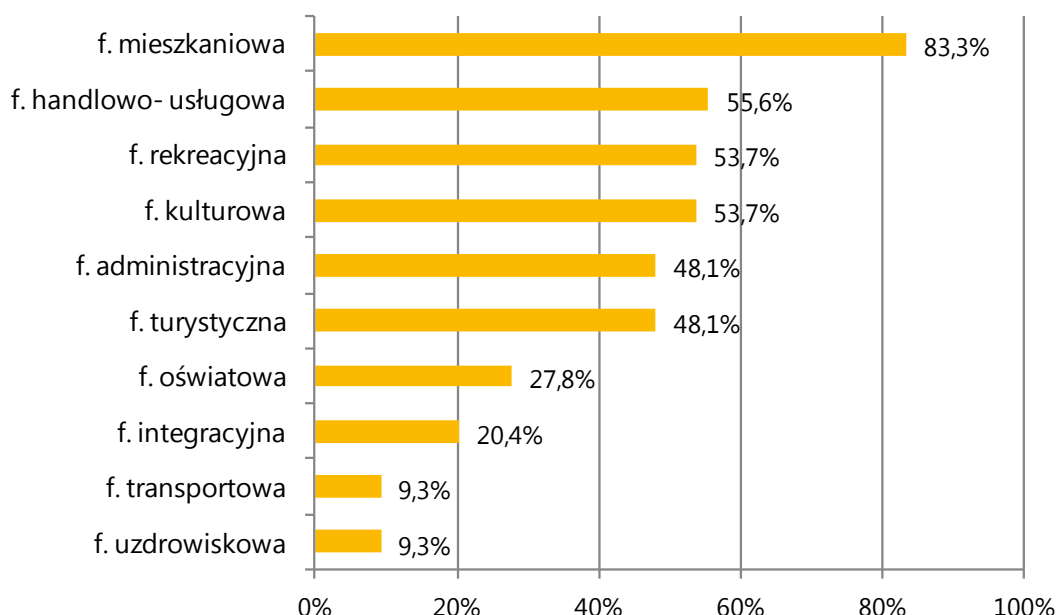
- Bydgoszcz – 993 ha:
 1. Śródmieście – 283 ha
 2. Osiedle Kapuścińska – 340 ha
 3. Osiedle Leśne- 156 ha
 4. Osiedle Wyżyny – 214 ha
- Toruń – 621 ha:
 1. Stare Miasto – 155 ha
 2. Bydgoskie Przedmieście – 466 ha
- Koronowo – 334,7 ha
 1. Stare Miasto- 47,7 ha
 2. Park Grabina- 100,9 ha

³ Na wskazanych obszarach realizowano projekty z Działania 7.1, natomiast projekty z Działania 7.2 mogły być umiejscowione poza granicami obszaru. Przykładem jest projekt dotyczący budowy Centrum Nowoczesności w Toruniu na terenie dzielnicy Mokre Przedmieście.

- 3. Osiedle Mieszkaniowe- 85,9 ha
- 4. Tereny przemysłowe- 100,2 ha
- Świecie – 158,1 ha
 - 1. Śródmieście- Stare Miasto- 128,2
 - 2. Osiedle "Miasteczko"- 11 ha
 - 3. Obszar powojenny- 18,9 ha
- Chełmno 134,7 ha
 - 1. Stare Miasto/ Rybaki- 71,5 ha
 - 2. Dworcowa- Młyńska-10,7ha
 - 3. Ogrody działkowe- 49 ha
 - 4. Dworzec - 3,5 ha
- Inowrocław- 134,5 ha
 - 1. Obszar I – 83 ha
 - 2. Obszar II- 31 ha
 - 3. Obszar III- 20,5 ha
- Nakło nad Notecią – 94 ha
 - 1. Obszar I- 30 ha
 - 2. Obszar II- 29 ha
 - 3. Obszar III- 35 ha
- Kruszwica- 87,6 ha
 - 1. Obszar I – 74,7 ha
 - 2. Osiedle Robotnicze- 13,2 ha
- Ciechocinek- 81,4 ha
 - 1. Park Tężniowy- 40 ha
 - 2. Park Zdrojowy- 18,5 ha
 - 3. Park Sosnowy- 7,9 ha
 - 4. Partery Hellwiga- 15 ha
- Rypin – 31,9 ha
 - 1. Obszar I- 31,9 ha
 - 2. Nowe Osiedle 1,8 ha
- Radziejów- 15 ha
 - 1. Rynek i okoliczne uliczki- 11,1ha
 - 2. Osiedle przy ul. Objazdnej- 3,9 ha

Poniższy wykres obrazuje rozkład funkcji pełnionych przez obszary wytypowane do rewitalizacji. Ze względu na fakt, iż w 10 spośród 32 analizowanych miast wyznaczono więcej niż jeden obszar – jest ich w sumie 54.

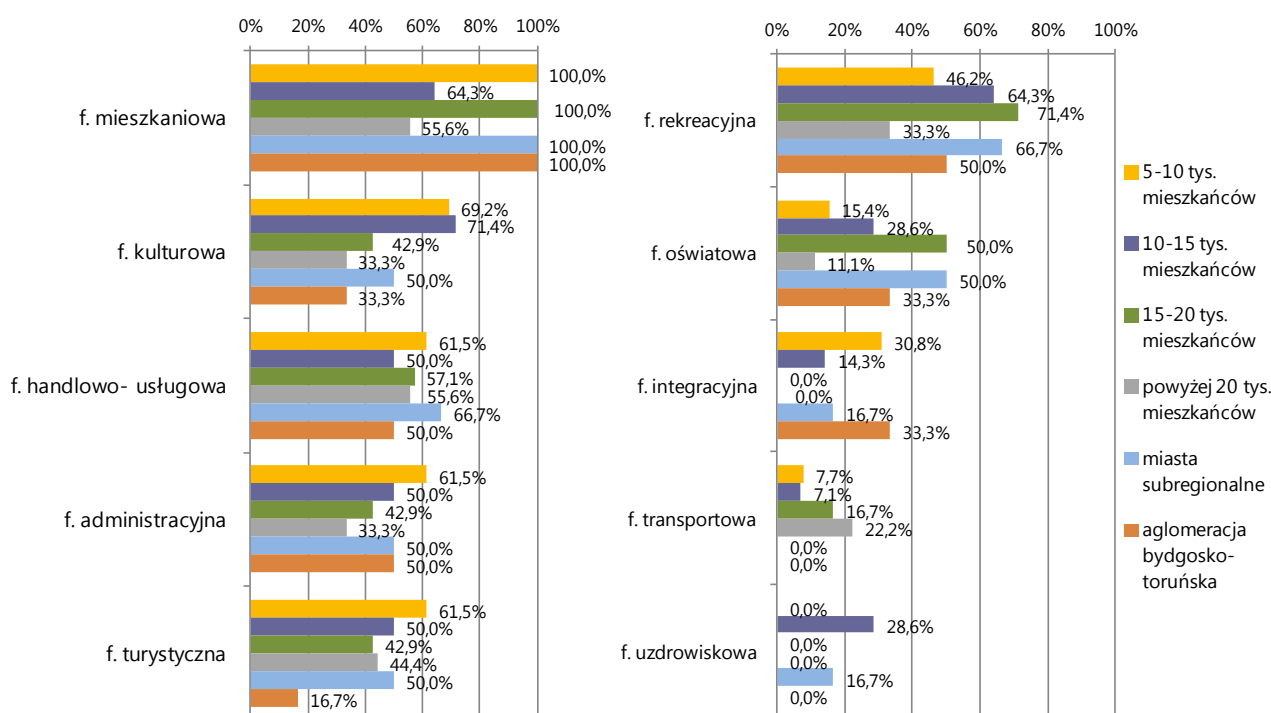
Wykres 1 Funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR (n=54)

Wśród obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach analizowanych LPR dominuje funkcja mieszkaniowa. Wskazana została ona w przypadku ponad 80% obszarów. Nie wymieniano jej w sporadycznych przypadkach, kiedy wytypowane do rewitalizacji obszary obejmowały parki lub tereny powojkowe. Drugą, pod względem częstości występowania funkcją jest funkcja handlowo-usługowa. Jest ona realizowana na 55,6% obszarów. Jak wynika z analizy najważniejszych potrzeb i problemów obszarów rewitalizowanych, często borykają się one z niskim wskaźnikiem aktywności gospodarczej. Choć wymieniona funkcja występuje w ponad połowie przypadków, to zdaniem przedstawicieli jednostek samorządów lokalnych jest ona często za słabo rozwinięta. Kolejne dwie funkcje uzyskały identyczne wyniki pod względem częstości występowania na analizowanych obszarach (53,7%), a są to funkcje: kulturowa i rekreacyjna. Ich duże znaczenie ma związek z charakterem obszarów wskazywanych do rewitalizacji - były to najczęściej centra miast lub tereny obejmujące zielen miejską - parki, okolice jezior i rzek, a więc obszary związane z rekreacją, wypoczynkiem oraz imprezami kulturalnymi, tj. koncerty czy festiwale. Kolejną, wskazaną w przypadku 48,1% obszarów wytypowanych do rewitalizacji, jest funkcja administracyjna. Wiąże się to głównie z umiejscowieniem urzędów w centrach miast, a więc obszarach często typowanych na terenie danej gminy do rewitalizacji. Równie ważna jest także funkcja turystyczna - pełniona przez blisko połowę obszarów. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej było nierzadko jednym z głównych celów jednostek samorządowych opracowujących LPR-y. Funkcja ta często przypisywana jest właśnie najstarszym częściom miast. Duże natężenie obiektów zabytkowych, o historycznym znaczeniu, ma stanowić czynnik przyciągający turystów. Stąd wielość projektów dotyczących rewitalizacji zabytków, placów i rynków staromiejskich. Rzadziej wskazywane funkcje to: oświatowa (27,8%) i integracyjna (20,4%). Natomiast na ostatnim miejscu (po 9,3% wskazań) plasują się: funkcja transportowa (związana zwykle z obszarami obejmującymi tereny dworców kolejowych) oraz uzdrowiskowa (wskazywana w przypadku dwóch miast - Ciechocinka i Inowrocławia, które posiadają status uzdrowiska).

Wykres 2 Funkcje pełnione przez obszary wyznaczone do rewitalizacji według typów miast

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR (n=54)

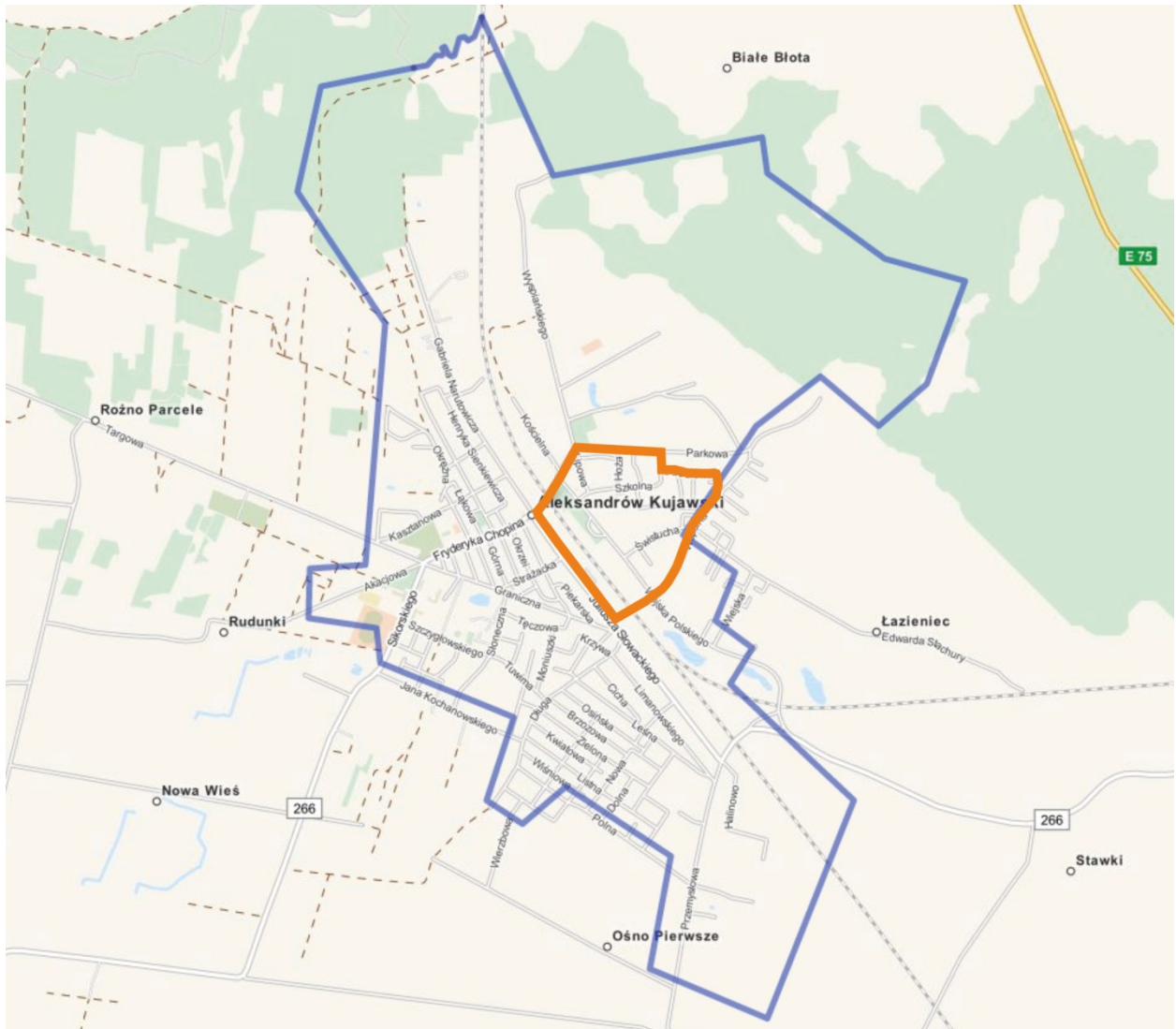
Funkcja mieszkaniowa nie uzyskała maksymalnej ilości wskazań tylko w przypadku obszarów lokalizowanych w miastach liczących 10-15 tys. mieszkańców (64,3%) oraz powyżej 20 tys. mieszkańców (55,6%). Funkcja kulturowa najczęściej wskazywana była w miastach liczących od 10 do 15 tys. mieszkańców, najrzadziej natomiast w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców i w aglomeracji bydgosko-toruńskiej (jest to spowodowane stosunkowo dużą liczebnością obszarów wsparcia z zakresu mieszkalnictwa - osiedli i blokowisk). Jeżeli chodzi o funkcję handlowo-usługową, to w każdym z typów miast była ona wskazywana w odniesieniu do przynajmniej połowy obszarów wytypowanych do rewitalizacji. Funkcje administracyjna i turystyczna w największym stopniu przypisane zostały obszarom wskazanym do rewitalizacji w miastach najmniejszych, liczących 5-10 tys. mieszkańców. Obszary o funkcjach rekreacyjnych występowały natomiast w największej mierze w miastach 15-20 tysięcznych (pełni je aż 71,4% wskazanych tam obszarów do rewitalizacji). Kolejna z funkcji – oświatowa – pełniona jest przez prawie połowę obszarów zlokalizowanych na terenach miast 15-20 tysięcznych oraz subregionalnych. Pozostałe funkcje: integracyjna, transportowa i uzdrowiskowa, wskazywane były znacznie rzadziej. Często w ogóle nie odnotowano tego rodzaju funkcji wśród obszarów wskazanych do rewitalizacji w określonych kategoriach wielkościowych miast. I tak funkcja integracyjna maksymalną ilość wskazań (1/3 obszarów) uzyskała w odniesieniu do miast aglomeracji bydgosko-toruńskiej. Transportowa jedynie w miastach z kategorii powyżej 20 tys. mieszkańców osiągnęła wartość przekraczającą 20% wskazań. Natomiast funkcja uzdrowiskowa została przypisana niemal 30% obszarów w miastach małych, liczących 10-15 tys. mieszkańców.

Poniżej przedstawiono mapy⁴ oraz charakterystykę poszczególnych obszarów poddawanych i wytypowanych do rewitalizacji w ramach każdego z LPR w województwie kujawsko-pomorskim⁵.

⁴ Ze względu na różną wielkość oraz ilość obszarów rewitalizowanych na terenie poszczególnych miast, prezentowane mapy przedstawione zostały w różnych skalach.

⁵ Liczba projektów obejmuje tylko te przedsięwzięcia, w przypadku których podpisano już umowy o dofinansowanie. W niektórych miastach, jak np. w Toruniu, docelowa liczba projektów, wpisanych w LPR jest znacznie wyższa.

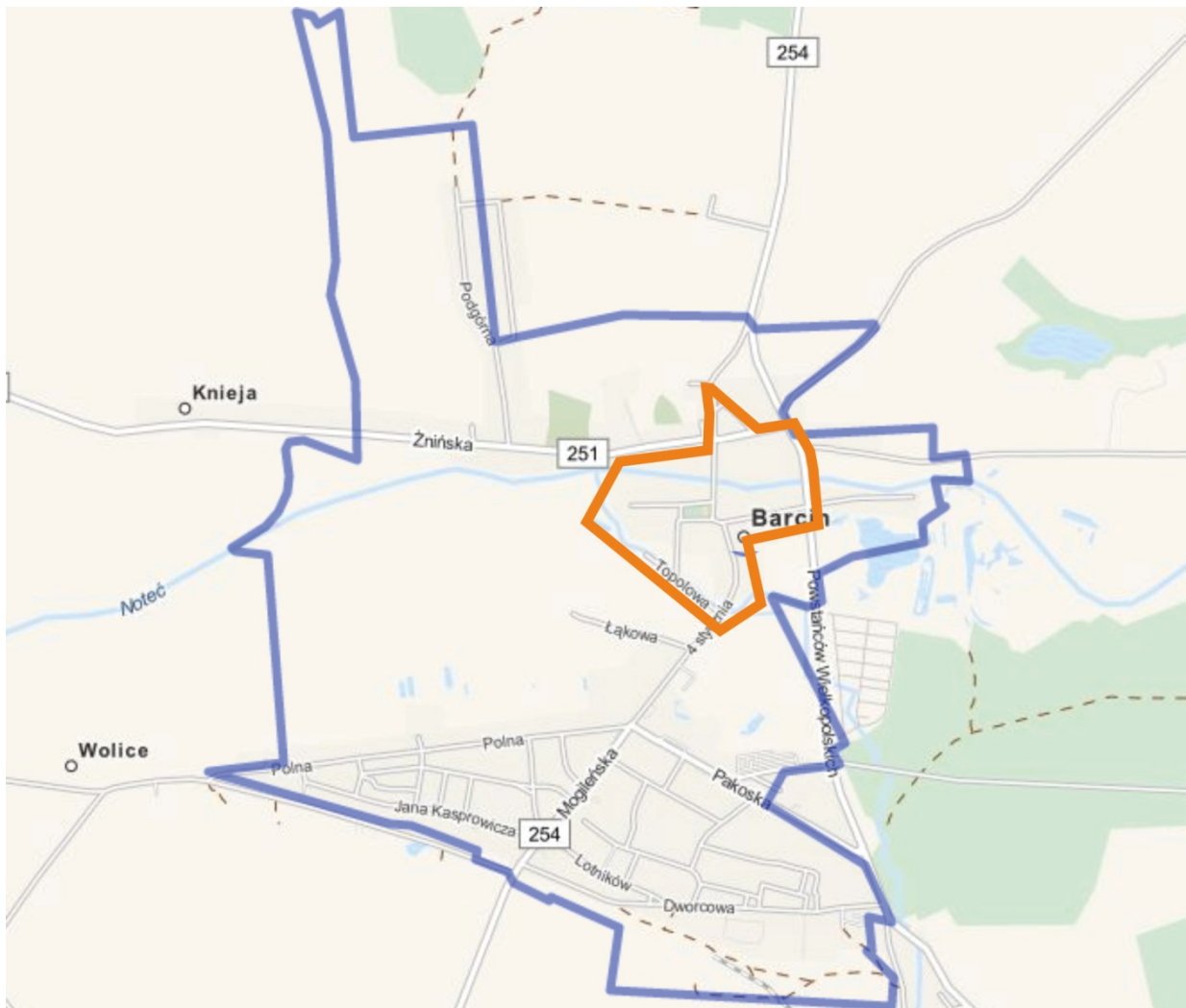
Rycina 2. Aleksandrów Kujawski

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Aleksandrów Kujawski wyznaczono tu jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 45,5 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, rekreacyjną, transportową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 720 576,28 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

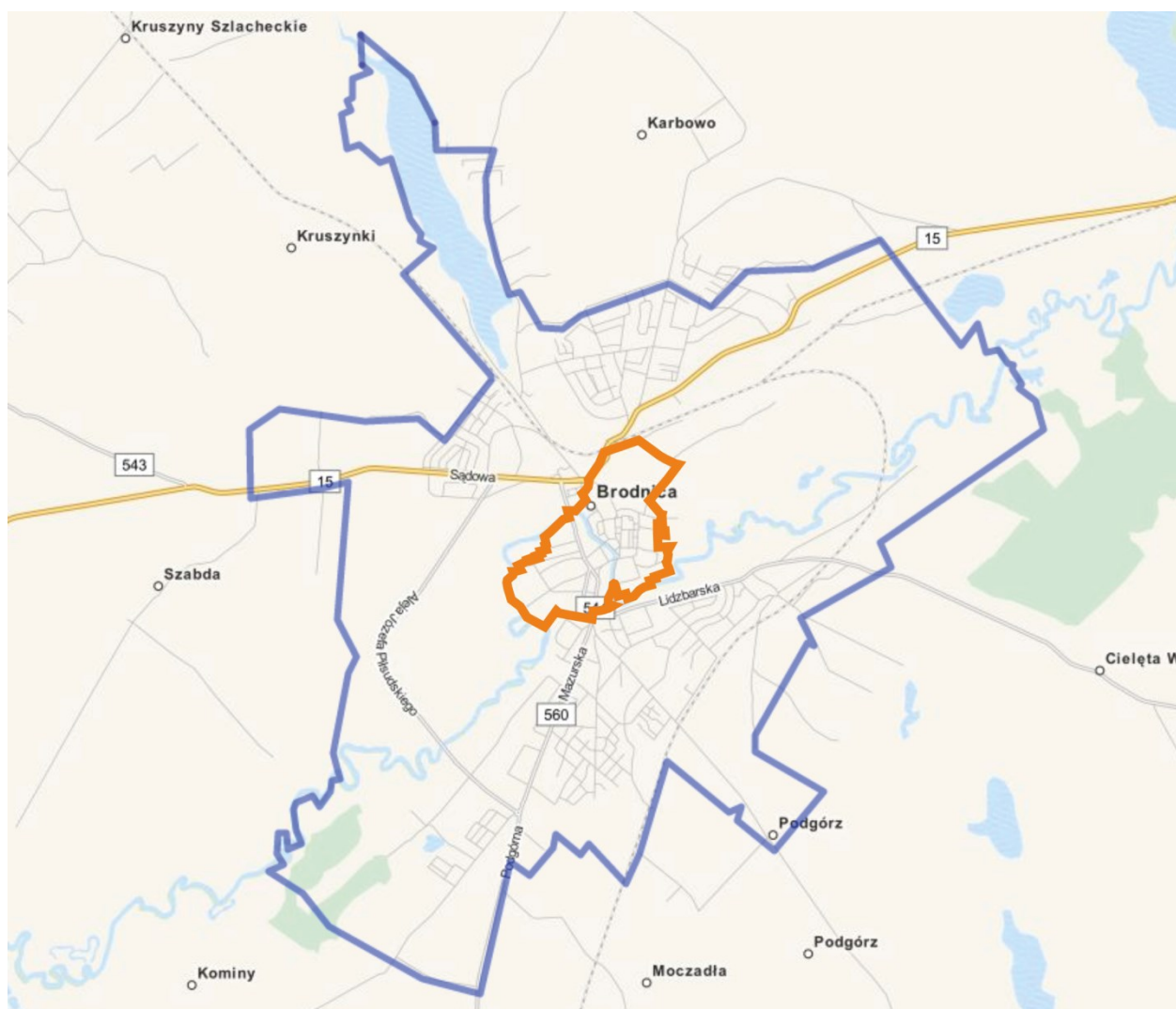
Rycina 3. Barcin

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Barcin wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 28 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, oświatową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 826 410,11 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 3.

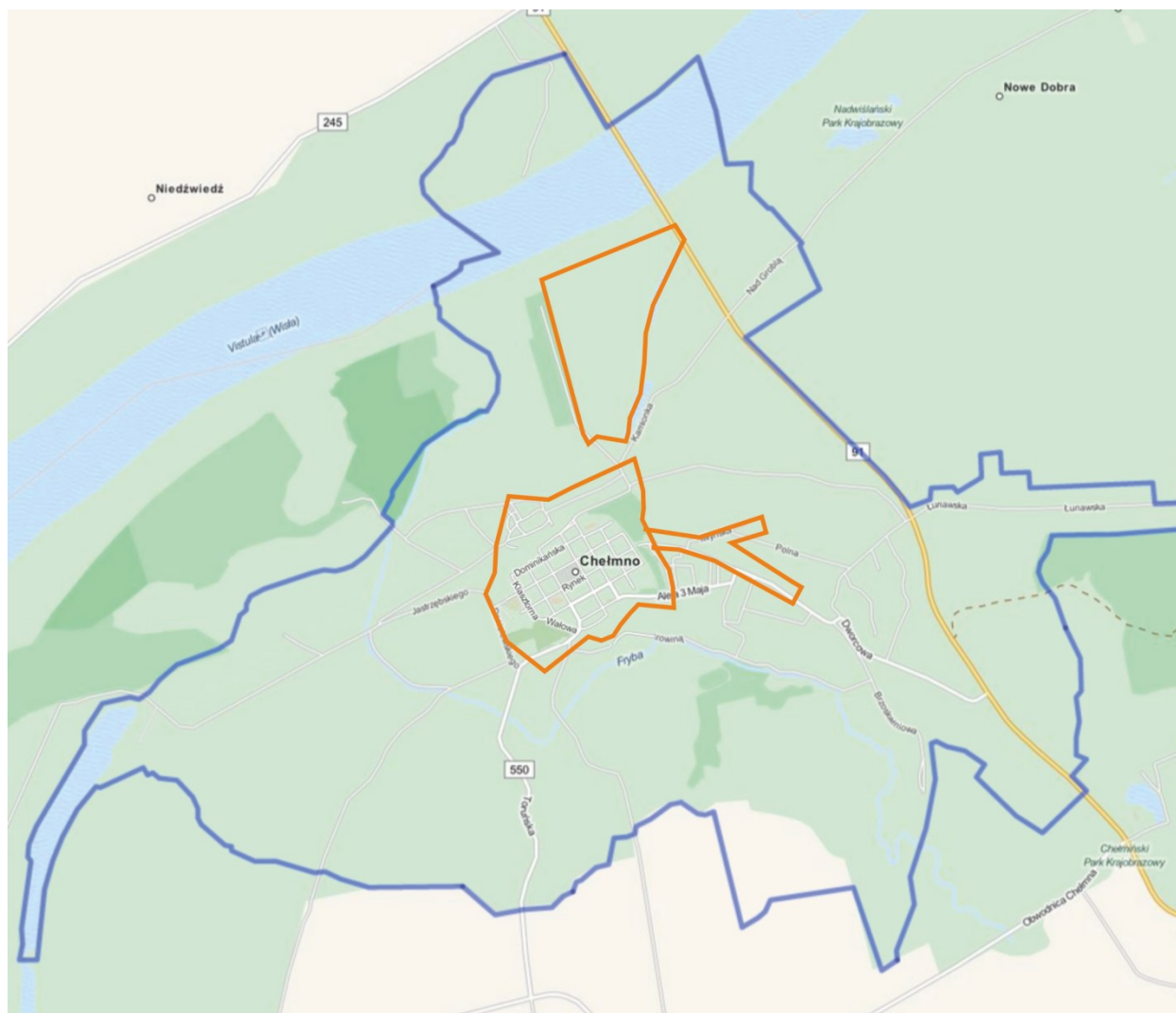
Rycina 4. Brodnica

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Brodnica wyznaczono tu jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 114,5 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 6 048 632,11 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2.

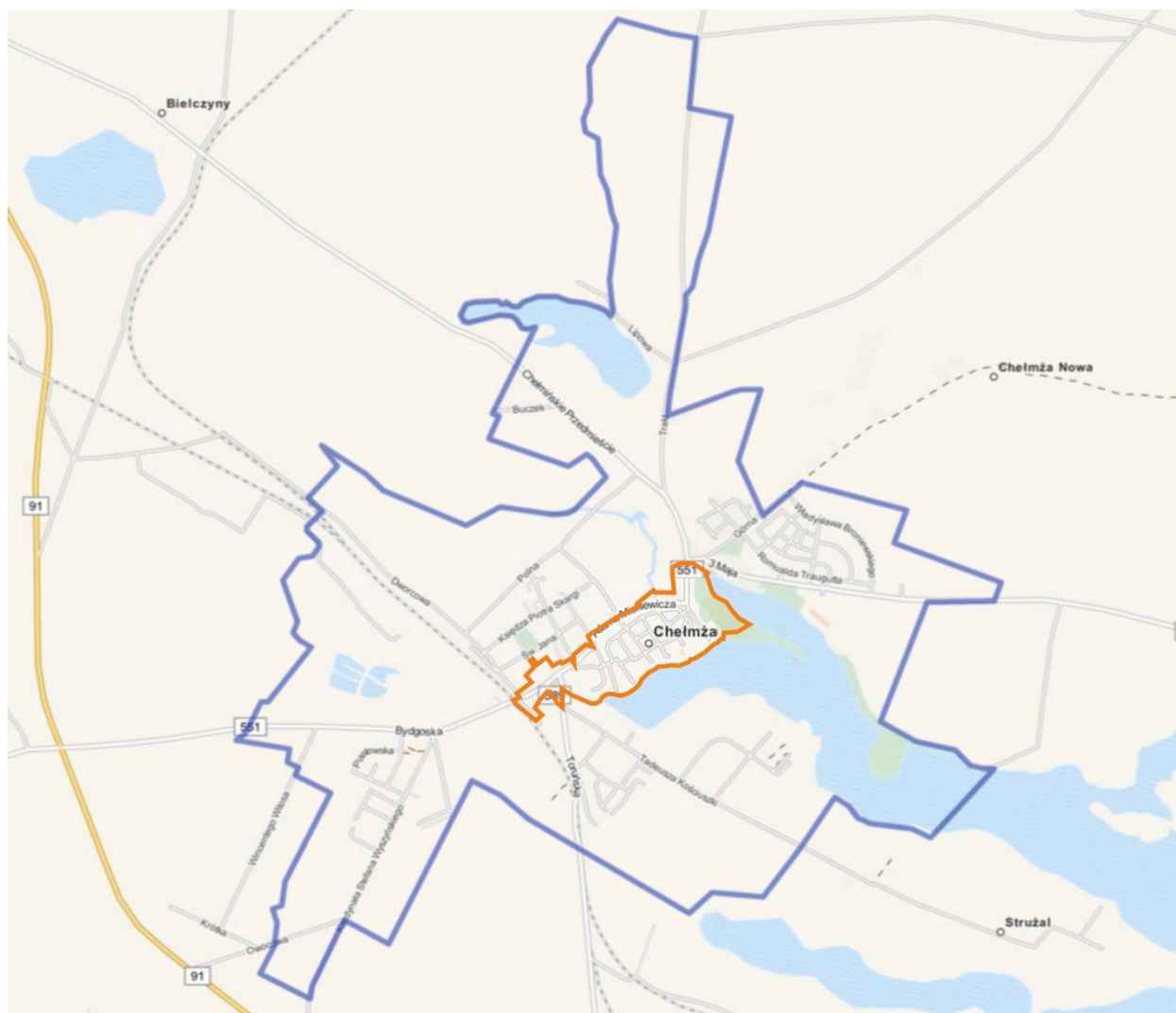
Rycina 6. Chełmno

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Chełmno wyznaczono cztery obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 134,7 ha. Obszar I- Stare Miasto/ Rybaki (71,5 ha) pełni następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną. Obszar II- Dworcowa/ Młyńska (10,7 ha) oraz obszar III- Dworzec (3,5 ha) pełnią funkcję transportową. Obszar IV- Ogrody działkowe (49, ha) pełni funkcję rekreacyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 4 477 921,63 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

Rycina 7. Chełmża

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Chełmża wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 35 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, turystyczną, rekreacyjną, integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 201 822,75 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

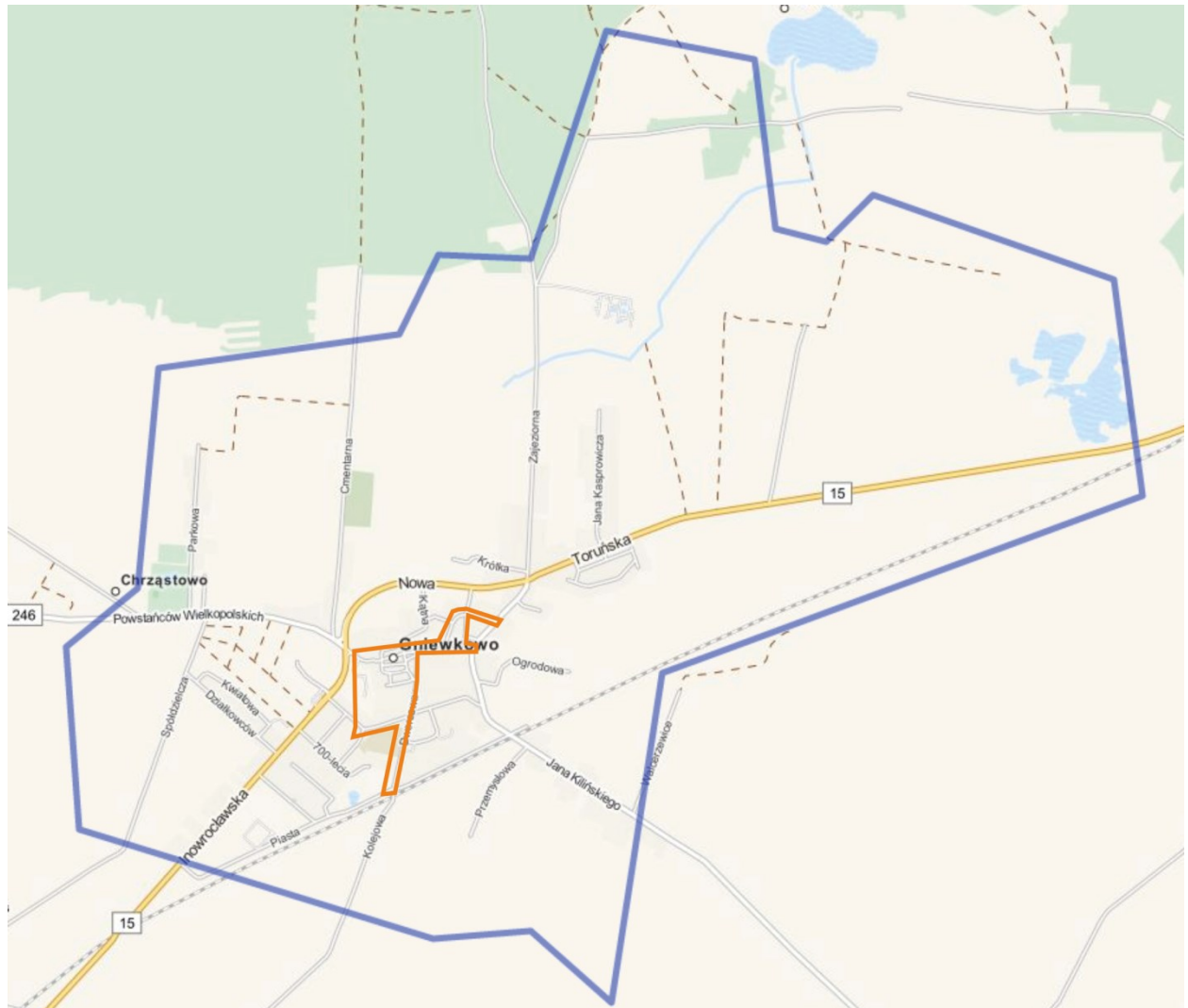
Rycina 8. Ciechocinek

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Ciechocinek wyznaczono cztery obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 81,4 ha. Obszar I-III- Park Tężniowy (40ha), Park Zdrojowy (18,5 ha), Park Sosnowy (7,9 ha), pełnią funkcje: kulturową, turystyczną, rekreacyjną, uzdrowiskową. Obszar IV- Partery Hellwiga (15 ha) poza wymienionymi wcześniej pełnią także funkcję oświatową i mieszkaniową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 403 287,71 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

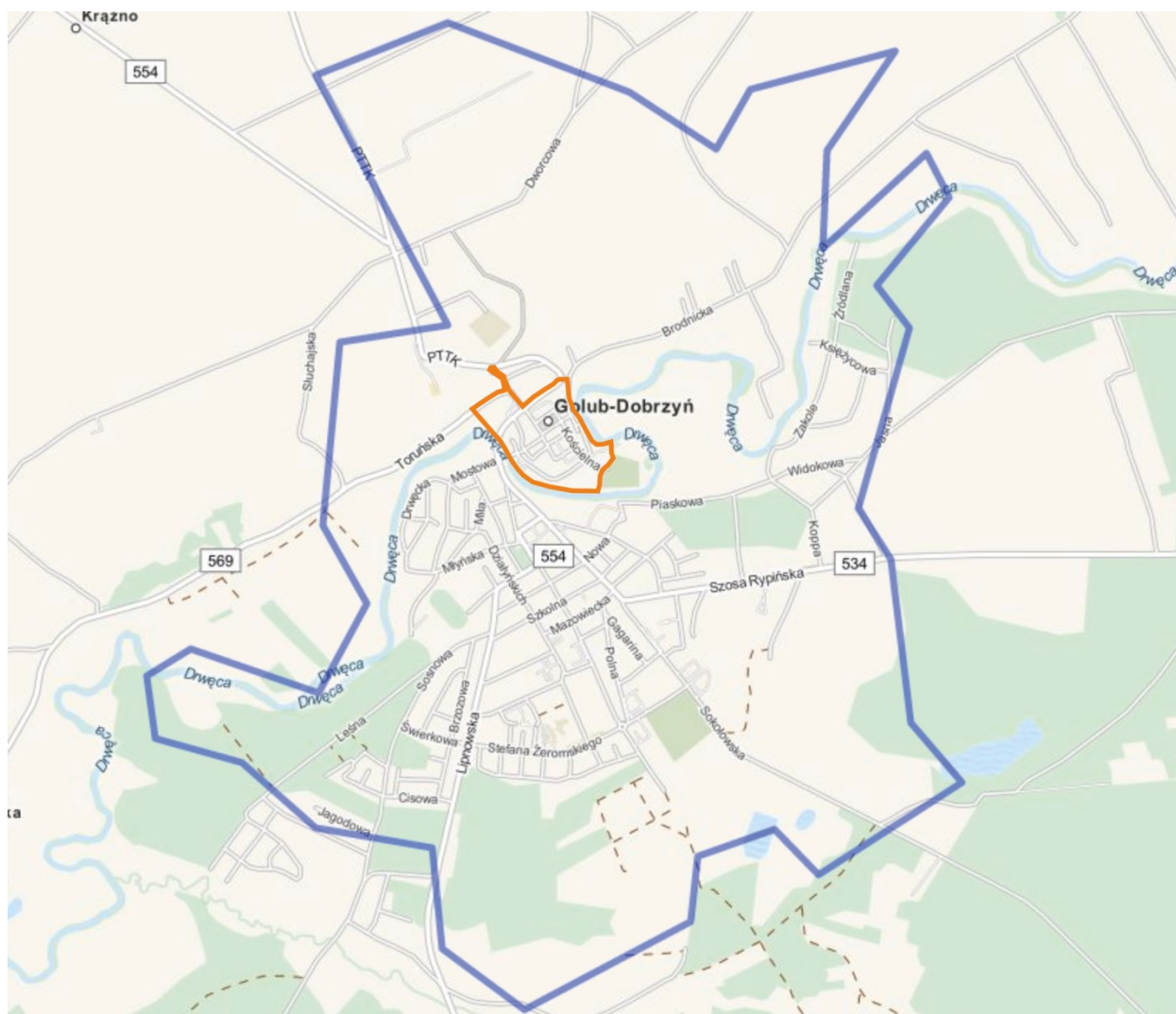
Rycina 9. Gniewkowo

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Gniewkowo wyznaczono tu jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 15 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 694 398,16 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

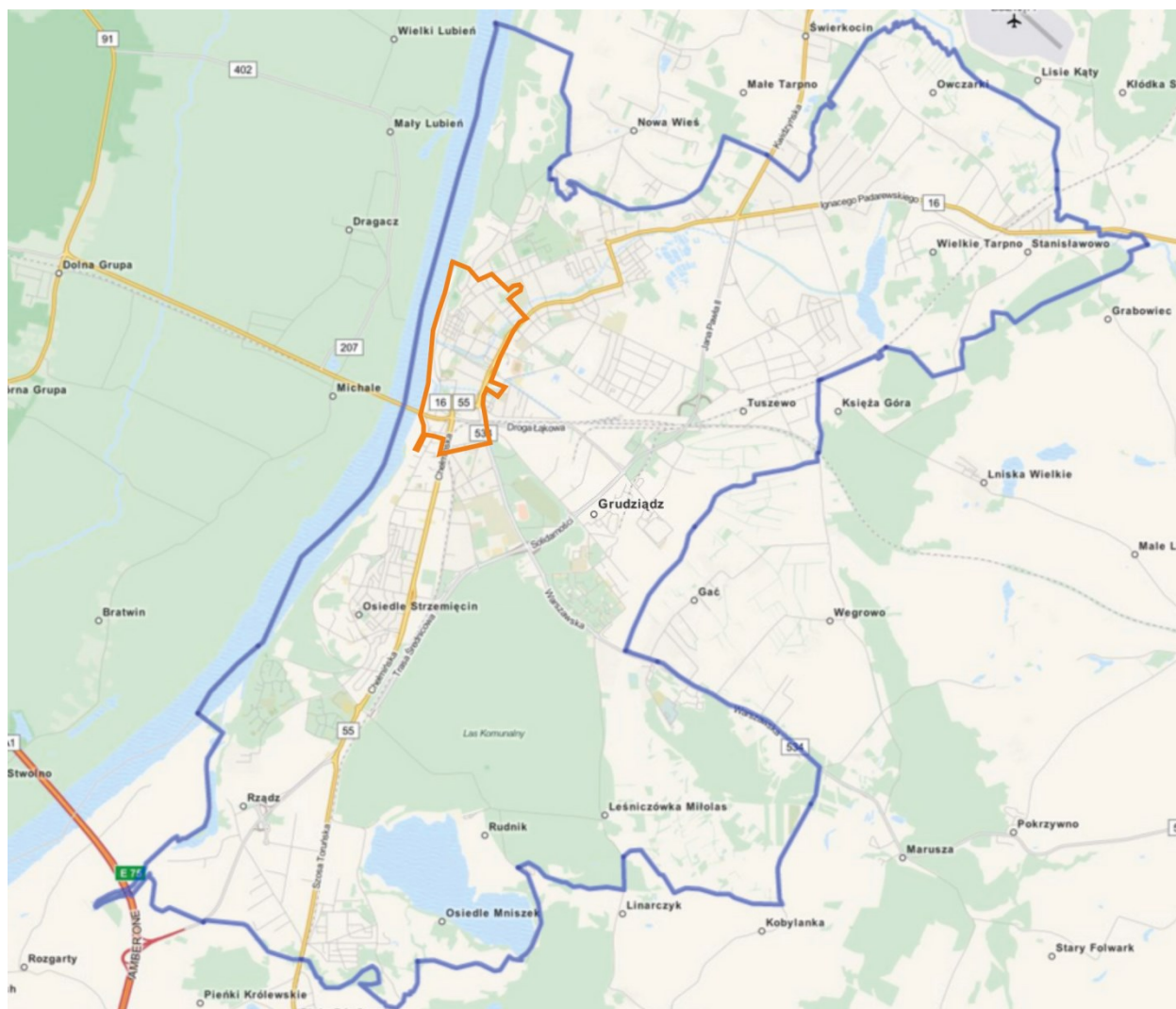
Rycina 10. Golub-Dobrzyń

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Golub-Dobrzyń wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 16,2 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, kulturową, rekreacyjną, oświatową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 841 764,88 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

Rycina 11. Grudziądz

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Grudziądz wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 123,7 ha. Obszar pełni następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, kulturową, rekreacyjną, oświatową, handlowo-usługową i turystyczną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 22 888 925,64 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 5

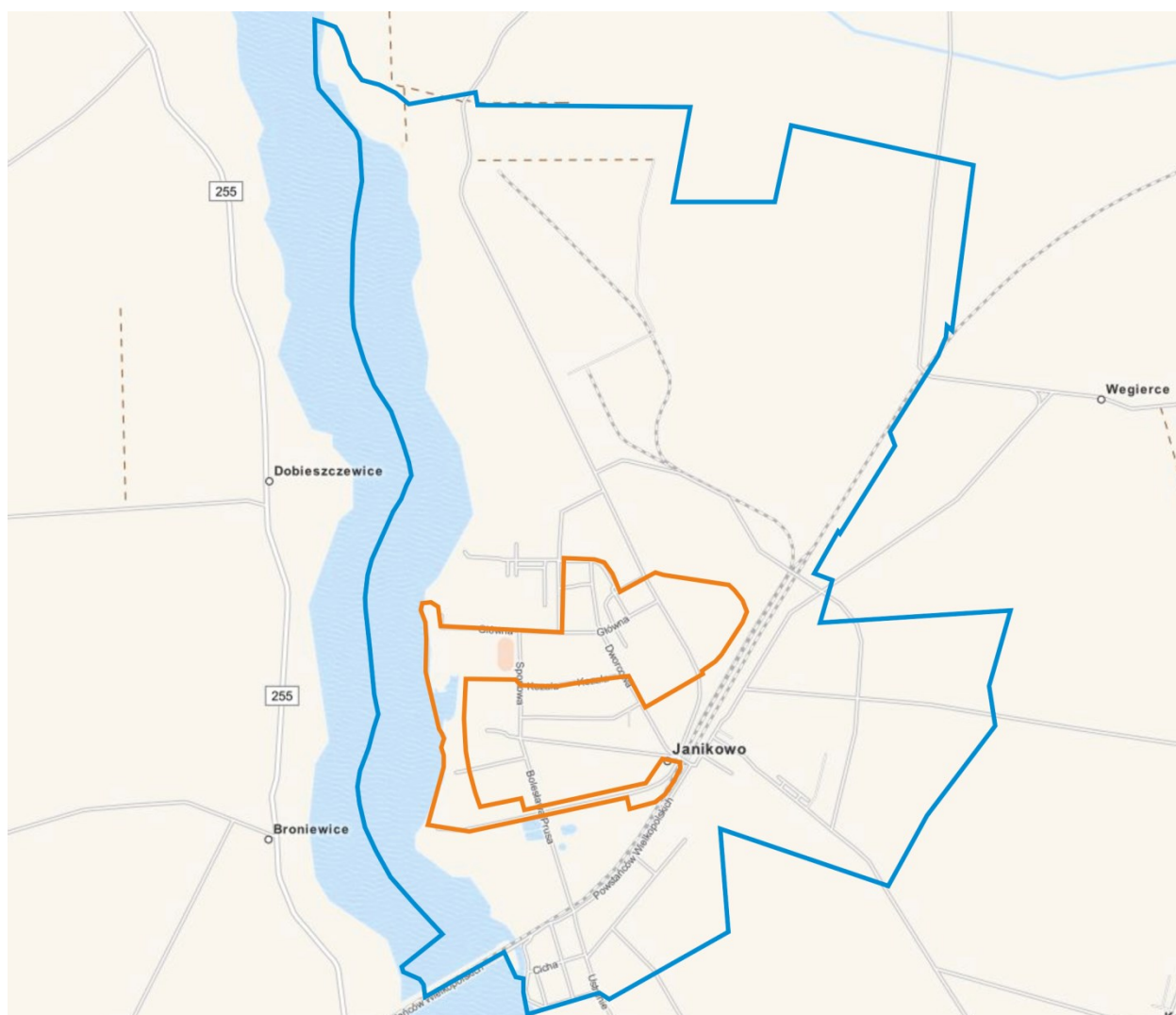
Rycina 12. Inowrocław

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Inowrocław wyznaczono trzy obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 134,5 ha. Obszar I (83 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, oświatową i uzdrowską. Obszary II (31 ha) i III (20,5 ha) pełnią głównie funkcję mieszkaniową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 17 723 903,73 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 7

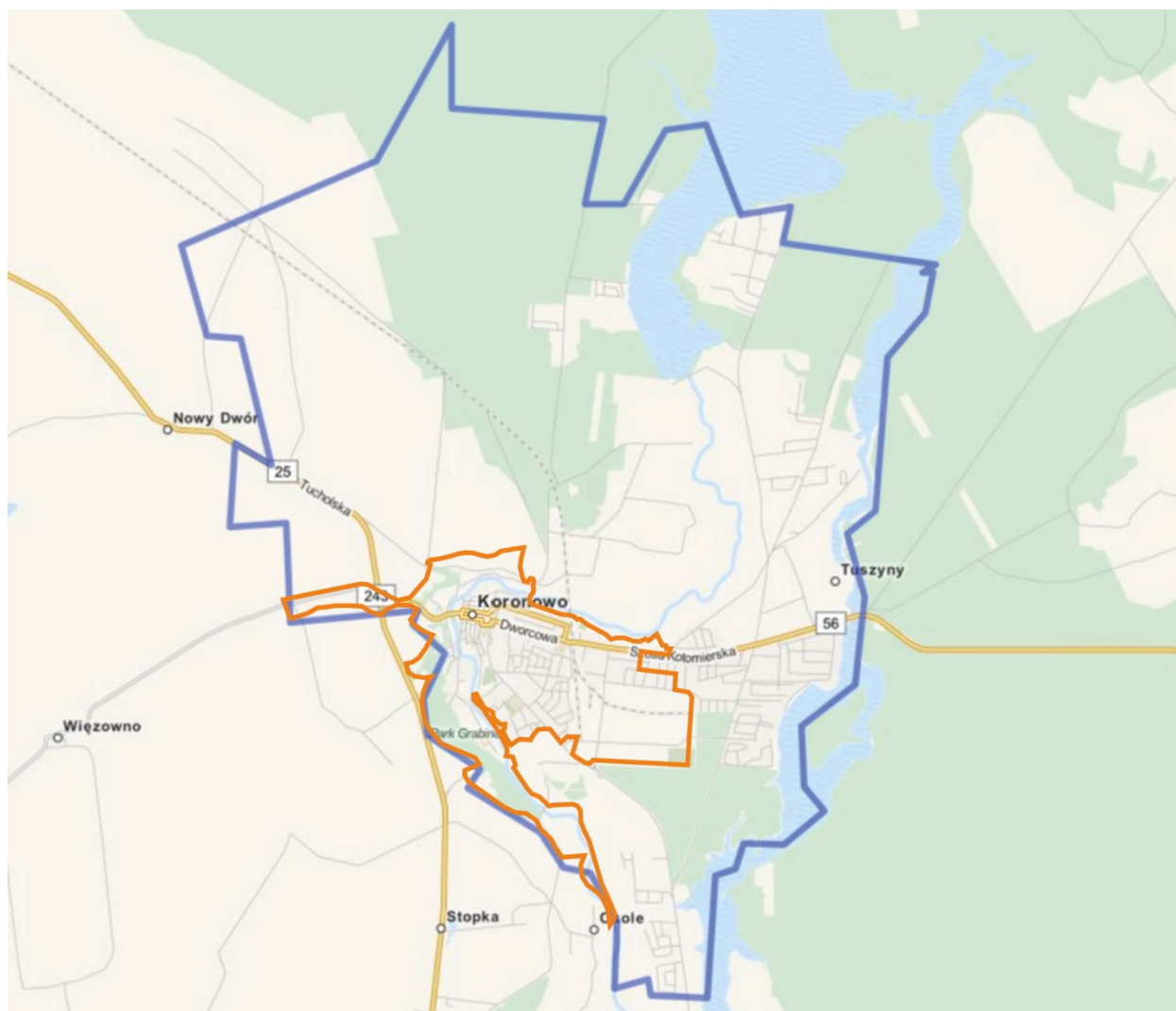
Rycina 13. Janikowo

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Janikowo wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o wielkości 74,4 ha. Obszar ten pełni następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, turystyczną, rekreacyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 133 417,21 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

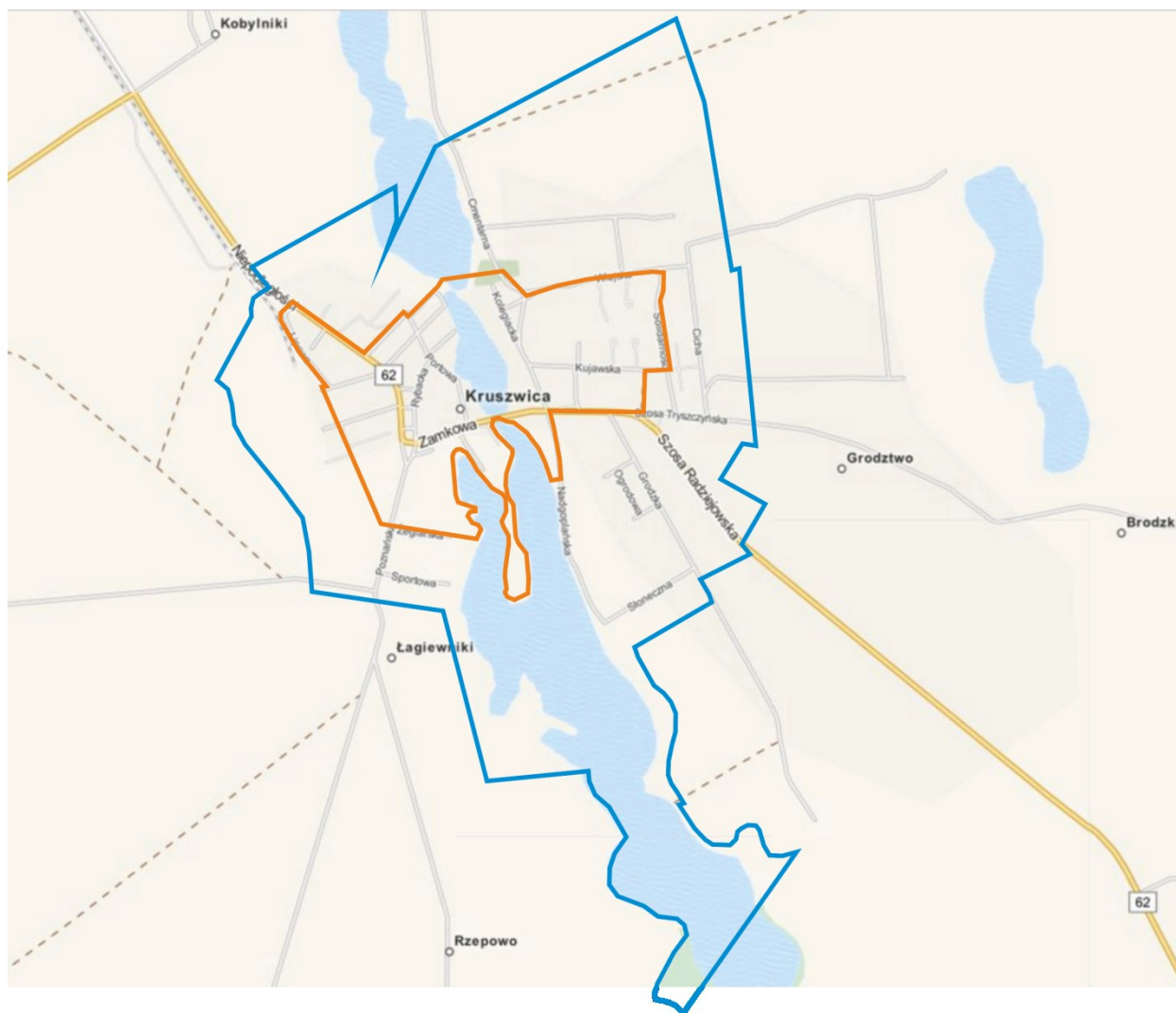
Rycina 14. Koronowo

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Koronowo wyznaczono cztery obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 334,7 ha. Obszar I- Stare Miasto (47,7 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową i oświatową. Obszar II- Park Grabina (100,9 ha) pełni funkcje: turystyczną i rekreacyjną. Obszar III- Osiedle Mieszkaniowe (85,9 ha) pełni głównie funkcję mieszkaniową, ale również administracyjną i handlowo-usługową. Obszar IV- Tereny przemysłowe (100,2 ha) pełnią funkcję handlowo- usługową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 386 756,81 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

Rycina 15. Kruszwica

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Kruszwica wyznaczono dwa obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 87,6 ha. Obszar I (74,4 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową i turystyczną. Obszar II- Osiedle Robotnicze pełni funkcję mieszkaniową oraz handlowo usługową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 178 279,17 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 0⁶

⁶ W chwili realizacji badania gmina Kruszwica była na etapie podpisywania umowy o dofinansowanie projektu.

Rycina 16. Lipno

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Lipno wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o wielkości 74,6 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, oświatową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 279 589,66 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 3

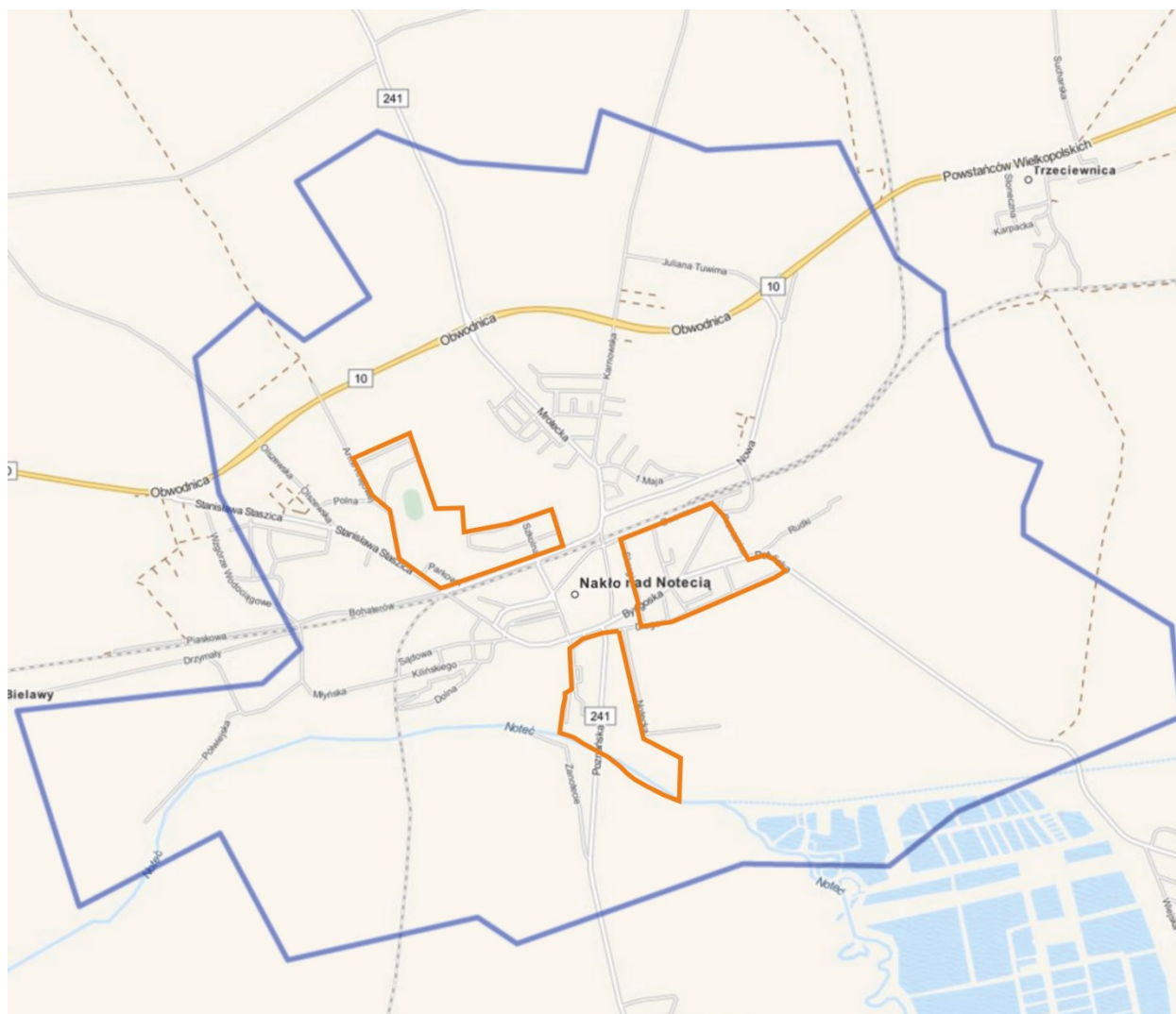
Rycina 17. Mogilno

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Mogilno wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 153 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną, rekreacyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 716 169,94 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

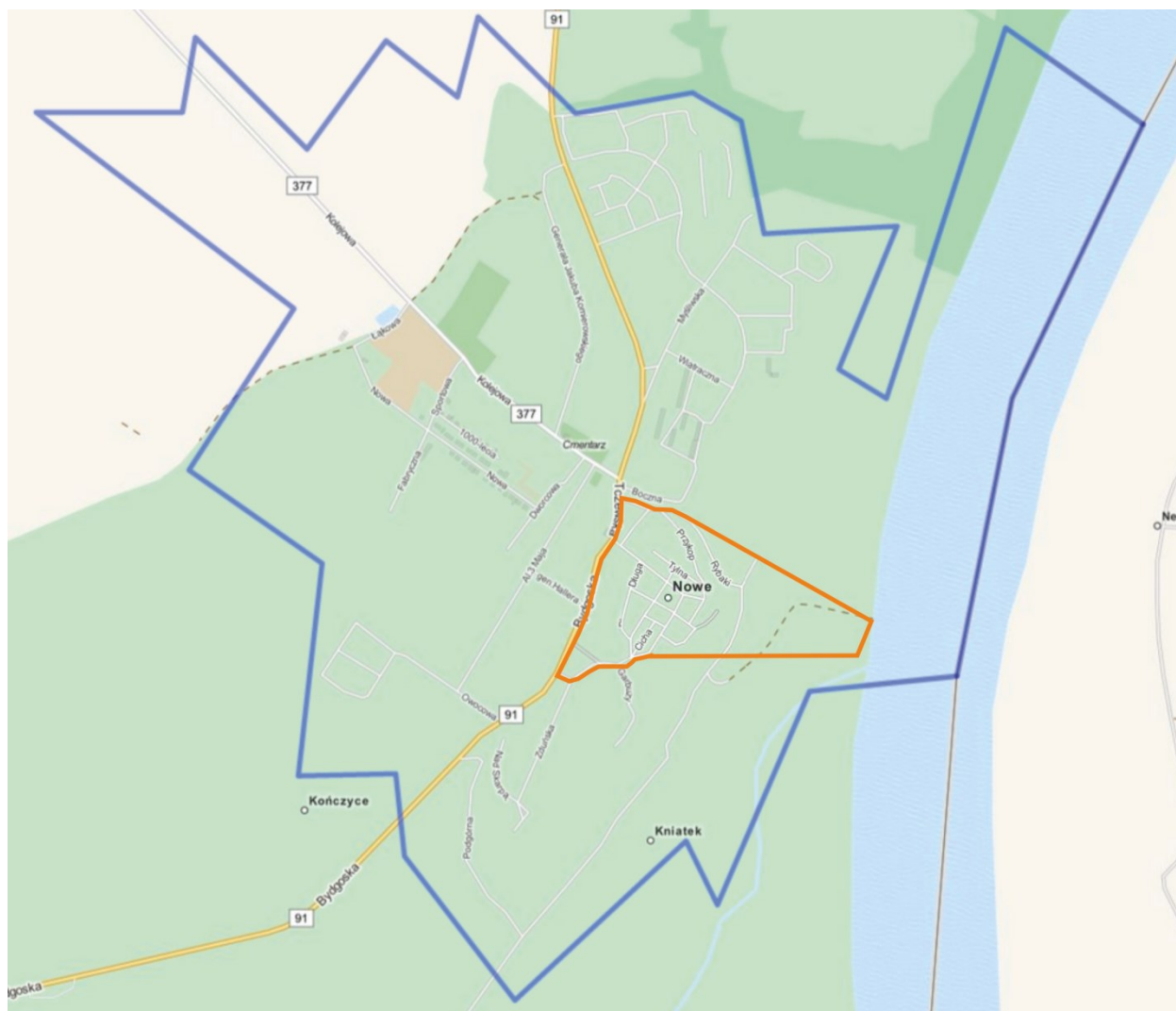
Rycina 18. Nakło n. Notecią

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Nakło nad Notecią wyznaczono trzy obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 94 ha. Obszar I (30 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, handlowo-usługową, turystyczną, rekreacyjną, oświatową. Obszar II (29 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, turystyczną i rekreacyjną. Obszar III (30 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, rekreacyjną i transportową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 4 067 561,61 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

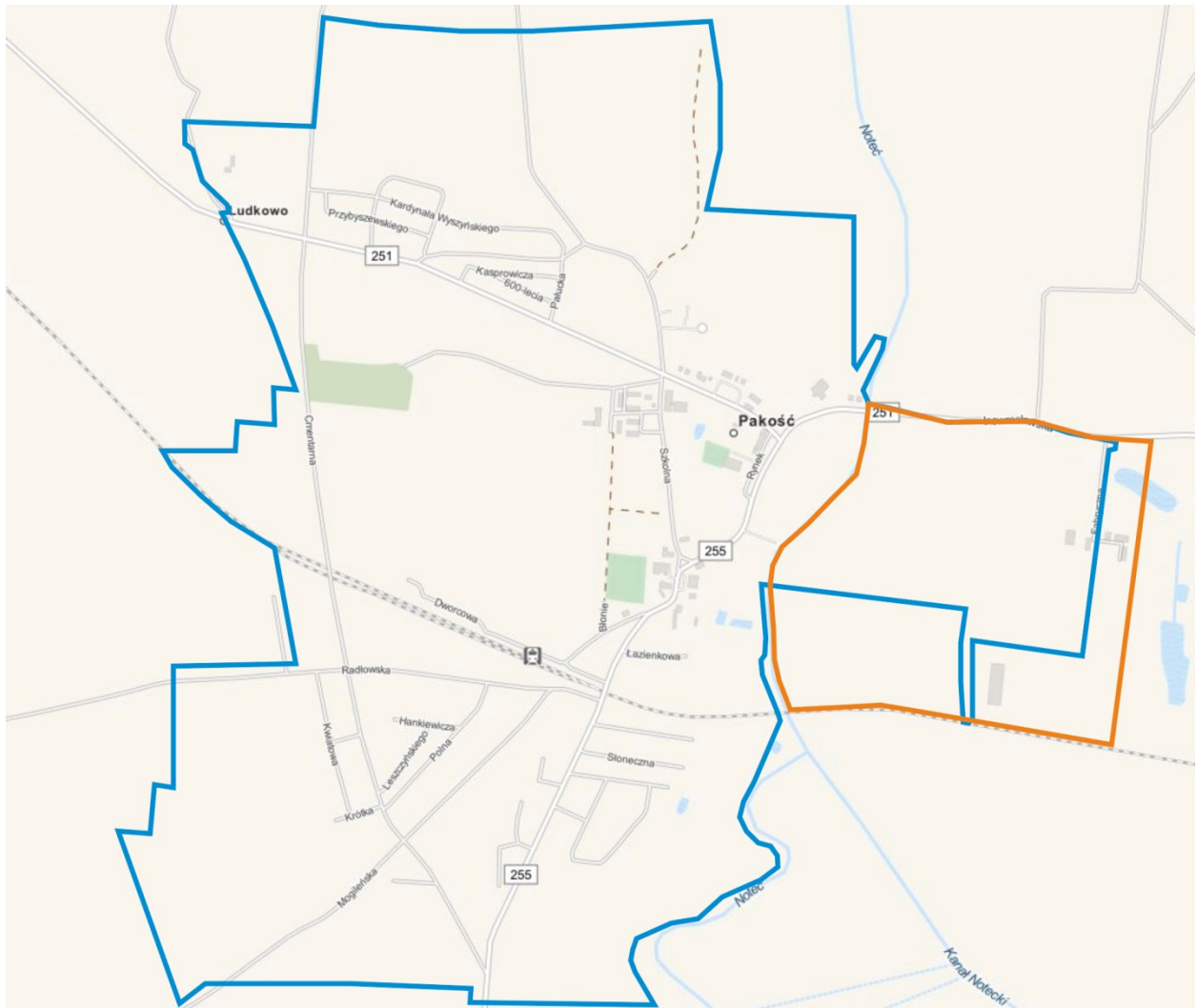
Rycina 19. Nowe

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Nowe wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 39 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 457 482,52 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

Rycina 20. Pakość

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org>

Na terenie gminy Pakość wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o wielkości 49,7 ha. Pełni on głównie funkcję mieszkaniową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 353 976,31 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 0⁷

⁷ W chwili realizacji badania gmina Pakość oczekiwała na ocenę wniosku o dofinansowanie projektu.

Rycina 21. Radziejów

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Radziejów wyznaczono dwa obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 15 ha. Obszar I- Rynek i okoliczne uliczki (11,1 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, kulturową i turystyczną. Obszar II- Osiedle przy ul. Objezdnej (3,9 ha) pełni głównie funkcję mieszkaniową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 352 108,25 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 5

Rycina 22. Rypin

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

N terenie gminy Rypin wyznaczono dwa obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 33,7 ha. Obszar I (31,9 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową i oświatową. Obszar II- Nowe Osiedle (1,8 ha) pełni głównie funkcję mieszkaniową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 463 368,98 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

Rycina 23. Sępólno Krajeńskie

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Sępólno Krajeńskie wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 21,8 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, oświatową, integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 166 129,65 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

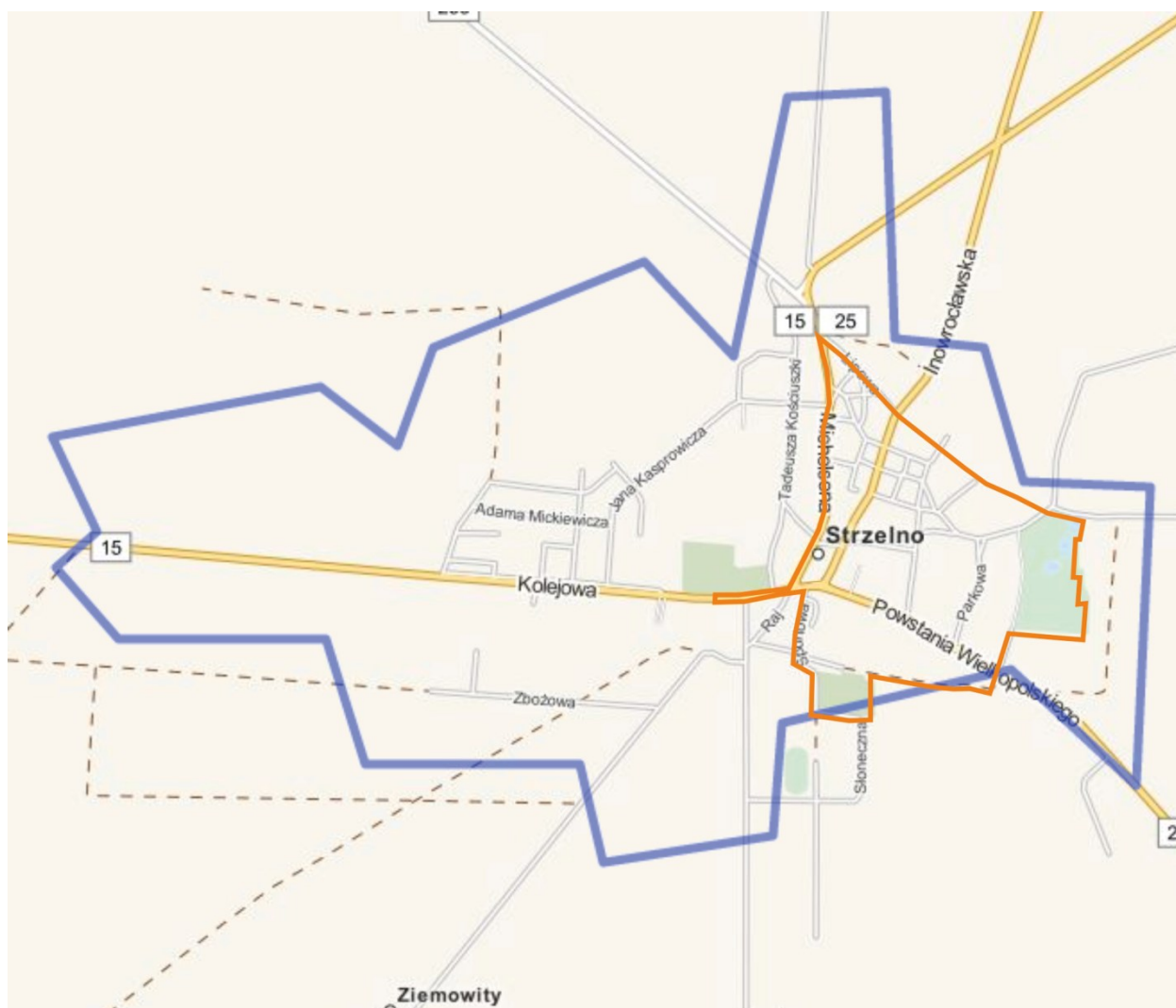
Rycina 24. Solec Kujawski

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Solec Kujawski wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 227 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, handlowo-usługową, kulturową, rekreacyjną, turystyczną i oświatową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 167 873,26 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 3

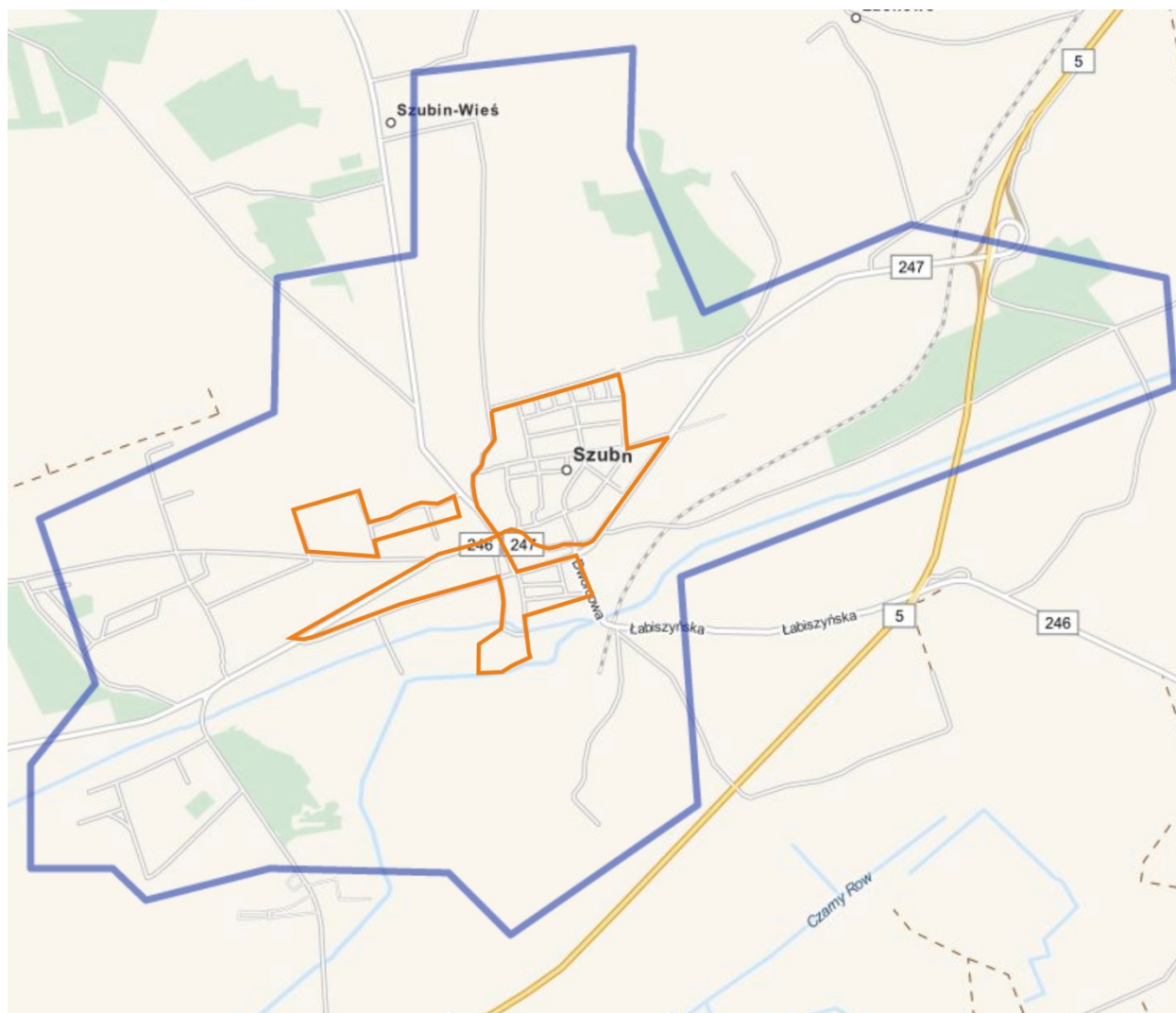
Rycina 25. Strzelno

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Strzelno wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 70 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową i integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 412 620,56 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

Rycina 26. Szubin

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Szubin wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 20 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową i turystyczną, Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 2 179 448,49 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

Rycina 27. Świecie

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Świecie wyznaczono trzy obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 158,1 ha. Obszar I- Śródmieście- Stare miasto (128,2 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową i turystyczną, oświatową i integracyjną. Obszar II- Osiedle „Miasteczko” (11 ha) pełni głównie funkcję mieszkaniową. Obszar III- Obszar powojenski (18,9 ha) pełni funkcje: handlowo-usługową, rekreacyjną i integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 5 631 840,83 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

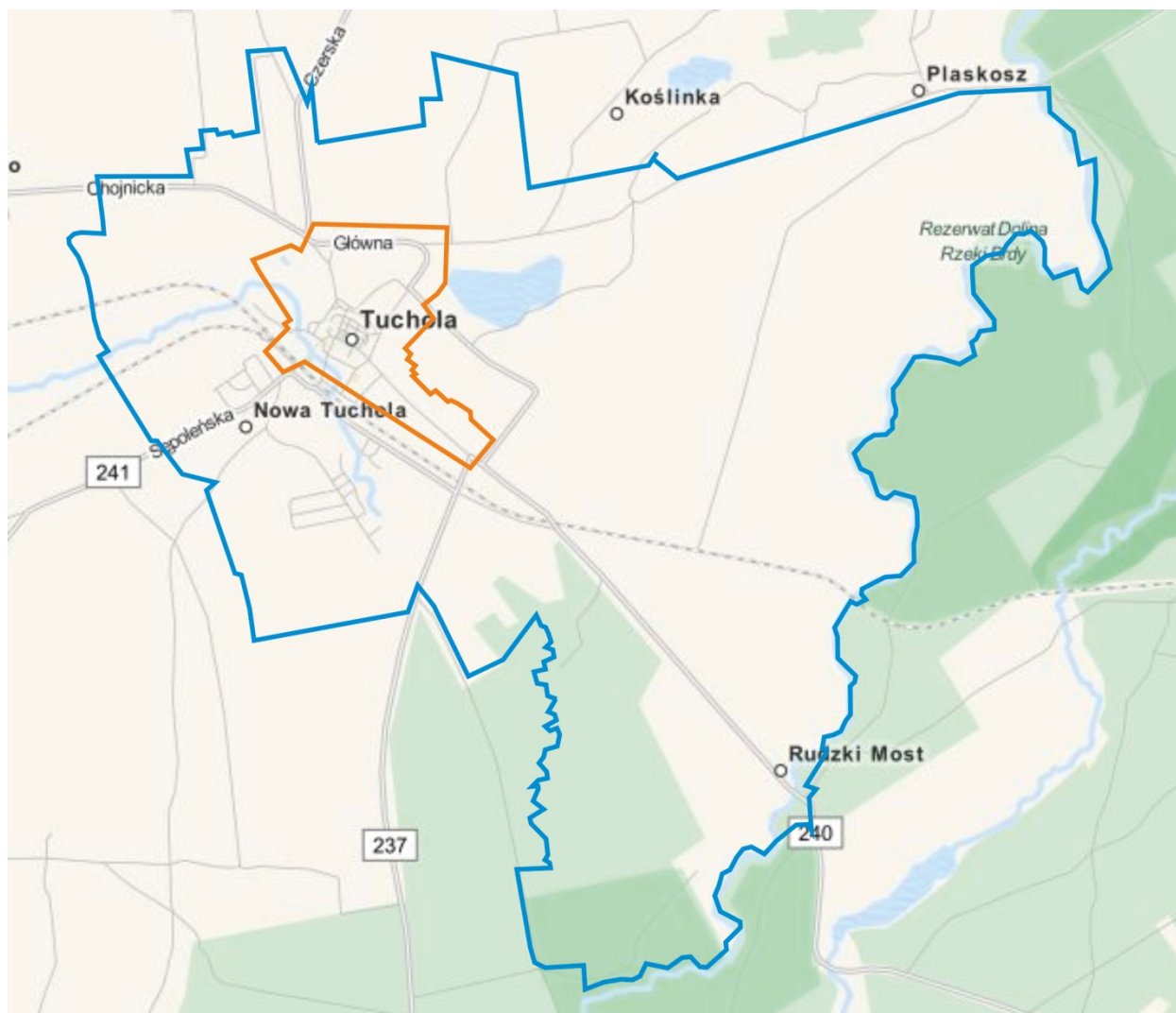
Rycina 28. Toruń

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Toruń wyznaczono dwa obszary do rewitalizacji o łącznej powierzchni 621 ha. Obszar I- Stare Miasto (155 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową, turystyczną, rekreacyjną, oświatową i integracyjną. Obszar II- Bydgoskie Przedmieście (466 ha) pełni funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, rekreacyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 39 230 065,69 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 53

Rycina 29. Tuchola

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Tuchola wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 104,6 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, turystyczną i rekreacyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 066 498,92 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

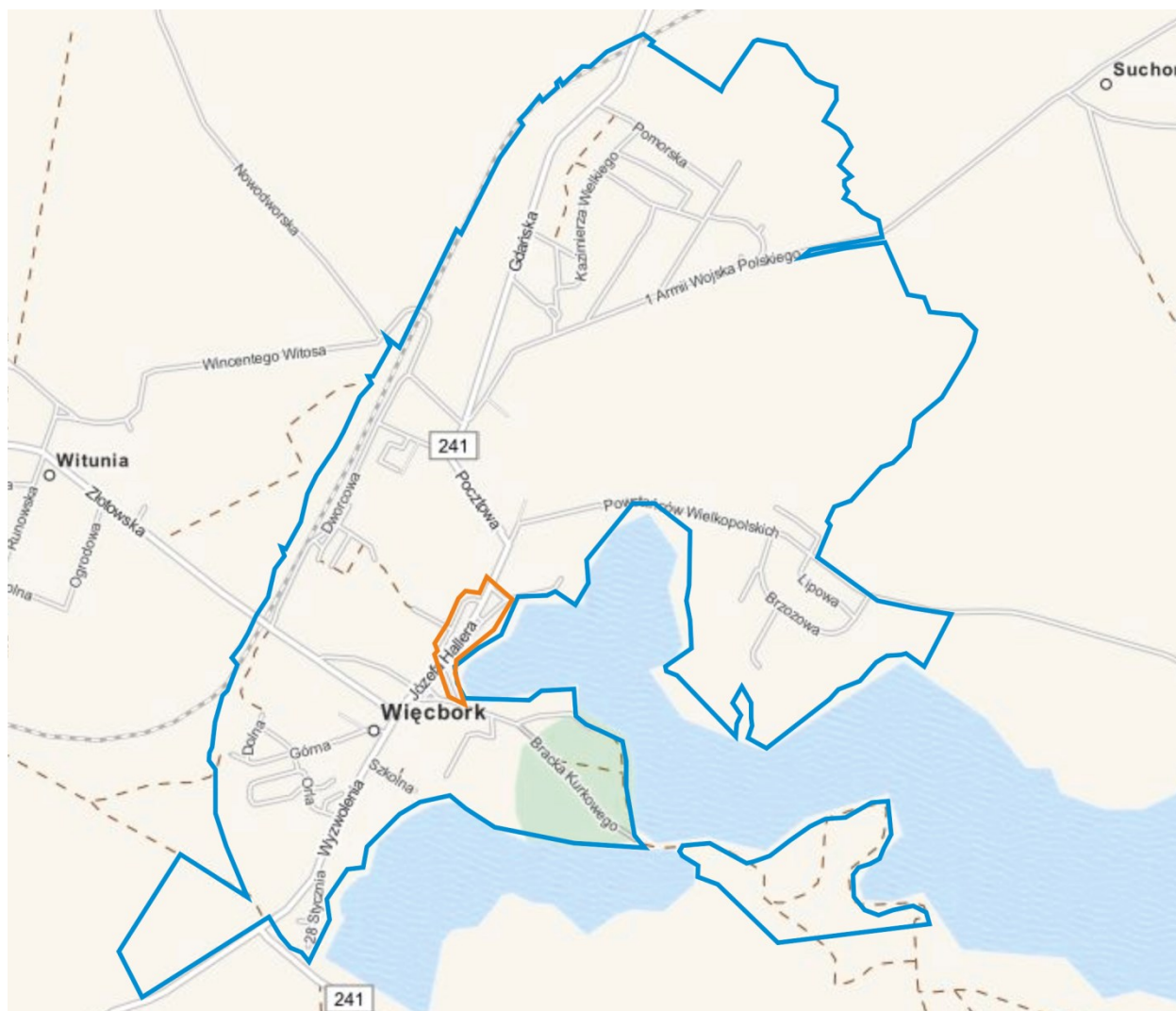
Rycina 30. Wąbrzeźno

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Wąbrzeźno wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 4 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 051 533,05 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

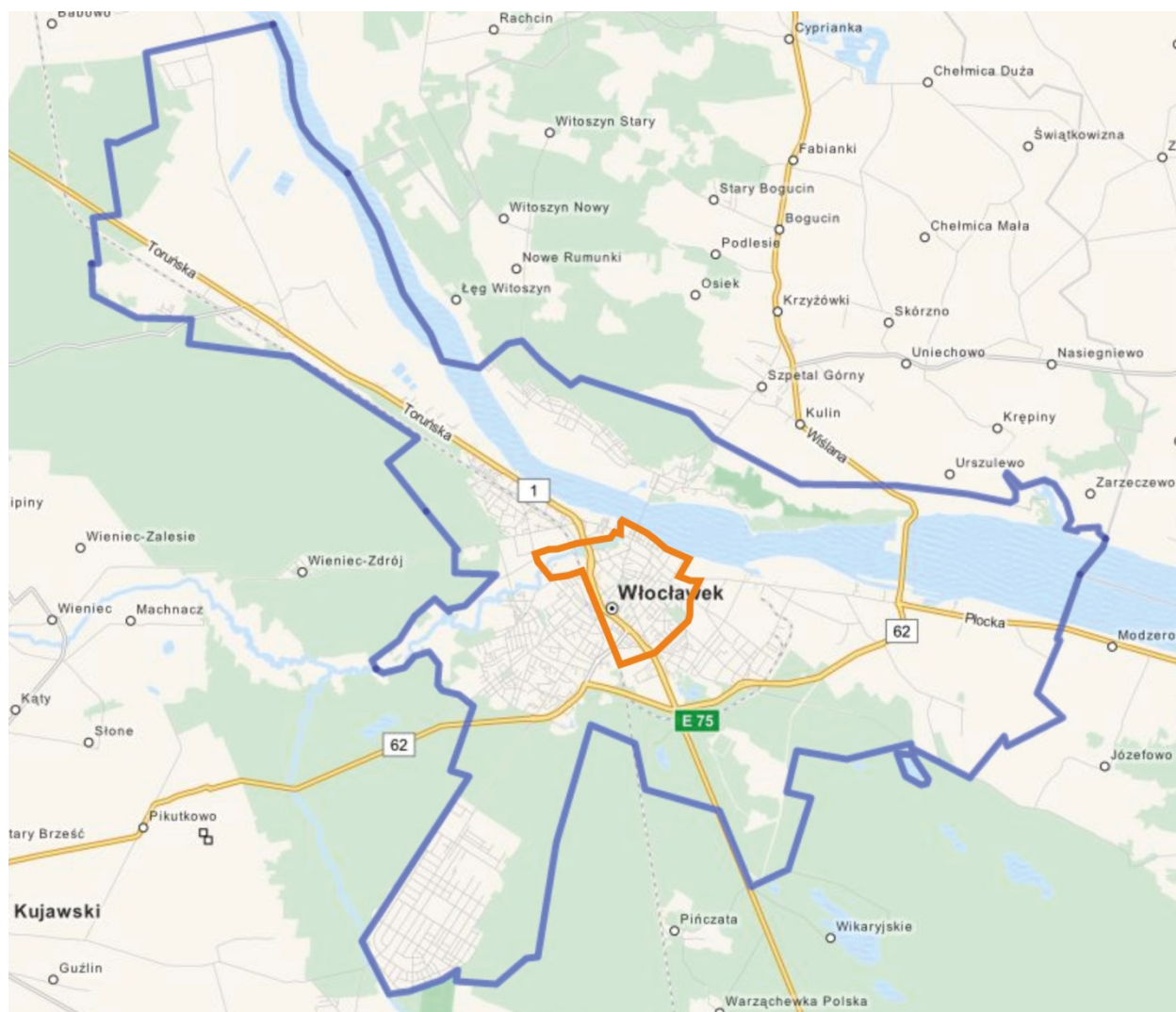
Rycina 31. Więcbork

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Więcbork wyznaczono tu jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 4,5 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową, rekreacyjną, integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 1 367 059,85 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 2

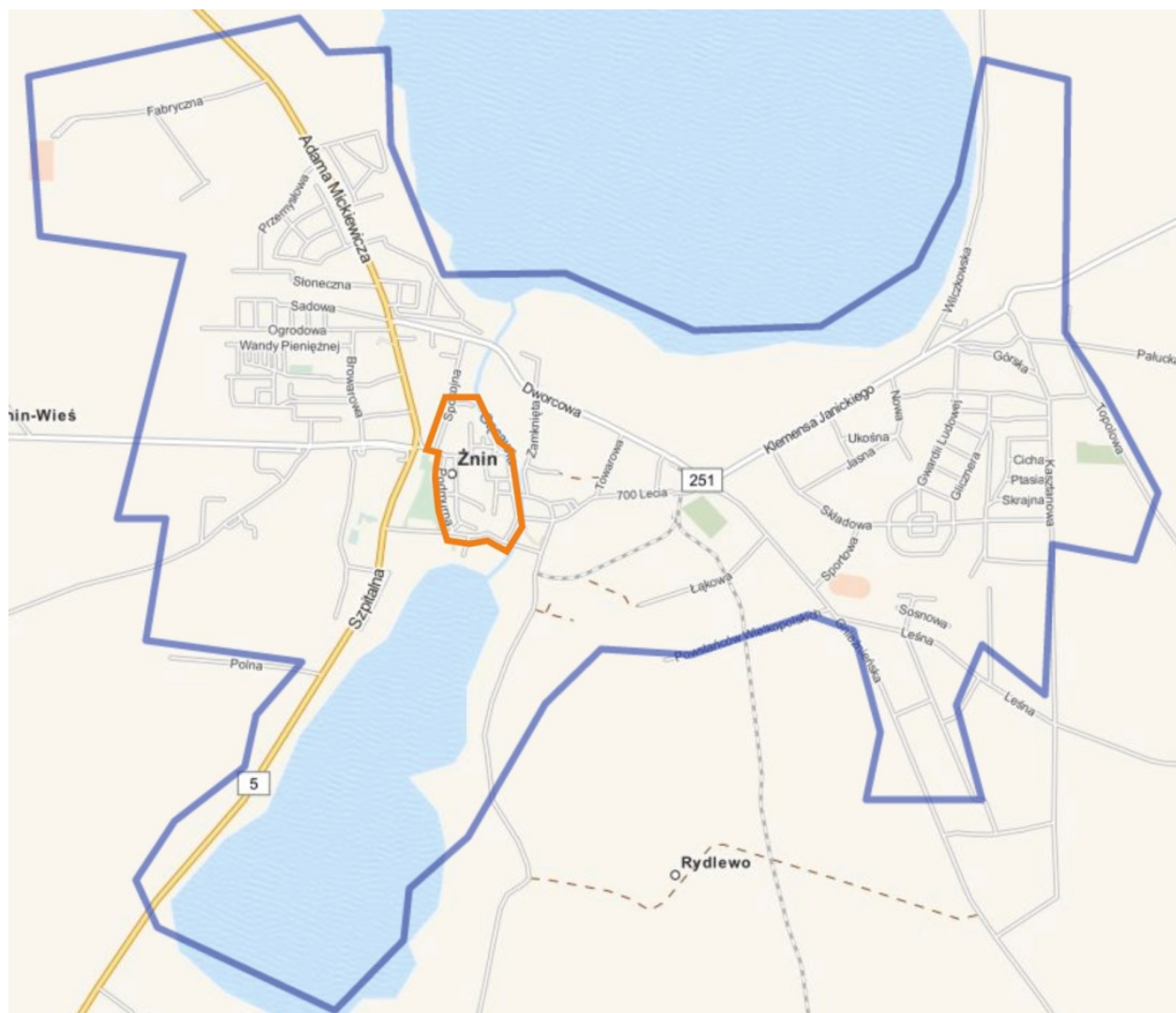
Rycina 32. Włocławek

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Włocławek wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 274 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, kulturową, rekreacyjną, oświatową. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 27 504 349,32 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 8

Rycina 33. Żnin

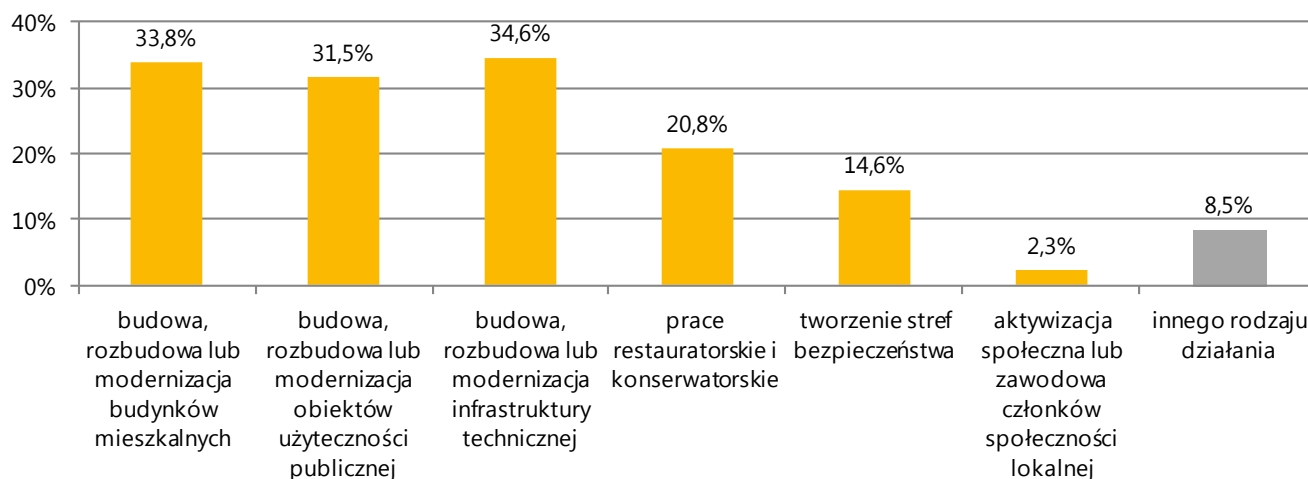

Źródło: opracowanie na podstawie LPR oraz <http://www.openstreetmap.org/>

Na terenie gminy Żnin wyznaczono jeden obszar do rewitalizacji o powierzchni 14,2 ha. Pełni on następujące funkcje: mieszkaniową, administracyjną, handlowo-usługową, integracyjną. Wysokość alokacji dla LPR wyniosła 3 070 263,56 zł. Liczba projektów rewitalizacyjnych: 1

W dalszej części scharakteryzowano działania prowadzone w ramach projektów rewitalizacyjnych. Stopień ich popularności wśród realizatorów prezentuje poniższy wykres.

Wykres 3. Rodzaj działań prowadzonych w ramach projektów rewitalizacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

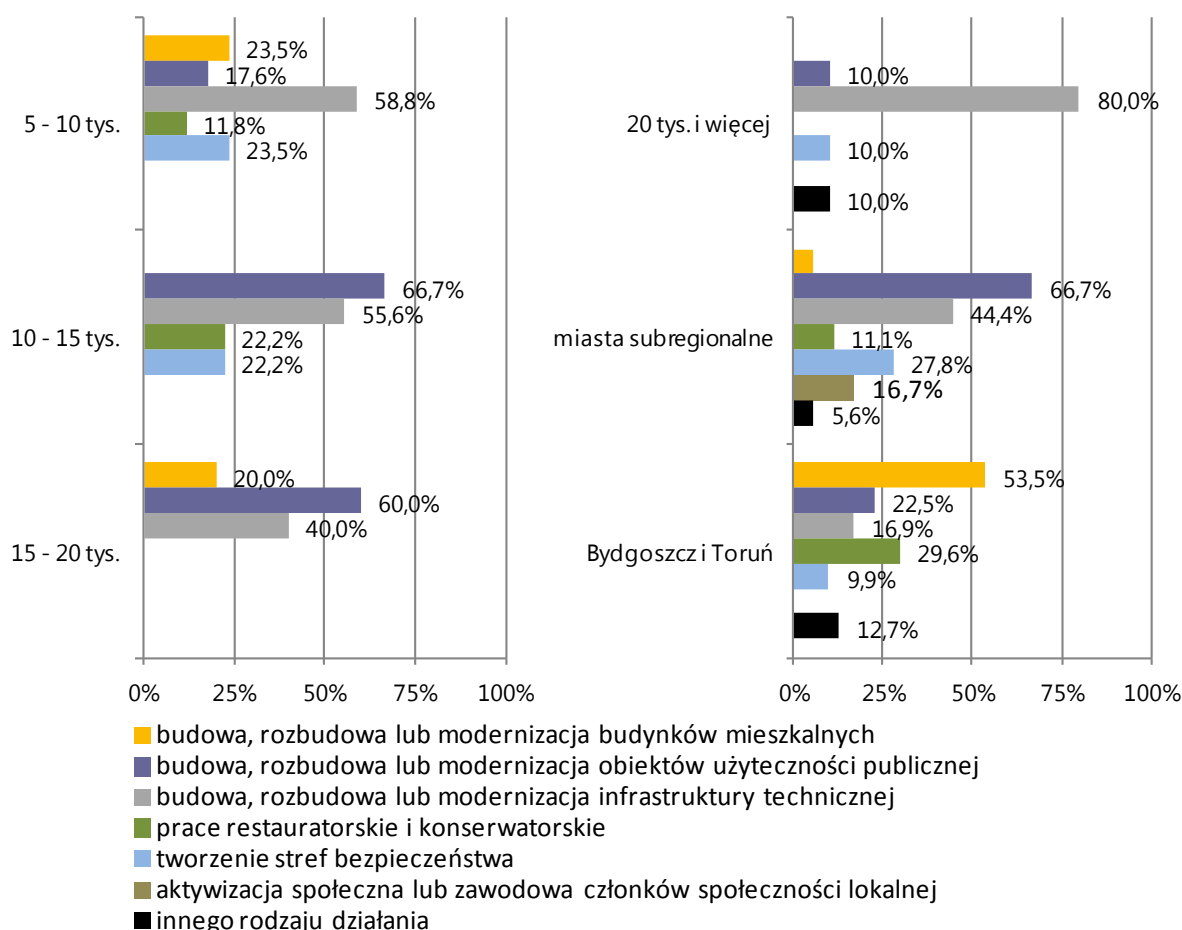
W analizowanych projektach relatywnie często podejmowano trzy rodzaje działań, są to: budowa, rozbudowa lub modernizacja budynków mieszkalnych; budowa, rozbudowa lub modernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz budowa, rozbudowa lub modernizacja infrastruktury technicznej. Wymienione zadania realizowano w co trzecim analizowanym projekcie, przy czym należy pamiętać, iż w ramach jednego projektu możliwa była realizacja zadań należących do różnych rodzajów działań. Wśród innych działań projektowych wymieniano prace związane z obiektami rekreacyjnymi czy terenami zielonymi.

Z kolei najrzadziej w analizowanych projektach rewitalizacyjnych stosowano działania o charakterze „miękkim” - skierowane na aktywizację społeczną lub zawodową członków społeczności lokalnej. Tego typu działania podejmowano tylko w 2,3% projektów. Mimo tego, że tego typu przedsięwzięcia nie są sednem interwencji wdrażanej w ramach 7. Osi priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013, ich realizacja zwiększa kompleksowość projektu oraz przyczynia się do pełniejszej realizacji głównych przesłanek Osi priorytetowej 7, m.in. ożywienia społeczno-gospodarczego czy odbudowy więzi społecznych⁸. Jak wynika z przedstawionych danych, w analizowanych projektach sporadycznie podejmowano przedsięwzięcia, które łączyły działania polegające na rozwoju infrastruktury z zaprojektowanymi działaniami zmierzającymi do ożywienia społeczno-gospodarczego. Tego typu efekty przewidywano raczej jako rezultat realizacji projektu, a nie jego przedmiot.

Jak wykazały przeprowadzone analizy, rodzaj prowadzonych działań jest zróżnicowany pod względem typu miasta (wyodrębnionego ze względu na wielkość mierzoną liczbą mieszkańców), na terenie którego realizowany jest projekt. Strukturę tego zróżnicowania obrazuje poniższy wykres.

⁸ Uszczegółowienie RPO WK-P na lata 2007-2013, wersja 4.24 z dnia 27 marca 2013 r., str. 144

Wykres 4. Rodzaj prowadzonych działań a typ miasta, na terenie którego prowadzono przedsięwzięcie

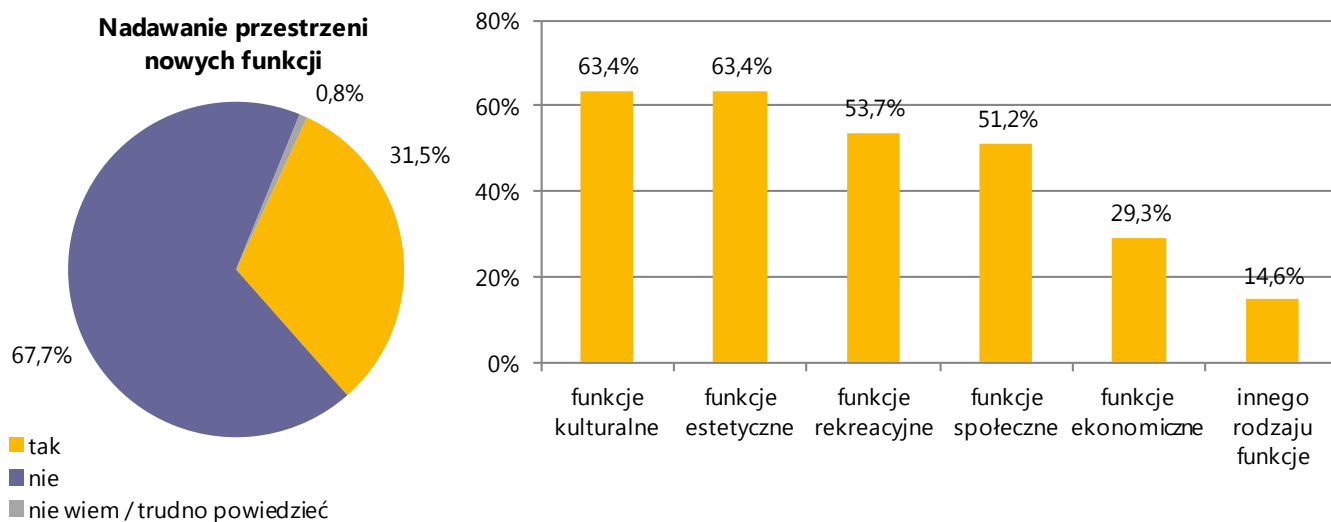

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, miasta: 5 - 10 tys. – n=17, 10 - 15 tys. – n=9, 15 - 20 tys. – n=5, 20 tys. i więcej – n=10, miasta subregionalne – n=18, Bydgoszcz i Toruń – n=71, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Działania dotyczące budowy, rozbudowy lub modernizacji infrastruktury technicznej najczęściej występują w miastach z liczbą mieszkańców 20 tys. i więcej, gdzie stosowane były w przypadku 80% analizowanych projektów, a także w ośrodkach najmniejszych oraz miastach 10 – 15 tys. mieszkańców, w których nieco ponad połowa projektów przewidywała tego typu działania. Budowa, rozbudowa lub modernizacja obiektów użyteczności publicznej jest działaniem relatywnie szeroko występującym na terenie miast 10 – 15 tys. oraz 15 – 20 tys. mieszkańców, a także w ośrodkach subregionalnych. W tego typu miastach około 60% projektów przewidywało realizację zadań związanych z obiektami użyteczności publicznej. Z dosyć specyficzną sytuacją mamy również do czynienia na terenie aglomeracji bydgosko-toruńskiej, tam aż w 53,5% projektów przewidziano działania dotyczące sfery mieszkalnictwa. Relatywnie wysoki w stosunku do innych typów miast jest również udział projektów przewidujących prace restauratorskie i konserwatorskie - wynosi on 29,4%.

Jeszcze innym sposobem klasyfikacji realizowanych działań jest rodzaj zmian dokonywanych w przestrzeni miejskiej tj. wprowadzanie zmian w funkcjach przestrzeni poddawanej rewitalizacji. Dane na ten temat przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 5. Zmiana sposobów wykorzystania przestrzeni miejskiej w wyniku działań projektowych oraz rodzaj nadawanych funkcji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, nadawanie przestrzeni nowych funkcji – n=130, rodzaj funkcji n=41, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Według informacji przekazanych przez beneficjentów 31,5% realizowanych w ramach RPO WK-P projektów rewitalizacyjnych przewiduje nadanie przestrzeni miejskiej funkcji nowych, czyli takich, których dana przestrzeń nie posiadała przed prowadzeniem działań rewitalizacyjnych. Częstym zjawiskiem zdiagnozowanym w analizowanych projektach jest nadawane kilku nowych funkcji jednocześnie. W tym przypadku wskazywano przede wszystkim na funkcje kulturalne (63,4%), estetyczne (63,4%), rekreacyjne (53,7%) oraz społeczne (51,2%). Rzadziej występowało nadawanie rewitalizowanej przestrzeni funkcji ekonomicznych (29,3%), czyli takich, które z pewnością przyczyniałyby się do realizacji jednego z głównych celów Osi priorytetowej 7., jakim jest ożywienie gospodarcze. Jest to niewątpliwie związane z powszechną praktyką unikania przez beneficjentów, szczególnie JST podejmowania działań w projekcie generujących przychód, które mogą wiązać się z występowaniem pomocy publicznej (co w konsekwencji wiąże się z niższym poziomem możliwego do uzyskania dofinansowania ze środków RPO WK-P).

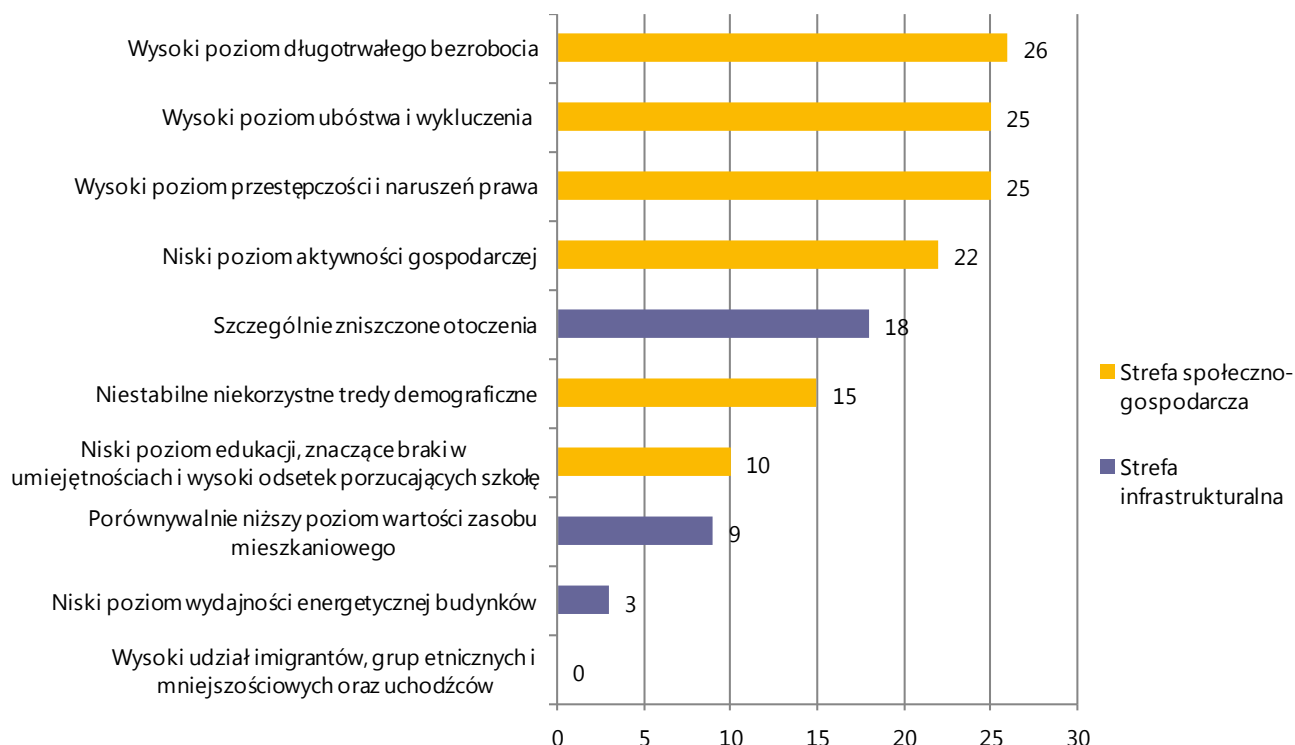
7.1.2 Podstawowe potrzeby obszarów wytypowanych do rewitalizacji

W niniejszej części przedstawiono kategoryzację i charakterystykę podstawowych potrzeb i problemów występujących na obszarach wytypowanych do odnowy (uwzględniając priorytetowe zadania ujęte w LPR). Wyznaczanie obszarów objętych rewitalizacją w przypadku każdego z miast następowało zgodnie z zasadami zawartymi w dokumencie „Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji”. Jak wskazano w tym dokumencie, podstawą charakterystyki obszaru wsparcia powinna być wnikliwa i wielowymiarowa diagnoza sytuacji danego obszaru na tle jego otoczenia. Wnioski z tej analizy winny wskazywać najistotniejsze potrzeby, braki i dysfunkcje, uzasadniające konieczność podjęcia odpowiednich działań. Wspomniany dokument zawiera zestawienie szeregu kryteriów i odpowiadających im wskaźników dotyczących sfery społeczno-gospodarczej oraz sfery infrastrukturalnej. Wyznaczenie obszarów objętych rewitalizacją następowało w oparciu o łącznie trzy dowolnie wybrane wskaźniki spośród trzech wybranych kryteriów, reprezentujących obie sfery.

Na potrzeby niniejszego raportu dokonano jakościowej oraz ilościowej analizy treści poszczególnych Lokalnych Programów Rewitalizacji pod kątem wskazywanych potrzeb, charakterystycznych dla obszaru wyznaczonego do rewitalizacji. Brano pod uwagę problemy kryjące się za faktem spełniania określonego kryterium (np. wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia), lecz także te dysfunkcje i trudności, które nie zmieściły się w ramy kategorialne omawianych kryteriów, a stanowią o specyficznej, wymagającej interwencji sytuacji w danym mieście.

Choć wystarczyło wskazać trzy spełnione przez dany obszar kryteria (problemy), to tylko w czterech spośród wszystkich dokumentów (32 Lokalne Programy Rewitalizacji) zatrzymano się na minimalnej wymaganej liczbie. Najczęstszą sytuacją (w przypadku dziewięciu miast) było wskazywanie czterech kryteriów, oraz pięciu kryteriów (również przez dziewięć miast). Kolejne sześć miast spełniało po sześć kryteriów, trzy miasta siedem kryteriów, a w jednym dokumencie wskazano aż osiem kryteriów. Poniższy wykres przedstawia, które kryteria, czyli problemy występujące na danym obszarze wskazywane były najczęściej.

Wykres 6. Kryteria wskazywane jako spełniane przez obszary wytypowane do rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie 32 Lokalnych Programów Operacyjnych miast województwa kujawsko-pomorskiego

Najczęściej wskazywanym problemem, które pojawił się aż w 26 dokumentach był **wysoki poziom długotrwałego bezrobocia**. Wskaźnikiem w przypadku tego kryterium jest liczba bezrobotnych poszukujących pracy 13 miesięcy i dłużej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródła z jakich pozyskiwano informacje to powiatowe urzędy pracy, lub urzędy miasta, bądź Gminy. Aby dany obszar można było uznać za spełniający kryterium, wartość wskaźnika musiała być wyższa niż średnia wartość dla miasta. Najczęściej obszarami wskazywanymi do rewitalizacji są tereny centrum miasta, tzw. Śródmieścia, czy Starego Miasta. W przeważającej liczbie dokumentów zwraca się uwagę na szczególnie trudną sytuację mieszkających tam osób. Jednym z najdotkliwszych problemów jest właśnie bezrobocie, bardzo często przybierające formę bezrobocia długotrwałego. Wskazuje się na fakt, iż osoby pozostające bez pracy przez dłuższy okres mają nasilone trudności z powrotem na rynek pracy ze względu na utratę, bądź dezaktualizację posiadanych kwalifikacji czy trudności w dostosowaniu się do nowych wymogów rynku pracy. Z długotrwałą, nierzadko wieloletnią biernością zawodową niejednokrotnie wiąże się również nasilenie poczucia bezradności, brak motywacji i wiary w sens podejmowania wysiłków mających na celu zmianę sytuacji życiowej.

Kolejnym bardzo często występującym problemem (wskazano go w 25 dokumentach) jest **wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia**. W przypadku tego kryterium autorzy Lokalnych Programów Rewitalizacji mogli posłużyć się jednym z dwóch wskaźników. Pierwszy z nich to liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców obszaru, natomiast drugi to liczba postępowań eksmisyjnych i eksmisja z lokali mieszkalnych na 1000 mieszkańców danego obszaru. W przypadku pierwszego wskaźnika

źródłem informacji były Miejskie lub Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, posiadające informacje o liczbie osób, które zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego. W przypadku drugiego wskaźnika odnośnie toczących się w sądzie postępowań eksmisyjnych i orzeczonych przez sąd eksmisjach wykonanych, źródłem informacji były sądy rejonowe, urzędy miasta bądź gminy lub Główny Urząd Statystyczny. Poziom występowania zjawiska jakim jest ubóstwo i wykluczenie społeczne pokazuje specyficzną sytuację omawianych obszarów. Są to jednostki terytorialne w znacznym stopniu zamieszkałe przez osoby pozostające w bardzo trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Dwa dotychczas wymienione kryteria w analizowanych dokumentach niemal zawsze występowały łącznie. Długotrwałe bezrobocie jest najczęściej bezpośrednią przyczyną pogorszenia się poziomu życia i sytuacji materialnej, co z kolei sprawia, że osoby dotknięte tym zjawiskiem stają się beneficjentami Ośrodków Pomocy Społecznej. Brak wystarczającej ilości środków finansowych przekłada się również na niemożność regulowania opłat związanych z zamieszkiwaniem, co skutkuje wspomnianymi wyżej eksmisjami. Aby obszar spełniał omawiane kryterium, wystarczy aby któryś z dwóch wskaźników przekraczał choćby w niewielkim stopniu średnią wartość tegoż wskaźnika dla miasta. Jak okazuje się podczas analizy dokumentów poszczególnych miast często jest to dużo bardziej nasilony problem. Szczególnie większe miasta województwa kujawsko-pomorskiego, takie jak Bydgoszcz, Toruń czy Włocławek borykają się z problemem swoistej „gettyzacji” mieszkańców Śródmieścia, czy Starego Miasta. W Toruniu, jak wynika z diagnozy przeprowadzonej na potrzeby stworzenia LPR, spośród wszystkich osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa aż 40%⁹ zamieszkiwało obszary wskazane do rewitalizacji. Podobnie jest we Włocławku - mieszkańcy Śródmieścia należą do najuboższych w mieście i dotknięci są w relatywnie największym stopniu problemami związanymi ze strukturalnym bezrobociem, niskim wykształceniem i bardzo ograniczoną aktywnością społeczną.

Z powyższym kryterium wiążą się również **potrzeby z zakresu przeciwdziałania takim negatywnym zjawiskom społecznym jak alkoholizm, zażywanie narkotyków (szczególnie wśród młodych), czy problemy związane z przemocą w rodzinie**. W wielu analizowanych Programach problem ten wskazywano się przy poruszaniu kwestii ubóstwa i wykluczenia. Przykładem może być tu treść Programu dotyczącego miasta Chełmna. Wskazuje się w nim, iż największym i najbardziej charakterystycznym problemem dla rejonu Starego Miasta (obszaru wytypowanego do rewitalizacji) jest właśnie alkoholizm. Jak wskazują autorzy dokumentu, patologia ta jest głęboko zakorzeniona wśród mieszkańców i często dziedziczona z pokolenia na pokolenie. Również w dokumencie dotyczącym miasta Tucholi zwraca się szczególną uwagę na problem alkoholizmu, który wśród mieszkańców analizowanego obszaru jest najczęstszą przyczyną degradacji rodzin będących pod opieką pomocy społecznej. Problem ten jest tam także najczęściej wskazywanym powodem bezdomności.

Kryterium, które uzyskało taką samą liczbę wskazań jak omawiane powyżej (pojawiało się również w 25 dokumentach) był **wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa** na obszarze wskazanym do rewitalizacji. Wskaźnikiem, który został do niego przypisany jest liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych (poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi), w tym czyny karalne nieletnich na 1000 mieszkańców danego obszaru. Źródłem informacji w tej kwestii były dane uzyskane w komendach policji. Obszary wyznaczone do rewitalizacji w znacznej większości przypadków okazywały się być najbardziej zagrożone z powodu nasilenia omawianego zjawiska. Z tego też powodu właśnie na tych obszarach odnotowuje się największą potrzebę przeciwdziałania i podejmowania działań prewencyjnych, jak choćby postulowane w wielu przypadkach zwiększenie nakładów na systemy monitoringu. Jak wynika z analizy bydgoskiego LPR, co piąte przestępstwo, lub wykroczenie popełniane jest właśnie na terenie Śródmieścia. W Toruniu ponad jedna trzecia tego rodzaju zdarzeń ma miejsce na Starym Mieście. Jak wynika z diagnozy przeprowadzonej na potrzeby stworzenia toruńskiego LPR, na 1000 mieszkańców Starego Miasta popełniono aż 90,95 przestępstw, podczas gdy w tym samym czasie poziom przestępczości dla całego miasta wyniósł 12,24. Znaczący odsetek stanowią przestępstwa i wykroczenia

⁹ Wskaźniki dotyczą roku 2006, który był rokiem bazowym na potrzeby opracowania LPR-T. Obecnie sytuacja jest nieznacznie lepsza.

popelniane przez osoby nieletnie. Do najczęstszych wykroczeń należą kradzieże kieszonkowe, napady oraz akty wandalizmu. Z powyższym problemem związane jest także niskie poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców i turystów poruszających się po danym obszarze. Trzecie z kolei największe miasto województwa - Włocławek również charakteryzuje się bardzo niepokojącymi statystykami w tej kwestii. We wskazanym do rewitalizacji Śródmieściu ma miejsce aż 42% wszystkich popełnianych w tym mieście przestępstw i wykroczeń. Jak wykazała analiza poszczególnych LPR-ów, wysoki poziom przestępczości skupiony w centralnych, często zdegradowanych dzielnicach miast jest problemem większości z nich, nie tylko tych o największej liczbie ludności. Interesujący aspekt tego zjawiska pojawia się również w kontekście dodatkowego źródła danych, z którego część miast korzystała na etapie przygotowywania Diagnozy. Podstawowe informacje, pochodzące z komend policji wskazują miejsca, w których doszło do zdarzenia. Natomiast dodatkowe informacje, uzyskane od kuratorów sądowych (które dotyczą osób objętych dozorem kuratorskim) pozwalają na ustalenie miejsc, z których wywodzą się przestępcy. W tym przypadku można zauważyć duże rozproszenie miejsca zamieszkania, ale nadal silną koncentrację, jeżeli chodzi o miejsce dokonania przestępstwa. Obszary tzw. Starówki, parki miejskie, bulwary (a więc najczęściej wskazywane tereny do rewitalizacji) ze względu na pełnione funkcje kulturalne, rekreacyjne, czy usługowe, są również miejscami, gdzie występują duże skupiska ludzi. Uzasadnia to postulat traktowania tych terenów priorytetowo, jeżeli chodzi o podejmowanie działań mających na celu zwiększenie poziomu bezpieczeństwa.

W wielu analizowanych Programach szczególny nacisk kładziony był na **potrzebę integracji mieszkańców**. Jednak nie chodziło tylko o podejmowanie standardowych działań integracyjnych dla całej społeczności miejskiej, jak choćby organizacja wydarzeń kulturalno- rozrywkowych. Autorzy tych Programów zwracali uwagę na specyficzne zagrożenie jakim jest postępująca dezintegracja i izolacja mieszkańców obszarów wytypowanych do rewitalizacji. Jest to problem wynikający z omawianej wcześniej gettyzacji najbiedniejszych mieszkańców w zdegradowanych i zaniedbanych częściach miast. Miastami, w których Lokalnych Programach Rewitalizacyjnych zwrócono na to zagrożenie szczególną uwagę były na przykład Barcin, Gniewkowo czy Włocławek. Wskazuje się tu, iż pasywność mieszkańców najbiedniejszych dzielnic (związany ze szczególnym nasileniem negatywnych zjawisk społecznych jak bezrobocie, ubóstwo, wysoki wskaźnik przestępczości, konieczność korzystania z pomocy społecznej), powoduje ich wyalienowanie i niechęć do pozostałych części miasta. Autorzy wymienionych dokumentów zwracają uwagę, iż następuje podział miasta na części bardziej zamożne, zadbane, gdzie standard życia jest stosunkowo wysoki i „dzielnice biedy” zamieszkałe przez ludzi uboższych, pełne zdegradowanych budynków i zniszczonej infrastruktury. Integracja między mieszkańcami tych obszarów staje się coraz trudniejsza. Stąd w ramach niektórych LPR zaplanowane zostały działania mające zwiększyć poczucie jedności wśród mieszkańców, na przykład budowa miejsc wspólnego wypoczynku.

Kolejnym najczęściej występującym problemem na obszarach diagnozowanych ramach LPR, jest **niski poziom aktywności gospodarczej**. Został on wskazany w 22 spośród 32 analizowanych dokumentów. Wskaźnikiem, którym posługiwano się w tym przypadku była liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Źródła z jakich czerpane były dane to: Główny Urząd Statystyczny, rejestr REGON, bądź Urząd Miasta czy Gminy. Wiele miast pokłada w działaniach rewitalizacyjnych (szczególnie obejmujących remonty i renowacje budynków oraz ciągów komunikacyjnych) duże nadzieje, jeżeli chodzi o efekt w postaci wzrostu aktywności gospodarczej. Podstawową potrzebą w tym kontekście byłoby właśnie podjęcie działań, które zwiększają atrakcyjność inwestycyjną wskazanych obszarów miast.

Potrzeba, która wskazywana była stosunkowo często (w 12 LPR-ach), i częściowo związana jest z wymienionym kryterium to **konieczność podjęcia działań aktywizujących sferę turystyki** w miastach. W wielu dokumentach zwracano uwagę, iż potencjał turystyczny danego miasta pozostaje niewykorzystany, pomimo wielu walorów przyrodniczych, historycznych, rekreacyjnych. Przykładem jest choćby Kruszwica, która planuje wykorzystać potencjał zabytkowy Mysiej Wieży oraz postawić na turystykę ekologiczną realizowaną na bazie walorów Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia. Jedną z przeszkód rozwoju turystyki w Kruszwicy jest zły stan techniczny zabytkowej części miasta, w tym rynku Starego Miasta (zaniedbane elewacje budynków, zły stan nawierzchni dróg, brak infrastruktury związanej z rekreacją i wypoczynkiem nad Jeziorem Gopło). Podobna sytuacja ma miejsce w Chełmży, mieście którego władze zwracają uwagę

na niewykorzystany potencjał turystyczny związany między innymi z Jeziorem Chełmżyńskim. Jako podstawowe przeszkody ożywienia gospodarczego wskazuje się na zły stan budynków w centrum miasta, które pogarszają wrażenia estetyczne, dewastację terenów zieleni miejskiej, a przede wszystkim zaniedbania infrastrukturalne strefy przyjeziornej Jeziora Chełmżyńskiego, zmniejszające atrakcyjność rekreacyjno-wypoczynkową miasta.

Kolejnym kryterium w ramach sfery społeczno-gospodarczej, które zostało wskazane w 15 spośród 32 analizowanych dokumentów są **niestabilne, niekorzystne trendy demograficzne**. Odpowiadają mu trzy wskaźniki: a) dynamika (spadku) liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów na 1000 mieszkańców obszaru; b) liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 1000 mieszkańców obszaru; c) saldo migracji na 1000 mieszkańców obszaru. Problem ten wydaje się być niezależny od wielkości miasta. W dużym ośrodku, takim jak Bydgoszcz teren Śródmieścia od lat charakteryzuje się najszybszym spadkiem liczby mieszkańców. Wraz z postępującą degradacją otoczenia i rosnącym poziomem patologii spada jego atrakcyjność mieszkaniowa. Z jednej strony osoby lepiej sytuowane przenoszą się do innych dzielnic w poszukiwaniu wyższego standardu, z drugiej zaś najbiedniejsi mieszkańcy borykają się z problemem wspomnianych już eksmisji. Ponadto wskazane obszary, z uwagi na wymieniane już problemy, nie stanowią szczególnie przyjaznego otoczenia dla młodych ludzi czy rodzin z małymi dziećmi. Osoby młode z racji większej mobilności częściej decydują się na migrację, co zwiększa proporcjonalnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym wśród mieszkańców charakteryzowanych w ramach LPR obszarów. W małych miastach ogromnym problemem są nie tyle migracje na przedmieścia, ale całkowite opuszczanie ich na rzecz większych ośrodków miejskich lub też wyjazdy zagraniczne.

Kryterium, które wskazane zostało prawie w jednej trzeciej spośród 32 analizowanych LPR-ów (w 10 dokumentach) był **niski poziom edukacji, znaczące braki w umiejętnościach i wysoki odsetek porzucających szkołę**. Odpowiadają mu dwa wskaźniki: a) liczba młodzieży niekontynuująca nauki na 1000 mieszkańców obszaru; b) procentowy udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych obszaru. Źródłem informacji na ten temat miały być takie instytucje jak wojewódzkie/powiatowe urzędy pracy oraz urzędy miasta bądź gminy. Fakt, iż wskaźnik ten w odniesieniu do mieszkańców danego obszaru przyjmuje wartość powyżej średniej wartości wskaźnika dla miasta nie dziwi w kontekście wcześniej nakreślonych problemów. Niski poziom edukacji oraz braki w umiejętnościach są wyraźnie powiązane ze zjawiskiem wysokiego poziomu bezrobocia, a co za tym idzie ubóstwa i wykluczenia społecznego. W treści wielu analizowanych dokumentów szczególna uwaga skupiała się na problemach dzieci i młodzieży mieszkających na obszarach wyznaczonych do rewitalizacji. Podkreślano wagę działań zmierzających do wyrównywania szans edukacyjnych poprzez unowocześnienie i rozszerzenie skierowanej do nich oferty. Dzieci i młodzież traktowane są jako grupa docelowa dająca największą szansę na efektywne wykorzystanie wsparcia. Jako najpilniejsze potrzeby, oprócz udoskonalenia oferty edukacyjnej, wskazuje się na konieczność wprowadzenia na omawianych obszarach różnego rodzaju organizacji, instytucji, placówek działających na rzecz tej grupy. Potrzebne jest także utworzenie miejsc oferujących alternatywne do obecnych sposoby spędzania wolnego czasu - place zabaw, boiska sportowe, biblioteki i czytelnie z dostępem do Internetu.

Jeżeli chodzi o sferę infrastrukturalną najczęściej wskazywano na **szczególnie zniszczone otoczenie** (wskazane w 18 LPR-ach). Odpowiadające mu wskaźniki to: a) obszary wyłączone z użytkowania, definiowane jako powierzchnia działek nieużytkowych, tzw. odłogów miejskich, w stosunku do danego obszaru, lub ilość budynków zagrażających zdrowiu i życiu mieszkańców, bądź wyłączonych z eksploatacji oraz b) obszary zdegradowanej struktury miejskiej, czyli powierzchnia zdegradowanej przestrzeni publicznej (parki, place, tereny rekreacyjno-wypoczynkowe), a także obiekty pełniące funkcje publiczne (kulturalne, edukacyjne, turystyczne), które wymagają renowacji. Kryterium to nader często występowało wraz z poprzednim (niski poziom aktywności gospodarczej). W treści poszczególnych LPR zwracano uwagę między innymi na: problem zużycia infrastruktury obiektów użyteczności publicznej, (np. w Toruniu - szczególnie widoczny na Starym Mieście, gdzie ok. 50% budynków kultury i ponad 70% budynków oświatowych było w stanie niezadowolającym lub złym), obszary wyłączone z eksploatacji (np. we Włocławku, gdzie największa liczba tego typu obiektów została odnotowana na obszarze Śródmieścia, które jednocześnie było najgęściej zaludnionym obszarem miasta), występowanie niezagospodarowanych terenów (jak np. tereny po zakładach lnianych w Pakości, czy tereny powojenne w Świeciu i we

Włocławku). Bardzo ważnym aspektem, szczególnie w odniesieniu do obiektów użyteczności publicznej jest kwestia ich dostępności dla osób niepełnosprawnych. W wielu miastach zwracano szczególną uwagę na architektoniczne niedostosowanie samych budynków, ale także zły stan chodników, czy brak miejsc parkingowych w ich okolicy. Szczególnie często pojawiające się kwestie dotyczą braków w systemie wodociągowo-kanalizacyjnym i złego stanu nawierzchni ciągów komunikacyjnych (także pieszych). Często sygnalizowano także problem nadmiernego obciążenia centrum miasta ruchem kołowym (np. Mogilno, Tuchola, Wąbrzeźno, Żnin), niewystarczający poziom infrastruktury związanej ze ścieżkami rowerowymi, a także wspomniany już problem braku miejsc parkingowych. W związku z tym pojawiała się często potrzeba reorganizacji ruchu na obszarach wyznaczonych do rewitalizacji, lub konieczność przebudowy placów i skwerów w centrach miast tak, aby właściwie wypełniały swoje funkcje.

W kontekście problemów związanych z powyższym kryterium pojawiają się także **kwestie wysokiego poziomu zanieczyszczeń na wskazanych obszarach**. Dla przykładu w Świeciu problem ten wynika z sąsiedztwa zakładów przemysłowych, ale w miastach takich jak Kruszwica, Tuchola, Lipno czy Nowe wskazuje się już na inne kwestie. Głównym powodem dużego poziomu zanieczyszczeń powietrza w centrach miast jest po pierwsze duże stężenie spalin, będące skutkiem nadmiernego obciążenia ruchem kołowym, natomiast drugi powód dotyczy sposobu ogrzewania mieszkań. Na obszarach wyznaczonych do rewitalizacji znaczna większość mieszkańców używa w tym celu węgla kamiennego, ale problemem jest ponadto spalanie w paleniskach domowych i lokalnych kotłowniach materiałów takich jak opakowania z aluminium, butelki PET – powodujących emisję do powietrza substancji specyficznych (tj. węglowodory, chlor).

W wielu spośród analizowanych dokumentów zgłaszana była **potrzeba budowy nowych, bądź rewitalizacji starych i zaniedbanych miejsc do wypoczynku i rekreacji**. W miastach położonych nad jeziorami czy rzekami problem ten związany był zwykle z zaniedbaną strefą nadbrzeżną, przez co tereny te nie mogły odpowiednio spełniać przypisanych im funkcji (m.in. Barcin. Kruszwica, Pakość, Mogilno, Sępólno Krajeńskie, Solec Kujawski czy Chełmża). Innym często pojawiającym się problemem (o, którym wspomniano również wcześniej) jest brak placów zabaw i boisk sportowych dla dzieci i młodzieży. Obszary wyznaczone do rewitalizacji zwykle charakteryzowały się zwartą i gęstą zabudową, gdzie niewiele było zieleni miejskiej i brakowało wyznaczonych terenów do zabawy dla dzieci.

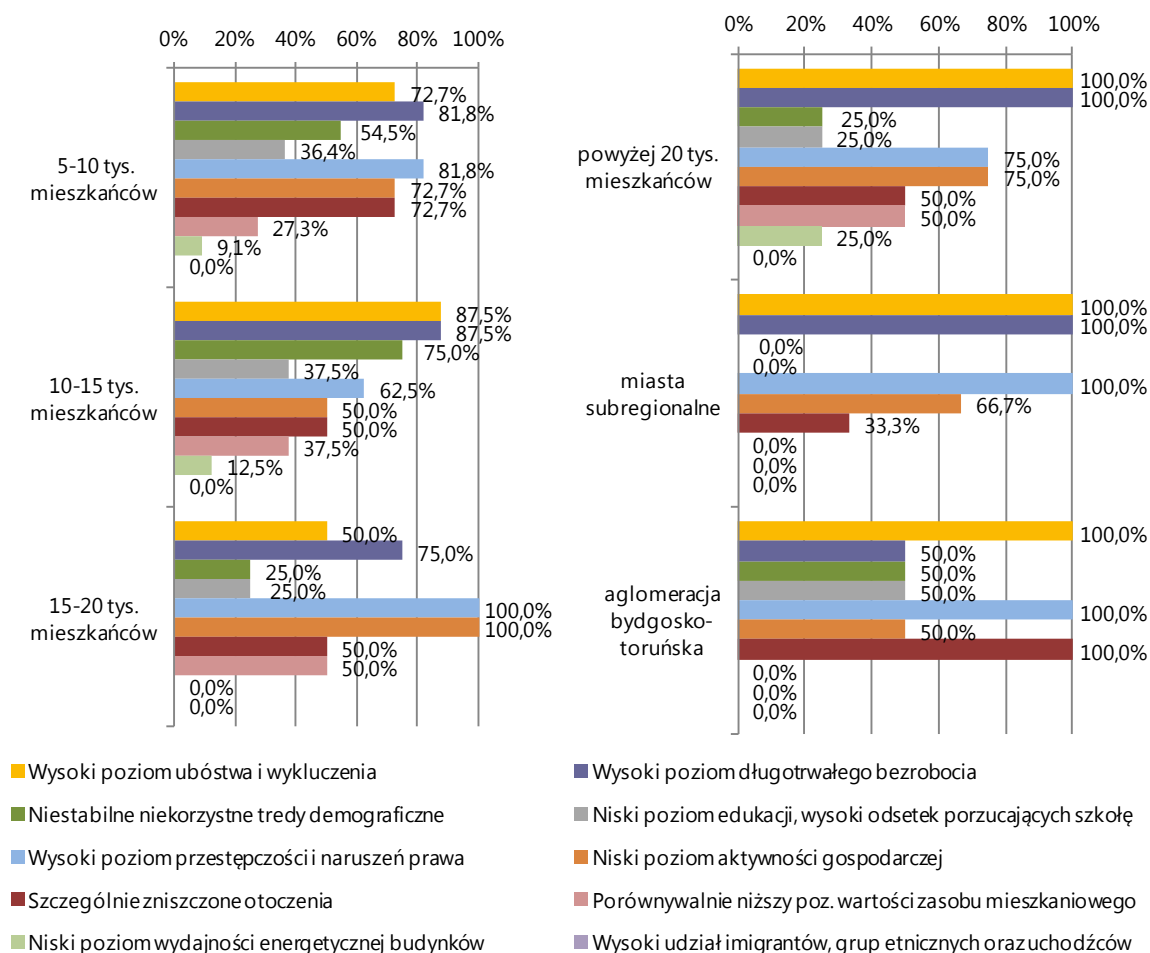
Kolejnym kryterium, wymienionym w 9 spośród analizowanych dokumentów jest **porównywalnie niższy poziom wartości zasobu mieszkaniowego**. Odpowiadają mu trzy wskaźniki: a) procentowy udział mieszkań bez instalacji techniczno-sanitarnej w ogólnej liczbie mieszkań obszaru; b) liczba zdegradowanych obiektów w stosunku do wszystkich obiektów; c) liczba mieszkań sprzed 1989 r. w stosunku do ogółu mieszkań. Źródłem danych były odpowiednio: Główny Urząd Statystyczny; Inspektor Nadzoru Budowlanego; Wydziały Nieruchomości, dane za 2002 Narodowego Spisu Powszechnego. Jak już wspomniano, najczęściej do rewitalizacji wyznaczano obszar najstarszej części miasta - starówki, śródmieścia. Podczas gdy pozostałe dzielnice miast zapełniały się w ostatnim dwudziestolecu nowymi budynkami, omawiane obszary zwykle charakteryzują się na tyle gęstą zabudową, że nie ma możliwości stawiania tam nowych obiektów. W takich miastach jak choćby Bydgoszcz, Toruń, Chełmno wiele spośród budynków mieszkaniowych to kamienice wpisane do rejestru zabytków i gminnych ewidencji zabytków. Dla tego typu obiektów charakterystyczny jest niższy standard mieszkań wyposażonych w instalację techniczno - sanitarną, Ponadto wiele z nich zostało na tyle zaniedbanych, iż ich stan wymaga gruntownego remontu, bądź też nawet przeznaczenie ich do rozbiórki.

Powyższy problem związany jest również z kolejnym kryterium - **niskim poziomem wydajności energetycznej budynków**. Choć kryterium to bezpośrednio wskazane zostało tylko w trzech dokumentach (były to: Aleksandrów Kujawski, Chełmno i Nowe) po analizie treści poszczególnych LPR-ów można wnioskować, iż problem jest zdecydowanie bardziej powszechny. Sytuacja, w której omawiane kryterium było wymieniane stosunkowo rzadko, może wynikać z faktu, iż pozyskanie takich informacji wymagało badań własnych, natomiast dotarcie do pozostałych danych mogło być dla autorów Programów po prostu łatwiejsze. Potrzebom, która mimo to często wyłaniała się z treści dokumentów była konieczność podjęcia działań zmierzających do termomodernizacji budynków wielorodzinnych, czy też budynków użyteczności publicznej. Głównym celem takiego przedsięwzięcia miało być właśnie ograniczenie zapotrzebowania na energię ciepłą, nawet o 25%.

Kryterium, które jako jedyne nie zostało wskazane w żadnym spośród analizowanych dokumentów to wysoki udział imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych oraz uchodźców. Najczęściej pojawiała się adnotacja, iż wymienionych osób w ogóle nie ma na terenie miasta, bądź ich liczba jest na tyle znikoma, że nie stanowi to problemu.

Poniższy wykres obrazuje jakie kryteria (problemy) były najczęściej zgłaszane w LPR-ach jako spełniane przez obszar wyznaczony do rewitalizacji w mieście.

Wykres 7 Kryteria spełniane przez obszary wyznaczone do rewitalizacji w podziale na typy miast

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy Lokalnych Programów Rewitalizacji (n=32)

W miastach najmniejszych, liczących od 5-10 tys. mieszkańców najczęściej wskazywanym kryterium był wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa (oba kryteria uzyskały 81,8% wskazań). W miastach nieco większych, liczących od 10 do 15 tys. mieszkańców kryterium o największym poziomie wskazań był wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia oraz wysoki poziom długotrwałego bezrobocia (oba po 87,5% wskazań). Trzeci typ, miasta liczące 15-20 tys. mieszkańców to kategoria, w której najczęściej wskazywanymi problemami były: niski poziom aktywności gospodarczej oraz wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa (100% wskazań). Oba te kryteria spełniane były przez wszystkie obszary wyznaczone do rewitalizacji w tych miastach. W przypadku kolejnego typu miast (powyżej 20 tys. mieszkańców) kryterium spełnianym przez 100% obszarów był wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia oraz wysoki poziom długotrwałego bezrobocia. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku miast subregionalnych, z tą różnicą, iż 100% wskazań uzyskało także kryterium – wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa. Ostatnim z omawianych typów miast jest aglomeracja bydgosko-

toruńska. W tym przypadku trzy kryteria spełniane były przez 100% obszarów, były to: wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia, wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa oraz szczególnie zniszczone otoczenie. Kryterium, które nie zostało wskazane przez żaden z analizowanych dokumentów jest wysoki udział imigrantów, grup etnicznych oraz uchodźców.

7.1.3 Potencjał miast w obszarze rewitalizacji oraz stan zaawansowania procesów rewitalizacyjnych przed rozpoczęciem realizacji projektów

Poniżej omówiono kwestię zdolności miast do rewitalizacji oraz stan przygotowania i zaawansowania procesów rewitalizacyjnych przed rozpoczęciem realizacji projektów w ramach RPO WK-P 2007-2013. Aby dokonać analizy posłużono się kilkoma źródłami. Była to analiza desk research treści poszczególnych LPR oraz wniosków o dofinansowanie projektów. Dodatkowo, jako rozszerzenie posłużyły opinie uzyskane od beneficjentów realizujących projekty w ramach Działania 7.1 oraz 7.2 RPO WK-P w zakresie podjętych działań rewitalizacyjnych oraz ich aktualnych możliwości w tym zakresie.

Koordynatorzy Lokalnych Programów Rewitalizacji pytani byli podczas wywiadów indywidualnych między innymi o kwestie wcześniejszych doświadczeń miasta związanych z rewitalizacją, a także o ocenę w jakim stopniu środki z 7 Osi Priorytetowej RPO WK-P determinowały podjęcie takich działań. Jak wynika z ich wypowiedzi - w blisko połowie miast przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie były w ogóle prowadzone w okresie poprzedzającym opracowanie Lokalnych Programów Rewitalizacji. W pozostałych przypadkach podejmowano działania, których efekty oscylowały wokół rewitalizacji, jednak Koordynatorzy bardzo wyraźnie podkreślają, ich nieporównywalnie mniejszą skalę w porównaniu z przedsięwzięciami finansowanymi ze środków RPO WK-P. Były to jednostkowe, niewielkie projekty, podejmowane w odpowiedzi na bieżące potrzeby. Część wskazywała na przedsięwzięcia o charakterze społecznym, a więc projekty aktywizacyjne, integracyjne i pomocowe. Część koordynatorów wskazywała na projekty infrastrukturalne. Jednak wiązały się one raczej z mikro działaniami, niewielkimi remontami, poprawą estetyki. Rozmówcy podkreślają, że nikt nie nazywał ich wtedy rewitalizacją. Wśród koordynatorów panuje zgodność, iż wprowadzenie LPR-u było pod tym względem w ich miastach momentem przełomowym. To wtedy zaczęto podejmować działania kompleksowe, na zdecydowanie większą skalę. Wtedy też zaczęto myśleć o rewitalizacji miasta całościowo. Odróżnia się tu jedynie relacja bydgoskiego koordynatora, który przypomina, iż miasto prowadziło wcześniej podobne działania, zarówno społeczne jak i infrastrukturalne. Zaznacza również, iż część projektów z aktualnego LPR jest kontynuacją podejmowanych wcześniej aktywności. Jednak tak jak i pozostali respondenci przyznaje, że wprowadzenie LPR wprowadziło zupełnie nową jakość w tym zakresie. Rozmówcy zgodnie podkreślają także, że bez wsparcia ze środków Unii Europejskiej realizacja działań na podobną skalę, jak te zaplanowane w LPR, byłaby niemożliwa. Owszem, w większości miast podejmowano by wysiłki w tym zakresie, jednak ze względu na brak funduszy projekty musiałyby zostać bardzo ograniczone. Ich realizacja natomiast znacznie rozciągnęłaby się w czasie.

Kwestia wcześniejszych działań rewitalizacyjnych w miastach poruszona była tylko w kilku Lokalnych Programach Rewitalizacji. Informacje w nich zawarte były ponadto ogólnikowe i pobieżne. W przeważającej części dokumentów w ogóle nie pojawiła się wzmianka na ten temat. Bardziej użytecznym źródłem informacji okazały się być wnioski o dofinansowanie projektów. Analizowano głównie pola „Powiązania” oraz „Doświadczenie”. Niestety także tu, częstą sytuacją był zupełny brak informacji lub odnośnienie się jedynie do bieżących projektów, które realizowano równolegle, w okresie obowiązywania LPR. Aby zgromadzić konieczne dane odwołano się także do Portalu Funduszy Strukturalnych i Programu Operacyjnego na lata 2004- 2006 - Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR).

W ramach ZPORR wdrażano między innymi Priorytet III. Rozwój lokalny, a w nim Działanie 3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojkowe. Składały się na niego dwa Poddziałania: 3.3.1 Rewitalizacja obszarów miejskich oraz 3.3.2 Rewitalizacja Obszarów Przemysłowych i Powojkowych. Według dostępnego na oficjalnej stronie ZPORR zestawienia projektów zrealizowanych i

będących w trakcie realizacji w województwie kujawsko-pomorskim na dzień 30.06.2007¹⁰ odnotowano w sumie 8 projektów ze wspomnianego Działania 3.3., a więc przedsięwzięć o charakterze rewitalizacyjnym. W Toruniu zrealizowano dwa projekty: „Rewitalizacja Rynku Nowomiejskiego” oraz „Monitoring Wizyjny Zespołu Staromiejskiego wpisanego na listę UNESCO”. Kolejne dwa przedsięwzięcia miały miejsce w Świeciu: „Rozwój gospodarczy i społeczny na zdegradowanych obszarach powojennych w Świeciu” oraz „Odbudowa i zagospodarowanie budynku koszarowca na rewitalizowanym obszarze po byłej jednostce wojskowej w Świeciu”. Kolejne projekty to: „Rewitalizacja Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy na cele rozwoju przedsiębiorczości”, „Remont budynków przy ulicy Mickiewicza 19, 20 w ramach programu rewitalizacji Grudziądza” oraz dwa projekty w Golubiu-Dobrzyniu: „Rewitalizacja Golubskiej Starówki” i „Rewitalizacja Zamku Golubskiego”. Oprócz rewitalizacji Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy, w przypadku której termin zakończenia projektu miał miejsce 31.01.2008, wszystkie pozostałe inwestycje zostały oddane do użytku w latach 2005, 2006. Jak wynika z zestawienia pt. „Lista beneficjentów Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności 2004-2006 - stan na 30 czerwca 2010 r.”¹¹ w całej Polsce miało miejsce 221 projektów rewitalizacyjnych z działania 3.3 ZPORR, a więc na miasta województwa kujawsko-pomorskiego przypadło jedynie 3,62% z całej puli projektów. Na tej podstawie wnioskować należy, iż działania rewitalizacyjne w regionie w ramach ZPORR podejmowane były w tym okresie w bardzo niewielkim stopniu i dotyczyły jedynie pięciu miast. W obliczu 32 miast, które opracowały w późniejszym okresie Lokalne Programy Rewitalizacji widać, iż skala tego typu przedsięwzięć we wcześniejszym okresie była bardzo ograniczona.

W przypadku wspomnianych wyżej pięciu miast, które realizowały projekty ze środków ZPORR, wzmianka na ten temat pojawia się w analizowanych dokumentach (LPR-ach i wnioskach o dofinansowanie). Poza tym znalazły się tam informacje dotyczące wcześniejszych inwestycji w mieście, które w sposób pośredni bądź bezpośredni są powiązane z projektami planowanymi do realizacji w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacji. Większość z nich stanowią jednak oddzielne, jednostkowe inwestycje, finansowane z różnych źródeł, których głównym celem rzadko jest sama rewitalizacja, ale efekt ten pojawia się niejako przy okazji. Brakowało spójnej polityki rewitalizacyjnej i całościowych strategii, które ujmowałyby problem w szerszej perspektywie.

Aby przybliżyć sytuację sprzed realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji poniżej przytoczone zostaną przykłady podejmowanych działań z miast poszczególnych typów, zaczynając od aglomeracji bydgosko-toruńskiej a kończąc na najmniejszych ośrodkach. Poniższe opracowanie opierać się będzie wyłącznie na danych zawartych w dokumentach LPR oraz we wnioskach o dofinansowanie projektów.

W przypadku Bydgoszczy, poza wymienionym już projektem „Rewitalizacja Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy na cele rozwoju przedsiębiorczości” przeprowadzonych w ramach ZPORR miało miejsce jeszcze kilka przedsięwzięć uznawanych przez bydgoskich wnioskodawców za komplementarne. Był to np. projekt „Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy” realizowany w ramach Mechanizmu Finansowego EOG w latach 2006-2007. Dwie inwestycje dot. Wyspy Młyńskiej z późniejszego okresu, zawarte już w Lokalnym Programie Rewitalizacji stanowią ich kontynuację i uzupełnienie. Podobnie jest w przypadku działań podejmowanych z inicjatywy Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Jedność”. Dwa projekty rewitalizacyjne realizowane przez tego beneficjenta w ostatnim okresie stanowią ciąg dalszy wysiłków podejmowanych przed 2007 rokiem. Analogiczna sytuacja miała miejsce w przypadku „Domu Polskiego”, zarządcą którego jest Bydgoska Kuria Diecezjalna. Projekt rewitalizacyjny ze środków RPO WK-P stanowi 5. Etap trwającej od lat renowacji budynku. Także projekt dotyczący rewitalizacji ulicy Dworcowej postrzegany jest jako kontynuacja podobnego przedsięwzięcia zakończonego w 2008 roku z pomocą innych źródeł finansowania.

¹⁰ Zestawienie „Projekty w ramach Priorytetu I i III (z wyłączeniem działania 3.4) ZPORR zrealizowane i będące w trakcie realizacji w województwie kujawsko-pomorskim stan na 30.06.2007 r.” http://www.zporr.gov.pl/NR/rdonlyres/8CB05222-F1E0-4F73-A87B-4FD43EC130A1/36260/ZPORR_projekty_kujawskopomorskie_020807.pdf (data wejścia: 21.03.2013)

¹¹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Lista beneficjentów Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności 2004-2006 - stan na 30 czerwca 2010 r., http://www.mrr.gov.pl/Aktualnosci/Archiwum/Strony/konferencja_srk_nsro_301106.aspx, (data wejścia: 21.03.2013)

Jeżeli chodzi o Toruń, to zrealizowano tu również dwa projekty rewitalizacyjne w ramach ZPORR. Rewitalizacja Rynku Nowomiejskiego polegała na wymianie zniszczonych nawierzchni bitumicznych i betonowych na tradycyjne kamienne, uporządkowaniu infrastruktury podziemnej oraz wybudowaniu kanalizacji deszczowej. Równocześnie z pracami drogowymi postępowały prace archeologiczne. Podczas wymiany nawierzchni na Rynek wprowadzono elementy małej architektury, obsadzono też Rynek zielenią. Jeżeli chodzi o drugi projekt związany z instalacją monitoringu wizyjnego na obszarze Zespołu Staromiejskiego przedmiotem projektu był zakup i montaż 22 szybkoobrotowych, dualnych kamer wizyjnych wraz z niezbędnym osprzętem oraz światłowodem. Głównym celem projektu było pobudzenie rozwoju i przeciwdziałanie degradacji tego terenu. Poza wspomnianymi wyżej projektami w Lokalnym Programie Rewitalizacji wspomniane są również, wcześniejsze działania związane z poprawą estetyki na terenie Bulwaru Filadelfijskiego finansowane ze środków miejskich. Jeden z projektów wdrażany w ramach aktualnego LPR pt. „Remont dachu Dworu Mieszczańskiego” jest natomiast komplementarny wobec wcześniejszych inwestycji, z lat 2004, 2007 (remont dachu, pomieszczeń na parterze, toalety). Obecnie znaczną część toruńskich projektów stanowią renowacje zabytkowych kamienic zlokalizowanych na Starym Mieście. To właśnie te projekty, razem z inwestycjami w obrębie obiektów zabytkowych (Baszta Gołębnik, Brama Klasztorna itp.) mają największy wpływ na poprawę wizerunku miasta i jego walorów turystycznych.

Jak widać w przypadku aglomeracji bydgosko-toruńskiej aktualnie podejmowane projekty rewitalizacyjne po części stanowiły kontynuację wcześniejszych działań. Jednak w przypadku przedsięwzięć zawartych w LPR mają one bardziej kompleksowy charakter, a realizacja pojedynczych projektów była częścią większej polityki rewitalizacyjnej miasta.

Jeżeli chodzi o typ „Miasta subregionalne” to najszerzej opisano doświadczenia rewitalizacyjne miasta Grudziądza. Jak wynika z zapisów tamtejszego LPR, działania rewitalizacyjne podejmowane były od lat, a od 2004 roku również przy wykorzystaniu wsparcia finansowego z funduszy Unii Europejskiej.

Pierwszą inwestycją zrealizowaną w 2005 r. w ramach Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Grudziądzu, był remont zabytkowych kamienic na Starym Mieście. Projekt ten został dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa. Działania te kontynuowano również w 2006 roku, finansując całość środkami własnymi Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Nieruchomościami w Grudziądzu. Jeżeli chodzi o okres obowiązywania LPR to jeden z realizowanych projektów był kontynuacją wcześniejszych działań. Jednocześnie razem z pozostałymi przedsięwzięciami przyczynił się do realizacji całościowej strategii rewitalizacyjnej zdegradowanych obszarów w mieście. We Włocławku poza jednostkowymi przedsięwzięciami konserwatorskimi, które dotyczyły miejskich kościołów, wykonano efektowną iluminację mostu stalowego im. Marszałka Rydza-Śmigłego przez rzekę Wisłę. W przypadku Inowrocławia w analizowanych dokumentach nie ma informacji na temat działań stricte rewitalizacyjnych, które podejmowane byłyby w okresie poprzedzającym aktualny okres finansowania.

Przykładem miasta, z podgrupy „Powyżej 20 tys. mieszkańców”, które również zrealizowało projekt o charakterze rewitalizacyjnym w ramach ZPORR jest Chełmno. Projekt o nazwie „Rewitalizacja zabytków architektury m. Chełmna – I etap” był jednak finansowany ze środków przeznaczonych na Działanie 1.4 Rozwój turystyki i kultury, stąd nie znalazł się we wcześniejszym zestawieniu. Zakres rzeczowy Projektu obejmował prace remontowo–konserwatorskie murów miejskich oraz kilku kościołów. Jak wynika z opisu podejmowanych działań, choć ich głównym celem miał być rozwój turystyki i kultury, przyczyniały się one z pewnością do rewitalizacji obiektów, których stan tego wymagał. Kolejny projekt, którego realizacja rozpoczęła się w 2007 roku (2 lata przed stworzeniem LPR), pt. „Ochrona dziedzictwa kulturowego miasta Chełmna – II etap” był kontynuacją wcześniejszych działań. Źródłem finansowania w tym przypadku były natomiast środki EFRR w ramach RPO, Priorytet 3 Rozwój infrastruktury społecznej, Działanie 3.3 Rozwój Infrastruktury Kultury. Jeżeli chodzi o pozostałe miasta z tej podgrupy: Świecie, Brodnicę i Tucholę to również podejmowano tam działania, które stanowią często punkt wyjścia do aktualnych projektów. W Świeciu były to głównie działania rewitalizacyjne na terenach powojkowych, w Brodnicy projekty dotyczące renowacji ciągów komunikacyjnych. Tuchola natomiast wyróżniała się rozwiniętą polityką

rewitalizacyjną prowadzoną jeszcze przed opracowaniem LPR. Zawarte w tym dokumencie projekty stanowiły bezpośrednią kontynuację przedsięwzięć zrealizowanych przed 2010 r. Były to renowacje zabytkowych obiektów w centrum, urządzenie Parku Zamkowego, budowa parkingów, wykonanie nowych nawierzchni ulic. Przedsięwzięcia te finansowano ze środków własnych gminy, wspólnot mieszkaniowych, po części także z funduszy ZPORR, jednak nie ze środków Działania 3.3.

W przypadku miast z liczącymi od 15 do 20 tys. mieszkańców (Solec Kujawski, Chełmża, Rypin, Nakło) wspólną cechą realizowanych aktualnie projektów była obecność tych z zakresu rewitalizacji terenów rekreacyjnych w mieście (tereny w pobliżu zbiorników wodnych, parki, boiska, place zabaw). Jako wcześniejsze komplementarne działania wskazuje się tu na inwestycje związane właśnie z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną i kulturalną (jak np. modernizacja basenu miejskiego w Chełmży finansowana ze środków ZPORR, czy modernizacja Nakielskiego Ośrodka Kultury). Choć wcześniejsze projekty wpisały się w aktualny cel, jakim jest rewitalizacja tych terenów to realizowane były wówczas jako odrębne inwestycje, nie będące częścią szerszej strategii rewitalizacyjnej.

Jeżeli chodzi o miasta małe, liczące 10-15 tys. mieszkańców to informacje na temat realizowanych tam wcześniejszych działań rewitalizacyjnych są bardzo ograniczone. W Lokalnych Programach Rewitalizacji kwestia ta zwykle w ogóle nie jest poruszana, natomiast we wnioskach mowa jest jedynie o projektach z okresu obowiązywania LPR. Na tym tle wyróżnia się jedynie Golub-Dobrzyń. W latach 2005 – 2006 tamtejszy samorząd miejski prowadził w ramach ZPORR przedsięwzięcie polegające na rewitalizacji Golubskiej Starówki zgodnej z uchwalonym wcześniej dokumentem pt. „Program Rewitalizacji Golubskiej Starówki”. Powyższy program, pomimo, iż skupiał się głównie na latach 2004-2006, to jednak również wskazywał na konieczne, przyszłe działania, które winny być kontynuowane w zakresie rewitalizacji starej części miasta. Prace polegały na renowacji elewacji zabytkowych kamienic, murów obronnych i nawierzchni dróg. Drugim projektem, finansowanym również w ramach Działania 3.3 ZPORR była „Rewitalizacja Zamku Golubskiego”. W związku z powyższym projekt zawarty już w Lokalnym Programie Rewitalizacji stanowił bezpośrednią kontynuację wcześniejszych działań.

Ostatnią kategorię stanowią miasta najmniejsze, liczące 5-10 tys. mieszkańców. Tutaj, podobnie jak w poprzednim przypadku, nie ma zbyt wiele informacji na temat podejmowanych wcześniej działań o charakterze rewitalizacyjnym. Jako komplementarne względem aktualnych projektów wymienia się budowę kanalizacji w Więcborku, czy inwestycje w infrastrukturę sportową w Janikowie (gdzie w ramach późniejszych działań zawartych w LPR wybudowano plac zabaw). Faktyczne prace rewitalizacyjne miały miejsce jedynie w Żninie (gdzie zmodernizowano siedzibę Żnińskiego Domu Kultury i wprowadzono zmiany w obrębie komunikacji na obszarze historycznego centrum). W pozostałych miastach wskazuje się również inne działania, ale są to drobne, jednostkowe inwestycje (wymiana oświetlenia ulicznego, montaż elementów małej architektury- ławek i koszy na śmieci). Choć wszystkie te działania przyczyniać się miały do poprawy sytuacji na terenach zdegradowanych, to wciąż brakowało całościowych strategii, które mogłyby być odpowiedzią na potrzeby rewitalizacyjne miast.

Z powyższego zarysu działań miast z poszczególnych kategorii wyłania się kilka zasadniczych wniosków. Generalnie, przedsięwzięć o charakterze typowo rewitalizacyjnym, w okresie poprzedzającym realizację projektów zawartych w LPR, było bardzo niewiele. Sytuacja najgorzej wyglądała w miastach najmniejszych, liczących 5-10 oraz 10-15 tys. mieszkańców. W przypadku bardzo wielu z nich analizowane dokumenty nie zawierają żadnych opisów przedsięwzięć tego typu. W pozostałych miastach, nawet jeśli działania o charakterze rewitalizacyjnym były podejmowane, to najczęściej w oderwaniu od szerszego kontekstu. Brakowało całościowych strategii, które zastąpiłyby jednostkowe, doraźne inwestycje. Na tle wszystkich analizowanych 32 miast wyróżniają się te, które skorzystały z dofinansowania w ramach ZPORR w latach 2004-2006. W ich przypadku późniejsze projekty rewitalizacyjne finansowane ze środków RPO WK-P stanowiły często kontynuację rozpoczętych wówczas działań.

Powyższa analiza dokumentów jak i wywiady prowadzone z koordynatorami Lokalnych Programów Rewitalizacji prowadzą do podobnych wniosków. Miasta, które w momencie przystępowania do LPR posiadały doświadczenie w zakresie rewitalizacji należały do rzadkości. Ich zdolności rewitalizacyjne, bez uzyskania wsparcia ze środków Unii Europejskiej byłyby bardzo ograniczone. Albo nie podjęto by tam żadnych tego typu działań, albo ich skala musiałaby być nieporównywalnie mniejsza. Również czas, w którym uzyskano pierwsze efekty uległby znaczącemu wydłużeniu.

7.1.4 Postęp realizacji celów LPR

W ramach niniejszej części przedstawiono wyniki oceny zakresu, w jakim LPR przyczyniły się do zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb w obszarach wymagających rewitalizacji, wskazano także przyczyny ograniczeń w ich realizacji. W dalszej części scharakteryzowano postęp realizacji celów poszczególnych LPR poprzez przedstawienie i ocenę stopnia osiągnięcia wartości wskaźników wyznaczonych dla obszarów wsparcia w ramach LPR.

7.1.4.1 Adekwatność celów LPR do potrzeb obszarów

Lokalny Program Rewitalizacji z założenia ma być jednym z głównych instrumentów zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem miasta. Powinien mieć kompleksowy, interdyscyplinarny charakter. Wytyczne dotyczące opracowania LPR bardzo silnie zwracają uwagę, iż rewitalizacji nie można traktować wyłącznie w odniesieniu do infrastruktury technicznej czy dziedzictwa kulturowego. Według tychże Wytycznych cele rewitalizacji muszą być usytuowane w sferze społeczno-gospodarczej i ekologiczno-przestrzennej. Natomiast działania architektoniczno-urbanistyczne mają im być podporządkowane, a więc uzasadnione są tylko wtedy, gdy przyczyniają się do ich realizacji. Ponadto cele określone dla obszaru wsparcia muszą ściśle korespondować z ustalonymi problemami rozpoznanymi na etapie diagnozy.

Analiza poszczególnych LPR-ów pozwala stwierdzić, iż ich autorzy wykazali się dobrym zrozumieniem Wytycznych w tym zakresie. Jako cel nadrzędny często pojawia się zrównoważony (harmonijny) rozwój miasta i polepszenie warunków życia mieszkańców. W wielu Programach posłużono się sugestią zawartą z Wytycznych i określono cele szczegółowe według podziału na: społeczne, przestrzenne, ekonomiczne (gospodarcze) i ekologiczne. Cele dotyczące wymiaru społecznego mają być osiąganе poprzez programy aktywizacyjne, ale także przez podejmowanie działań architektoniczno-urbanistycznych. Działania te są jednak ściśle powiązane z funkcjami, jakie wobec lokalnej społeczności pełnią dane obiekty czy tereny. Postulat ożywienia gospodarczego w wielu przypadkach odwołuje się do niewykorzystanego w pełni potencjału miasta w zakresie usług turystycznych. Zmianie takiego stanu rzeczy mają służyć działania zmierzające do zwiększenia atrakcyjności turystycznej i poprawie wizerunku miasta poprzez zwiększenie estetyki przestrzennej. Należy zauważyć, iż cele wymieniane w poszczególnych dokumentach są rzeczywiście wieloaspektowe, a sam proces rewitalizacji traktowany jest interdyscyplinarnie. Autorzy Programów przy ich opracowywaniu wykazali się daleko idącym zrozumieniem dla wzajemnych powiązań poszczególnych procesów społecznych. Aby wyznaczone cele stanowiły adekwatną odpowiedź na problemy kluczowe, występujące na wskazanym obszarze kryzysowym, wymagane było przeprowadzenie rzetelnej diagnozy stanu wyjściowego. Na podstawie analizy Programów należy uznać, iż warunek ten został spełniony.

Uzupełnieniem powyższych rozważań są wypowiedzi Koordynatorów LPR uzyskane podczas indywidualnych wywiadów telefonicznych. Osoby te były pytane między innymi o:

- potrzeby występujące na obszarach rewitalizowanych i sposób ich identyfikacji;
- najważniejsze dotychczasowe efekty realizacji Programu;
- stopień w jakim realizacja Programu wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców;
- czynniki, które w największym stopniu utrudniają realizację Programu.

Koordynatorzy podczas wywiadów podkreślali, iż wyznaczenie obszaru do rewitalizacji odbywało się na podstawie wyników diagnozy stanu wyjściowego. Zdecydowana większość respondentów zwracała uwagę

na problemy z pozyskaniem i opracowaniem odpowiednich danych. W procesie tym uczestniczyły różne instytucje. Poza urzędem miasta również powiatowe urzędy pracy, komendy policji, miejskie ośrodki pomocy społecznej itp. Bardzo częstym problemem małych miast był brak pierwotnego podziału na mniejsze jednostki administracyjne (dzielnice), dlatego też pozyskiwane dane z jednostek współpracujących odnosiły się często do odmiennie zidentyfikowanych obszarów. To z kolei niosło za sobą konieczność wtórnej analizy. Choć koordynatorzy wspominają ten proces jako bardzo czasochłonny i wymagający dużego nakładu pracy, to ostatecznie przyznają, iż pozwalał on na dokonanie rzetelnej diagnozy. Jak głoszą Wytyczne dot. opracowania LPR: „w procesie przygotowania dokumentu konieczny jest udział przedstawicieli środowisk społecznych i gospodarczych, szczególnie z obszaru objętego wsparciem”. Obligatoryjne jest również prowadzenie szerokich konsultacji społecznych, mających pomóc dokonać właściwych wyborów związanych z projektami. Jak wynika z rozmów z koordynatorami konsultacje te były prowadzone, jednak niestety nie zawsze z zamierzonym skutkiem. Należy pamiętać, iż mieszkańcy obszarów wytypowanych do rewitalizacji borykają się często z szeregiem problemów społecznych i ekonomicznych. W wielu przypadkach jest to powodem wykluczenia, poczucia bezradności i braku wpływu na otaczającą rzeczywistość, co przełożyło się również na niską frekwencję podczas konsultacji i niechęć do wypowiadania się w badaniach sondażowych. W kilku przypadkach sytuację znaczenie poprawiały towarzystwa przyjaciół miasta, zrzeszające aktywnych i zaangażowanych członków, którym wszelkie interwencje w tkankę miejską nie są obojętne. Bardzo istotny był również sposób prowadzenia konsultacji. Na podstawie relacji koordynatorów należy zauważyć, iż skuteczne konsultacje możliwe są jedynie w momencie kiedy pod uwagę wzięta zostanie specyficzna sytuacja danego obszaru i jego mieszkańców. W związku z tym należy postawić nacisk na większą aktywność ze strony urzędników i swoiste „wyjście do ludzi”. Przykładem takich dobrych praktyk jest Radziejów, który zdecydował się na przeprowadzenie wywiadów bezpośrednich. Stażyści pracujący wówczas w urzędzie chodzili od drzwi do drzwi i przeprowadzali badanie. Dzięki takiemu aktywnemu podejściu udało się tam zdobyć wyczerpujące informacje na temat preferencji mieszkańców odnośnie działań rewitalizacyjnych. Dużo gorsze skutki przynosiło zostawianie formularzy ankiet w instytucjach publicznych i bierne oczekiwanie na ich wypełnienie przez mieszkańców.

Uzupełnieniem powyższych rozważań dotyczących adekwatności celów LPR do realnych potrzeb obszarów wyznaczonych do rewitalizacji są także treści wywiadów przeprowadzonych z pracownikami Instytucji Zarządzającej oraz zogniskowany wywiad grupowy z przedstawicielami JST realizujących projekty rewitalizacyjne. Z punktu widzenia Instytucji Zarządzającej Lokalny Program Rewitalizacji jest narzędziem, które strukturalizuje dalsze działania beneficjentów. Dzięki niemu wnioski o dofinansowanie projektów, które wpływają do Urzędu są już po wstępnej selekcji co do ich zgodności z celami LPR. W rozmowie podkreślona została pozytywna wartość „oddolnego” sposobu opracowywania Programu. To pracownicy urzędów miejskich mają najlepiej znać problemy swoich miast i to oni mają najpełniejszą zdolność do kompleksowej oceny występujących tam trudności. Wysoko oceniona została również przydatność konsultacji społecznych przy opracowywaniu programu. Jednak jak już wcześniej podkreślano - zdarzało się, że ich efekty odbiegały od pierwotnych założeń i oczekiwań.

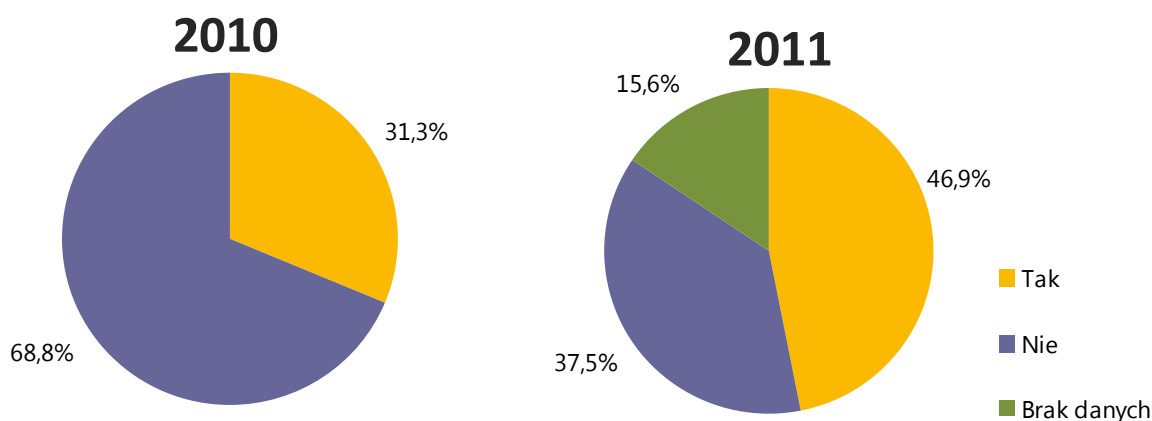
Podczas badania fokusowego poruszony został także problem wpływu projektów na zaspokojenie rzeczywistych potrzeb obszaru i wzrost jakości życia mieszkańców. Tak jak i w wywiadach telefonicznych z koordynatorami projektów, poruszono kwestię dotyczącą problemu definiowania pojęcia rewitalizacji. Rozmówcy podkreślali, iż aby mówić o rzeczywistym wpływie na poprawę jakości życia działania rewitalizacyjne muszą mieć charakter kompleksowy. Same projekty infrastrukturalne, które nawet poprawiają estetykę miasta, nie wpłyną na zniwelowanie nurtujących ten obszar problemów społecznych, lub ich wpływ będzie znikomy. Prawdziwa rewitalizacja, zdaniem respondentów, prowadzić ma do rzeczywistego ożywienia newralgicznego obszaru. Często powtarzającą się opinią jest konieczność ściślejszego powiązania projektów „twardych” z projektami „miękkimi”. Tak aby z jednej strony można było modernizować infrastrukturę, a z drugiej, za pomocą działań „miękkich” pobudzać lokalne społeczności. Wielu koordynatorów wspomina, iż aktualnie starają się działać w ten sposób poprzez równoczesne pozyskiwanie środków z PO KL jednak brak jest odpowiedniej koordynacji pomiędzy tymi funduszami.

7.1.4.2 Przebieg realizacji i postęp rzeczowy programu

Aby omówić postęp realizacji celów LPR przeprowadzono analizę Sprawozdań rocznych z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji za lata 2010 oraz 2011. Sprawozdania te składają się z kilku części. Część pierwsza zawiera informacje ogólne- nazwę komórki organizacyjnej i dane kontaktowe osób odpowiedzialnych za dokument. Część druga to analiza jakościowa – Przebieg realizacji i postęp rzeczowy Programu. Część III- Wskaźniki realizacji Programu, a część IV- Postęp finansowy Programu (analiza finansowa). Poniżej przeprowadzono analizę sprawozdań biorąc pod uwagę wymienione elementy.

Opisy przebiegu realizacji Programu zawarte w sprawozdaniach są zwykle podobne. W znaczącej większości miast w 2010 oraz 2011 złożono już wnioski o dofinansowanie, podpisano umowy i przystąpiono do realizacji projektów. Niektóre z nich zostały już nawet zakończone. Wśród analizowanych sprawozdań należy odnotować jednak kilka przypadków, które wyraźnie odstają od przeciętnej. Są to Kruszwica, Pakość i Aleksandrów Kujawski, którym w latach 2010-2011 nie udało się, pomimo wcześniejszych planów, złożyć żadnych wniosków o dofinansowanie projektów. Jako główny powód podano kłopoty finansowe oraz trudności z przygotowaniem wymaganej dokumentacji. Ostatecznie jedynie Miasto Aleksandrów Kujawski złożyło wniosek i projekt jest aktualnie w trakcie realizacji.

Wykres 8. Realizacja wszystkich zadań w danym okresie sprawozdawczym, w stosunku do zadań zaplanowanych na dany okres w LPR

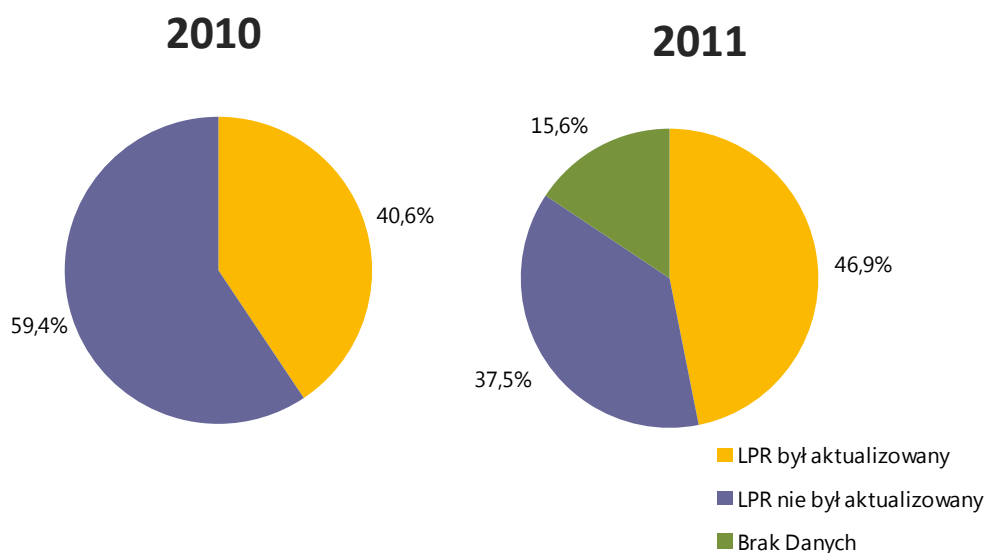
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań rocznych z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji (n=59)

W pierwszym okresie sprawozdawczym - od 1 stycznia do 31 grudnia 2010 roku aż 68,8% sprawozdań z realizacji LPR wskazywało na niepełną realizację zaplanowanych na ten okres zadań. Miasta, które wykazały iż planowane działania związane z procesem rewitalizacyjnym wykonywane są zgodnie z planem stanowiły wyraźną mniejszość, 31,3% wskazań. Jako uzasadnienie dla tej sytuacji podawano różne powody. Często sytuacją jest opóźnienie złożenia wniosku o dofinansowanie projektu albo z powodu braku środków własnych w budżecie gminy, lub też z powodu trudności formalnych w przygotowywaniu wniosków. W jednostkowych przypadkach rezygnowano całkowicie z realizacji planowanych projektów, w większości natomiast próbowano wskazać środki zaradcze, które pozwolą przystąpić do projektu w kolejnym roku. W odniesieniu do kilku projektów planowanych w Toruniu podjęto decyzję, iż wnioski o dofinansowanie złożone zostaną, nie jak planowano, na początku całego procesu, ale dopiero po poznaniu rzeczywistych kosztów, czyli po zakończeniu postępowań przetargowych. Wskazywano często na konieczność weryfikacji wcześniejszych założeń ze względu na brak wystarczających środków w budżecie miasta, niesubordynację niektórych realizatorów (głównie wspólnot mieszkaniowych), ale także na przyczyny niezależne od wnioskodawcy. Do takich należało niedotrzymywanie terminów przez wykonawców/podwykonawców mających przygotować dokumentację, a także długi czas oczekiwania na

ocenę wniosku przez Instytucję Zarządzającą. Oprócz sytuacji, w której niewykonanie zaplanowanych zadań związane było z problemami na etapie składania wniosków, częste były też opóźnienia w samej realizacji projektów. Tutaj jako przyczynę podawano trudności w egzekwowaniu terminów z podwykonawcami, wydłużone procedury przetargowe, a także niekorzystna aura, która uniemożliwiała terminową realizację prac budowlanych. W znacznej większości uzasadnień tychże opóźnień wskazuje się na zastosowane już środki zaradcze i podjęte działania mające zagwarantować, iż przesunął się jedynie termin, lecz sama realizacja projektu nie jest zagrożona.

Inaczej sytuacja wygląda w kolejnym okresie sprawozdawczym: od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 roku. Obraz ten jest niestety zaburzony przez brak danych dotyczących ponad 15 % miast. Jednak na podstawie analizowanych sprawozdań widać wyraźną poprawę jeżeli chodzi o proporcje odpowiedzi pozytywne i negatywne. W prawie połowie przypadków deklaruje się całkowitą zgodność przebiegu działań z wcześniejszymi założeniami na ten okres, 46,9%. Najczęściej wskazywane problemy to brak środków finansowych, biurokracja (np. wydłużenie procedury uzyskania pozwolenia na budowę), wycofanie się beneficjentów- prywatnych przedsiębiorców i wspólnot mieszkaniowych, które w obliczu trudności związanych z przygotowaniem dokumentacji zdecydowały się na pokrycie inwestycji ze środków własnych, przedłużająca się korespondencja z Instytucją Zarządzającą. Jak jednak podkreśla się w większości sprawozdań- niektóre zadania zostały przesunięte w czasie ze względu na wydłużony czas oczekiwania na niezbędną dokumentację lub przyczyny niezależne od beneficjentów- nie ma to jednak wpływu na osiągnięcie zamierzonych celów oraz wskaźników określonych w programie.

Wykres 9. Przeprowadzenie aktualizacji Programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań rocznych z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji (n=59)

W roku 2010 niemal 60% Lokalnych Programów Rewitalizacji pozostawiono bez zmian, natomiast 40,6% zostało uaktualnionych. Najczęściej zmiany dotyczyły harmonogramów. W obliczu wcześniejszych problemów ze składaniem wniosków o dofinansowanie oraz z samą realizacją projektów konieczne było wprowadzenie zmian w LPR. Część projektów została całkowicie wykreślona z pierwotnej listy. Kilka projektów dodano. W obliczu problematycznej sytuacji finansowej konieczne bywały również ograniczenia zadań wchodzących w skład danych projektów. W kilku przypadkach konieczne było wprowadzenie poprawek wskazanych przez Komisję ds. Oceny LPR. Bardzo częste były też zmiany kwot przypisanych do poszczególnych zadań, które formułowane były ad hoc, natomiast przeprowadzone już postępowania o udzielenie zamówienia publicznego pozwoliły na weryfikację wcześniejszych założeń.

W przypadku postępu realizacji LPR w roku 2011 wskazuje się na jeszcze większy udział LPR-ów, które poddano aktualizacji - jest to blisko 47% spośród wszystkich Programów. Przyczyny zmian nie różniły się

wiele od tych podawanych w roku poprzednim, z kilkoma wyjątkami, kiedy to powodem zmian były konsultacje społeczne, bądź wyraźne sygnały ze strony mieszkańców miasta, którzy wskazywali na konieczność podjęcia określonych działań. W dwóch przypadkach dokonano podziału projektów na dwa etapy, głównie z przyczyn braku wystarczających środków finansowych na realizację całego przedsięwzięcia. Autorzy sprawozdań podkreślają jednak, iż opracowany przez nich Lokalny Program Rewitalizacji to „żywy dokument” i naturalne jest, iż wymaga ciągłego przystosowywania do zachodzących zmian. Są one jednak w większości drobne, dotyczą pojedynczych zadań będących elementem projektów, natomiast zasadnicza zawartość Programu jak i jego założenia pozostają bez zmian.

Koordynatorzy pytani o najważniejsze dotychczasowe efekty realizacji Programu skupiali się głównie na twardych wskaźnikach produktu. Przywoływali projekty obejmujące modernizację nawierzchni dróg w centrum, wymianę kostki na reprezentacyjnych placach, prace w obrębie kanalizacji deszczowo-ściekowej. Dopiero pytanie o wpływ realizacji LPR na jakość życia mieszkańców kierowało ich uwagę na kwestie społeczne. Wynika to jednak raczej z utrudnionej mierzalności tego typu efektów, nie zaś z ich braku. Koordynatorzy zgodnie przyznają, iż tam gdzie projekty zostały chociaż w części zrealizowane jakość życia mieszkańców uległa poprawie. Przytacza się często termomodernizację budynków mieszkaniowych oraz remonty i modernizacje budynków użyteczności publicznej. Ważną kwestią było dostosowanie ich do potrzeb osób niepełnosprawnych, co wcześniej było zupełnie zaniedbane. Szczególnie w małych miastach duży nacisk kładzie się na efekty rewitalizacji rynków, które pełnią większość podstawowych funkcji miasta wobec mieszkańców. Podkreśla się pozytywny wpływ na wizerunek miasta, na jego walory estetyczne i turystyczne. Zdaniem koordynatorów LPR, projekty rewitalizacyjne bardzo szybko przełożyły się tam na zwiększenie zainteresowania przedsiębiorców i wzrost liczby nowych inwestycji w sferze handlowo-usługowej (jak np. powstanie nowego kompleksu obiektów handlowych w Grudziądzu). Przeprowadzone renowacje dały również impuls do organizowania imprez, pikników koncertów miejskich, co sprzyja integracji mieszkańców. Projekty czysto infrastrukturalne miały często ogromny wpływ na jakość życia mieszkańców- przykładem może być miasto Koronowo, które od kilkudziesięciu lat borykało się z problemem gospodarki wodno-ściekowej. Każde większe opady powodowały tu zalewanie ulic i chodników, a także podtopienia piwnic okolicznych budynków, co kończyło się koniecznością wypompowywania wody przez mieszkańców. Przejeżdżające samochody dodatkowo chlapały elewacje starych, zabytkowych kamienic, co przez lata zniechęcało właścicieli do ich odnowy. Dzięki zrealizowanemu projektowi diametralnie zmieniła się jakość poruszania po mieście, piwnice nie ulegają podtopieniom, a prywatni właściciele coraz częściej sami podejmują się renowacji kamienic stanowiących o atrakcyjności starówki w Koronowie. Dużą część wypowiedzi stanowią także opisy projektów, które umożliwiają rozwój działań o charakterze społecznym, kulturowym, czy interwencyjnym. Są to przebudowy i remonty budynków stanowiących siedziby Centrów Aktywności Społecznej, Domów Kultury, Ośrodków Pomocy Społecznej, ale także kina i biblioteki. Nowe, bądź zmodernizowane siedziby umożliwiają pełny rozwój działalności i skuteczne realizowanie założonych funkcji. Ważnym, wymienianym często efektem jest też wzrost bezpieczeństwa mieszkańców. Może być on efektem instalacji systemu monitoringu (jak np. w parku w miejskim w Mogilnie) czy zmniejszenia natężenia ruchu w centrum miasta na skutek zmiany w zakresie organizacji ruchu (np. w Wąbrzeźnie).

7.1.4.3 Wskaźniki realizacji programu

Wskaźniki realizacji programu mają za zadanie wskazać w jakim stopniu osiągnięte zostały cele zawarte w LPR. Ten fragment sprawozdania złożony jest z kilku części. Na wstępie beneficjenci mieli opisać w jaki sposób realizowane projekty przyczyniły się do osiągnięcia celów Programu, a w wypadku zaistniałych problemów - jakie środki zaradcze podjęto aby zniwelować ich negatywne skutki. Następny etap to wypełnienie tabeli (jeśli realizowano również projekty z zakresu mieszkalnictwa, to dwóch tabel), ze wskaźnikami, na podstawie których wyznaczano obszar wskazany do rewitalizacji. W prawidłowo uzupełnionej tabeli powinna znaleźć się wartość wskaźnika dla obszaru wsparcia w roku bazowym (czyli tym, dla którego badano początkową wartość wskaźnika by wyznaczyć obszar wsparcia) i na koniec okresu sprawozdawczego oraz analogicznie wartości dla miasta. Kolejne kolumny zawierają stopień zmiany wskaźnika oraz projekty, które przyczyniły się do jego realizacji. W przypadku ewentualnej tabeli dotyczącej obszarów wsparcia z zakresu mieszkalnictwa należało zamiast wartości wskaźnika dla miasta

wpisać wartość wskaźnika dla województwa. Jako komentarz do tabel beneficjenci powinni zamieścić wnioski dotyczące sytuacji na obszarach miasta, stwierdzić jaka zaistniała zmiana, a w razie pogorszenia wskazać przyczyny i podjęte środki zaradcze.

Na potrzeby poniższej analizy odwołano się do treści dostępnych sprawozdań z realizacji LPR. Niestety już na tym etapie występują częściowe braki danych, gdyż zestawienie jest kompletne za rok 2010, ale za rok 2011 brakuje już 5 spośród 32 dokumentów. Ostatecznie więc analizie poddano 59 sprawozdań. W toku prac odnotowano kolejne braki. W 7 dokumentach tabela ze wskaźnikami w ogóle nie została wypełniona, natomiast w 2 kolejnych zawartość jest całkowicie niezgodna z wytycznymi, w związku z tym wykluczono te sprawozdania z dalszej analizy. W pozostałych dokumentach bardzo częstą sytuacją są pojedyncze braki danych. Dotyczy to albo konkretnego okresu, albo określonego wskaźnika. Ponadto należy odnotować dużą skalę błędów podczas uzupełniania wartości wskaźników. Polegają one np. na stosowaniu niewłaściwych przeliczników, nieadekwatnych w danej kolumnie wartości procentowych, lub podawaniu wielkości w hektarach podczas gdy wymagany jest odmienny sposób prezentacji danych. Częstym błędem jest również wpisywanie wartości w niewłaściwą kolumnę, co zniekształca dalsze wyliczenia. Kolejnym problemem jest mylenie przez beneficjentów wskaźników z kryteriami. Na określone kryterium często składa się więcej niż jeden wskaźnik, dlatego w momencie gdy wnioskodawca posługuje się jedynie nazwą kryterium niemożliwe jest odniesienie uzupełnionych danych do właściwego wskaźnika i prawidłowa ich interpretacja. Innym przykładem błędu popełnianego podczas przygotowywania sprawozdań jest zastępowanie wymaganych wskaźników realizacji programu wskaźnikami produktu i podawanie właściwych im wartości. Ostatnią z praktyk stosunkowo często pojawiającą się w sprawozdaniach jest stosowanie przez wnioskodawców wskaźników o zmienionej w niewielkim stopniu nazwie. To umożliwia ich drobne przeinaczanie i wykorzystanie danych, które nie do końca odpowiadają pierwotnym wytycznym. Wszystkie te opisane powyżej braki i błędy stanowią znaczne utrudnienie dla analizy danych zwartych w sprawozdaniach. Poniższe wyliczenia oparte zostały tylko o te sprawozdania, bądź fragmenty sprawozdań, które zostały wypełnione w sposób prawidłowy. Opisana powyżej sytuacja jest również sygnałem, iż opracowywanie sprawozdań, w tym mierzenie postępu realizacji LPR stanowi dla wnioskodawców znaczną trudność. Problematyczne wydaje się być ustalenie przez nich odpowiednich wartości wskaźników w odniesieniu tylko do danego obszaru wsparcia (poza określeniem poziomu dla całego miasta). Ponadto często występuje brak zrozumienia treści (nazwy) danego wskaźnika, co może również oznaczać iż są one formułowane w sposób niejednoznaczny i mało czytelny dla beneficjentów oraz że nie zostały także odpowiednio zdefiniowane. Częste braki sugerują również, że wnioskodawcy mają problem z dotarciem do odpowiednich danych, bądź ich samodzielnym opracowaniem.

Tabela 3. Wskaźniki realizacji programu - zestawienie zbiorcze

Wskaźnik		Rok 2010	Rok 2011
Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców obszaru	wielkość zmiany	-2322,76	1031,15
	liczba wskazań	27	25
	średnia zmiana	6,7%	23,0%
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców obszaru (wg miejsca faktycznie prowadzonej działalności)	wielkość zmiany	129,89	-1132,525
	liczba wskazań	20	18
	średnia zmiana	109,5%	6,8%
Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	wielkość zmiany	436,34	-1563,13
	liczba wskazań	20	18
	średnia zmiana	37,6%	10,7%
Liczba bezrobotnych poszukujących pracy 13 miesięcy i dłużej na 1000 mieszkańców obszaru	wielkość zmiany	394,92	54,75
	liczba wskazań	14	13
	średnia zmiana	165,9%	10,4%
Postępowania eksmisyjne i eksmisja z lokali mieszkalnych na 1000 mieszkańców obszaru	wielkość zmiany	-139,52	-45
	liczba wskazań	7	6
	średnia zmiana	-11,5%	-12,7%
Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	wielkość zmiany	-5,47	982,94
	liczba wskazań	5	4
	średnia zmiana	-20,5%	8,0%
Liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków (w %)	wielkość zmiany	0	0
	liczba wskazań	6	6
	średnia zmiana	0,0%	0,0%
Udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)	wielkość zmiany	-0,1258	-0,2085
	liczba wskazań	4	4
	średnia zmiana	-2,2%	-16,1%
Liczba młodzieży niekontynuująca nauki na 1000 mieszkańców	wielkość zmiany	7,708	-0,438
	liczba wskazań	3	3
	średnia zmiana	-12,2%	-52,1%
Obszary zdegradowanej struktury miejskiej (w %)	wielkość zmiany	-0,06	0,0949
	liczba wskazań	3	3
	średnia zmiana	-12,2%	6,5%
Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 1000 mieszkańców obszaru	wielkość zmiany	24,95	6,7
	liczba wskazań	3	2
	średnia zmiana	4,3%	2,0%
Udział mieszkań bez instalacji techniczno-sanitarnej w ogólnej liczbie mieszkań (w %)	wielkość zmiany	0	-0,1
	liczba wskazań	1	2
	średnia zmiana	0,0%	-17,5%
Saldo migracji na 1000 mieszkańców obszaru	wielkość zmiany	-43,9	-65,8
	liczba wskazań	1	1
	średnia zmiana	-49,5%	-49,0%
Dynamika (spadku) liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów na 1000 mieszkańców obszaru	wielkość zmiany	-0,49	-2,94
	liczba wskazań	1	1
	średnia zmiana	2,4%	11,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań rocznych z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, n=59. Braki danych: całkowity brak 5-u Sprawozdań za rok 2011, brak wypełnionej tabeli w 7-u Sprawozdaniach, 2 Sprawozdania z całkowicie błędnie wypełnioną tabelą.

Wskaźnikiem, który najczęściej wybierali beneficjenci (27 wskazań w roku 2010 i 25 wskazań w roku 2011) była „liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1000 mieszkańców obszaru”. Sumując zmiany we wszystkich obszarach, w roku 2010 w stosunku do roku bazowego, wartość tego wskaźnika zmniejszyła się nominalnie o 2322,76 osób, ale przeciętna procentowa zmiana wyniosła 6,7% - rozbieżność ta spowodowana jest dużą liczbą skrajnych wartości. Analizując natomiast dane dla roku 2011, to w stosunku do roku poprzedniego nominalnie wartość wskaźnika wzrosła o 1031,15, a przeciętna procentowa zmiana wyniosła 23%. Drugim, najczęściej sprawozdawanym wskaźnikiem jest „liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców obszaru (wg miejsca faktycznie prowadzonej działalności)”. Od roku bazowego do roku 2010 wartość ta nominalnie wzrosła o 129,89 natomiast przeciętna procentowa zmiana wyniosła 109,5%. W ciągu kolejnego roku liczba zarejestrowanych podmiotów nominalnie spadła o 1132,53, jednak przeciętna zmiana wyniosła 6,8%. Wynik ten, podobnie jak we wcześniejszym przypadku, spowodowany jest występowaniem skrajnych wartości wskaźników w różnych obszarach. Jeżeli chodzi o „liczbę przestępstw na 1000 mieszkańców obszaru” to wartość wskaźnika w 2010 roku nominalnie wzrosła o 436,34, a przeciętna zmiana wyniosła 37,6%. W ciągu kolejnego roku nastąpił nominalny spadek wartości o 1563,13 a średnia zmiana była na poziomie 10,7%. Kolejny wskaźnik obrazuje poziom długotrwałego bezrobocia. W okresie między rokiem bazowym, a rokiem 2010 nastąpił nominalny wzrost wartości wskaźnika o 394,92, natomiast średnia zmiana wyniosła 165,9%. W następnym roku nominalny przyrost wyniósł 54,75, natomiast procentowo przeciętna zmiana utrzymała się na poziomie 10,4%. Pozostałe wskaźniki pojawiały się w sprawozdaniach z mniejszą częstotliwością. Biorąc pod uwagę przeciętne procentowe zmiany należy zauważyć, iż mamy do czynienia z generalną tendencją wzrostową w odniesieniu do wspomnianych wskaźników. Poza wskaźnikiem „liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych” (której to wzrost jest zjawiskiem pozytywnym i pożądanym przez beneficjentów) dodatnie przeciętne procentowe zmiany pozostałych wskaźników świadczą o niekorzystnych trendach w mierzonych aspektach w obszarach objętych LPR.

Uzupełnieniem dla często niekompletnych lub nieprawidłowych danych z tabeli powinna być odpowiedź na pytanie o wpływ realizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów Programu oraz umiejscowione pod tabelami wnioski dotyczące sytuacji na obszarach objętych Programem. Jeżeli chodzi o pytanie 1. to odpowiedź sprowadzała się zwykle do krótkiego opisu etapu, na którym aktualnie znajduje się realizacja Programu (złożenie wniosku, podpisanie umowy, realizacja projektu, zakończenie projektu) i powtórzenia zawartych we wniosku spodziewanych rezultatów. Zwykle również pojawiało się stwierdzenie, iż realizowane projekty przyczyniają się do osiągania celów zawartych w LPR. Punkt, w którym winny znaleźć się wnioski dotyczące sytuacji obszaru niestety często pozostawał niewypełniony, lub też znajdowała się tam bardzo pobieżna informacja na temat ogólnego pozytywnego wpływu realizowanego projektu na np. atrakcyjność turystyczną miasta, czy wpływu projektów z zakresu mieszkalnictwa na ogólną poprawę jakości życia mieszkańców. Pogorszenie się wskaźników na badanym obszarze tłumaczone jest zwykle ogólną sytuacją w kraju, kryzysem gospodarczym, także w krajach UE, co wpływa na poziom emigracji zarobkowej mieszkańców obszaru i ogólne pogorszenie ich warunków życia. Wnioskodawcy często wskazują na brak bezpośredniej zależności między realizacją projektu a konkretnymi wskaźnikami. Pojawiają się na przykład stwierdzenia w rodzaju: „*Realizacja projektów w zakresie mieszkalnictwa nie ma żadnego wpływu na wskaźniki wymagane do określenia terenu objętego procesem rewitalizacji w obszarze mieszkalnictwa*”¹². Zdarza się jednak, że w owym polu zamieszcza się wyjaśnienie skrajnych wartości wskaźników. W jednym z miast, gdzie wskaźnik dotyczący liczby przestępstw w 2010 roku w stosunku do roku bazowego wzrósł niemal czterokrotnie zwrócono uwagę na zmianę sposobu funkcjonowania Komisariatu Policji, który od momentu rozpoczęcia działalności w nowych strukturach znacznie zwiększył liczbę podejmowanych działań. Innym przykładem jest uzasadnianie wzrostu tego wskaźnika pozytywnym wpływem realizowanego projektu na liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych tj. większa liczba punktów handlowo-usługowych wpływa na nasilenie zjawiska kradzieży, które to zawyżają wskaźnik przestępczości. Innym powodem wzrostu omawianego wskaźnika bywa także zainstalowanie na danym obszarze systemu monitoringu, dzięki

¹² Sprawozdanie roczne z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta Chełmno za rok 2010

któremu wykrywalność zachowań niezgodnych z prawem znacznie wzrosła. Zakończenie przyjmuje zwykle postać oczekiwania, iż poprawa wskaźników nastąpi w latach kolejnych. W kilku sprawozdaniach komentarze były opracowane w sposób staranny i wyczerpujący, jednak niestety nie była to powszechna praktyka.

7.1.4.4 Postęp finansowy

Ostatnią część sprawozdań zajmuje „Postęp finansowy programu (analiza finansowa)”. Należy zauważyć, że podobnie jak było to w przypadku wskaźników realizacji programu, tak i w omawianej części sprawozdań występowało wiele błędów i braków danych. Częstym problemem było uzupełnianie danych w niewłaściwych kolumnach (nie brano pod uwagę czy jest to projekt realizowany z Działania 7.1 czy też należy do grupy pozostałych projektów). Część beneficjentów traktowała oba sprawozdania rozdzielnie (za rok 2010 i 2011), i zgodnie z treścią nagłówka kolumny wpisywała wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie sprawozdawczym (a więc od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku) i według instrukcji obliczała stopień realizacji projektu (wartość wydatków kwalifikowanych poniesionych w danym okresie dzielona przez wartość całkowitą wydatków kwalifikowanych projektu). Druga część beneficjentów natomiast albo kwoty danego projektu wpisywała do obu sprawozdań (np. projekt w 100% zrealizowany w roku 2010 pojawiał się także w sprawozdaniu za rok 2011 z tymi samymi kwotami) albo sumowała poniesione wydatki. Wszystkie te sytuacje utrudniają prawidłową analizę postępu finansowego, ale też są sygnałem iż przygotowanie sprawozdań stanowi dla części beneficjentów problem. Być może wzór sprawozdania stanowiący załącznik do Wytycznych dotyczących przygotowania LPR jest zbyt ogólnikowy i wieloznaczny, a wskazówki dotyczące sposobu wypełniania dokumentu nie są wystarczająco precyzyjne.

Poniższe tabele obrazują zbiorcze zestawienie danych dla poszczególnych LPR-ów za rok 2010 oraz 2011. Braki danych, oznaczone jako „b.d.”, wynikają z niewypełnienia przez Beneficjenta tabeli obrazującej postęp finansowy (w całości lub w części), a w zestawieniu za rok 2011 są spowodowane także dysponowaniem przez Wykonawcę niekompletnym zbiorem sprawozdań. Kreska natomiast („-”) oznacza, iż projekt danego typu w ogóle nie występował w sprawozdaniu. Ostatnie zestawienie opracowane zostało na podstawie najnowszych dostępnych danych (2 styczeń 2013) i ukazuje zakres wykorzystania alokacji w poszczególnych miastach, na podstawie podpisanych umów.

Poniższa tabela przedstawia zbiorcze zestawienie danych zawartych w Sprawozdaniach z Realizacji LPR w okresie sprawozdawczym od 01.01.2010 do 31.12.2010.

Tabela 4. Zbiorcza analiza finansowa realizacji poszczególnych LPR za rok 2010

Miasto	Projekty pozostałe – nie realizowane z Działania 7.1 RPO WK-P			Projekty realizowane z Działania 7.1 RPO WK-P, na realizację których zawarta została umowa o dofinansowanie projektu		
	Wartość całkowita projektu	Wartość całkowita poniesionych wydatków w okresie sprawozdawczym	Stopień realizacji	Wartość całkowita wydatków kwalifikowanych projektu	Wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie sprawozdawczym	Stopień realizacji
Więcbork	-	-	-	181674,79	181674,79	100,0%
Radziejów	244 752,10	22372	9,1%	1 721 680,00	375649,79	21,82%
Pakość	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Strzelno	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Nowe	496 072,73	b.d.	b.d.	1 459 675,26	0	0%
Gniewkowo	1888788,91	570541,82	30,2%	-	-	-
Barcin	-	-	-	2 952 462,65	2027681,06	68,7%
Janikowo	36417 462,57	28917462,57	79,4%	-	-	-
Sępólno Kraj.	643 335,97	713 126,00	100%	-	-	-
Szubin	914324,62	0	0%	6811906,4	323005,16	4,7%
Kruszwica	13383082,85	7775183,95	58,1%			
Koronowo	1 063 799,46	1063799,46	100%	4 941 107,22	1764705,04	35,7%
Ciechocinek	-	-	-	-	-	-
Aleksandrów Kuj.	-	-	-	-	-	-
Mogilno	16703531,54	16703531,54	100,0%	3137669,27	1500844,19	47,8%
Golub-Dobrzyń	-	-	-	-	-	-
Wąbrzeźno	2092108,50	1342049,61	64,1%	6 776 179,69	3516625,79	51,9%
Żnin	3000 000,00	193 600,00	6,5%	12607373,64	3750000	29,7%
Lipno	1586 188,25	1586188,25	100,0%	-	-	-
Solec Kuj.	202829,2	156 737,20	77,3%	250187,78	250187,78	100,0%
Chełmża	12767196,68	83 053,48	0,7%	5 608 546,78	2150693,15	38,3%
Rypin	15069141,36	9782401,7	64,9%	2452537	0	0%
Nakło Nad	245 985,00	75 808,68	30,8%	7428169,47	190 823,89	2,6%
Tuchola	-	-	-	5417944,35	4679862,72	86,4%
Chełmno	33383555,71	11553244,44	34,6%	453417,02	31134,4	6,9%
Świecie	3715279,89	1201916,04	32,4%	14953766,84	3704240,59	24,8%
Brodnica	-	-	-	1397430,7	1397430,7	100%
Inowrocław	-	-	-	25 319 862,47	14195726,17	56,1%
Grudziądz	52413961,96	22613370,86	43,1%	16190045,57	3150852,52	19,5%
Włocławek	44204691,97	16396912,07	37,1%	23972592,86	16982374,41	70,8%
Toruń	22 428 139,29	12905614,71	57,5%	23 400 374,21	8022143,78	34,3%
Bydgoszcz	126534200	120347737,5	95,1%	55231093,06	33787492,49	61,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji (2010 r.)

Wśród projektów pozostałych – nierealizowanych z Działania 7.1 - pojawiały się przedsięwzięcia finansowane z poszczególnych Osi Priorytetowych RPO WK-P (zwykle Oś priorytetowa 1. Rozwój infrastruktury technicznej oraz Oś priorytetowa 2. Zachowanie i racjonalne użytkowanie środowiska). Realizowano także projekty infrastrukturalne finansowane w całości z budżetu miasta/gminy. Jednak licznie największą część stanowią projekty o charakterze społecznym. Zwykle stawiają sobie za cel pomoc grupom potrzebującym, aktywizację osób bezrobotnych, integrację niepełnosprawnych czy wyrównywanie szans. Bardzo często są to projekty realizowane w ramach poszczególnych działań PO KL.

Jak wynika z analizy stopnia realizacji projektów, które założono na omawiany okres, cztery miasta osiągnęły poziom 100%. Były to: Sępólno Krajeńskie (I typ - miasta najmniejsze, 5-10 tys. mieszkańców), Koronowo, Mogilno i Lipno (II typ - miasta małe, 10-15 tys. mieszkańców). Podobnie wysoki wynik, bo 95,1%, osiągnęła również Bydgoszcz. Jeżeli chodzi o nominalną wartość poniesionych wydatków w okresie sprawozdawczym to najwyższy poziom uzyskało miasto Janikowo z kwotą 28,9 mln. zł. Poziom zerowy, jeśli chodzi o finansowy stopień realizacji projektu, wykazano w Szubinie, a 0,7% w Chełmży.

Dalsze kolumny w tabeli dotyczą projektów realizowanych z Działania 7.1 RPO WK-P, na realizację których została zawarta umowa o dofinansowanie. Tylko trzy miasta poniosły wszystkie zakładane wydatki w okresie sprawozdawczym w 100%. Były to: Więcbork (I typ, 5-10 tys. mieszkańców), Solec Kujawski (III typ, 15-20 tys. mieszkańców) i Brodnica (IV typ, powyżej 20 tys. mieszkańców). Natomiast jeżeli chodzi o kwoty nominalne to najwyższą wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie sprawozdawczym osiągnęła Bydgoszcz z sumą ok. 33,8 mln. zł. Zerowy postęp w stosunku do pierwotnych założeń wystąpił dwukrotnie - w przypadku miasta Nowe i Rypina. Siedem miast nie zakładało w tym okresie żadnych wydatków kwalifikowanych. **Średni stopień postępu finansowego**, biorąc pod uwagę wydatki kwalifikowane, wyliczony dla beneficjentów, którzy zamierzali w omawianym okresie sprawozdawczym zrealizować projekt rewitalizacyjny wyniósł **43,7%**.

Tabela 5. Zbiorcza analiza finansowa realizacji poszczególnych LPR za rok 2011

Miasto	Projekty pozostałe - nie realizowane z Działania 7.1 RPO WK-P			Projekty realizowane z Działania 7.1 RPO WK-P, na realizację których zawarta została umowa o dofinansowanie projektu		
	Wartość całkowita projektu	Wartość całkowita poniesionych wydatków w okresie sprawozdawczym	Stopień realizacji	Wartość całkowita wydatków kwalifikowanych projektu	Wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie sprawozdawczym	Stopień realizacji
Więcbork	-	-	-	-	-	-
Radziejów	-	-	-	1092 680,00	933980,59	85,5%
Pakość	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Strzelno	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Nowe*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Gniewkowo	1888788,91	0	0%	b.d.	b.d.	b.d.
Barcin	-	-	-	2471 078,98	266 633,34	10,8%
Janikowo	15000000	2 650 000	17,7%	2993 677,09	2993677,09	100%
Sępólno Krajeńskie	-	-	-	2442 259,05	584 456,07	23,9%
Szubin	914324,62	0	0%	6811906,4	2086386,88	30,6%
Kruszwica	11568274,78	4095668,76	35,4%	-	-	-
Koronowo	4 752 494,80	1364828,23	28,7%	4654 136,73	2384789,17	51,2%
Ciechocinek*	-	-	-	-	-	-
Aleksandrów Kuj.	-	-	-	-	-	-
Mogilno	1 657 610,98	1647240,98	99,4%	1 641 461,08	1636825,08	99,7%
Golub-Dobrzyń	-	-	-	2 686 409,99	2686409,99	100%
Wąbrzeźno	2 092 108,50	629789,22	30,1%	6 757 459,55	3240833,76	48,0%
Żnin*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Lipno	1255949,2	1255949,2	100,0%	3198258,40	3198258,40	100,0%
Solec Kuj.*	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Chełmża	7936500,66	401062,58	5,1%	6443413,43	3394287,77	52,7%
Rypin	15069741,36	4576610,95	30,4%	2452537,00	0	0%
Nakło n. Notecią	245 985,00	170176,32	69,2%	7 428 169,47	2563642,85	34,5%
Tuchola	-	-	-	5890847,25	0	0%

Miasto	Projekty pozostałe - nie realizowane z Działania 7.1 RPO WK-P			Projekty realizowane z Działania 7.1 RPO WK-P, na realizację których zawarta została umowa o dofinansowanie projektu		
	Wartość całkowita projektu	Wartość całkowita poniesionych wydatków w okresie sprawozdawczym	Stopień realizacji	Wartość całkowita wydatków kwalifikowanych projektu	Wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie sprawozdawczym	Stopień realizacji
Chełmno	33346362,53	5016106,21	15,0%	2267448,07	1808393,07	79,8%
Świecie	3715279,89	302043,56	8,1%	12096301,17	7740605,17	64,0%
Brodnica	-	-	-	4 617 043,36	1477099,79	32,0%
Inowrocław	-	-	-	25 319 862,47	6946534,05	27,4%
Grudziądz	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Włocławek	43904096,74	24984497,25	56,9%	28 568 557,44	10269646,76	35,9%
Toruń	19500015,78	9650672,57	49,5%	24142370,84	7575721,87	31,4%
Bydgoszcz	21226415,02	13676674,77	64,4%	65977454,20	20311040,76	30,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji (2011 r.), (* dane niepełne- Wykonawca nie dysponował sprawozdaniem za rok 2011)

W kolejnym okresie sprawozdawczym, od 01.01.2011 do 31.12.2011, stuprocentowy stopień realizacji finansowej projektów pozostałych – nie realizowanych z Działania 7.1 osiągnęło tylko jedno miasto- Lipno (II typ- 10-15 tys. mieszkańców), natomiast wynik bliski maksymalnemu uzyskało Mogilno (99,4%). Jeżeli chodzi jednak o najwyższą nominalną kwotę poniesionych w okresie sprawozdawczym wydatków kwalifikowanych, to zdecydowanym faworytem jest Włocławek (V typ- miasto subregionalne), który w roku 2011 zrealizował zadania za blisko 25 mln. zł. Stopień realizacji na poziomie 0% uzyskały Gniewkowo i Szubin (I typ- 5-10 tys. mieszkańców). Analizując kolumny dotyczące projektów rewitalizacyjnych z Działania 7.1 RPO WK-P należy odnotować, iż 100%-owy stopień realizacji finansowej osiągnęły, tak jak i w roku poprzednim, trzy miasta. Były to: Janikowo (I typ, 5-10 tys. mieszkańców) , Golub- Dobrzyń oraz Lipno (oba należące do typu II- 10-15 tys. mieszkańców). Jeżeli chodzi o kwoty nominalne to najwyższą wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w omawianym okresie sprawozdawczym wyniosła 20,3 mln zł. i ponownie przypadła w udziale Bydgoszczy. W przypadku 4 miast nie planowano w tym okresie żadnych wydatków. Zerowy stopień realizacji w stosunku do zakładanych działań wystąpił dwa razy, były to Rypin i Tuchola. **Średni stopień postępu finansowego**, wyliczony biorąc pod uwagę jedynie miasta, które planowały na ten okres realizację projektów wyniósł **49,4%**.

Tabela 6. Wydatki kwalifikowane faktycznie poniesione na realizację projektów z Działania 7.1 RPO WK-P

Typ Miasta (I. mieszkańców)	Miasto	Wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie: 01.01.2010 -31.12.2011 (w PLN)	Suma wydatków kwalifikowanych dla wszystkich miast danego typu (w PLN)
Typ I (5-10 tys.)	Więcbork	181 674,79	9 773 144,77
	Radziejów	1 309 630,38	
	Pakość	0	
	Strzelno	0	
	Nowe*	0	
	Gniewkowo	0	
	Barcin	2 294 314,40	
	Janikowo	2 993 677,09	
	Sępólno Kraj.	584 456,07	
	Szubin	2 409 392,04	
	Kruszwica	0	
Typ II	Koronowo	4149494,21	23 679 291,42

Typ Miasta (I. mieszkańców)	Miasto	Wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w okresie: 01.01.2010 - 31.12.2011 (w PLN)	Suma wydatków kwalifikowanych dla wszystkich miast danego typu (w PLN)
(10-15 tys.)	Ciechocinek*	0	
	Aleksandrów Kuj.	0	
	Mogilno	3 137 669,27	
	Golub-Dobrzyń	2 686 409,99	
	Wąbrzeźno	6 757 459,55	
	Żnin*	3 750 000,00	
	Lipno	3 198 258,40	
Typ III (15-20 tys.)	Solec Kuj.*	250 187,78	8 549 635,44
	Chełmża	5 544 980,92	
	Rypin	0	
	Nakło n. Notecią	2 754 466,74	
Typ IV (pow. 20 tys.)	Tuchola	4 679 862,72	20 838 766,44
	Chełmno	1 839 527,47	
	Świecie	11 444 845,76	
	Brodnica	2 874 530,49	
Typ V Miasta subregionalne	Inowrocław	21 142 260,22	51 545 133,91
	Grudziądz*	3 150 852,52	
	Włocławek	27 252 021,17	
Typ VI Aglomeracja bydgosko-toruńska	Toruń	15 597 865,65	69 696 398,90
	Bydgoszcz	54 098 533,25	
suma		184 082 370,90	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z realizacji LPR za rok 2010 i 2011, (* dane niepełne - Wykonawca nie dysponował sprawozdaniem za rok 2011)

Na podstawie analizy Sprawozdań z realizacji LPR za lata 2010 i 2011 należy zauważyć, iż wartość wydatków kwalifikowanych faktycznie poniesionych w danych okresach była najwyższa w przypadku Bydgoszczy. Łączna kwota wydatków wyniosła ponad 54 mln. zł. Drugi z kolei plasuje się Włocławek z kwotą 27,3 mln. zł. Natomiast na miejscu trzecim jest Inowrocław- wydano tu łącznie 21,1 mln. zł. Biorąc zaś pod uwagę 6 poszczególnych typów łączących miasta określonej wielkości to najmniej wydano w sumie w podgrupie III (miasta liczące 15-20 tys. mieszkańców), a najwięcej w podgrupie VI- aglomeracji bydgosko-toruńskiej, bo niemal 69,7 mln. zł. Łączna wartość wydatków kwalifikowanych, faktycznie poniesionych w danych okresach we wszystkich analizowanych miastach wyniosła 184,1 mln. zł.

Tabela 7. Wydatkowanie środków w ramach Działania 7.1 RPO WK-P (stan na dzień 02.01.2013)

Typ Miasta (I. mieszkańców)	Miasto	Alokacja dla poszczególnych LPR po korektach (w PLN)	Zakres wykorzystania alokacji, na podstawie podpisanych umów	Średni zakres wykorzystania alokacji dla danego typu miast
Typ I (5-10 tys.)	Więcbork	1 344 685,82	100,0%	77,6%
	Radziejów	1 352 108,25	80,5%	
	Pakość	1 353 976,31	0,0%	
	Strzelno	1 412 620,56	77,2%	
	Nowe	1 407 948,83	100,0%	
	Gniewkowo	1 686 927,62	99,9%	
	Barcin	1 826 410,11	98,0%	
	Janikowo	2 133 417,21	100,0%	
	Sępólno Kraj.	2166129,65	97,8%	
	Szubin	2 144 222,48	100,0%	

Typ Miasta (l. mieszkańców)	Miasto	Alokacja dla poszczególnych LPR po korektach (w PLN)	Zakres wykorzystania alokacji, na podstawie podpisanych umów	Średni zakres wykorzystania alokacji dla danego typu miast
	Kruszwica	2 178 279,17	0,0%	
Typ II (10-15 tys.)	Koronowo	2 386 756,81	100,0%	84,0%
	Ciechocinek	1 732 355,08	100,0%	
	Aleksandrów Kuj.	2 720 576,28	0,0%	
	Mogilno	2 716 169,94	98,2%	
	Golub-Dobrzyń	2 841 764,88	80,4%	
	Wąbrzeźno	3 051 533,05	100,0%	
	Żnin	2 922 451,08	100,0%	
	Lipno	3 147 720,17	93,1%	
Typ III (15-20 tys.)	Solec Kuj.	3 122 833,39	100,0%	89,4%
	Chełmża	3 052 870,35	100,0%	
	Rypin	3 463 368,98	57,7%	
	Nakło n. Notecią	3 997 937,21	100,0%	
Typ IV (pow. 20 tys.)	Tuchola	3 066 498,92	100,0%	78,1%
	Chełmno	4 460 225,84	38,1%	
	Świecie	5 351 328,45	100,0%	
	Brodnica	6 045 182,56	74,3%	
Typ V Miasta subregionalne	Inowrocław	17 676 990,92	93,0%	70,2%
	Grudziądz	22 422 728,43	49,5%	
	Włocławek	27 503 071,10	68,2%	
Typ VI Aglomeracja bydgosko-toruńska	Toruń	39 029 754,16	72,9%	77,4%
	Bydgoszcz	68 798 199,30	81,9%	
suma / średnia		248517042,9	80,02%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zestawienia pt. „Wydatkowanie środków na Działanie 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast, stan na dzień 2 stycznia 2013 r.”

Powyższa tabela opracowana została w oparciu o najnowsze dostępne dane na temat wykorzystania alokacji z Działania 7.1. Kolumna zawierająca kwoty alokacji dla poszczególnych LPR została uaktualniona o przeprowadzone korekty, a więc nałożone kary zmniejszające pierwotną wartość alokacji¹³. Analizując zakres wykorzystania alokacji (mierzony na podstawie podpisanych umów) zauważyć można, iż dla trzech miast był on zerowy. Są to Pakość i Kruszwica (typ I) oraz Aleksandrów Kujawski (typ II). Mniej niż połowę przyznanej alokacji wykorzystały Chełmno (typ IV- 38,1%) i Grudziądz (typ V- 49,5%). Stuprocentowe wykorzystanie alokacji dotyczy natomiast 13 miast. Pod względem wielkości należą one do typów I-IV, zabrakło tu natomiast miast subregionalnych czy aglomeracji bydgosko-toruńskiej. Średnia z zakresu wykorzystania alokacji liczona dla wszystkich LPR-ów wyniosła 80%. Jeżeli chodzi o średnią dla danego typu miast to jest ona najwyższa w przypadku typu III (15-20 tys. mieszkańców), wynosi 89,4%. Najniższa natomiast jest w przypadku typu V (miasta subregionalne), bo tylko 70,2%.

7.1.5. Zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej miast wdrażających Lokalne Programy Rewitalizacji

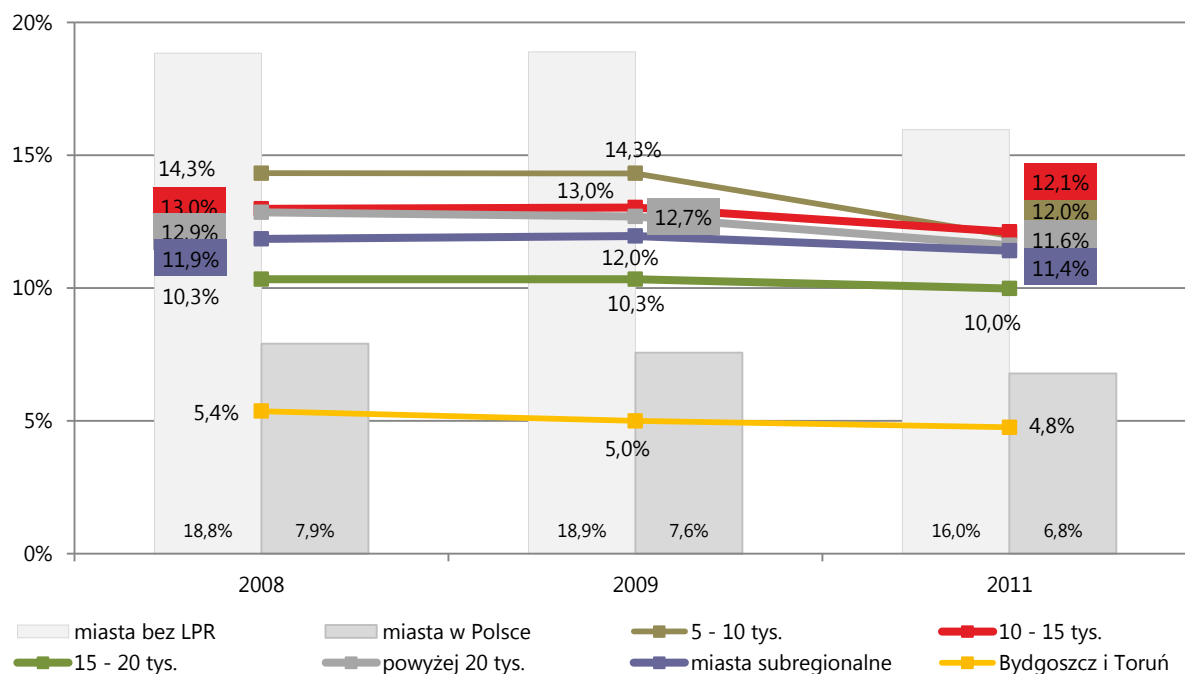
Jednym z „twardych” efektów realizowanych procesów rewitalizacji powinna być poprawa sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów, których one dotyczą. Poniżej przedstawiono analizę kierunku i dynamiki zmian sytuacji społeczno-gospodarczej miast, na terenie których wdrażano LPR wraz ze

¹³ Aktualizacja alokacji dla konkursu w ramach Działania 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast, http://www.mojregion.eu/tl_files/mojregion/dokumenty-rpo/Konkursy/Ogloszenia/ogloszenie%207.1.%20-%202011.04.29/aktualizacja%20alokacji/%28ALOKACJA%207%201%20-%202001.01.%202013%20na%20strone%20UCHWALY%29.pdf

szczegółową analizą wskaźników statystyki publicznej dotyczących jakości życia (w obszarze: demografia, kultura i edukacja, infrastruktura mieszkaniowa, rozwój gospodarczy oraz zagrożenie wykluczeniem społecznym i wykluczenia społecznego).

W dalszej części raportu dokonano charakterystyki 6 kategorii miast, które miały możliwość opracowania i realizacji LPR w ujęciu statycznym oraz dynamicznym dla lat 2007-2011 (lub innego zakresu w zależności od dostępności danych GUS). Na kolejnych 10 wykresach liniami oznaczono dane dla 6 kategorii miast wdrażających LPR na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, natomiast słupki reprezentują dwa obszary referencyjne służące do porównań, wartości wskaźników dla nich umieszczono u podstawy wykresu, w dolnej części słupków.

Wykres 10. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w całości populacji

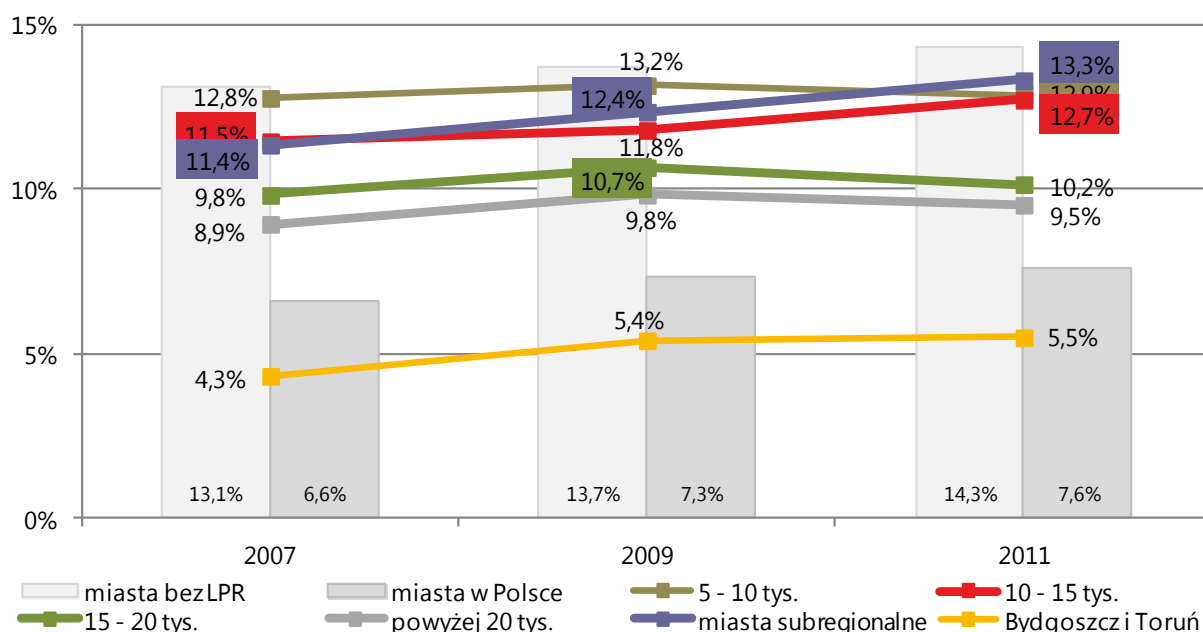
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz całości gmin miejsko-wiejskich

Wśród miast województwa kujawsko-pomorskiego, na terenie których wdrażano LPR generalnie mamy do czynienia z większym udziałem osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej niż na terenie ogółu gmin miejskich i wiejsko-miejskich w Polsce, gdzie wynosił on 2011 r. 6,8%. Wyjątkiem w tym zakresie jest aglomeracja bydgosko-toruńska, gdzie sytuacja pod tym względem jest lepsza niż przeciętnie w kraju. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wynosi tam 4,8%.

Spośród miast wdrażających LPR najwięcej osób korzysta z pomocy społecznej w ośrodkach o wielkości 10-15 tys. mieszkańców (12,1%), 5-10 tys. mieszkańców (12%), a także w miastach, których liczba mieszkańców przekracza 20 tys. (11,6%) oraz ośrodkach subregionalnych (11,4%). Jednak w miastach województwa kujawsko-pomorskiego, które dotychczas nie opracowały LPR sytuacja jest jeszcze trudniejsza - na terenach tych aż 16% mieszkańców to klienci ośrodków pomocy społecznej.

Jeśli chodzi o dynamikę zmian skali korzystania z pomocy społecznej, to w latach 2008-2011 w gminach na terenie, których wdrażano LPR była ona zbliżona do dynamiki charakteryzującej ogół gmin miejskich i wiejsko-miejskich w Polsce. Po początkowym utrzymaniu udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na zbliżonym poziomie w latach 2008-2009, następował spadek skali korzystania z pomocy społecznej w latach 2009-2011. Był on największy na terenie miast liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców. Udział osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszył się tam aż o 2,3%.

Wykres 11. Udział liczby zarejestrowanych bezrobotnych w całkowitej liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz całości gmin miejsko-wiejskich

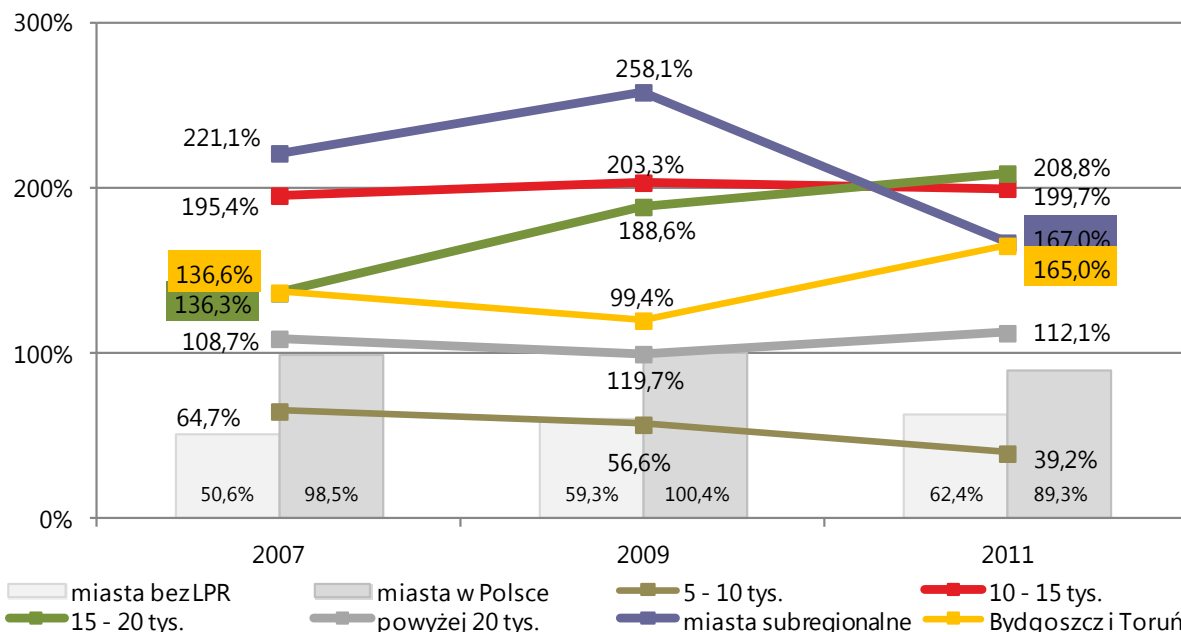
Podobnie wygląda sytuacja jeśli chodzi o udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze. Tak jak w przypadku korzystania z pomocy społecznej aglomeracja bydgosko-toruńska znajduje się w znacznie lepszej sytuacji, aniżeli pozostałe wyróżnione kategorie miast. Na jej terenie zarejestrowani bezrobotni stanowili 5,5% wszystkich osób w wieku produkcyjnym. Dla porównania na terenie wszystkich gmin miejskich i wiejsko-miejskich w Polsce udział tej kategorii wynosi 7,6%. Spośród pozostałych kategorii miast opracowujących LPR w najtrudniejszej sytuacji są miasta subregionalne, gdzie udział osób bezrobotnych wynosi 13,3%, a także miasta z liczbą mieszkańców od 5 do 10 tys. (12,9%) oraz od 10 do 15 tys. (12,7%). Wartości te świadczą o znacząco wyższym poziomie bezrobocia na tych obszarach aniżeli na terytorium Polski ogółem. Jednak warto zwrócić uwagę, iż na terenie miast nie wdrażających LPR sytuacja jest jeszcze trudniejsza.

Na przestrzeni lat 2007-2011 w Polsce udział osób bezrobotnych w całkowitej liczbie osób w wieku produkcyjnym sukcesywnie wzrasta - w 2007 roku wynosił on 6,6%, a w 2011 r. już 7,6%. W zbliżony do ogólnopolskiej tendencji pogarszała się sytuacja w aglomeracji Bydgosko-Toruńskiej, miastach subregionalnych oraz ośrodkach o liczbie mieszkańców od 10 do 15 tys. Jednak na niektórych obszarach udało się pokonać tę negatywną tendencję i dokonał się spadek udziału bezrobotnych w całkowitej liczbie osób w wieku produkcyjnym. Stało się tak w najmniejszych miastach realizujących LPR tj. od 5 do 10 tys., a także ośrodkach z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys. oraz powyżej 20 tys., choć spadki te są niewielkie.

Mając na uwadze powyższe wyniki oraz dane o skali korzystania z pomocy społecznej stwierdzić należy, iż wielkość miejscowości, a co za tym idzie jej potencjał gospodarczy determinuje skalę zagrożenia wykluczeniem społecznym, która obrazowana jest przez omówione zmienne. W mniejszych miejscowościach szczególnie do 15 tys. mieszkańców sytuacja jest szczególnie trudna i ulega poprawie w ograniczonym stopniu.

Analizując zmiany w sytuacji społecznej wskazanych obszarów warto również wziąć pod uwagę uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, które reprezentowane jest przez udział liczby uczestników wszelkich imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice w całkowitej liczbie ludności, przy czym należy wziąć pod uwagę, iż wskaźnik ten będzie bardziej miarodajny dla mniejszych miast niż dla większych, gdzie imprezy organizowane są często przez podmioty innego typu, przedsiębiorstwa czy organizacje pozarządowe.

Wykres 12. Udział liczby uczestników imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice w ogólnej liczbie ludności

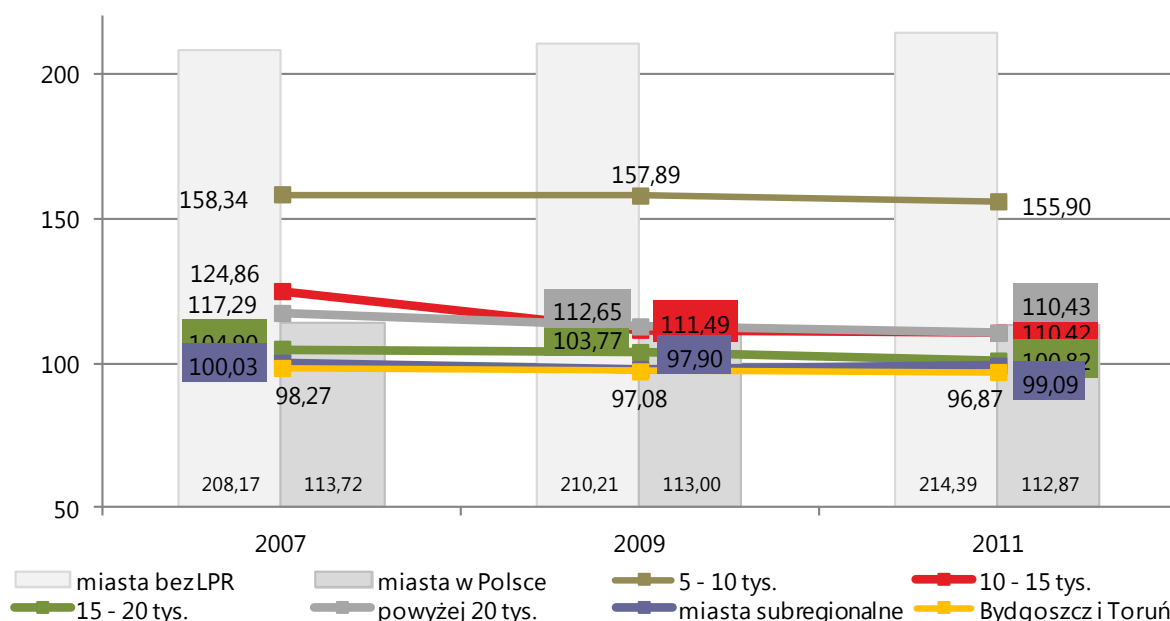

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz obszarów miejskich gmin miejsko-wiejskich

W 2011 roku najwięcej uczestników imprez w stosunku do liczby mieszkańców odnotowano w miastach o wielkości od 15 do 20 tys. mieszkańców. W tej kategorii ośrodków miejskich jako jedynej utrzymywał się stały wzrost ilości uczestników imprez, którzy stanowili 208,8% mieszkańców. Na podobnym poziomie kształtowało się również uczestnictwo w miastach o wielkości od 10 do 15 tys. mieszkańców jednak w tym wypadku wzrosty nie były tak wyraźne. Szczególnie trudna sytuacja występuje w najmniejszych miastach wdrażających LPR tj. od 5 do 10 tys. mieszkańców, tam liczba uczestników imprez sukcesywnie spada by w 2011 r. osiągnąć udział zaledwie 39,2% mieszkańców. Jest to wynik gorszy od miast mniejszych niż 5 tys. mieszkańców, które nie wdrażają LPR, gdzie liczba uczestników imprez stanowiła 62,4%. Taka sytuacja wskazuje na ograniczony rozwój kulturalny tego typu miast. Na szczególną uwagę zasługują również miasta subregionalne, które w latach 2007-2009 były liderem jeśli chodzi o ilość uczestników imprez. Mimo to pomiędzy 2009 a 2011 liczba uczestników diametralnie spadła, z 258,1% do 167% względem liczby mieszkańców, co świadczy o załamaniu w rozwoju kulturalnym miast tej kategorii. Wobec dużego zróżnicowania dynamiki zmian należy stwierdzić, iż nie we wszystkich obszarach obserwuje się wzrost uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, który mógłby być skutkiem prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Innym wskaźnikiem obrazującym sytuację społeczną na badanych obszarach jest współczynnik skolaryzacji netto, który stanowi iloraz liczby uczniów na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w wieku, który danemu poziomowi kształcenia odpowiada. W przypadku wartości wskaźnika poniżej 100% mówi on jaki odsetek ludności objętej obowiązkiem szkolnym nie realizuje go w okresie odpowiadającym swojemu wiekowi.

Wykres 13. Współczynnik skolaryzacji netto szkół gimnazjalnych

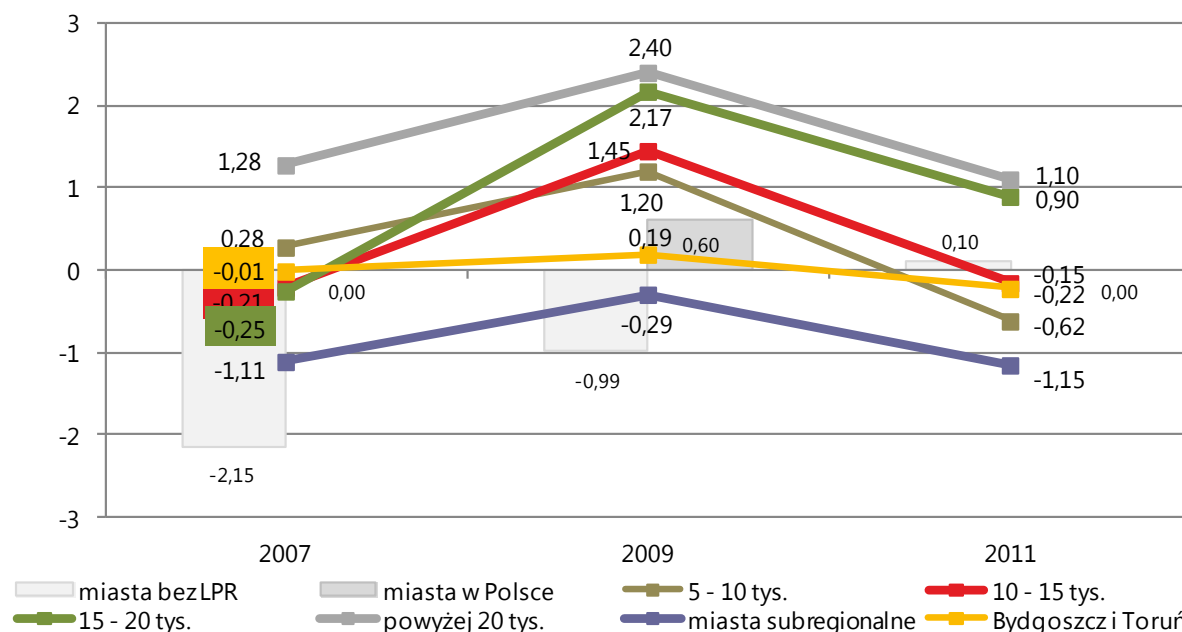
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz obszarów miejskich gmin miejsko-wiejskich

Współczynnik skolaryzacji dla szkół gimnazjalnych czy ponadgimnazjalnych na obszarach miejskich często przekracza wartość 100%, ponieważ gimnazja często lokowane są na terenie większych ośrodków i przez to skupiają uczniów nie zamieszkałych formalnie na terenie miasta. Generalną tendencją dla całości obszarów miejskich w Polsce jest niewielki i sukcesywny spadek współczynnika skolaryzacji, od 113,72 w roku 2007 do 112,87 w 2011 roku. Tendencję tę zachowują wszystkie kategorie miast wdrażające LPR, jednak w dwóch przypadkach dynamika tego spadku jest szczególnie wysoka, mowa tu przede wszystkim o miastach liczących 10 – 15 tys. mieszkańców, gdzie od 2007 do 2011 współczynnik skolaryzacji spadł o 14,44 oraz miastach powyżej 20 tys. mieszkańców, na terenie których spadek wyniósł 6,86. Sytuacja ta to świadczyć o spadku sprawności systemu edukacji na tych obszarach, ponieważ powodami zmniejszenia się poziomu wskaźnika skolaryzacji mogą być ograniczenie możliwości egzekwowania obowiązku szkolnego przez odpowiednie władze w tym odpowiedniego motywowania opiekunów, bądź obniżająca się jakość kształcenia na tych obszarach, która skłoniła opiekunów do posyłania dzieci do szkół na sąsiednich obszarach. W tym kontekście warto mieć jednak na uwadze, iż mimo niekorzystnych tendencji w miastach nie wdrażających LPR współczynnik skolaryzacji w tym samym okresie wzrósł o 6,22, co może świadczyć o znikomym wpływie działań rewitalizacji na system edukacji w analizowanym okresie.

Co łatwo zauważyć współczynnik skolaryzacji przyjmuje wyższe wartości dla mniejszych ośrodków miejskich, w 2011 roku dla miast posiadających od 5 do 10 tys. współczynnik skolaryzacji wyniósł 155,9, a dla miast jeszcze mniejszych, nie wdrażających LPR aż 214,39. Staje się tak, ponieważ dzięki swojemu rozproszeniu i relatywnie dużej ilości są one niejako „bliżej” terenów wiejskich i skupiają uczniów z nich pochodzących. Z kolei najniższym współczynnikiem skolaryzacji charakteryzuje się aglomeracja bydgosko-toruńska, gdzie wyniósł on tylko 96,87. Wskazuje to, iż nawet uwzględniając napływ uczniów spoza miasta, część mieszkańców nie realizuje obowiązku szkolnego, bądź wybrało szkoły poza miastem swojego zameldowania. Sytuacja ta nie świadczy o wysokiej atrakcyjności oferty edukacyjnej na terenie aglomeracji. Kolejnym wymiarem charakterystyki zmian sytuacji społecznej na terenach objętych rewitalizacją są wskaźniki demograficzne. Można powiedzieć, iż obrazują one atrakcyjność analizowanych obszarów jako miejsca zamieszkania. Zaprezentowana niżej wielkość przyrostu naturalnego wskazuje na ile dane obszary wybierane były jako miejsce odpowiednie dla osób młodych do posiadania potomstwa i jego wychowania. Nie należy jednak zapominać, iż przyrost naturalny jest uwarunkowany także przemianami kulturowymi, obecnie rodzice rzadziej decydują się na posiadanie większej ilości dzieci, a wiek urodzenia

pierwszego dziecka wśród kobiet sukcesywnie wzrasta. Z kolei wielkość salda migracji pokazuje na ile dany obszar przyciąga ludność do osiedlenia w stosunku do skali odpływu obecnych mieszkańców.

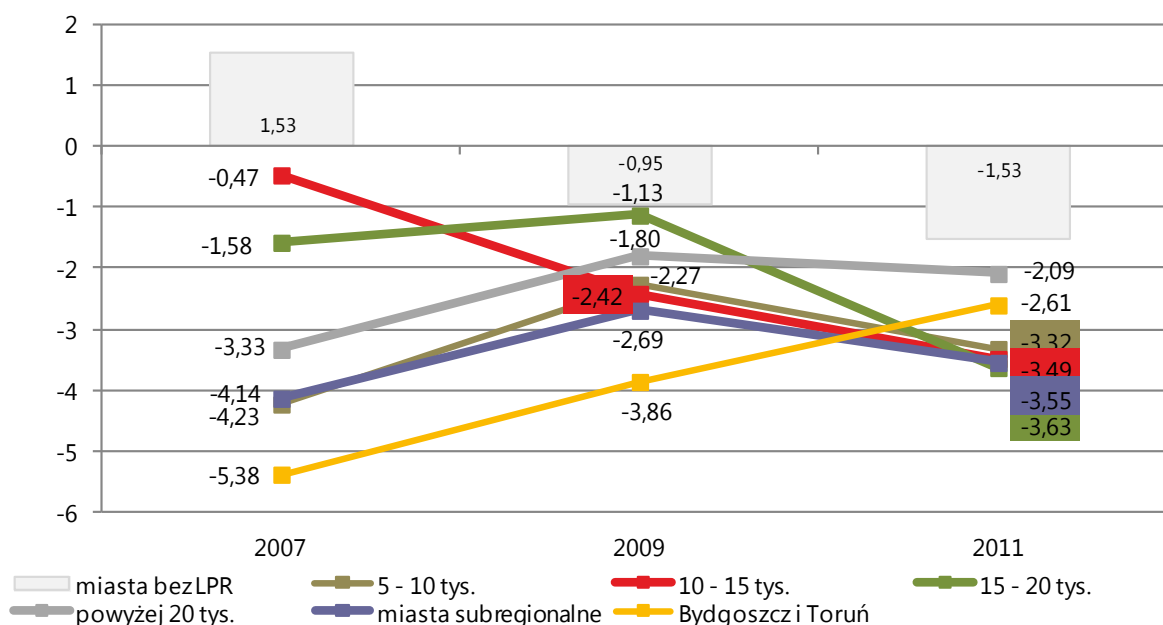
Wykres 14. Wielkość przyrostu naturalnego na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz obszarów miejskich gmin miejsko-wiejskich

Przyrost naturalny na 1000 ludności w miastach na terenie Polski początkowo pomiędzy 2007 a 2009 rokiem uległ wzrostowi z 0,0 (świadczącego o zbliżonej ilości urodzeń żywych co zgonów na 1000 mieszkańców) do 0,6 osoby, lecz następnie znów uległ spadkowi do wcześniej notowanego poziomu, co można przypisać czynnikom ekonomicznym związanym ze światowym kryzysem gospodarczym. Tendencję tę utrzymują wszystkie kategorie miast wdrażających LPR, jednak różna była skala początkowego wzrostu i późniejszego spadku. W większości analizowanych kategorii miast wielkość wzrostu wartości przyrostu naturalnego była zbliżona do późniejszego spadku. Stało się tak w przypadku aglomeracji bydgosko-toruńskiej, miast subregionalnych oraz ośrodków z liczbą mieszkańców powyżej 20 tys. mieszkańców, a także od 10 do 15 tys. Jedyną kategorią obszarów poddawanych rewitalizacji, w której przyrost naturalny w 2011 roku był wyższy niż 2007 są miasta z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys., natomiast wśród miast liczących 5 – 10 tys. mieszkańców pomiędzy 2007 a 2011 rokiem wystąpił spadek przyrostu naturalnego od 0,28 osoby do -0,62. Dynamika przyrostu naturalnego nie ujawnia wzrostu atrakcyjności obszarów poddawanych rewitalizacji szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę, iż wśród najmniejszych miast nie realizujących LPR przyrost naturalny sukcesywnie rósł w całym analizowanym okresie. Biorąc pod uwagę stan przyrostu naturalnego w 2011 roku w najlepszej sytuacji są miasta średniej wielkości od 15 do 20 tys. mieszkańców oraz powyżej 20 tys. mieszkańców, gdzie przyrost naturalny na 1000 ludności wynosił odpowiednio 0,9 oraz 1,1 osoby. Z kolei najtrudniejsza sytuacja w tym względzie występuje w ośrodkach subregionalnych oraz miastach od 5 do 10 tys. mieszkańców. Tam przyrost naturalny przyjmował najmniejsze, ujemne wartości - odpowiednio -1,15 oraz -0,62 osoby. Takie wartości świadczą o większej ilości zgonów niż urodzeń na tysiąc mieszkańców wskazanych obszarów.

Wykres 15. Wielkość salda migracji na 1000 ludności

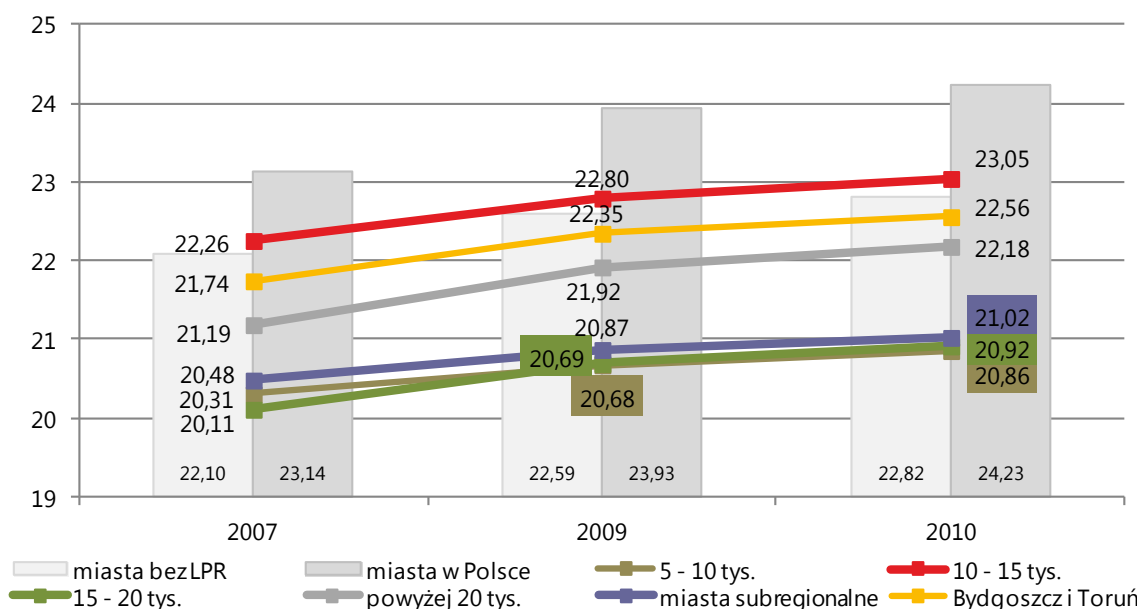

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz obszarów miejskich gmin miejsko-wiejskich

Saldo migracji części analizowanych obszarów podobnie jak w przypadku przyrostu naturalnego również w latach 2007 – 2011 uległo początkowej poprawie do 2009, a następnie pogorszeniu do 2011. Wśród analizowanych kategorii miast obejmowanych rewitalizacją, jedynie dwie wyłamały się tej tendencji. W przypadku aglomeracji bydgosko-toruńskiej mamy do czynienia z równomierną poprawą od bardzo niekorzystnego salda na poziomie -5,38 osoby w 2007 roku do -2,61 osoby. Natomiast wśród miast z liczbą mieszkańców od 10 do 15 tys. mamy do czynienia z sukcesywnym pogarszaniem się salda migracji w latach 2007-2011 od -0,47 do -3,49. Wśród pozostałych kategorii miast porównując dane z 2011 roku do wyników sprzed 4 lat dla ośrodków subregionalnych oraz miast liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców, a także powyżej 20 tys. mieszkańców mamy do czynienia z poprawą salda migracji, natomiast w przypadku ośrodków z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys. saldo migracji uległo pogorszeniu.

Wszystkie kategorie miast wdrażających LPR posiadały w 2011 roku ujemne saldo migracji świadczące o większym odpływie ludności na inne obszary niż napływie na analizowane obszary, co nie wskazuje na wysoką atrakcyjność ośrodków miejskich w porównaniu do miast innych województw. Z najtrudniejszą sytuacją borykają się miasta od 10 do 15 tys. oraz od 15 do 20 tys. mieszkańców, a także ośrodki subregionalne, gdzie saldo migracji na 1000 ludności wynosiło odpowiednio -3,49, -3,63 oraz -3,55 osoby. Mimo niekorzystnej sytuacji na wszystkich obszarach możemy mówić o generalnej poprawie salda migracji na większości obszarów, co świadczy o wzroście atrakcyjności tych ośrodków. Jest to szczególnie widoczne w przypadku aglomeracji bydgosko-toruńskiej oraz miast subregionalnych.

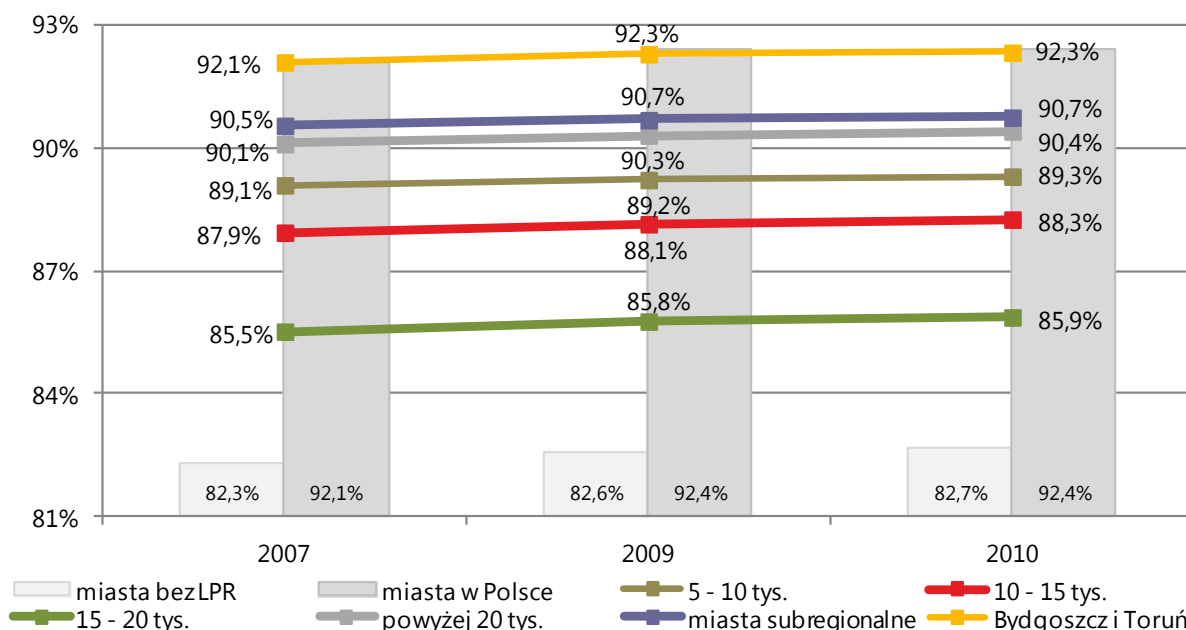
Charakteryzując zmiany w sytuacji społeczno gospodarczej miast poddawanych procesom rewitalizacji warto zwrócić uwagę na sferę infrastruktury mieszkaniowej, której również dotyczyły inwestycje prowadzone w ramach LPR.

Wykres 16. Powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 mieszkańca [m^2]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz obszarów miejskich gmin miejsko-wiejskich

We wszystkich badanych kategoriach miast mamy do czynienia ze wzrostem powierzchni mieszkania przypadającej na jednego mieszkańca w latach 2007-2010, co jest zgodne również z tendencją dla ogółu polskich miast. Największa dostępność zasobów mieszkaniowych występuje w miastach o liczbie mieszkańców od 10 do 15 tys. było to $23,05 \text{ m}^2$. Warto również zwrócić uwagę, iż w niewielkich miastach, których nie prowadzono działań rewitalizacyjnych dostępność zasobów mieszkaniowych nie różni się znacząco i wynosi $22,82 \text{ m}^2$. Relatywnie duża powierzchnia na jednego mieszkańca występowała również w aglomeracji bydgosko-toruńskiej ($22,56 \text{ m}^2$) oraz ośrodkach z liczbą mieszkańców przewyższającą 20 tys. ($22,18 \text{ m}^2$), jednak wartości te znacząco odbiegają od średniej dla Polski, gdzie na jednego mieszkańca przypadało $24,23 \text{ m}^2$ mieszkania. W najgorszej sytuacji pod tym względem są miasta liczące 5 – 10 tys. oraz 15 – 20 tys. mieszkańców, a także ośrodki subregionalne. Dostępność zasobów mieszkaniowych w miastach poddawanych rewitalizacji jest niższa niż średnia dla ogółu polskich ośrodków miejskich, a miasta nie wdrażające LPR osiągają zbliżone wartości. Jednak sytuacja ulega niewielkiej, lecz systematycznej poprawie o dynamice zbliżonej do wyników ogólnopolskich.

Wykres 17. Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę

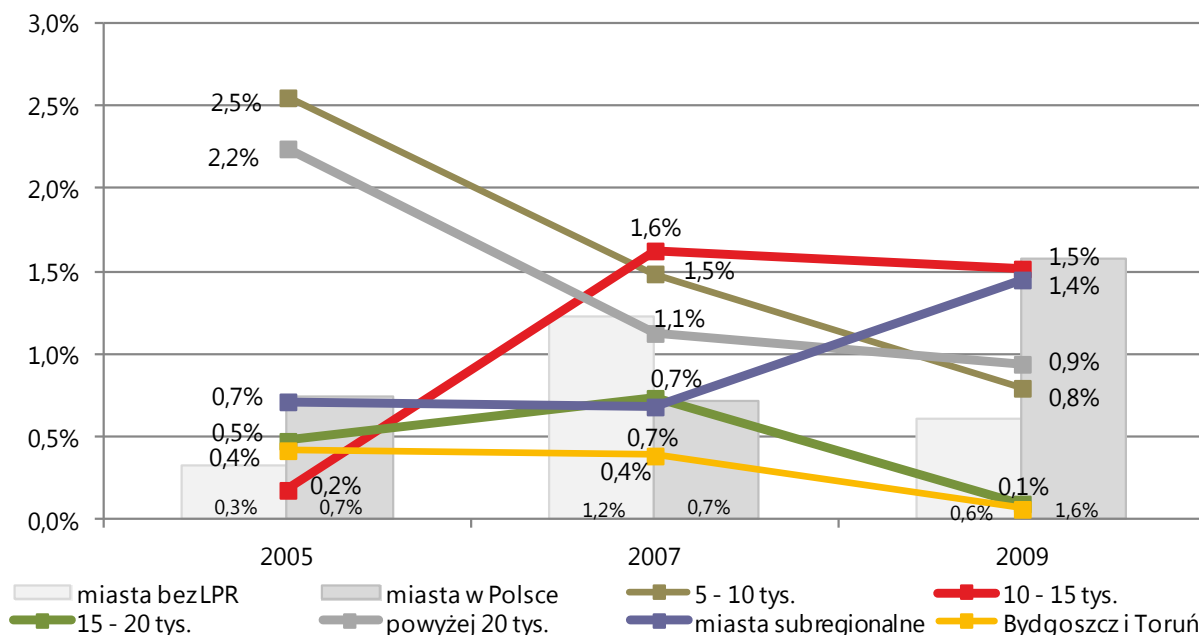

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz obszarów miejskich gmin miejsko-wiejskich

W przypadku udziału mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w latach 2007-2010 mamy do czynienia z niewielkim wzrostem. Sytuacja ta występuje zarówno dla ogółu obszarów miejskich w Polsce jak i analizowanych kategorii miast wdrażających LPR. Jednak tylko w aglomeracji bydgosko-toruńskiej odsetek mieszkań posiadających łazienki jest zbliżony do średniej ogólnopolskiej, która wynosi 92,4% mieszkań. W pozostałych przypadkach odsetki te są niższe co świadczy o niższym zaawansowaniu infrastruktury mieszkaniowej w tych kategoriach miast w stosunku do średniej ogólnopolskiej, czego konsekwencją jest niższy poziom komfortu warunków mieszkaniowych. Szczególnie niski udział mieszkań wyposażonych w łazienki występuje w miastach liczących od 15 do 20 tys. mieszkańców, jest to zaledwie 85,9%.

Dla lepszego zobrazowania stanu infrastruktury mieszkaniowej przedstawione zostaną również dane dotyczące prowadzenia remontów związanych z ocieplaniem budynków. Ze względu na ograniczoną dostępność danych prezentowany wykres dotyczy wyłącznie zasobów mieszkaniowych gmin.

Wykres 18. Przeciętny udział mieszkań, których dotyczyły remonty ociepleniowe wśród ogółu mieszkań w zasobach gmin

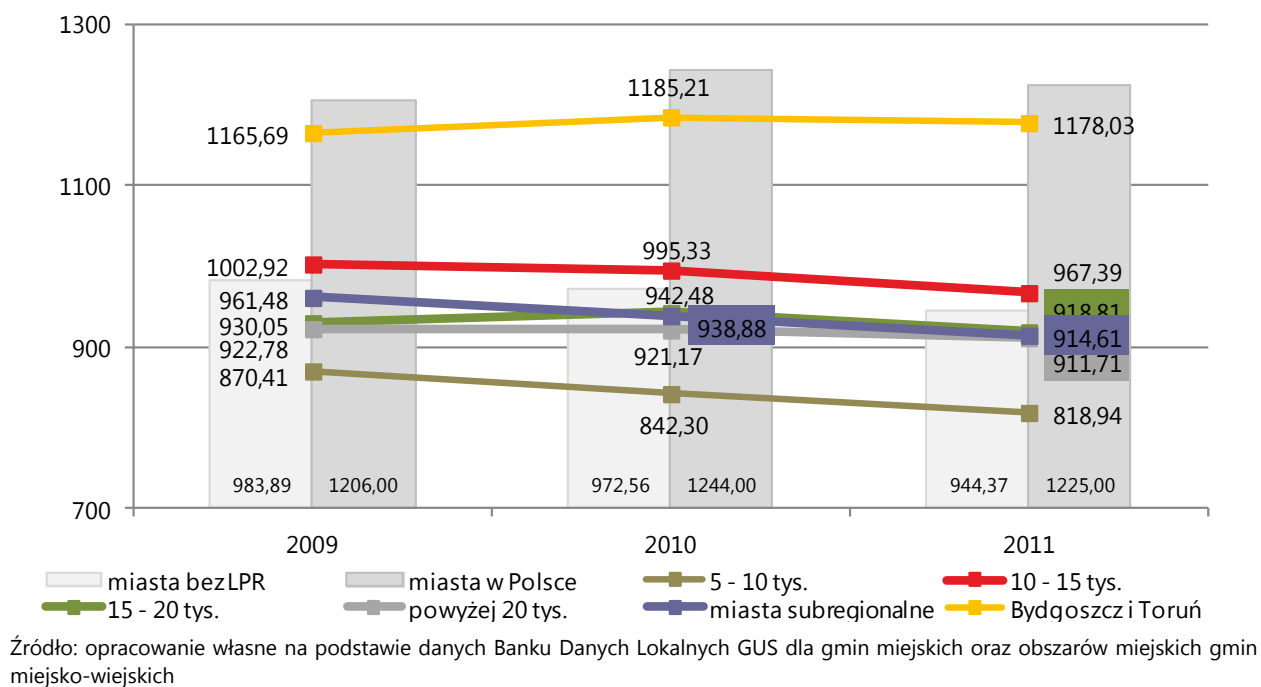

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz całości gmin miejsko-wiejskich; Wykonawca nie posiadał możliwości przytoczenia danych za 2011 r. ze względu na brak danych dotyczących całkowitej wielkości zasobów mieszkaniowych będących własnością gmin, która jest niezbędna do obliczenia odsetka

Ze względu na znaczące ograniczenia czasowe oraz dot. zakresu merytorycznego danych wynikające z cyklu sprawozdawczości GUS należy być ostrożnym we wnioskowaniu na podstawie przedstawionych danych – powinny one posłużyć bardziej jako tło interpretacyjne niż źródło kluczowych wniosków. Biorąc pod uwagę tendencję ogólnopolską, pomiędzy 2007 a 2009 mamy do czynienia ze stałą skalą prowadzenia remontów ociepleniowych, w tym czasie prowadzono remonty dotyczące 0,7% mieszkań, natomiast w 2009 dokonał się wzrost skali remontów do 1,6% mieszkań. Spośród analizowanych kategorii miast województwa kujawsko-pomorskiego jedynie wśród ośrodków subregionalnych tendencja jest zbliżona do ogólnopolskiej. W miastach od 5 do 10 tys. oraz powyżej 20 tys. mamy do czynienia z sukcesywnym spadkiem skali remontów jednak w najtrudniejszej sytuacji znajduje się pod tym względem aglomeracja bydgosko-toruńska, w której odsetek mieszkań poddawanych remontom ociepleniowym w całym analizowanym okresie jest niższy od średniej ogólnopolskiej, a 2009 r. wyniósł zaledwie 0,1% mieszkań. Powodów tej sytuacji należy upatrywać w dużej ilości mieszkań obecnych na terenie „Dwumiastr”. W relatywnie najkorzystniejszej sytuacji wg stanu na 2009 znajdowały się miasta z liczbą mieszkańców od 10 do 15 tys. oraz ośrodki subregionalne. Odsetek mieszkań, których dotyczyły remonty ociepleniowe wynosił na tych obszarach odpowiednio 1,5% oraz 1,4%.

Ostatnim z kluczowych czynników, które decydują o sytuacji na obszarach poddawanych rewitalizacji jest rozwój gospodarczy, poniżej omówiono dwa wskaźniki świadczące o jego poziomie. Są to liczba przedsiębiorstw przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców oraz wielkość dochodów własnych gmin.

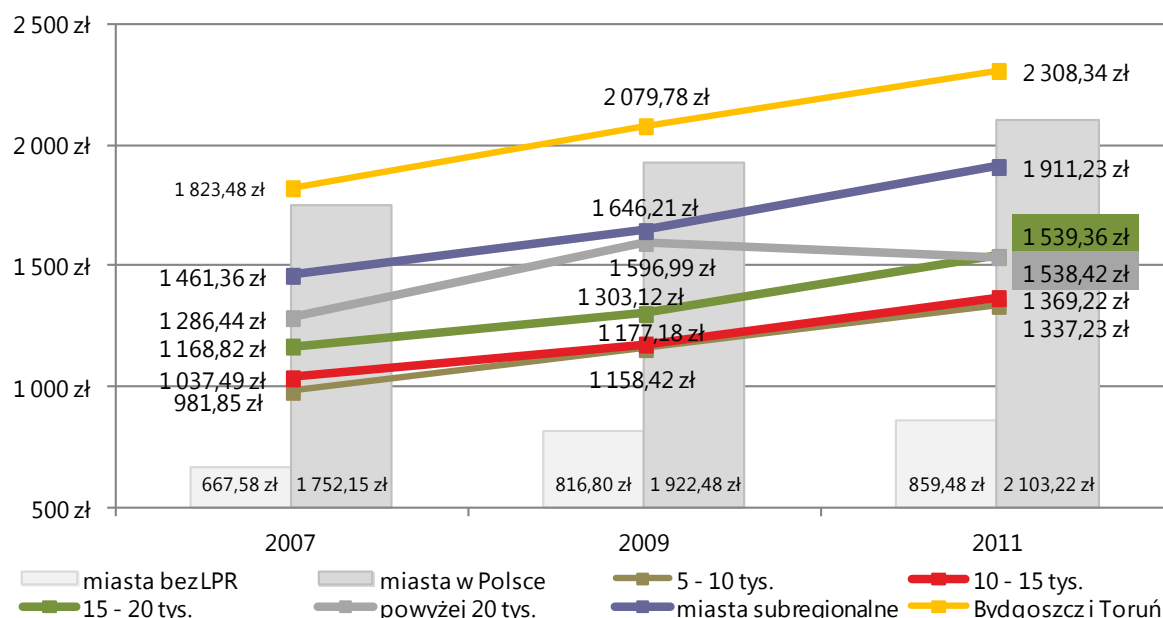
Wykres 19. Liczba przedsiębiorstw przypadająca na 10 tys. mieszkańców

W latach 2009-2011¹⁴ liczba przedsiębiorstw na terenach miejskich w Polsce uległa zmianie. Początkowo, do 2010 roku, wzrosła, a następnie uległa spadkowi by osiągnąć wartość 1225. Wśród analizowanych kategorii miast jedynie aglomeracja bydgosko-toruńska posiada zbliżony poziom do wskazanego wcześniej, na jej terenie w 2011 r. na 10 tys. mieszkańców przypadało 1178,03 przedsiębiorstwa. W pozostałych kategoriach miast wdrażających LPR wskaźnik ten przyjmuje znacznie niższe wartości oraz ulega stopniowemu spadkowi, co niekorzystnie świadczy o rozwoju gospodarczym na tych obszarach. W szczególnej trudnej sytuacji jeśli chodzi o poziom przedsiębiorczości znajdują się miasta posiadające od 5 do 10 tys. mieszkańców, tam wartość wskaźnika wynosi zaledwie 818,94 i jest sporo niższa od występującej na terenie jeszcze mniejszych miast niewdrażających LPR (944,37 przedsiębiorstwa na 10 tysięcy mieszkańców).

¹⁴ Dopiero od 2009 r. GUS rozpoczął prezentowanie wskaźnika liczba przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców w podziale na obszary miejskie i wiejskie.

Wykres 20. Wielkość dochodów własnych gminy przypadająca na jednego mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla gmin miejskich oraz całości gmin miejsko-wiejskich

Wielkość dochodów własnych gmin przypadająca na jednego mieszkańca ulegała w latach 2007-2011 sukcesywnemu wzrostowi zarówno w analizowanych kategoriach miast wdrażających LPR jak i dla ogółu gmin miejskich i wiejsko-miejskich w Polsce. Jedynie w miastach z liczbą ludności większą niż 20 tys. wartość ta nie ulegała wzrostowi w całym analizowanym okresie, lecz pomiędzy 2009 a 2011 r. wystąpił spadek z 1 596,99 zł do 1 538,42 zł na osobę. Mimo wspomnianych wcześniej wzrostów dochodów na jednego mieszkańca tylko wyniki dla „Dwumia” przewyższają średnią ogólnopolską, w 2011 roku, w aglomeracji bydgosko-toruńskiej na jednego mieszkańca przypadało 2 308,34 zł dochodów własnych gminy w stosunku do 2 103,22 zł dla ogółu gmin miejskich i wiejsko-miejskich w Polsce. Wśród analizowanych kategorii miast wdrażających LPR w najtrudniejszej sytuacji znajdują się ośrodki z najmniejszą liczbą mieszkańców od 5 do 10 tys. oraz od 10 do 15 tys., gdzie na jednego mieszkańca przypadało odpowiednio 1 337,23 zł i 1 369,22 zł. W jeszcze trudniejszej sytuacji gospodarczej znajdują się miasta do 5 tys., nie wdrażające LPR.

Biorąc pod uwagę dane dot. poziomu przedsiębiorczości oraz dochodów własnych gmin, należy stwierdzić iż poza aglomeracją bydgosko-toruńską miasta wdrażające LPR są relatywnie słabo rozwinięte gospodarczo i mimo poprawy sytuacji ich wyniki są dalekie od średniej ogólnopolskiej. Analizowane dane skłaniają do wniosku, iż rozwój gospodarczy jest ściśle związany z wielkością miasta, co potwierdza zasadność zróżnicowania poziomu dofinansowania projektów w analizowanych kategoriach miast.

Poniższa tabela prezentuje zestawienie podsumowujące sytuację społeczno-gospodarczą miast wdrażających LPR. Za pomocą symboli przedstawiono porównanie z dwoma przyjętymi obszarami referencyjnymi pod względem sytuacji w 2011 roku oraz dynamiki zmian w latach 2007-2011 (jeżeli na wykresie prezentującym dane nie wskazano innego zakresu czasowego).

Tabela 8. Stan i zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej miast wdrażających LPR w relacji do obszarów referencyjnych

Wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego		kategorie miast realizujących LPR						średnia pkt.
		5 - 10 tys.	10 - 15 tys.	15 - 20 tys.	20 tys. i więcej	miasta subregionalne	Bydgoszcz i Toruń	
Wykluczenie społeczne	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym							p=1,17 d=0,75
	Korzystający ze środow. pomocy społ. na 10 tys. mieszkańców							
Demografia	Saldo migracji na 10 000 mieszkańców							p=0,33 d=1,17
	Przyrost naturalny na 1000 ludności							
Kultura i edukacja	Współczynnik skolaryzacji netto szkół gimnazjalnych							p=1 d=0,42
	Udział liczby uczestników imprez w ogólnej liczbie ludności							
Infrastruktura mieszkaniowa	Mieszkania wyposażone w łazienkę w % ogółu mieszkań							p=0,58 d=0,92
	Powierzchnia mieszkania przypadająca na mieszkańca							
Rozwój gospodarczy	Liczba przedsiębiorstw na 10 tys. ludności							p=0,75 d=1,42
	Wielkość dochodów własnych JST na jednego mieszkańca							
średnia punktowa	poziom wskaźnika	0,6	0,8	0,8	0,8	0,6	1,0	-
	dynamika wskaźnika	0,8	1,2	1,4	1,0	0,4	0,8	

LEGENDA:

poziom wskaźnika w roku 2011:		dynamika wskaźnika w latach 2007-2011:	
	mniej korzystny niż średnia ogólnopolska (0 pkt.)		mniej korzystna niż dla miast bez LPR (0 pkt.)
	mniej korzystny niż średnia ogólnopolska, ale korzystniejszy niż dla miast bez LPR (1 pkt.)		mniej korzystna niż dla miast bez LPR, ale korzystniejsza niż średnia ogólnopolska (1 pkt.)
	korzystniejszy niż średnia ogólnopolska (2 pkt.)		korzystniejsza niż dla miast bez LPR (2 pkt.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS; dane zrelatywizowane względem dwóch obszarów referencyjnych

Jak można było się spodziewać największym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego charakteryzuje się aglomeracja bydgosko-toruńska, gdzie średnia punktowa poziomu wskaźników wyniosła 1,0 pkt. Z kolei najtrudniejsza sytuacja występuje obecnie w ośrodkach najmniejszych oraz miastach o charakterze subregionalnym, gdzie średnie wynosiły po 0,6 pkt.

Podsumowując analizy dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego miast wdrażających LPR stwierdzić należy, iż największy postęp dokonał się w ośrodkach o liczbie mieszkańców od 15 do 20 tys. (średnia punktowa dynamiki wskaźników 1,4 pkt.) oraz miastach liczących od 10 do 15 tys. (średnia 1,2 pkt.). Co dość zaskakujące biorąc pod uwagę potencjał wielkości postęp o najmniejszej dynamice wystąpił w ośrodkach o charakterze subregionalnym, gdzie średnia punktowa dynamiki wskaźników wyniosła zaledwie 0,4 pkt.

Na rozwój miast poddawanych rewitalizacji warto spojrzeć również z perspektywy poszczególnych wymiarów analizy. Z analiz porównawczych wynika, iż z najtrudniejszą sytuacją mamy do czynienia w wymiarze demograficznym, który niejako agreguje postrzeganą atrakcyjność ośrodków miejskich jako miejsca zamieszkania, a także wymiarze infrastruktury mieszkaniowej, gdzie średnie punktowe poziomu wskaźników wyniosły odpowiednio 0,33 pkt. oraz 0,58 pkt. Z kolei relatywnie dobra sytuacja występuje w wymiarze wykluczenia społecznego oraz kulturalno-edukacyjnym. Rozpatrując dynamikę zmian sytuacji społeczno-gospodarczej w poszczególnych wymiarach stwierdzić należy, iż największy postęp dokonał się w rozwoju gospodarczym, a także w sytuacji demograficznej. Wśród analizowanych wymiarów najmniej korzystna dynamika zmian występowała w sferze kulturalno-edukacyjnej, lecz jak wspomniano wcześniej w analizowanych ośrodkach miejskich sytuacja pod tym względem jest relatywnie dobra.

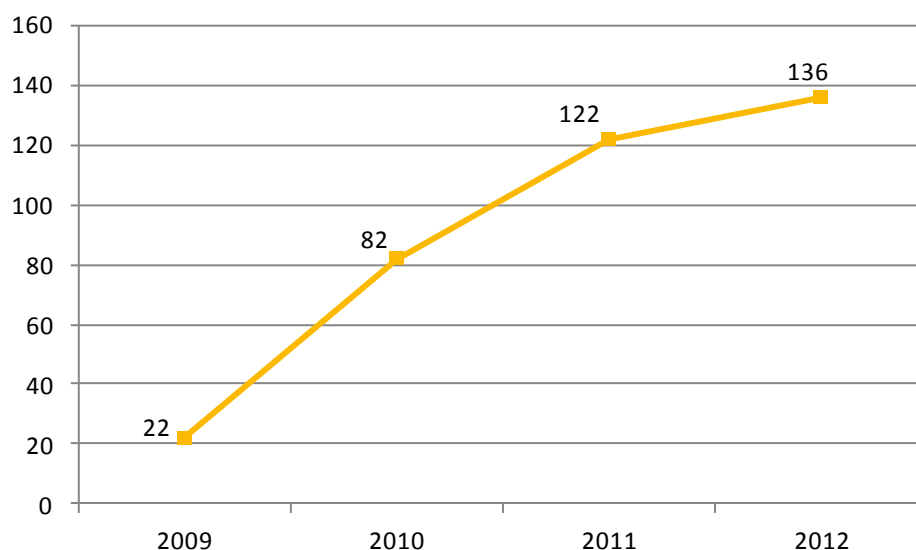
7.2 ANALIZA UDZIELONEGO WSPARCIA W RAMACH RPO WK-P NA LATA 2007-2013 W OSI PRIORYTETOWEJ 7. WSPARCIE PRZEMIAN W MIASTACH I OBSZARACH WYMAGAJĄCYCH ODNOWY

Niniejszy podrozdział poświęcony został szczegółowej analizie wsparcia udzielonego w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 w Osi Priorytetowej 7. Przedstawiono w nim wyniki wieloaspektowej ewidencji dofinansowanych przedsięwzięć, uwzględniającej takie kwestie jak: rodzaj projektów, rodzaj beneficjentów, obszar interwencji, suma zainwestowanych środków oraz osiągnięte lub planowane do osiągnięcia efekty. Ewidencja ta była prowadzona w ujęciu dynamicznym, co pozwoliło zidentyfikować zmienności dynamiki procesu wdrażania 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013. Proces wdrażania 7. Osi Priorytetowej by także analizowany ze względu na wybrane elementy systemu zarządzania (wytyczne dotyczące przygotowania LPR, podział środków, sposób ich rozdysponowania, harmonogramy konkursów oraz kryteria wyboru projektów). Postęp we wdrażaniu 7. Osi został zidentyfikowany poprzez ocenę stopnia realizacji wskaźników oraz wskazanie barier, które utrudniały / utrudniają proces wdrażania RPO WK-P na lata 2007-2013. Dodatkowo, w ramach niniejszego podrozdziału przedstawiono także wyniki oceny zgodności zakresu i charakteru projektów z dokumentami strategicznymi miast, które objęto działaniami rewitalizacyjnymi.

7.2.1 Dynamika zmian w ramach wdrażania 7. Osi priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013

W niniejszej części raportu przedstawiono analizę projektów realizowanych/zrealizowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego i przedstawiono dynamikę zmian jaka miała miejsce od początku wdrażania Osi Priorytetowej 7. Wsparcie przemian w miastach i w obszarach wymagających odnowy, z uwzględnieniem: liczby projektów, typów projektów, rodzajów beneficjentów (wyodrębnionych ze względu na formę prawną), obszaru interwencji, sumy zainwestowanych środków (krajowych i UE).

Wykres 21. Liczba projektów 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P w latach 2009-2012

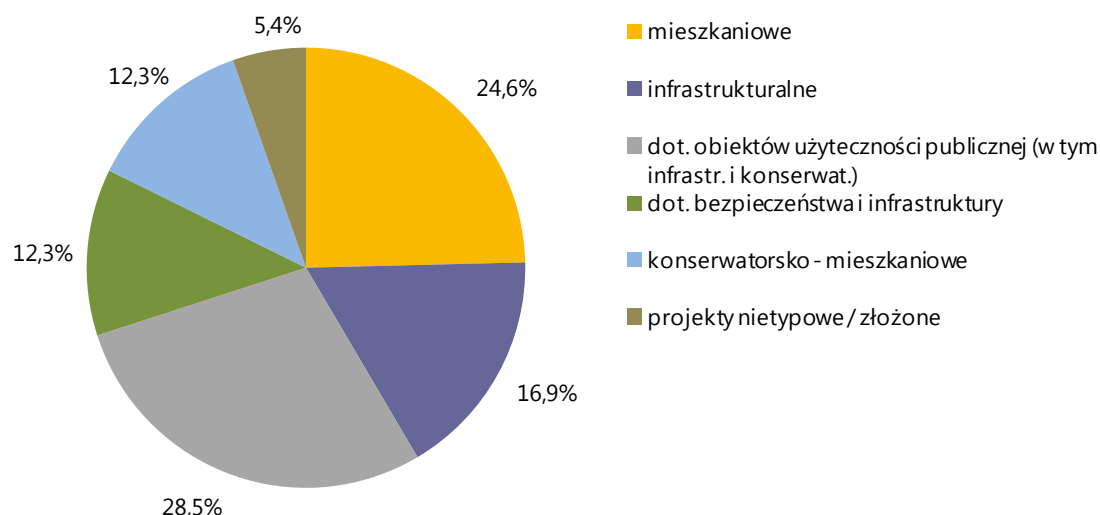
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIMIK

Powyższy wykres obrazuje liczbę projektów realizowanych w ramach 7 Osi Priorytetowej RPO WK-P. W roku 2009 rozpoczęto realizację 22 projektów. Następny rok charakteryzuje bardzo dynamiczny wzrost gdyż przybyło aż 60 nowych inwestycji. Na 2011 przypada termin rozpoczęcia następnych 40 projektów, a w 2012 jeszcze 14, co na koniec analizowanego okresu daje w sumie 136 projektów.

Złożoność realizowanych projektów polegająca na realizacji różnych typów działań w ramach jednego przedsięwzięcia skłoniła Wykonawcę do opracowania jednoznacznej i rozłącznej typologii realizowanych w latach 2009-2013 projektów rewitalizacyjnych ze względu na sposób wykorzystywania rewitalizowanych obszarów (funkcje). Dla jej opracowania zastosowano technikę analizy klasyfikacyjnej opartej o algorytm dwustopniowego grupowania (*two-step clustering*). Na podstawie zadań realizowanych wyłonionych zostało 5 skupień stanowiących 5 podstawowych typów projektów oraz jedno skupienie odstające, które grupuje projekty o charakterze nietypowym, często o dużej złożoności. Uzyskane grupy są wysoce spójne i odrębne, co potwierdza wysoka wartość miary Silhouette¹⁵ – na poziomie 0,73. Poniższy wykres prezentuje strukturę uzyskanych grup.

¹⁵ Silhouette jest sposobem weryfikacji poprawności podziału obserwacji lub zmiennych na klastry / grupy opracowanym przez Petera J. Rousseeuw w 1986. Obliczana w jego ramach miara stanowi średnią ze współczynników $s(i)$ wyliczanych dla wszystkich obserwacji i niesie informację jak dobrze pogrupowane zostały wszystkie dane - czy skupione obserwacje są wystarczająco podobne do pozostałych z danej grupy oraz wystarczająco różne od obserwacji z innych grup. Miara $s(i)$ i tym samym średnia z $s(i)$ nazywana miarą Silhouette przyjmuje wartości od -1 do 1. $s(i)$ na poziomie -1 oznacza, iż dana obserwacja jest maksymalnie podobna do obserwacji innych grup oraz różna od obserwacji grupy, do której należy. Z kolei $s(i)$ na poziomie 1 oznacza, iż dana obserwacja jest maksymalnie podobna do innych obserwacji danej grupy oraz różna od obserwacji należących do pozostałych grup.

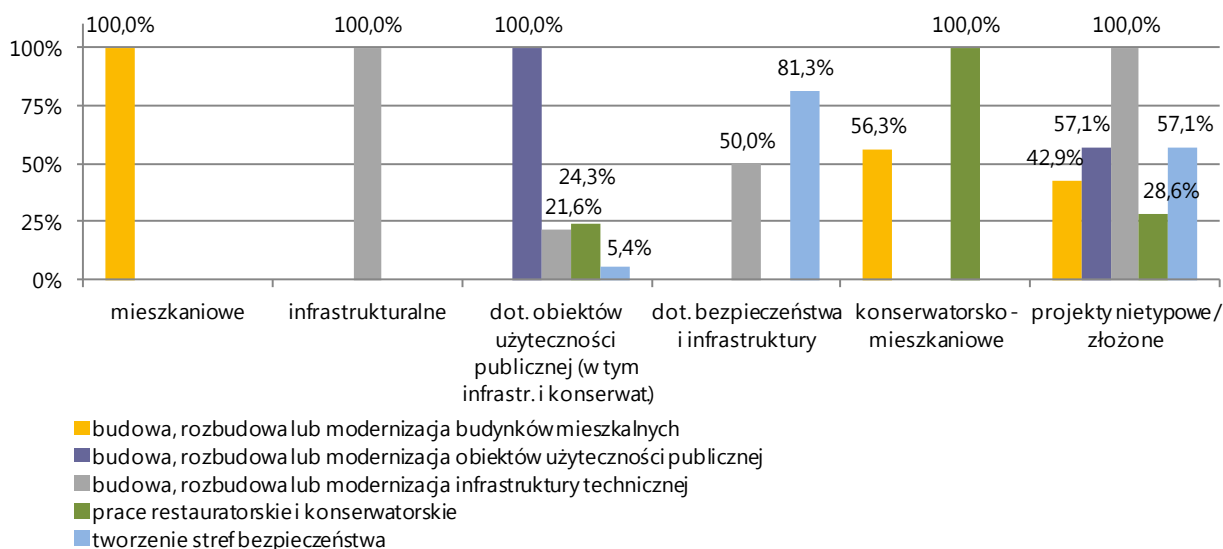
Wykres 22. Typologia projektów rewitalizacyjnych realizowanych w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130

Najszerszą wyróżnioną grupą są projekty rewitalizacyjne dotyczące obiektów użyteczności publicznej stanowiące 28,5% wszystkich projektów, nieco mniejszy udział, na poziomie 24,6%, posiadają projekty mieszkaniowe. 16,9% realizowanych przedsięwzięć to projekty infrastrukturalne, natomiast po 12,3% stanowią projekty dot. bezpieczeństwa i infrastruktury oraz przedsięwzięcia konserwatorsko-mieszkaniowe. Udział projektów nietypowych / złożonych wyniósł 5,4%. Dla lepszego zobrazowania charakteru wszystkich wyróżnionych grup na kolejnym wykresie przedstawiono strukturę wewnętrzną zadań realizowanych w projektach należących do każdej z nich.

Wykres 23. Charakterystyka wyróżnionych typów projektów rewitalizacyjnych

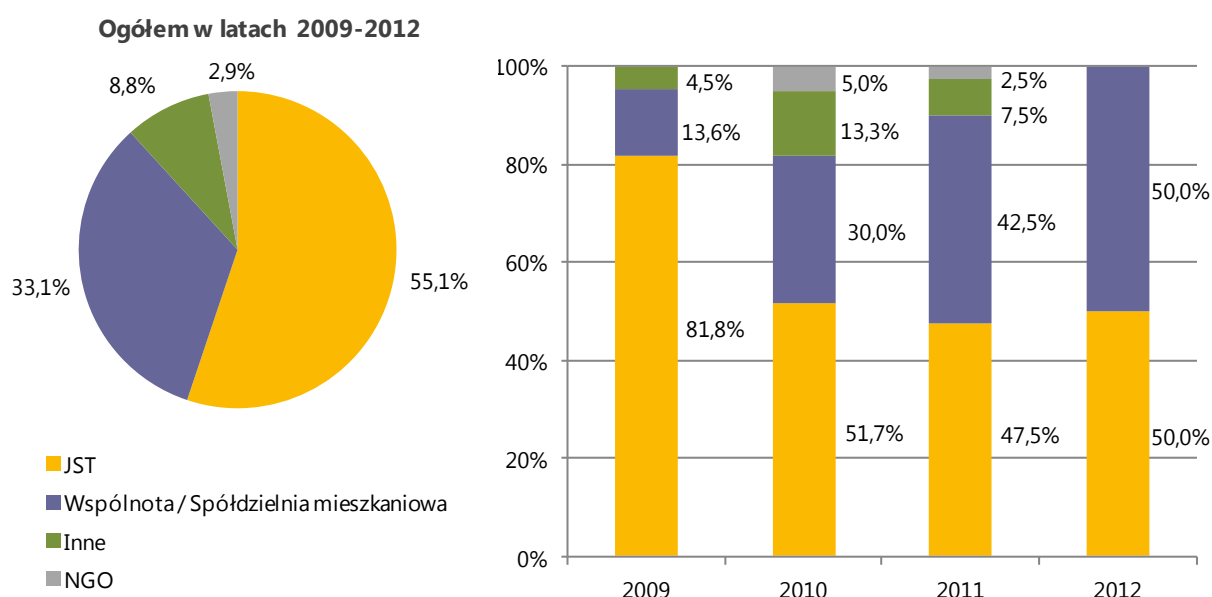

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, mieszkaniowe – n=32, infrastrukturalne – n=22, dot. obiektów użyteczności publicznej (w tym infrastr. i konserwat.) – n=37, dot. bezpieczeństwa i infrastruktury – n=16, konserwatorsko – mieszkaniowe – n=16, projekty nietypowe / złożone – n=7; pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Wśród wyróżnionych typów projektów dwa zakładają realizację wyłącznie jednego typu zadań: projekty mieszkaniowe przewidują wyłącznie budowę, rozbudowę lub modernizację budynków mieszkalnych, a w ramach przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowano wyłącznie zadania związane z budową, rozbudową

lub modernizacją infrastruktury technicznej. Wśród projektów dotyczących obiektów użyteczności publicznej wszystkie przedsięwzięcia przewidywały budowę, rozbudowę lub modernizację obiektów użyteczności publicznej, lecz w ramach części z nich realizowano również prace infrastrukturalne, konserwatorskie oraz dotyczące tworzenia stref bezpieczeństwa. Z kolei w projektach dotyczących bezpieczeństwa i infrastruktury 81,3% przedsięwzięć zawierało działania związane z tworzeniem stref bezpieczeństwa, a połowa projektów prace infrastrukturalne. Podobna sytuacja występuje również w przypadku projektów konserwatorsko mieszkaniowych – wszystkie realizowane przedsięwzięcia polegają na przeprowadzeniu prac konserwatorskich lub restauratorskich, z czego połowa dot. budynków mieszkalnych. Natomiast wśród projektów nietypowych / złożonych, wszystkie przedsięwzięcia zakładają budowę, rozbudowę lub modernizację infrastruktury technicznej, lecz dosyć często realizowano również wszystkie pozostałe analizowane typy zadań.

Wykres 24. Rodzaje beneficjentów realizujących projekty rewitalizacyjne w ramach RPO WK-P

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIMIK

Powyższy wykres obrazuje rodzaje beneficjentów realizujących projekty rewitalizacyjne. Ogółem na przestrzeni trzech analizowanych lat największą część realizatorów stanowiły Jednostki Samorządu Terytorialnego. Stanowiły one 55,1% wszystkich beneficjentów. Na drugim miejscu pod względem liczebności plasują się wspólnoty / spółdzielnie mieszkaniowe, które stanowiły blisko jedną trzecią analizowanej kategorii. Prawie 3 % beneficjentów stanowiły organizacje pozarządowe, natomiast 8,8% liczy kategoria „Inne”, obejmująca takie podmioty jak diecezje, muzeum, prywatne przedsiębiorstwo, ZUS.

Struktura beneficjentów była dość zróżnicowana w poszczególnych latach. Rok 2009 to zdecydowana dominacja JST (81,8%), niewielki udział wspólnot/ spółdzielni mieszkaniowych (13,6%), kilkoro beneficjentów z kategorii „Inne” i zupełny brak przedstawicieli NGO. W roku 2010 nadal dominują beneficjenci JST, ale jest to już niecałe 52%. Blisko jedną trzecią beneficjentów stanowią wspólnoty/ spółdzielnie mieszkaniowe, 13% inni beneficjenci, a 5 % organizacje pozarządowe. Struktura realizatorów projektów rewitalizacyjnych w kolejnym roku prezentuje się bardzo podobnie, z nieco większym udziałem wspólnot/ spółdzielni mieszkaniowych (42,5%) kosztem zmniejszenia udziału pozostałych typów beneficjentów. W rok 2012 struktura beneficjentów składa się w równej części z beneficjentów z dwóch kategorii - JST oraz wspólnot/ spółdzielni mieszkaniowych. Pozostałe kategorie w ostatnim z analizowanych lat w ogóle się nie pojawiły w gronie realizatorów projektów rewitalizacyjnych.

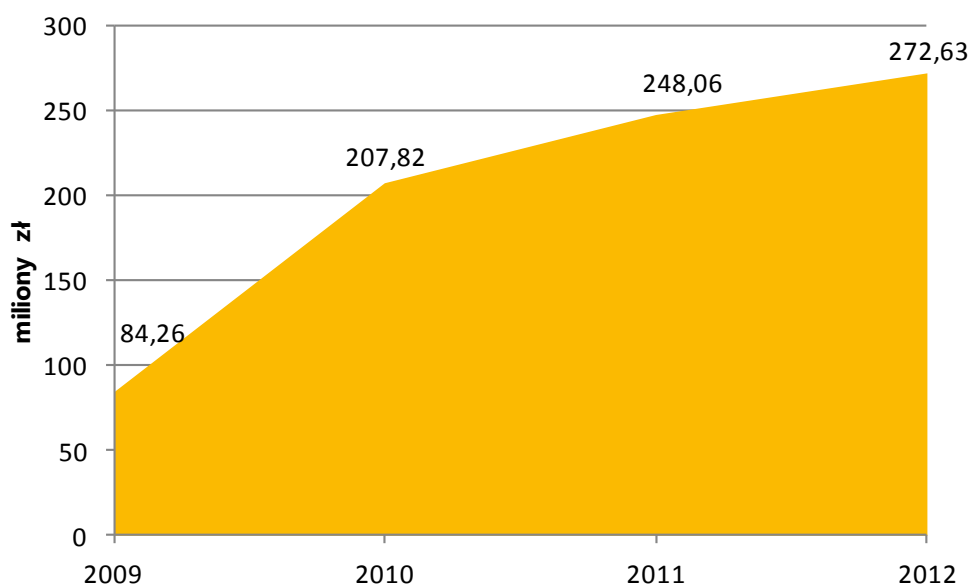
Tabela 9. Liczba projektów rewitalizacyjnych zrealizowanych w poszczególnych latach w gminach objętych wsparciem RPO WK-P

I.p.	Nazwa miasta	2009	2010	2011	2012	Suma końcowa
1.	Aleksandrów Kujawski				1	1
2.	Barcin	1	1	1		3
3.	Brodnica		1	1		2
4.	Bydgoszcz	3	8	6	3	20
5.	Chełmno		2			2
6.	Chełmża	1		1		2
7.	Ciechocinek			1		1
8.	Gniewkowo		1			1
9.	Golub-Dobrzyń	1				1
10.	Grudziądz	1	2	2		5
11.	Inowrocław		7			7
12.	Janikowo			1		1
13.	Koronowo		1			1
14.	Lipno		2	1		3
15.	Mogilno	1	1			2
16.	Nakło n. Notecią		1			1
17.	Nowe			1		1
18.	Radziejów	4			1	5
19.	Rypin		2			2
20.	Sępólno Krajeńskie		1			1
21.	Solec Kujawski		2		1	3
22.	Strzelno			1		1
23.	Szubin		1			1
24.	Świecie	2				2
25.	Toruń	6	21	19	7	53
26.	Tuchola	1		1		2
27.	Wąbrzeźno	1				1
28.	Więcbork		1		1	2
29.	Włocławek		4	4		8
30.	Żnin		1			1
	łącznie	22	60	40	14	136

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIMIK

Powyższa tabela przedstawia obszar interwencji, a więc gminy, na terenie których w kolejnych latach realizowano projekty rewitalizacyjne. W sumie najwięcej, bo aż 60 projektów, zrealizowano w roku 2010. Na terenie 13 gmin miał miejsce tylko jeden projekt. Najwięcej omawianych inwestycji przeprowadzono natomiast na obszarach wyznaczonych w gminie Toruń- były to łącznie 53 projekty. Na drugim miejscu znajduje się Bydgoszcz, na terenie której przeprowadzono 20 projektów.

Wykres 25. Suma zainwestowanych środków UE w milionach złotych

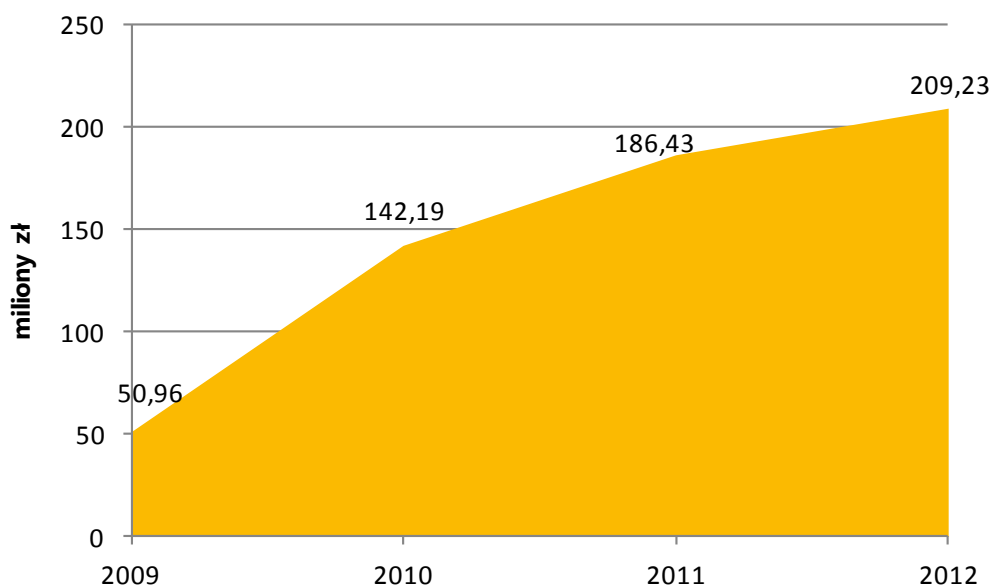

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIMIK

Suma środków, zainwestowanych w analizowane projekty, pochodzących z funduszy unijnych wyniosła w 2012 roku 272,63 mln zł. Niemal 85 mln zł. zainwestowano w okresie początkowym (rok 2009). Następnie miał miejsce skokowy wzrost o kolejne 123,5 mln, aby w roku 2010 suma wydanych środków przekroczyła już 207 mln. Kolejne dwa lata to już umiarkowane dofinansowania rzędu ok. 40 mln w roku 2011 i ok. 25 mln w roku 2012. Średni procent dofinansowania UE dla jednego projektu wynosi 77,6%

Ze względu na zróżnicowany stopień dofinansowania realizowanych projektów warto zwrócić uwagę na wielkość zaangażowanych środków krajowych. Nakłady te podzielono na wkład własny oraz dofinansowanie krajowe (spoza UE). Dynamikę przyrostu tych środków przedstawiono na dwóch kolejnych wykresach.

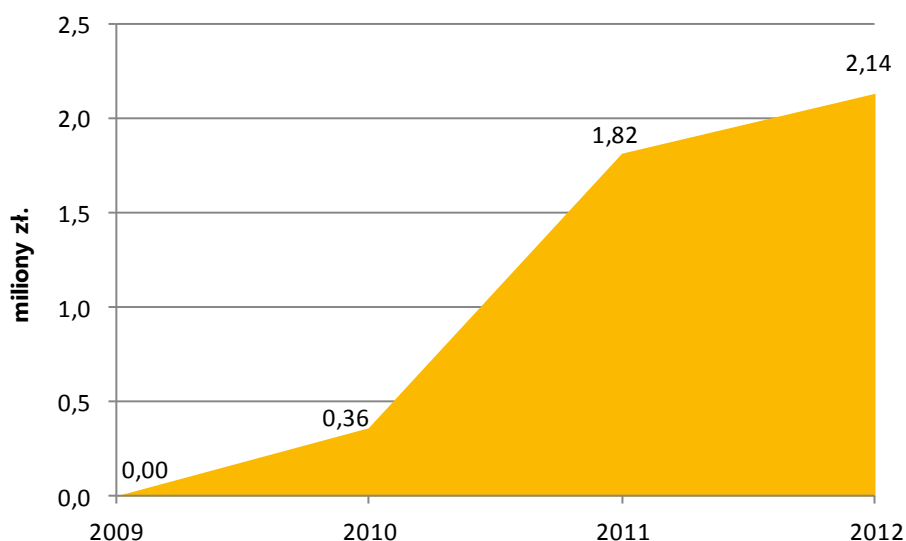
Wykres 26. Wielkość wkładu własnego w ramach projektów 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIMIK

Dynamika wielkości wkładu własnego jest bardzo zbliżona do wielkości dofinansowania. Łączna wielkość wkładu własnego projektów do końca 2012 r. wyniosła 209,23 mln zł, a największy wzrost dokonał się pomiędzy 2009 a 2010 r. gdzie łączny wkład własny projektów wzrósł o 91,23 mln zł.

Wykres 27. Wielkość dofinansowania krajowego (spoza środków UE)

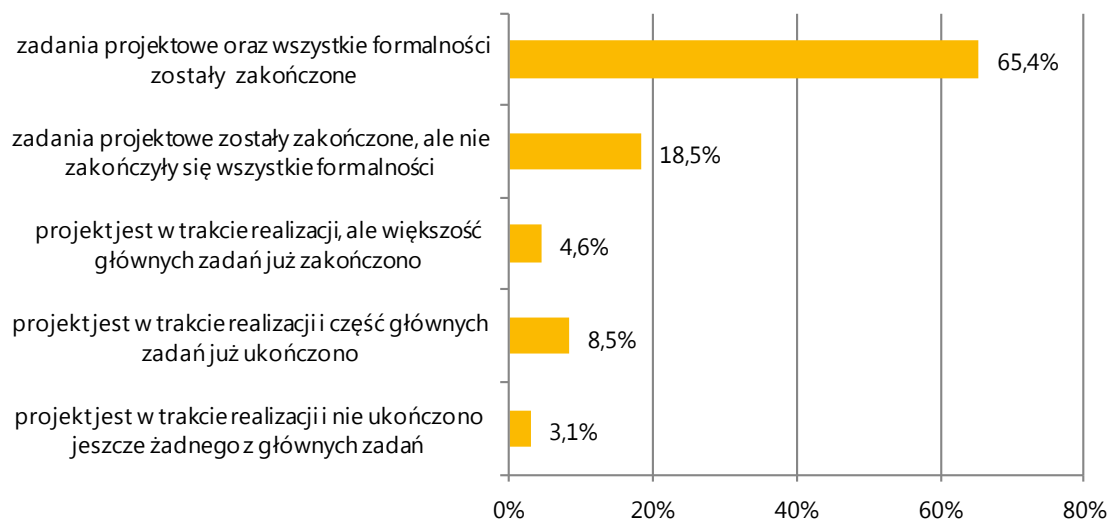

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIMIK; wielkość obliczona jako różnica całkowitego dofinansowania projektów oraz dofinansowania ze środków UE

Poziom dofinansowania krajowego pochodzącego spoza środków UE jest znacząco niższy od dofinansowania EFRR czy wkładu własnego. Łączna jego kwota do końca 2012 r. wyniosła 2,14 mln zł, znacząca część dofinansowania krajowego pochodzi z projektów z 2011 r., było to 1,46 mln zł. Dofinansowanie krajowe dotyczyło w sumie 22 projektów.

Na zaprezentowane dane dot. postępu wdrażania 7. Osi Priorytetowej warto spojrzeć również z perspektywy stanu zaawansowania działań projektowych.

Wykres 28. Stan zaawansowania działań projektowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130

Wśród 65,4% analizowanych projektów wszystkie zadania oraz formalności zostały zakończone, a w kolejnych 18,5% mimo zakończenia zadań niezbędne jest dopełnienie potrzebnych formalności. Pozostałe 16,2% projektów jest w trakcie praktycznej realizacji. Wobec tego zaprezentowany stan wdrażania Osi nie jest obrazem ostatecznym, a realizowane projekty mogą przynieść w przyszłości dodatkowe nie występujące obecnie efekty.

7.2.2 Obecny stan oraz wprowadzane zmiany w zakresie wytycznych

W ramach niniejszego podrozdziału omówione zostały Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, zmiany jakie wprowadzano w tym dokumencie, a także sposobu podziału i rozdysponowania środków, harmonogramu konkursów oraz kryteriów wyboru projektów.

Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji to dokument określający warunki udzielania wsparcia z budżetu Osi Priorytetowej 7. Wspieranie przemian w miastach i w obszarach wymagających odnowy Działania 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013. Celem głównym działania jest ożywienie gospodarcze i społeczne oraz odnowa infrastrukturalna i architektoniczno-urbanistyczna zdegradowanych części miast.

Lokalny Program Rewitalizacji jest podstawowym narzędziem koordynacji procesu rewitalizacji na poziomie lokalnym. LPR jest przyjmowany przez władze poszczególnych miast. Do wsparcia w ramach Działania 7.1 RPO WK-P kwalifikowane były wyłącznie projekty ujęte w Programie, który podlegał ocenie przez Komisję ds. Oceny LPR. W ramach Działania 7.1 przewidziano konkursy na projekty z miast powyżej 5 tys. mieszkańców, wynikające z obszarów wsparcia wyznaczonych w Lokalnych Programach Rewitalizacji sporządzonych według Wytycznych.

Podziału środków w zakresie rewitalizacji i odnowy miast dokonała Instytucja Zarządzająca przy zastosowaniu opracowanych w tym celu procedur.

W pierwszej kolejności wśród 32 miast powyżej 5 tys. mieszkańców wyróżniono 6 grup miast, mając na względzie liczbę ludności:

- 1) miasta od 5 000 do 10 000 mieszkańców (11),
- 2) miasta od 10 000 do 15 000 mieszkańców (8),
- 3) miasta od 15 000 do 20 000 mieszkańców (4),
- 4) miasta powyżej 20 000 mieszkańców, w tym Brodnica i Tuchola jako miasta mogące pełnić funkcje subregionalne (4),
- 5) miasta subregionalne (3),
- 6) miasta węzłowe aglomeracji bydgosko-toruńskiej (2).

Następnie w ramach powyższych grup, stosując przyjęty algorytm, uwzględniający jako kryteria: liczbę ludności (50%), długotrwałe bezrobocie (25%) i dochody podatkowe w miastach (25%, wskaźnik G) wyliczono alokacje Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dla poszczególnych samorządów miejskich wraz z maksymalnym udziałem środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, które przedstawia poniższa tabela:

Tabela 10. Podział i rozdysponowanie środków dla poszczególnych LPR

Lp.	Liczba mieszkańców	Miasta powyżej 5 tys. mieszkańców	Alokacja dla poszczególnych LPR w zł	Alokacja dla poszczególnych LPR w euro	Maksymalny udział środków RPO na poziomie projektu
1.	5 000 -10 000	Więcbork	1 367 059,85	383 467	85%
2.		Radziejów	1 352 108,25	379 273	
4.		Strzelno	1 412 620,56	396 247	
5.		Nowe	1 457 482,52	408 831	
6.		Gniewkowo	1 694 398,16	475 287	
7.		Barcin	1 826 410,11	512 317	
8.		Janikowo	2 133 417,21	598 434	
9.		Sępólno Kraj.	2 166 129,65	607 610	
10.		Szubin	2 179 448,49	611 346	
11.		Kruszwica	2 178 279,17	611 018	
12.	10 000 - 15 000	Koronowo	2 386 756,81	669 497	85%
13.		Ciechocinek	2 403 287,71	674 134	
14.		Aleksandrów Kuj.	2 720 576,28	763 135	
15.		Mogilno	2 716 169,94	761 899	
16.		Golub-Dobrzyń	2 841 764,88	797 129	
17.		Wąbrzeźno	3 051 533,05	855 970	
18.		Żnin	3 070 263,56	861 224	
19.	15 000 - 20 000	Lipno	3 279 589,66	919 941	80%
20.		Solec Kujawski	3 167 873,26	888 604	
21.		Chełmża	3 201 822,75	898 127	
22.		Rypin	3 463 368,98	971 492	
23.	Powyżej 20 000 w tym Tuchola i Brodnica jako miasta mogące pełnić funkcje subregionalne	Nakło n. Notecią	4 067 561,61	1 140 971	75%
24.		Tuchola	3 066 498,92	860 168	
25.		Chełmno	4 477 921,63	1 256 079	
26.		Świecie	5 631 840,83	1 579 759	
27.	Miasta subregionalne	Brodnica	6 048 632,11	1 696 671	70%
28.		Inowrocław	17 723 903,73	4 971 642	
29.		Grudziądz	22 888 925,64	6 420 456	
30.	Aglomeracja bydgosko-toruńska	Włocławek	27 504 349,32	7 715 105	65%
31.		Toruń	39 230 065,69	11 004 226	
32.		Bydgoszcz	68 820 282,25	19 304 427	
		RAZEM	250 884 318,89	70 374 283	

Źródło: Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, Toruń sierpień 2012

W Wytycznych wskazano przykładowe rodzaje projektów w obszarach wsparcia wskazanych w LPR, będące działaniami zintegrowanymi tj.:

1. Zagospodarowanie i uporządkowanie zdegradowanych przestrzeni w tkance urbanistycznej miast z przeznaczeniem na funkcje publiczne, takie jak: place, ulice, parki, skwery, zieleńce, place zabaw, tereny sportowe, itp.
2. Porządkowanie historycznych centrów miast w strefach ochrony konserwatorskiej poprzez odtworzenie, przebudowę lub uzupełnienie, wraz z nadaniem obiektom funkcji gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, turystycznych lub kulturowych.

3. Roboty budowlane w obiektach użyteczności publicznej, w celu przystosowania ich do pełnienia funkcji gospodarczych, szkoleniowych, edukacyjnych, turystycznych, kulturowych lub społecznych, wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem.
4. Prace restauratorskie i konserwatorskie budynków ujętych w rejestrze zabytków oraz budynków o potwierdzonej wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym (ujęte w ewidencji zabytków), w tym ich adaptacja na cele: gospodarcze, społeczne, edukacyjne, turystyczne lub kulturalne, przyczyniające się do tworzenia miejsc pracy wraz z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych.
5. Tworzenie stref bezpieczeństwa w celu zapobiegania przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach miast, w tym: budowa lub remont oświetlenia, zakup i instalacja systemów monitoringu ulicznego.
6. Wymiana lub modernizacja zdegradowanej infrastruktury technicznej na obszarach rewitalizowanych, jako element kompleksowego projektu w zakresie: infrastruktury drogowej, sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, energetycznej itp.

„Wytyczne...” określają także typy beneficjentów, którzy mogą starać się o dofinansowanie projektu. Są to:

- Jednostki samorządu terytorialnego;
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
- Administracja rządowa;
- Szkoły wyższe;
- Instytucje kultury;
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki;
- Zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie zdrowia;
- Pozostałe podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną;
- Organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa, sądy i trybunały;
- Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje, prowadzące statutową działalność non profit w obszarze objętym wsparciem w ramach działania;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Przedsiębiorstwa mające siedzibę i prowadzące działalność na terenie województwa kujawsko-pomorskiego;
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego (TBS).

Przede wszystkim jednak omawiany dokument zawiera założenia metodologiczne i podstawowe definicje dotyczące Lokalnego Programu Rewitalizacji. Określa sposób wyznaczania obszarów wsparcia w ramach LPR (według kryteriów zawartych w załączniku). Ponadto zawiera założenia formalne LPR, a także kryteria oceny Programu. Omówione zostały tu poszczególne etapy oceny (formalna, merytoryczna i końcowa) oraz zasady składania wniosków o dofinansowanie projektu. Wytyczne określają także sposób monitorowania i oceny realizacji LPR przez miasta a także sposób opracowywania rocznych sprawozdań. Zawarta została tu również przykładowa struktura LPR.

Istotną częścią omawianego dokumentu jest szereg załączników:

- Szczegółowe wskaźniki do kryteriów wyznaczania obszarów rewitalizacji (wraz z definicją i przykładowym źródłem danych);
- Kryteria i wskaźniki wyznaczania obszarów wsparcia, na których realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu mieszkalnictwa wraz z wartościami referencyjnymi;
- Przykładowy wykaz projektów realizowanych w ramach LPR;
- Zarys struktury opisu projektu;
- Formularz Sprawozdania rocznego z realizacji LPR;
- Harmonogram wydatkowania środków w ramach działania 7.1.

Pierwsze Wytyczne dotyczące przygotowania LPR zostały opracowane 11 września 2008 roku i była to wersja przeznaczona do konsultacji społecznych. W dniu 27 listopada 2008 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Uchwałą Nr 91/1146/08 ostateczną wersję Wytycznych.

27 stycznia 2009 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Uchwałą Nr 7/58/09 zmiany wprowadzone w Wytycznych dot. LPR. Dotyczyły one rozdziału VII Kryteria oceny formalnej i merytorycznej LPR i polegały na doprecyzowaniu zapisów dotyczących określenia składu Komisji ds. oceny LPR oraz przebiegu oceny formalnej LPR.

9 czerwca 2009 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Uchwałą Nr 45/653/09 kolejne zmiany, które polegały na doprecyzowaniu zapisów i dotyczyły:

- skrócenia terminu oceny formalnej Lokalnego Programu Rewitalizacji, dokonywanej przez Departament Polityki Regionalnej, do 5 dni roboczych od momentu wpłynięcia Lokalnego Programu Rewitalizacji w wersji papierowej i elektronicznej (w formacie pdf) do Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego;
- umożliwienia Wnioskodawcom składania wniosków o dofinansowanie projektów już po uzyskaniu pozytywnego wyniku oceny formalnej Lokalnego Programu Rewitalizacji, dokonywanej przez Departament Polityki Regionalnej;
- wprowadzenia harmonogramu wydatkowania środków przez Wnioskodawców w ramach alokacji przyznanej 32 miastom z województwa kujawsko-pomorskiego;
- zmian techniczno-redakcyjnych.

30 lipca 2009 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Uchwałą Nr 59/986/09 kolejne zmiany wprowadzone w Wytycznych, które polegały na doprecyzowaniu zapisów i dotyczyły:

- dopuszczenia do oceny formalnej i merytorycznej projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- możliwości udzielenia pozytywnej oceny merytorycznej opatrzonej uwagą Komisji ds. oceny LPR sugerującą wprowadzenie określonych zmian w dokumencie, której warunkiem jest potwierdzenie ich podczas najbliższej aktualizacji LPR;
- wprowadzenia wyjaśnień do zapisów harmonogramu wydatkowania środków w ramach działania 7.1,
- zmian techniczno-redakcyjnych.

17 marca 2011 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Uchwałą Nr 18/277/11 kolejne zmiany, dotyczące:

- doprecyzowania zapisów dotyczących wyznaczenia obszaru objętego rewitalizacją i ustalenia obszarów wsparcia w oparciu o wartości referencyjne;
- doprecyzowania zapisów dotyczących oceny formalnej Lokalnych Programów Rewitalizacji (dalej: LPR);
- wprowadzenia obowiązku przeprowadzenia ponownej oceny formalnej LPR w przypadku, gdy aktualizacja przedmiotowego dokumentu dotyczy wprowadzenia nowego projektu do Wykazu projektów ujętych w LPR lub wyznaczenia nowego obszaru wsparcia w ramach rewitalizacji;
- doprecyzowania zapisów dotyczących zakończenia oceny LPR;
- doprecyzowania zapisów dotyczących weryfikacji sprawozdania rocznego z realizacji LPR oraz aktualizacji LPR;
- zmian techniczno-redakcyjnych.

31 sierpnia 2011 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął uchwałę zmieniającą Wytyczne dotyczące przygotowania LPR (Uchwała Nr 54/1032/11), polegające na:

- zmianie nazwy Departamentu Polityki Regionalnej na Departament Rozwoju Regionalnego oraz Departamentu Planowania Strategicznego i Gospodarczego na Wydział Planowania Strategicznego w Departamencie Rozwoju Regionalnego;
- wprowadzeniu obowiązku przeprowadzenia ponownej oceny formalnej LPR w przypadku, gdy aktualizacja LPR dotyczy zmniejszenia zakresu rzeczowego projektu, który wpływa na zmianę wskaźników LPR oraz zmiany granic dotychczasowego obszaru wsparcia objętego LPR oraz z zakresu mieszkalnictwa;

- wprowadzeniu obowiązku przeprowadzenia ponownej oceny merytorycznej LPR w przypadku, gdy aktualizacja przedmiotowego dokumentu dotyczy wyznaczenia nowego obszaru wsparcia/zmiany granic dotychczasowego obszaru wsparcia objętego LPR;
- doprecyzowaniu zapisów dotyczących sprawozdania rocznego z realizacji LPR oraz aktualizacji LPR;
- zmianach techniczno-redakcyjnych.

22 sierpnia 2012 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął uchwałę zmieniającą Wytyczne dotyczące przygotowania LPR (uchwała nr 34/1045/12), polegające na:

- uaktualnieniu wartości określonych do wydatkowania przez dane miasto w roku 2012 (Harmonogram wydatkowania środków w ramach Działania 7.1). W przypadku 8 miast, które na koniec 2011 r. nie wykazały się spełnieniem warunku polegającego na złożeniu wniosków o płatność o określonej wartości podane zostały łączne kwoty, które miasta są zobowiązane wykorzystać w 2012 r. poprzez złożenie wniosku/wniosków o płatność do końca grudnia 2012 r., a które zostały powiększone o wartość niewykorzystanych w 2011 r. środków. W przypadku pozostałych 24 miast pozostawiono kwoty pierwotnie określone jako warunki wydatkowania środków w danym roku;
- zmianie nazwy Departamentu Rozwoju Regionalnego na Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi oraz Wydziału Planowania Strategicznego w Departamencie Rozwoju Regionalnego na Departament Planowania Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
- zmianach techniczno-redakcyjnych.

Podsumowując, od momentu opracowania pierwotnej wersji Wytycznych już siedmiokrotnie wprowadzano zmiany w ich zakresie. Jako jedne z najbardziej znaczących dla samych beneficjentów wydają się być elementy aktualizacji Wytycznych z dnia 9 czerwca 2009, 17 marca 2011 roku oraz z dnia 31 sierpnia 2011. W poniższej tabeli znajduje się szczegółowy opis zmian uznanych za najistotniejsze.

Tabela 11. Zakres najważniejszych zmian w Wytycznych dotyczących przygotowania LPR

Nr zmiany	Uchwała zatwierdzająca zmianę	Zakres najważniejszych zmian
1	Uchwała Nr 45/653/09 z dnia 9 czerwca 2009 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzono Harmonogram wydatkowania środków w ramach Działania 7.1. (W celu usprawnienia procesu wydatkowania środków na rewitalizację każde z miast powinno wykorzystać kwotę w wysokości ok. 1/7 przyznanej alokacji z EFRR. Oznacza to, że na taką kwotę powinny być wykonane prace i wystawione za nie faktury, natomiast wnioski o płatność winny być złożone do 30 września następnego roku).
2	Uchwała Nr 18/277/11 z dnia 17 marca 2011 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Doprecyzowano przepisy dot. wyznaczenia obszaru rewitalizacji i ustalenia obszarów wsparcia w oparciu o wartości referencyjne. (Dodano adnotację, iż wyznaczenie obszarów rewitalizacji w ramach LPR następuje w oparciu o wartości referencyjne określone dla danej gminy/miasta, natomiast wyznaczenie obszarów wsparcia na których realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu mieszkalnictwa następuje w oparciu o wartości referencyjne określone dla województwa). ▪ Uszczegółowiono przepisy dot. weryfikacji Sprawozdania rocznego z realizacji LPR oraz zmodyfikowano obowiązujący wzór Sprawozdania. (Określono etapy weryfikacji i procedurę stosowaną w przypadku uchybień ze strony Jednostki sporządzającej sprawozdanie. Prawidłowo sporządzony dokument jest konieczny do całkowitego rozliczenia przyznanej dla jednostki alokacji w ramach Działania 7.1. Uszczegółowiono wzór Sprawozdania. Zaczynając od formularza tabeli zawierającej informacje ogólne - wszelkie wymagane dane zostały opatrzone przypisami oraz instrukcjami, które uściślają czego oczekuje się w tym miejscu od osób przygotowujących Sprawozdanie. W punkcie drugim dotyczącym przebiegu realizacji i postępu rzeczowego programu wszystkie pytania zostały dodatkowo doprecyzowane w przypisach. W

Nr zmiany	Uchwała zatwierdzająca zmianę	Zakres najważniejszych zmian
		<p>odpowiednich miejscach dodano także polecenie wyjaśnienia dlaczego udzielono twierdzącej, bądź przeczącej odpowiedzi. W punkcie dot. oceny systemu wdrażania programu w razie wystąpienia problemów polecono je opisać oraz wskazać najsłabsze elementy systemu. Wskaźnik postępu rzeczowego z realizacji Programu, zastąpiono Wskaźnikiem produktu i rezultatu realizacji programu, i opatrzono go przypisami i wyjaśnieniami. Również w punkcie „Postęp finansowy” uzupełniono wzory tabel do wypełnienia. Dodano wskazówki określające jaka treść winna znaleźć się w punkcie dot. rekomendacji dla dalszej realizacji Programu oraz wskazano stanowisko osoby, która winna podpisać się pod oświadczeniem).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doprecyzowano kwestię aktualizacji LPR. (Nałożono na miasta obowiązek aktualizacji Programu co najmniej raz na trzy lata. Każda merytoryczna zmiana musi zostać poddana obowiązkowym konsultacjom społecznym. Zaktualizowany LPR powinien być uchwalony przez Radę Miasta, natomiast uchwała z listą zmian i ze zmienionymi załącznikami niezwłocznie dostarczona do Wydziału Zarządzania RPO. W przypadku, gdy aktualizacja LPR dotyczy wprowadzenia nowego projektu do Wykazu projektów lub wyznaczenia nowego obszaru wsparcia konieczne jest przeprowadzenie ponownej oceny formalnej zaktualizowanego LPR).
3	Uchwała Nr 54/1032/11 z dnia 31 sierpnia 2011 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzono kolejne modyfikacje Sprawozdań rocznych z realizacji LPR. (Pierwszą część Sprawozdania ponownie uzupełniono o drobne przypisy i dookreślenia, jak np. dopisek, iż punkt „Przebieg realizacji i postęp rzeczowy programu” dotyczyć ma jedynie projektów na realizację których podpisano już umowy o dofinansowanie. Zrezygnowano z pytań o planowany przebieg realizacji Programu w przyszłym okresie sprawozdawczym oraz czy zrealizowane przedsięwzięcia przyczyniły się do osiągnięcia celów Programu. Usunięty został także punkt dot. oceny systemu wdrażania Programu. „Wskaźniki produktu i rezultatu realizacji Programu” zmieniono na „Wskaźniki realizacji Programu”. Diametralnie zmieniono kształt i treść tabeli stanowiących formularz do wypełnienia, a także uzupełniono je o szereg doprecyzowujących przypisów. Ponadto wzbogacono tę część o polecenie zamieszczenia jakościowej refleksji na temat osiągniętych wyników, a więc wniosków dotyczących sytuacji na omawianych obszarach. Zrezygnowano za to z punktu – „Rekomendacje dla dalszej realizacji Programu”). ▪ Wprowadzono kolejne zmiany dot. aktualizacji LPR (Doprecyzowana została kwestia konsultacji społecznych. Nałożono obowiązek ich przeprowadzenia z przedstawicielami środowisk społecznych i gospodarczych tylko w określonych sytuacjach. Jest to obligatoryjne gdy: aktualizacja dotyczy wprowadzenia nowego projektu lub zmniejszenia zakresu rzeczowego projektu i wpływa to na zmianę wskaźników Programu oraz wyznaczenie nowego/ zmianę granic obszaru wsparcia objętego LPR. Ponadto zalecono ich przeprowadzanie w przypadku wszystkich zmian „istotnych ze społecznego punktu widzenia”. Rozszerzono także nieznacznie listę przypadków, w których konieczna jest ponowna ocena formalna i merytoryczna).

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wytycznych dotyczących przygotowania LPR

Problem Wytycznych dotyczących przygotowania LPR został poruszony także podczas wywiadów telefonicznych z koordynatorami Programów. Rozmówcy bardzo negatywnie odnieśli się do kwestii częstych zmian i aktualizacji przeprowadzanych przez Urząd Marszałkowski. Z tego powodu ich praca nad LPR znacznie się wydłużała. Dodatkowo problematyczną kwestią była komunikacja – respondenci zwracali uwagę, iż czas oczekiwania na odpowiedź ze strony Urzędu bywał bardzo długi, a treść samej odpowiedzi często nie była wystarczająco czytelna i jednoznaczna, co wymuszało kolejne kontakty.

Jeżeli chodzi o ogólny odbiór Wytycznych przez Koordynatorów projektów to zdania były bardzo podzielone. Dla części z nich dokument był czytelny i zrozumiały, w pełni adekwatny do sytuacji miasta. Druga część natomiast dostrzega w nim wiele niespójności i utrudnień. Chodziło między innymi o zbyt duży stopień ogólności i brak jasnych, konkretnych definicji. Powtarzała się opinia, że prawidłowe i pełne zrozumienie wytycznych możliwe było dopiero po wielokrotnych konsultacjach z Urzędem. Z negatywnym odbiorem spotykały się zmiany polegające na obowiązku ponownego przeprowadzenia oceny merytorycznej, czy formalnej LPR w przypadku wprowadzania drobnych zmian w LPR, obowiązek aktualizacji przynajmniej raz na trzy lata, nawet gdy samo miasto nie widzi takiej potrzeby, a także przymus prowadzenia częstych konsultacji społecznych. Przez koordynatorów jest to postrzegane jako niepotrzebna biurokracja i spowalnianie realnej pracy.

Wiele uwagi poświęcono również samym wskaźnikom i kryteriom służącym do wyznaczenia obszaru do rewitalizacji. Często są one odbierane jako nieadekwatne, narzucone, trudne do określenia. W tym miejscu kilkakrotnie pojawiał się postulat aby rozszerzyć listę możliwych do wyboru wskaźników, lub też dać miastom możliwość proponowania własnych, bardziej dopasowanych do ich specyficznej sytuacji. Wyrażane jest tu przekonanie, że to sami władarze miast najlepiej znają sytuację, obszary kryzysowe i potrzeby jakie tam występują. Koordynatorzy często odnoszą wrażenie, iż wskaźniki są nieadekwatne, a podejmowane przez nich działania rewitalizacyjne nie mogą realnie wpłynąć na zmianę ich wartości. Ocena ta powtórzyła się również podczas badania fokusowego z przedstawicielami JST. Rozmówcy wskazywali na fakt, iż nie powinno się oczekiwać realnego wpływu projektu rewitalizacyjnego polegającego np. na odnowie infrastruktury na obniżenie poziomu bezrobocia, w sytuacji kiedy decydują o tym zjawiska makroekonomiczne występujące na poziomie krajowym, a nawet światowym (jak światowy kryzys gospodarczy). Z podobną oceną spotkały się wskaźniki produktu i rezultatu. Jako najbardziej problematyczne rozmówcy wymieniali wskaźniki określone przez nich jako „ludzkie” – czyli dotyczące liczby zamieszkałych osób. Ponawia się argument o braku realnego wpływu na sytuację i niemożność ingerowania w kwestie dotyczące prywatnej własności, a więc np. indywidualne decyzje właścicieli mieszkań, którzy zaprzestają ich wynajmowania lokatorom. Na pytanie jakie zmiany należałoby tu wprowadzić i jakie cechy powinny mieć dobre wskaźniki respondenci odpowiadali: „obiektywne”, „łatwo policzalne”, „mieralne”.

Opinia powtarzająca się wśród przedstawicieli mniejszych miast to konieczność rozróżnienia procedury przygotowania LPR w odniesieniu do miast różnej wielkości. Te same wytyczne dla dokumentów opracowywanych przez małe miasto realizujące jeden projekt jak i miasto kilkuset tysięcy, w którym wdrażane jest kilkadziesiąt przedsięwzięć rewitalizacyjnych wydają się być niepotrzebnym obciążeniem dla tej pierwszej kategorii. W opinii beneficjentów Wytyczne są zbyt często zmieniane, a każda ingerencja IZ w ich treść obarczała ich obowiązkiem ponownego zapoznawania się z dokumentem i wprowadzania ewentualnych zmian, co oznaczało dla nich dodatkową pracę.

Chociaż zmiany wprowadzane w ramach dokumentu nie były dobrze oceniane przez beneficjentów to jednak wynikały z konieczności usprawnienia procesu oceny i wydatkowania środków przeznaczonych na rewitalizację w ramach działania 7.1. Część z nich dotyczyła uproszczeń procedury składania wniosków, albo skrócenia oceny formalnej dokonywanej przez IZ, co spotykało się z pozytywnym odbiorem. Dokonując oceny tego procesu należy wziąć pod uwagę, iż z uwagi na pionierski charakter dokumentu i brak wcześniejszych doświadczeń w zakresie jego opracowywania, aktualizacje wprowadzane w późniejszym czasie są czymś naturalnym. Wprowadzane zmiany miały udoskonalić dokument i zmodyfikować go zgodnie z wnioskami wyciągniętymi z trudności pojawiających się w trakcie wdrażania Działania.

Pomimo wszystkich uwag dotyczących kwestii bardziej szczegółowych, sam dokument Wytycznych traktowany jest jako użyteczne narzędzie pomocne w opracowaniu Programu. Rozmówcy wspominają o traktowaniu omawianego dokumentu jako „poradnika”, pojawia się nawet określenie „biblia”. Choć problematyczne, czasem zbyt ograniczające, czasem zbyt ogólne, to jednak reasumując – ściśle trzymanie się Wytycznych pozwalało stworzyć Program spełniający formalne i merytoryczne kryteria, a więc w dalszej kolejności były przepustką do otrzymania funduszy na rewitalizację.

Jeżeli chodzi o tryb przeprowadzania naboru wniosków o dofinansowanie to w ramach Działania 7.1 stosowany jest tryb konkursowy – konkurs otwarty oraz konkurs zamknięty. Warunkiem złożenia wniosku o dofinansowanie w konkursie jest co najmniej pozytywna ocena formalna LPR dokonana przez Instytucję Zarządzającą RPO. Natomiast w przypadku projektów z zakresu Działania 7.2 do wszystkich dotychczas realizowanych projektów zastosowano tryb indywidualny. Poniżej krótko scharakteryzowano system wyboru projektów w ramach poszczególnych trybów.

Tryb konkursowy przewiduje formę konkursów zamkniętych (z tzw. preselekcją lub bez preselekcji) i otwartych. *Tryb składania wniosków o dofinansowanie projektu* w ramach RPO WK-P 2007-2013 określa cel i zakres konkursu, zasady jego organizacji, warunki uczestnictwa, kryteria i sposób oceny projektów, termin, a także pozostałe informacje niezbędne podczas przygotowania dokumentacji projektowej. W *Trybie składania wniosków o dofinansowanie projektu*, IZ RPO informuje czy dany konkurs jest konkursem zamkniętym czy otwartym oraz czy konkurs będzie prowadzony z zastosowaniem tzw. preselekcji. Najpóźniej do końca stycznia każdego roku kalendarzowego IZ ogłasza harmonogram konkursów, które planuje ogłosić w danym roku oraz podaje przybliżone informacje odnośnie planowanych konkursów przynajmniej na następny rok. Przyjmowanie wniosków o dofinansowanie następuje w terminie określonym w ogłoszeniu o naborze wniosków i rozpoczyna się nie wcześniej niż po upływie 30 dni kalendarzowych od dnia ogłoszenia konkursu. W przypadku, kiedy wniosek o dofinansowanie projektu zostanie złożony po terminie wyznaczonym w ogłoszeniu o konkursie, wniosek o dofinansowanie projektu nie zostanie zarejestrowany i nie będzie podlegał ocenie.

W przypadku konkursów otwartych, w ramach, których nabór prowadzony jest w sposób ciągły do osiągnięcia określonej procentowo alokacji środków finansowych przeznaczonych na dany konkurs lub do zamknięcia konkursu odpowiednią decyzją Instytucji Zarządzającej RPO, przyjmowanie wniosków o dofinansowanie projektu następuje do końca dnia roboczego, w którym IZ RPO zamyka nabór wniosków o dofinansowanie projektu. Ocena złożonych dokumentacji projektowych odbywa się sukcesywnie, do momentu, w którym wnioskowana wartość dofinansowania poprawnych formalnie i merytorycznie projektów wyczerpie alokację środków finansowych przeznaczonych na dany konkurs. Wnioskodawca może w każdym momencie trwania konkursu wycofać zgłoszony projekt.

W przypadku trybu indywidualnego Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego zatwierdził Indykatywny Wykaz Indywidualnych Projektów Kluczowych współfinansowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013. Umieszczenie projektu w wykazie jako projektu podstawowego jest warunkową deklaracją jego realizacji i związane jest z zarezerwowaniem środków finansowych w ramach budżetu programu na jego realizację. IZ podpisuje wraz z beneficjentem pre-umowę określającą prawa i obowiązki obydwu stron w zakresie przygotowania projektu do realizacji. W przypadku projektów własnych Samorządu Województwa odpowiednikiem pre-umowy jest decyzja Zarządu Województwa. Wnioskodawca realizujący projekt kluczowy przedkłada do Departamentu Wdrażania RPO wnioski o dofinansowanie wraz z załącznikami. Wniosek ten podlega ocenie zgodnie z etapami oceny. W uzasadnionych przypadkach Instytucja Zarządzająca RPO może w drodze uchwały Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego wyłączyć z oceny formalnej na czas określony niektóre kryteria dla projektu kluczowego. Jednakże przeprowadzenie oceny formalnej w ramach czasowo wyłączonych kryteriów musi nastąpić przed przekazaniem środków finansowych na rzecz beneficjenta projektu kluczowego. Warunkiem uzyskania dofinansowania dla projektu kluczowego jest otrzymanie przez projekt co najmniej minimalnych wartości ocen w ramach kryteriów wskazanych przez Komitet Monitorujący dla danego działania, jako stanowiących o jakości projektu.

Zgodnie z wieloletnim harmonogramem konkursów RPO, zmienionym uchwałą Nr 15/484/13 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 11 kwietnia 2013 r., w ramach Działania 7.1 przeprowadzono jak dotychczas 6 konkursów. W puli tej znalazły się cztery konkursy otwarte i dwa zamknięte. W pierwszym roku obowiązywania RPO WK-P, a więc roku 2007, nie odbył się żaden konkurs z omawianego Działania, a w roku 2008 przeprowadzono jeden konkurs otwarty. Rok 2009 jako jedyny zaznaczył się organizacją dwóch konkursów, również otwartych. W następnym roku odbył się jeden konkurs zamknięty, w 2011 roku jeden konkurs otwarty i w 2012 znów jeden konkurs zamknięty. Na rok 2013 nie przewidziano już żadnego konkursu.

Jeżeli chodzi o kwestię podziału środków oraz harmonogramów konkursów to w związku z kończącym się już okresem finansowania możliwe było dokonanie całościowej oceny. Z punktu widzenia przedstawicieli Instytucji Zarządzającej obowiązujący podział środków jest uzasadniony i właściwie spełnił swoją funkcję. Rozwiązanie, w którym kwotowa jak i procentowa wielkość dofinansowania zależne są od wielkości miast ocenione zostało z perspektywy minionego okresu za odpowiednie. Natomiast formuła otwartych konkursów jest oceniana pozytywnie ze względu na możliwość jaką daje to miastom w zakresie wprowadzania zmian i aktualizacji poszczególnych projektów jak i całych LPR-ów.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na kształt realizowanych inwestycji jest system wyboru projektów, który opiera się o zestaw kryteriów. Zgodnie z załącznikiem nr 5 do URPO WK-P 2007-2013 wersja 24 w ramach wdrażania 7. Osi priorytetowej stosowane są 3 zestawy kryteriów – dla Działania 7.1, Działania 7.1 projekty w schemacie rewitalizacja oraz dla Działania 7.2. Warto w tym miejscu wspomnieć, iż sposób prezentowania wskaźników nie jest jednoznaczny, niejasne dla czytelnika jest rozróżnienie pomiędzy wskaźnikami Działanie 7.1 schemat rewitalizacja a Działaniem 7.1 bez dopisków, gdzie w ramach prezentacji wskaźników również występują odniesienia do schematu rewitalizacja. Wobec tego czytelnik może mieć wątpliwości, które zapisy są obowiązujące dla schematu rewitalizacja w Działaniu 7.1. Sposób prezentacji wskaźników wymaga bezwzględnego ujednoznacznienia.

Kryteria wyboru projektów zostały podzielone na trzy części, są to: kryteria formalne, kryteria merytoryczno-technicznej dopuszczalności projektów oraz kryteria oceny jakości projektów. W poniższej tabeli zaprezentowany został aktualny stan kryteriów wyboru projektów w ramach RPO WK-P.

Tabela 12. Kryteria wyboru projektów w ramach 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P

		Działanie 7.1	Działanie 7.1 - rewitali- zacja	Działanie 7.2
Kryteria formalne				
A.1.	Poprawność złożenia wniosku	X	X	X
A.2.	Wniosek złożony i realizowany przez uprawnionych Wnioskodawców (w tym uprawnionych Partnerów)	X	X	X
A.3.	Zgodność projektu z Lokalnym Programem Rewitalizacji	X	X	
A.4.	Poprawność sporządzenia wniosku	X	X	X
A.5.	Kompletność wniosku	X	X	X
A.6.	Kompletność załączników	X	X	X
A.7.	Formalna dopuszczalność projektu	X	X	X
A.8.	Projekt dotyczy właściwego tematu priorytetowego	X	X	X
A.9.	We wniosku określono wkład własny Wnioskodawcy na wymaganym poziomie	X	X	X
A.9.(7.2)	Projekt zakłada pozytywny lub neutralny wpływ na polityki horyzontalne.			X
A.10.	Lokalizacja projektu	X	X	
A.11.	Ograniczenie przedmiotowe projektu	X		

		Działanie 7.1	Działanie 7.1 - rewitali- zacja	Działanie 7.2
A.12.	Wymogi dotyczące projektów z zakresu mieszkalnictwa	X		
A.13.	Wysokość kwoty dofinansowania	X		
Kryteria merytoryczno-technicznej dopuszczalności projektu				
B.1.1.	Cele projektu wspierają realizację celów określonych dla Działania 7.1/7.2	X		X
B.1.2.	Wykonalność techniczna i technologiczna projektu	X	X	X
B.1.3.	Wykonalność finansowa i ekonomiczna projektu	X	X	X
B.1.4.	Trwałość rezultatów projektu	X	X	X
B.1.5.	Wypełnienie polityk i zasad wspólnotowych	X	X	
B.1.6.	Strategiczny charakter projektu i komplementarność z innymi przedsięwzięciami		X	
B.1.7.	Gotowość techniczna projektu do realizacji		X	
Kryteria oceny jakości projektu				
B.2.1.	Oczekiwane rezultaty projektu w sposób bezpośredni wspierają realizację celów określonych w Uszczegółowieniu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego dla Działania 7.1	X	X	X
B.2.2.	Projekt jest zgodny z preferowanymi typami projektów	X	X	X
B.2.3.	Intensywność oddziaływania projektu	X	X	
B.2.3.(7.2)	Kompleksowość projektu			X
B.2.4.	Szersze oddziaływanie projektu	X	X	X
B.2.5.	Gotowość techniczna projektu do realizacji	X		
B.2.5.R	Wpływ projektu na wsparcie przemian w miastach wymagających odnowy		X	
B.2.5.(7.2)	Wypełnienie polityk i zasad wspólnotowych			X
B.2.6.	Strategiczny charakter projektu i komplementarność z innymi przedsięwzięciami	X		X
B.2.7.	Wpływ projektu na wsparcie przemian w miastach wymagających odnowy	X		
B.3.1.	Stopień, w jakim projekt przyczynia się do zwiększenia powierzchni zrewitalizowanych obszarów		X	
B.3.1 (7.2)	Wpływ projektu na wsparcie przemian w miastach wymagających odnowy			X
B.3.2.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczy			X

Źródło: opracowanie własne na podstawie Załącznika V URPO WK-P na lata 2007-2013 wersja 4.24; nazwy i numery wskaźników zgodnie z nazewnictwem stosowanym dla pierwszego zestawu wskaźników. tj. Działania 7.1.

Część kryteriów wyboru projektów ma tożsamy lub zbliżony charakter we wszystkich trzech analizowanych zestawach, lecz występują również kryteria specyficzne, które obecne są wyłącznie w jednym zestawie kryteriów lub tylko w dwóch z nich. Jest to podyktowane specyfiką wariantów wdrażanej interwencji.

Zakres stosowanych kryteriów należy ocenić pozytywnie, obrane kryteria należyte odzwierciedlają aspekty, które winny być poddawane analizie. W tym względzie warto nadmienić kryterium „Gotowość techniczna projektu do realizacji”, ponieważ ma ono swoje dobre i złe strony. Z jednej strony warto premiować projekty będące już w pewnym stadium zaawansowania, ponieważ ich koncepcja jest dopracowana oraz można je uznać za inwestycje pewniejsze, jednak z drugiej strony zbyt wysokie premiowanie tych przedsięwzięć może dyskryminować przedsięwzięcia podmiotów o niższym potencjale, które nie posiadają środków na rozpoczęcie działań projektowych, a realizacja projektu jest silnie uzależniona od uzyskania dofinansowania. W związku z tym omówione kryterium może sprzyjać występowaniu efektu *deadweight*¹⁶.

¹⁶ Efekt *deadweight*- zjawisko polegające na tym, że zamierzone efekty realizowanego programu / projektu osiągnięto by nawet wówczas, gdyby na danym obszarze nie był realizowany program / projekt

Wiecej uwag należy odnotować w odniesieniu do sposobu obliczenia wartości punktowych w poszczególnych kryteriach. Eksperti oceniający projekty często posiadają zbyt dużą dowolność w przyznawaniu punktów, co obniża rzetelność ich ocen. W tym względzie pozytywnie należy ocenić opracowanie dokumentu „Metodologia oceny kryteriów wyboru projektów dla RPO WK-P na lata 2007-2013”. Jest to użyteczne narzędzie ujednolaczające ocenę projektów. Jednak działania dotyczące uszczegółowienia kryteriów powinny być w dalszym ciągu kontynuowane.

Zakres kryteriów warto zestawzić z zakresem osiąganych efektów. Zgodnie z URPO WK-P na lata 2007-2013 celami osi priorytetowej są: (1) wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich poprzez zagospodarowanie obiektów pełniących funkcje społeczne, kulturalne, turystyczne, edukacyjne, sportowe, (2) ożywienie gospodarcze, nadanie nowych funkcji infrastrukturze, tkance architektoniczno-urbanizacyjnej zdegradowanych części miast, terenów oraz obiektów przemysłowych i powojennych. Porównując te dwa aspekty stwierdzić należy, iż mimo obecności kryteriów, które w założeniu mają zapewnić spójność projektów z celami 7. Osi priorytetowej oraz realizowanymi w jej ramach Działaniami, wybierane z ich użyciem projekty nie gwarantują osiągnięcia efektów, które przyczyniałyby się do realizacji celów Osi priorytetowej. Uwzględniając wyniki badań pierwotnych:

- rzadko występują projekty nadające przestrzeni nowe funkcje, dominują projekty polegające na wzmocnieniu użyteczności bez zmian w funkcjonalności,
- dominują przedsięwzięcia skierowane na polepszenie estetyki przestrzeni, i takie efekty są odczuwane przez mieszkańców,
- rzadko występują efekty dotyczące sfery społeczno-gospodarczej

Wnioski te potwierdzają postawioną tezę o ograniczonej użyteczności kryteriów mających zapewnić adekwatność projektów do celów 7. Osi RPO WK-P. W związku z tym postuluje się o przemodelowanie, uszczegółowienie i nadanie większego znaczenia tym kryteriom.

Kryteria wyboru projektów w trakcie wdrażania ulegały zmianom, pierwsza wersja kryteriów przyjęta została Uchwałą nr 17/2008 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 17 marca 2008 r. Od tamtej pory kryteria wyboru projektów zmieniano jedenastokrotnie. Mając na uwadze funkcje jakie pełni system wyboru projektów szczegółowej analizie zmian poddano kryteria merytoryczne. To właśnie tego typu kryteria w największym stopniu różnicują realizowane projekty. Zakres głównych zmian przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 13. Zakres głównych zmian w kryteriach merytorycznych wyboru projektów

Nr zmiany	Uchwała zatwierdzająca zmianę	Zakres głównych zmian
1	Uchwała nr 57/2008 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 29 września 2008 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przeformułowano opis wskaźnika Trwałość rezultatów projektu, dodano obniżoną 3 letnią perspektywę trwałości rezultatów dla beneficjentów sektora MŚP ▪ Uszczegółowiono opis wskaźnika Intensywność oddziaływania projektu o informację o ilości punktów za poszczególne stopnie intensywności ▪ Rozszerzono opis wskaźnika Rozszerzenie komplementarności RPO (...) o ocenę punktową za zgodność projektu ze Strategią rozwoju województwa oraz RSI
2	Uchwała Nr 73/2008 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 17 grudnia 2008 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewielkie zmiany w wartościach punktowych ▪ Poprawki w opisach kryteriów
3	Uchwała Nr 20/2009 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 23 czerwca 2009 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uszczegółowiono opis wskaźnika Wykonalność finansowa projektu odnośnie zakresu wydatków kwalifikowanych ▪ W kryteriach oceny jakości projektu dodano rozróżnienie punktowe dla schematu rewitalizacja oraz schematu mieszkalnictwo oraz dokonano zmian wartościach punktowych ▪ Rozszerzono opis kryterium Szersze oddziaływanie projektu o zapisy

Nr zmiany	Uchwała zatwierdzająca zmianę	Zakres głównych zmian
		<p>dopasowane do specyfiki projektów mieszkaniowych</p> <ul style="list-style-type: none"> Dla Działania 7.1 Kryterium Gotowość techniczna projektu do realizacji zamieniono na Zgodność dokumentacji aplikacyjnej z dokumentacją konkursową, który posiada zbliżony zakres merytoryczny Dla Działania 7.1 Zrezygnowano z używania kryteriów oceny wpływu przewidywanych rezultatów projektu na osiągnięcie założonych w RPO celów przenosząc obecny tam wskaźnik Wpływ projektu na wsparcie przemian w miastach wymagających odnowy do kryteriów oceny jakości projektów
4	Uchwała Nr 32/2009 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 9 września 2009 r.	<ul style="list-style-type: none"> Niewielkie zmiany w wartościach punktowych Poprawki w opisach kryteriów niezmieniające zasadniczego sensu kryteriów merytorycznych
5	Uchwała Nr 48/2009 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 24 listopada 2009 r.	<ul style="list-style-type: none"> Poprawki w opisach kryteriów niezmieniające zasadniczego sensu kryteriów merytorycznych
6	Uchwała Nr 58/2009 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 30 grudnia 2009 r.	<ul style="list-style-type: none"> Poprawki w opisach kryteriów niezmieniające zasadniczego sensu kryteriów merytorycznych
7	Uchwała Nr 13/2011 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 8 kwietnia 2011 r.	<ul style="list-style-type: none"> W ramach kryterium Wykonalność finansowa i ekonomiczna projektu rozszerzono opis o kwestie dotyczące, wymagalności dofinansowania oraz jego opłacalności. Uszczegółowiono wartości punktowe dla kryterium Wypełnienie polityk i zasad wspólnotowych Dla Działania 7.1 przywrócono kryterium Gotowość techniczna projektu do realizacji, które zgodnie z Uchwałą Nr 20/2009 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 23 czerwca 2009 r. zamieniono na Zgodność dokumentacji aplikacyjnej z dokumentacją konkursową; uszczegółowiono opis kryterium
8	Uchwała Nr 23/2011 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 29 czerwca 2011 r.	<ul style="list-style-type: none"> W opisie kryterium Projekt jest zgodny z preferowanymi typami projektów, dodano informację, iż minimum punktowe nie obowiązuje, jeżeli tworzenie stref bezpieczeństwa dotyczy infrastruktury objętej projektem współfinansowanym w ramach Działania 7.1.
9	Uchwała Nr 11/2012 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 12 marca 2012 r.	<ul style="list-style-type: none"> Poprawki w opisach kryteriów niezmieniające zasadniczego sensu kryteriów merytorycznych.
10	Uchwała Nr 15/2012 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 18 kwietnia 2012 r.	<ul style="list-style-type: none"> Dla Działania 7.1 kryterium Wypełnienie polityk i zasad wspólnotowych zamieniono z kryterium oceny jakości na kryterium merytoryczno-technicznej dopuszczalności projektu. Rozszerzono opis kryterium Projekt jest zgodny z preferowanymi typami projektów o dodatkowy typ projektu polegający na adaptacji i renowacji budynków na cele mieszkaniowe dla osób o szczególnych potrzebach
11	Uchwała Nr 32/2012 KM RPO WK-P na lata 2007-2013 z dnia 10 września 2012 r.	<ul style="list-style-type: none"> Dodano wariant wskaźników o nazwie Działanie 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast - schemat rewitalizacja, mimo iż w prezentowanym wariantcie Działanie 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast (bez dopisków) również istnieją odwołania do schematu rewitalizacyjnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwał KM RPO WK-P na lata 2007-2013; w opracowaniu pominięto nieznaczne zmiany ilości możliwych do uzyskania punktów w ramach poszczególnych kryteriów

Duża część wprowadzanych zmian miała mało znaczący charakter. Wśród tych o większej wadze dominują modyfikacje mające na celu uszczegółowienie lub ujednoznacznienie kryteriów, które należy ocenić pozytywnie. Jednak analizując wprowadzane zmiany stwierdzić należy, iż nie wszystkie z nich miały przemysłany charakter. Zwraca uwagę początkowa zamiana kryterium „Gotowość techniczna projektu do

realizacji” na „Zgodność dokumentacji aplikacyjnej z dokumentacją konkursową” (przy zachowaniu zawartości merytorycznej dot. bardziej gotowości technicznej) w ramach zmiany nr 3, a następnie powrót do kryterium „Gotowość techniczna projektu do realizacji” (zmiana nr 7). Warto też zwrócić uwagę, iż wprowadzane zmiany czasem mają niespójny charakter, modyfikacje dotyczą tylko Działania 7.1 mimo, iż w Działaniu 7.2 występuje tożsame lub bardzo zbliżone kryterium, co sugerowałoby wprowadzenie zmian również w tym Działaniu. Nie ma to jednak praktycznego znaczenia ponieważ kryteria dla Działania 7.2 nie są obecnie wykorzystywane, gdyż wszystkie projekty realizowane są w trybie indywidualnym.

7.2.3 Stopień realizacji wskaźników w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P na lata 2007-2013

W poniższej części omówiono i oceniono obecny stopień realizacji wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P na lata 2007-2013.

Tabela 14. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 7.1

Nazwa wskaźnika	wartość zrealizowana przez beneficjentów			wartość szacowana		wartość docelowa zakładana na rok 2013
	Wartość nominalna	Procent z wartości szacowanej	Procent z wartości docelowej	Wartość nominalna	Procent z wartości docelowej	Wartość nominalna
Wskaźniki produktu						
Liczba doposażonych obiektów[szt.]	2	100%	b.d.	2	b.d.	b.d.
Liczba zainstalowanych systemów[szt.]	2	100%	b.d.	2	b.d.	b.d.
Liczba zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów infrastruktury mieszkalnictwa[szt.]	6	5,3%	b.d.	113	b.d.	b.d.
Liczba zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów[szt.]	1	100%	1%	1	1%	100
Liczba zrewitalizowanych obszarów[szt.]	9	25%	28,1%	36	112,5%	32
Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów[ha]	8,72	76,9%	1,1%	11,47	1,4%	800
Liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast*	61	54%	50,8%	113	94,2%	120
Wskaźniki rezultatu						
Liczba nowych produktów/usług[szt.]	7	100%	b.d.	7	b.d.	b.d.
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury mieszkalnictwa[osoby/rok]	b.d.	b.d.	b.d.	128	b.d.	b.d.

Nazwa wskaźnika	wartość zrealizowana przez beneficjentów			wartość szacowana		wartość docelowa zakładana na rok 2013
	Wartość nominalna	Procent z wartości szacowanej	Procent z wartości docelowej	Wartość nominalna	Procent z wartości docelowej	Wartość nominalna
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej[osoby/rok]	b.d.	b.d.	b.d.	1500	b.d.	b.d.
Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	0	b.d.	b.d.	41	b.d.	b.d.
Liczba osób mieszkających na terenie objętym procesem rewitalizacji	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	200000

Źródło: Na podstawie danych przekazanych przez zamawiającego oraz Załącznika III do Uszczegółowienia RPO WK-P na lata 2007-2013 wersja 4.21 z 19 grudnia 2012 r.

* źródłem wartości dla wskaźnika było Sprawozdanie okresowe z realizacji RPO WK-P za II półrocze 2012 r.

b.d.- brak danych

W ramach Działania 7.1. beneficjentom udało się w przypadku 4 wskaźników osiągnąć 100% szacowanej wartości. Były to trzy wskaźniki produktu (Liczba doposażonych obiektów, Liczba zainstalowanych systemów, Liczba zbudowanych/przebudowanych/ doposażonych obiektów) oraz jeden wskaźnik rezultatu (Liczba nowych produktów/usług). W przypadku dwóch wskaźników produktu (Powierzchnia rewitalizowanych obszarów, Liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast) uzyskano ponad połowę z wartości szacowanej. Również w przypadku dwóch wskaźników była to wartość mniejsza niż połowa szacowanej wartości: liczba zbudowanych/przebudowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury mieszkalnictwa (5,3%); Liczba rewitalizowanych obszarów (25%). Jeżeli chodzi o pozostałe wskaźniki rezultatu to niestety braki danych nie pozwoliły na dokonanie szacunków.

Analizując jaki procent docelowej wartości, zakładanej na 2013 rok zrealizowali beneficjenci należy zauważyć, że żaden wskaźnik nie osiągnął wartości 100%. Najwyższą wartość realizacji przypisana jest do wskaźnika „Liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast” i wynosi 50,8%. Najmniejszą zaś wartość, bo zaledwie 1% osiągnął wskaźnik „Liczba zbudowanych/przebudowanych/ doposażonych obiektów”. Niewiele lepiej wygląda również sytuacja w przypadku wskaźnika „Powierzchnia rewitalizowanych obszarów” (1,1%).

Kolejną kwestią jest procent w jakim wartość szacowana dorównuje wartości docelowej, zakładanej na 2013 rok. Wskaźnik „Liczba zbudowanych/przebudowanych/ doposażonych obiektów” ma wartość szacowaną na poziomie zaledwie 1% docelowej. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku wskaźnika dot. powierzchni rewitalizowanych obszarów, gdzie wartość szacowana stanowi tylko 1,4% docelowej. Wysoki wynik (94,2%) osiąga w stosunku do wartości docelowej szacowana wartość wskaźnika „Liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast”. Jako jedyny wskaźnik, którego szacowana wartość przekracza docelową występuje „Liczba rewitalizowanych obszarów” z wynikiem 112,5%. Niestety również w przypadku obliczenia tej zależności dużym ograniczeniem były liczne braki danych.

Tabela 15. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 7.2

Nazwa wskaźnika	wartość zrealizowana przez beneficjentów			wartość szacowana		wartość docelowa 2013
	Wartość nominalna	Procent z wartości szacowanej	Procent z wartości docelowej	Wartość nominalna	Procent z wartości docelowej	Wartość nominalna
Wskaźniki produktu						
Liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	5	100%	100%	5	100%	5
Liczba zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów[szt.]	8	100%	100%	8	100%	8
Liczba projektów dostosowujących tereny powojaskowe i przemysłowe do nowych funkcji społeczno-gospodarczych*	0	0%	0%	3	60%	5
Liczba zrewitalizowanych obszarów	0	0%	0%	0	0%	5
Wskaźniki rezultatu						
Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]**	b.d.	b.d.	b.d.	9	b.d.	b.d.

Źródło: Na podstawie danych przekazanych przez zamawiającego oraz Załącznika III do Uszczegółowienia RPO WK-P na lata 2007-2013 wersja 4.21 z 19 grudnia 2012 r.

* Źródłem wartości dla wskaźnika było Sprawozdanie okresowe z realizacji RPO WK-P za II półrocze 2012 r.

** Wskaźnik rezultatu: przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.] jest wskaźnikiem horyzontalnym a jego wartość obliczana jest dla wszystkich Działań w ramach RPO WK-P 2007-2013. Wartość wskaźnika nie jest liczona dla poszczególnych Działań, w tym także dla Działania 7.2.

b.d.- brak danych

W ramach Działania 7.2 udało się osiągnąć 100% szacowanej wartości dwóch wskaźników: „Liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów” oraz „Liczba zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów”. Należy odnotować, iż w przypadku obu tych wskaźników zrealizowano 100% szacowanej wartości wskaźnika, która jednocześnie stanowi 100% ich wartości docelowej. W przypadku dwóch wskaźników: „Liczba projektów dostosowujących tereny powojaskowe i przemysłowe do nowych funkcji społeczno-gospodarczych” oraz „Liczba rewitalizowanych obszarów” poziom realizacji docelowej wartości wyniósł 0%.

Należy wziąć pod uwagę, iż podane wartości wskaźników nie odzwierciedlają pełnego postępu w realizacji 7 Osi Priorytetowej, ponieważ beneficjenci zostali zobligowani do wybierania obowiązkowych wskaźników dopiero w trakcie wdrażania Działania (podczas jednego z kolejnych konkursów, nie zaś od samego początku wdrażania).

7.2.4 Bariery we wdrażaniu 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013

Dla potrzeb niniejszego raportu podczas przeprowadzonych wywiadów poruszono także temat barier i utrudnień, które napotkano podczas realizacji zadań. Zagadnienie to było między innymi przedmiotem dyskusji podczas zogniskowanych wywiadów grupowych. Poniżej przytoczone zostały opinie, które padały w trakcie badań fokusowych z przedstawicielami JST oraz z pozostałymi beneficjentami 7 Osi Priorytetowej (NGO, wspólnoty mieszkaniowe, instytucje kultury itp.). Dla całościowego oglądu przytoczono również opinie przedstawicieli Instytucji Zarządzającej oraz ekspertów, zajmujących się rewitalizacją w wymiarze naukowym.

Wśród negatywnie ocenianych aspektów, który uznany został przez beneficjentów za poważną przeszkodę w sprawnej realizacji poszczególnych etapów pracy, pojawiał się często **niesatysfakcjonujący kontakt z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej**. Dotyczyło to nie tylko wspomnianej wcześniej kwestii długiego oczekiwania na odpowiedź ze strony Urzędu, ale też zmian personalnych na stanowisku opiekuna projektów, o którym to fakcie beneficjenci nie byli informowani. Niosło to za sobą wiele nieporozumień i utrudnień komunikacyjnych.

Kolejna kwestia stanowiąca barierę, to zbyt długi, zdaniem rozmówców, **okres oczekiwania na ocenę formalno- prawną i merytoryczną**, co przekładało się na znaczące wydłużenie czasu dzielącego złożenie wniosku od podpisania umowy. Problem długiego oczekiwania dotyczy zresztą, zdaniem respondentów, niemal wszystkich kwestii, które wymagają kontaktu z Instytucją Zarządzającą.

Do wspomnianej już przez koordynatorów negatywnej opinii na temat częstych **zmian Wytycznych** uczestnicy badania fokusowego dołożyli jeszcze zmiany w obrębie narzędzia jakim jest generator wniosków, które również stanowiły utrudnienie dla prac będących już w trakcie realizacji.

Kolejna negatywnie oceniana kwestia to zbyt rozbudowana **biurokracja** i niektóre wymagania formalne (dotyczące np. liczby kopii czy pieczętowania w określony sposób dokumentacji).

Ponadto podczas dyskusji grupowej po raz kolejny pojawiła się kwestia **braku danych koniecznych do opracowania wymaganych statystyk**. Przygotowanie LPR postrzegane było jako bardziej problematyczne i pracochłonne od realizacji samych projektów. Bardzo ważnym problemem z perspektywy samorządów są też kwestie finansowe związane z dalszym **utrzymaniem infrastruktury** poddanej procesom rewitalizacyjnym mające wpływ na trwałość projektów. Często jest to ogromne obciążenie dla i tak już niekiedy zadłużonych budżetów.

Kwestia barier i utrudnień poruszona została także w ramach wywiadów z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej. Wspomniano w tym kontekście o wielu kwestiach problemowych, między innymi uwaga znowu skupiła się na wskaźnikach. Z punktu widzenia Urzędu Marszałkowskiego wskaźniki produktu i rezultatu również okazały się kłopotliwe. W trakcie realizacji 7 Osi Priorytetowej zauważono, że beneficjenci niektórych z nich w ogóle nie chcieli wybierać- była to np. „powierzchnia zrewitalizowanych obszarów”. Rozmówczyni tłumaczy ten fakt brakiem zrozumienia przez beneficjentów czego dokładnie ma dotyczyć dany wskaźnik i w jaki sposób powinien zostać obliczony (czy jest to np. powierzchnia pojedynczej kondygnacji w kamienicy, czy terenu na którym stoi itp.). Jak przyznaje dalej- problemem jest rzeczywiście brak wiedzy, również samych pracowników Instytucji Zarządzającej, co do **spójnej, jednoznacznej definicji**. Kolejnym niewybranym przez beneficjentów wskaźnikiem była „liczba osób mieszkających na terenie objętym procesem rewitalizacji”. Skutkiem takiej sytuacji jest brak danych, które umożliwiłyby opracowanie rzetelnego sprawozdania na temat stanu wdrażania omawianej Osi Priorytetowej. Problemem był tu zarówno brak jasnej, jednoznacznej definicji, ale też nałożenie na beneficjentów **obowiązku monitorowania określonych podstawowych wskaźników** dopiero w trakcie realizacji Osi, a nie od momentu ogłoszenia pierwszych konkursów. W związku z tym bardzo trudno jest aktualnie zmobilizować beneficjentów, którzy zrealizowali już projekt aby uzupełnili informacje nt. brakujących wartości poszczególnych wskaźników monitorujących postęp realizacji działania lub/i osi priorytetowej.

Kolejną kwestią, na którą zwrócił uwagę przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego w kontekście barier we wdrażaniu projektów z 7 Osi są **problemy ze stosowaniem przez beneficjentów Prawa Zamówień Publicznych**. Najczęstsze błędy popełniane przez beneficjentów, które stają się przedmiotem kontroli ze strony IZ na etapie wdrażania sprowadzają się właśnie do nieprawidłowego zastosowania konkretnego artykułu PZP. Pierwotne założenia beneficjentów odnośnie sposobu zastosowania przepisów oceniane są często przez pracowników komórki kontroli w Urzędzie Marszałkowskim jako niepoprawne. Często nakłada się na to sytuacja, w której beneficjent proszony jest o złożenie wyjaśnień, a w momencie kiedy zostają one odrzucone przedstawiane są kolejne argumentacje i spór się wydłuża. To właśnie weryfikacja zastosowanych procedur jest głównym powodem odsunięcia w czasie etapu wypłacania środków. Jako środek zaradczy dla opisanego wyżej problemu Urząd Marszałkowski jako Instytucja Zarządzająca

organizuje szkolenia na temat umów o dofinansowanie, sposobu konstruowania wniosków o płatność, jest także dział poświęcony Prawu Zamówień Publicznych. Na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu organizowane są także konferencje na ten temat.

Jako kolejne problemy, które wpływały na opóźnienia realizacji przedstawiciel IZ wymienia **trudności z prawidłowym uzupełnieniem formularzy wniosków i dokumentów**, które beneficjenci zobowiązani byli składać w Urzędzie. W tym aspekcie sytuacja również ulega poprawie dzięki wprowadzanym szczegółowym instrukcjom a także organizowanym szkoleniom. Nadal jednak wskazuje na brak dbałości beneficjentów podczas wypełniania dokumentacji oraz na częste braki i niedopatrzenia z ich strony. W relacji respondenta często pojawia się określenie „bałaganu w papierach”. Wszystkie niedopatrzenia i błędy ze strony beneficjenta wymagają skrupulatnego sprawdzenia i odpowiedniej reakcji. Wzajemna korespondencja trwa zwykle długo i to również powoduje opóźnienia w wypłacie środków.

Jeżeli chodzi zaś o samą pracę Instytucji Zarządzającej to kłopotem bywają **napływy dużej liczby wniosków w jednym czasie**, konieczność przeprowadzania wnikliwych analiz kosztorysów i sprawdzania ich zgodności z informacjami zawartymi we wniosku.

Na podstawie informacji uzyskiwanych podczas wzajemnych kontaktów z beneficjentami przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego wskazuje również na ich **problemy z wykonawcami oraz przesunięciami terminów planowanych prac ze względu na warunki pogodowe**.

Kolejną perspektywą dla analizy barier we wdrażaniu 7 Osi Priorytetowej są opinie ekspertów zajmujących się tematem rewitalizacji w ramach prowadzonej przez siebie działalności naukowej. Po raz kolejny wskazany zostaje tu problem Wytycznych. Szczególnie chodzi tu o **sposób delimitacji obszaru wyznaczonego do rewitalizacji**. Głównym zarzutem jest **brak wskaźników jakościowych** i skupienie się jedynie na ich ilościowym wymiarze. Uzyskane dane statystyczne nie zawsze mają oddawać prawdziwy obraz sytuacji, natomiast jej rzeczywiste poznanie nie jest możliwe bez jakościowej analizy. Posługiwanie się jedynie statystyką do wyznaczania obszaru rewitalizacji skutkowało czasem niemożnością podjęcia naprawde potrzebnych inwestycji właśnie z powodu ich geograficznego rozmieszczenia na mapie miasta.

Z punktu widzenia ekspertów idea samego narzędzia jakim jest LPR nie została właściwie odczytana przez osoby zajmujące się w Polsce rewitalizacją. Zamiast założonego **planowania zintegrowanego**, systemowego, będącego częścią większej strategii rozwoju miasta LPR-y często okazywały się być zbiorem pojedynczych projektów. Projekty zawarte w Programach były często inwestycjami, na które gminom po prostu nie starczyło środków własnych, więc przypisały je do kategorii projektów rewitalizacyjnych. Jest to, zdaniem rozmówcy, element szerszego zjawiska polegającego na braku zrozumienia dla całego pojęcia rewitalizacji. Choć same przedsięwzięcia infrastrukturalne ocenia jako pozytywne i konieczne to zwraca uwagę na brak ich powiązania z aspektem społecznym i ekonomicznym, którym to tak naprawdę winna być podporządkowana rewitalizacja. Najważniejszą kwestią, której zabrakło jest myślenie o rewitalizacji, jako o elemencie całościowego programu, zintegrowanej strategii rozwoju, gdzie kwestie przestrzenno-urbanistyczne byłyby ściśle połączone z zagadnieniami społeczno-ekonomicznymi. Tylko wtedy można bowiem w pełni osiągnąć oczekiwane efekty.

Kolejną kwestią są, zdaniem ekspertów, martwe przepisy zawarte w Wytycznych dotyczące zaangażowania społeczności lokalnych w cały proces opracowywania dokumentu. Owszem, pojawiały się konsultacje społeczne, ale bardzo często były one organizowane, aby zachować zgodność z wytycznymi, natomiast nie miały przełożenia na realne działanie. Zabrakło rzeczywistego **współdziałania, współdecydowania**, prawdziwego zaktywizowania społeczności. A to właśnie lokalnej społeczności miały dotyczyć projekty i wpływać na poprawę jej jakości życia. Pojawiła się też opinia zgodna z wcześniejszymi wypowiedziami koordynatorów LPR-ów, iż zabrakło swoistej komplementarności pomiędzy działaniami stricte infrastrukturalnymi a społecznymi. W tym kontekście konieczne wydaje się być przesunięcie „środka ciężkości” dotychczasowej rewitalizacji w stronę działań prospołecznych, a także gospodarczych - które pobudzą rozwój lokalny i wydobędą z obszarów kryzysowych ich endogenne potencjały.

W opinii eksperta formuła przygotowania i realizacji LPR nie sprawdziła się. Przykładem do naśladowania powinien być tu raczej program URBAN - Inicjatywa Wspólnotowa Dotycząca Obszarów Miejskich, a więc program wspólnotowy z zakresu polityki społecznej i infrastrukturalnej. Postuluje się także powrót do form wykorzystywanych w poprzednim okresie programowania.

7.2.5 Zgodność projektów realizowanych w ramach RPO- WK-P z celami wytyczonymi przez dokumenty strategiczne miast

Aby odpowiedzieć na pytanie czy realizowane w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 projekty są zgodne z dokumentami strategicznymi miast, analizie poddano wnioski o dofinansowanie 135 projektów¹⁷. Pierwszy etap analizy miał charakter ilościowy. Ustalono: liczbę projektów realizowanych w poszczególnych typach miast, na ile i jakiego rodzaju dokumenty strategiczne powołują się autorzy wniosków o dofinansowanie projektów oraz z iloma celami tychże dokumentów zgodne są projekty. Analizowano również ewentualną zbieżności projektów z założeniami dokumentów strategicznych, które nie zostały wymienione we wniosku, ale które dostępne są na oficjalnych stronach internetowych urzędów miast i gmin. Następnym etapem była jakościowa analiza wniosków pod kątem specyfiki realizowanych projektów. Każdy wniosek został przypisany do odpowiedniej kategorii celów (jednej lub kilku). Umożliwiło to dostrzeżenie różnic pomiędzy działaniami rewitalizacyjnymi, które wdrażane były w poszczególnych typach ośrodków miejskich.

W dokumencie pt. „Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji” dokonano następującego podziału: wśród 32 miast powyżej 5 tys. mieszkańców wyróżniono 6 grup, mając na względzie liczbę ludności:

Typ I) miasta od 5 000 do 10 000 mieszkańców (11 miast),

Typ II) miasta od 10 000 do 15 000 mieszkańców (8 miast),

Typ III) miasta od 15 000 do 20 000 mieszkańców (4 miasta),

Typ IV) miasta powyżej 20 000 mieszkańców, w tym Brodnica i Tuchola jako miasta mogące pełnić funkcje subregionalne (4 miasta),

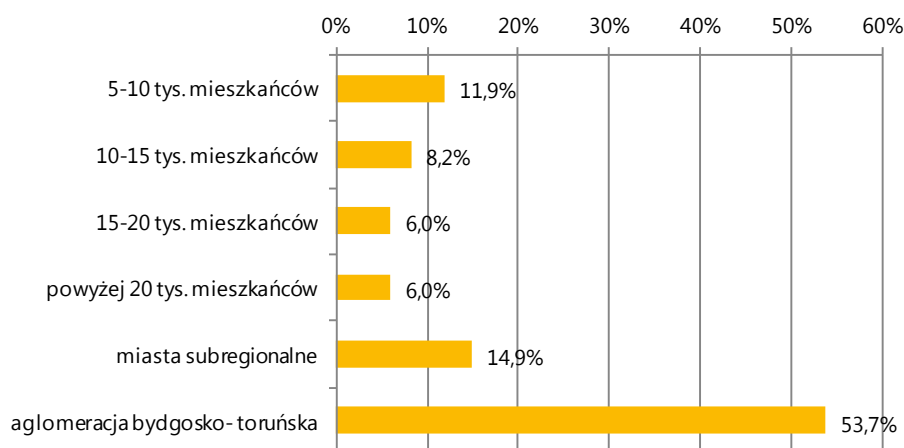
Typ V) miasta subregionalne (3 miasta),

Typ VI) miasta aglomeracji bydgosko-toruńskiej (2 miasta).

Projekty, których dotyczyły wnioski o dofinansowanie realizowane były w 30 miastach województwa kujawsko-pomorskiego. Liczba miast, które opracowały Lokalny Program Rewitalizacji jest wyższa - wynosi 32, jednak wśród analizowanych wniosków nie pojawiły się żadne projekty z Kruszwicy, ani z Pakości.

Poniższy wykres przedstawia rozkład liczebności realizowanych projektów w podziale na poszczególne typy miast województwa kujawsko-pomorskiego.

Wykres 29. Rozkład projektów w województwie kujawsko pomorskim w podziale na poszczególne typy miast

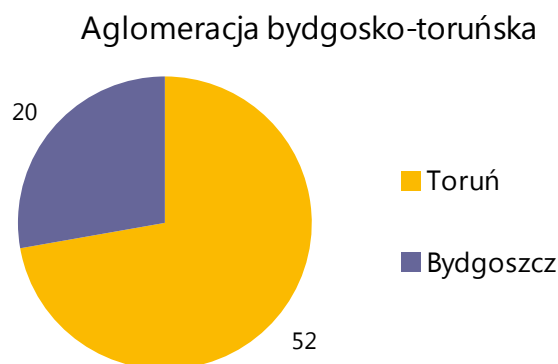

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135)

¹⁷ Jeden projekt został pominięty ze względu na nie dysponowanie przez wykonawcę wnioskiem o jego dofinansowanie.

Najmniej, bo zaledwie po 6% projektów przypada na typ III i IV czyli miasta liczące 15-20 tys. mieszkańców, oraz powyżej 20 tys. mieszkańców. Zdecydowanie najwięcej, bo ponad połowa wszystkich projektów, realizowana była w aglomeracji bydgosko-toruńskiej. Jednak, jak widać na poniższym wykresie, w aglomeracji tej zdecydowanie więcej projektów przypadło w udziale Toruniowi.

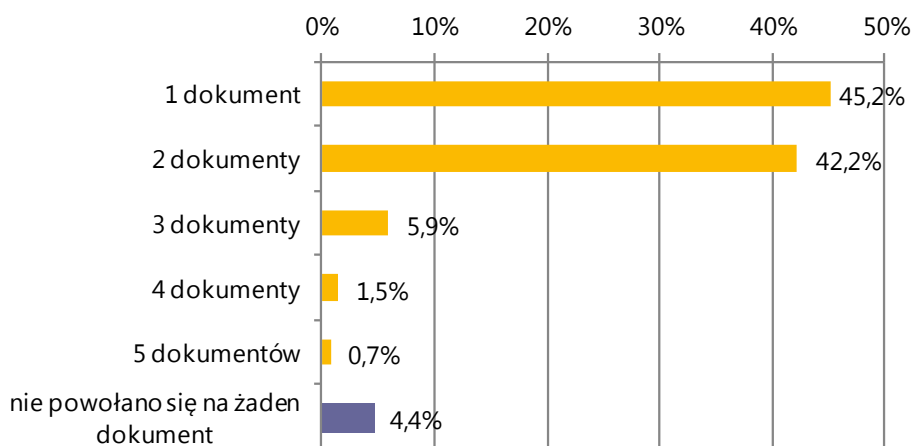
Wykres 30. Liczba projektów rewitalizacyjnych w aglomeracji bydgosko-toruńskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=72)

Aby ustalić poziom zgodności projektów z dokumentami strategicznymi miast analizie poddano treść 135 dostępnych wniosków. Zdecydowana większość w swojej treści odwoływała się do określonych dokumentów. W sumie sytuacja powoływania się na określony dokument strategiczny wystąpiła 208 razy. Poniższy wykres ukazuje jaką liczbę dokumentów wskazywano we wnioskach.

Wykres 31. Rozkład wniosków o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych pod względem powoływania się na określoną liczbę dokumentów strategicznych miast

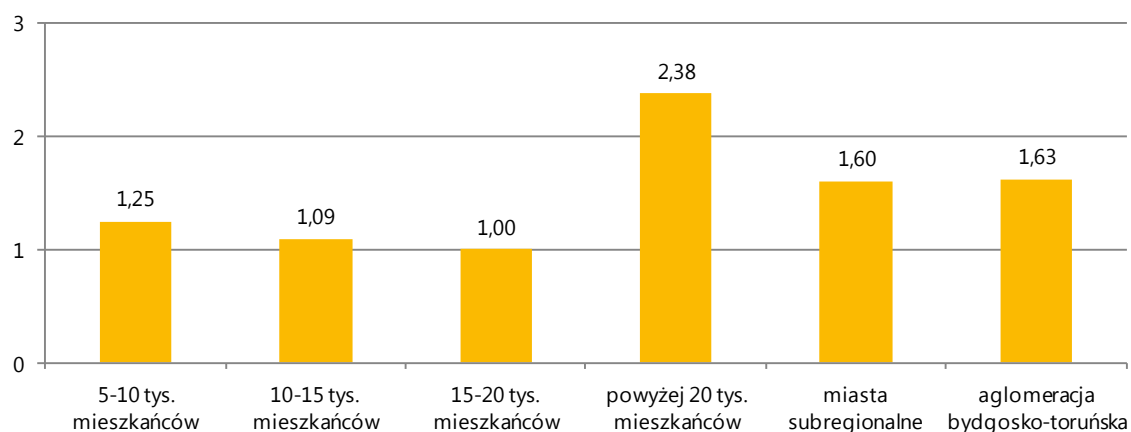
Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135)

Największa część wniosków (45,2%) powoływała się tylko na jeden dokument. Nieznacznie rzadziej, bo w przypadku 42,2% wskazywano na dwa dokumenty strategiczne miasta. Trzy dokumenty widniały we wnioskach ok. 6% projektów. Zaledwie 1,5% spośród wszystkich wniosków powołało się na 4 dokumenty. Natomiast tylko w przypadku jednego wniosku (0,7% ogółu) powołano się aż na 5 dokumentów strategicznych. Sytuacja, w której w treści wniosku o dofinansowanie projektu nie powołano się na żaden z istniejących dokumentów zdarzyła się w przypadku 4,4% projektów.

Przeciętny wniosek powoływał się średnio na 1,54 dokumentów strategicznych.

Poniższy wykres przedstawia na ile przeciętnie dokumentów powoływano się we wnioskach o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych w poszczególnych sześciu typach miast.

Wykres 32. Średnia liczba dokumentów strategicznych, na które powoływano się we wnioskach o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych, w poszczególnych typach miast

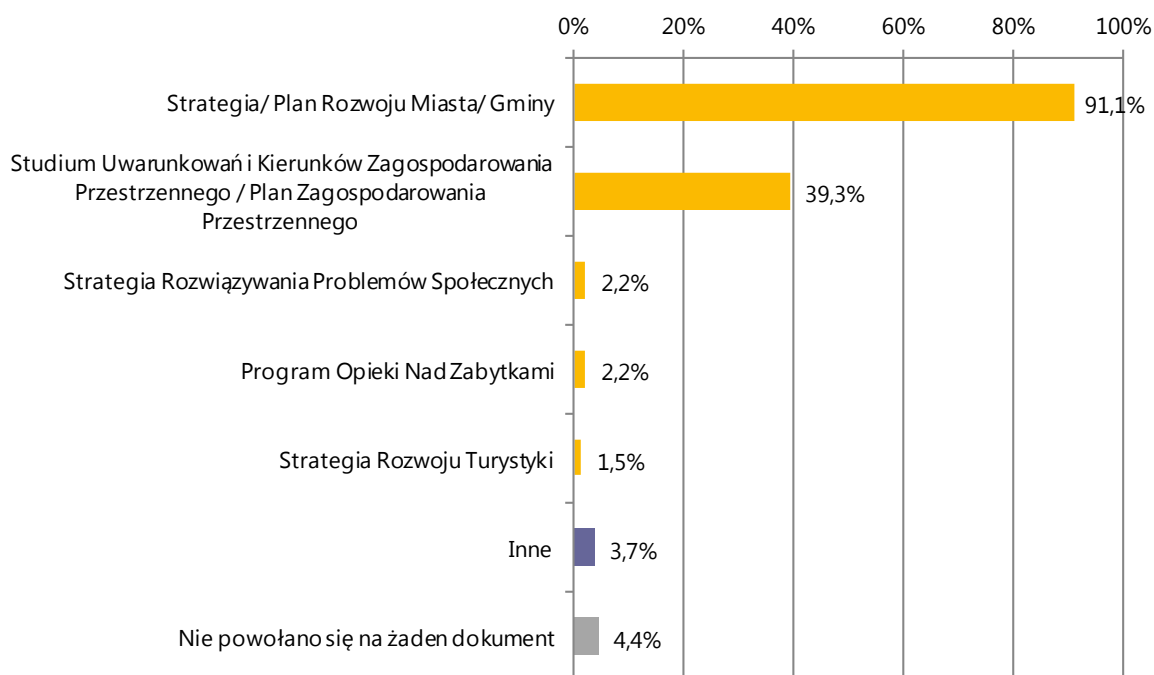
Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135)

Na najmniejszą liczbę dokumentów strategicznych powoływano się we wnioskach o dofinansowanie projektów w miastach typu III- liczących 15-20 tys. mieszkańców. Średnia wyniosła tu dokładnie 1. Największa liczba dokumentów pojawiła się natomiast we wnioskach należących do typu IV- czyli liczących powyżej 20 tys. mieszkańców, średnia jest równa 2,38.

Podczas badania wyłoniło się pięć podstawowych kategorii dokumentów strategicznych, jakie pojawiały się we wnioskach. Były to:

- Strategie oraz Plany Rozwoju Miast i Gmin;
- Studia Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz Plany Zagospodarowania Przestrzennego;
- Strategie Rozwiązywania Problemów Społecznych;
- Programy Opieki Nad Zabytkami;
- Inne.

Wykres 33. Powoływania się w treści wniosku o dofinansowanie na określony dokument strategiczny

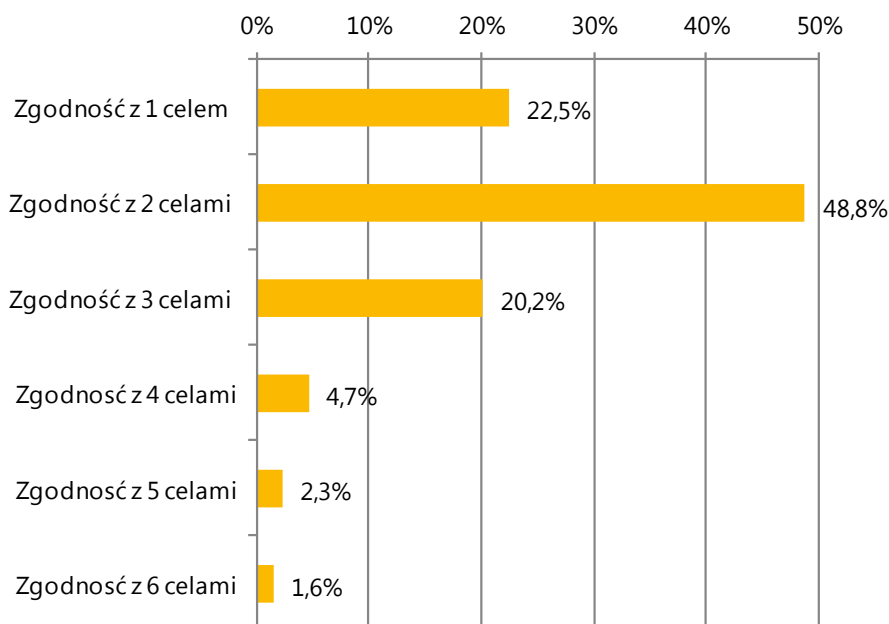
Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135), procenty nie sumują się do 100 z powodu możliwości powoływania się na większą liczbę dokumentów.

Jak przedstawiono na powyższym wykresie, w zdecydowanej większości wniosków znalazło się odwołanie do dokumentu z kategorii: Strategie/ Plany Rozwoju Miast i Gmin. Aż 91,1% projektów powoływało się na tego rodzaju dokument strategiczny. Drugi najczęściej występujący typ dokumentów to: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego/ Plan Zagospodarowania Przestrzennego. Odwołanie takie odnotowano w treści prawie 40% analizowanych wniosków. Znacznie rzadziej, bo w przypadku zaledwie 2,2% projektów odniesiono się do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Taki sam zresztą wynik uzyskały Programy Opieki Nad Zabytkami danego miasta. 1,5% spośród ogółu wniosków wskazało natomiast na Strategię Rozwoju Turystyki. Sytuacja, w której wymieniono inny dokument strategiczny dotyczyła 3,7% projektów. W kategorii „Inne” znalazły się:

- Program Ochrony Środowiska Miasta i Gminy
- Wieloletni Program Inwestycyjny Miasta
- Strategia Informatyzacji Miasta i rozwoju społeczeństwa informacyjnego
- Zintegrowany Plan Rozwoju Transportu Publicznego
- Polityka Kulturalna Miasta

Kolejnym etapem prowadzonej analizy było zbadanie rzeczywistej zgodności realizowanych projektów z celami dokumentów strategicznych miast, na które powoływali się autorzy poszczególnych wniosków. Z uwagi na fakt, iż w 6 spośród wszystkich 135 projektów nie powołano się na żaden dokument pozostało 129 wniosków, które wskazały określone dokumenty. Analizując zgodność projektów z celami zawartymi w tychże dokumentach, należy stwierdzić, iż przeciętny wniosek był zgodny ze średnio 2,18 celami. W sumie, we wszystkich analizowanych wnioskach, 277 razy wskazano na zgodność projektu z określonym celem danego dokumentu. Szczegółowa weryfikacja treści omawianych materiałów ujawniła, iż w tylko w przypadku jednego wniosku o dofinansowanie wskazywana zgodność z celem dokumentu strategicznego okazała się bepodstawna. Realizacja wszystkich pozostałych projektów, była rzeczywiście zgodna ze wskazywanymi celami. Poniższy wykres przedstawia z iloma celami wskazanymi we wnioskach dokumentów zgodne były realizowane projekty.

Wykres 34. Zgodność realizowanych projektów z określoną liczbą celów wymienionych w dokumentach, do których odwołano się we wniosku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=129- liczba wniosków, które w swojej treści odwołały się do jakiegokolwiek dokumentu strategicznego miasta)

Z jednym celem wskazanego dokumentu strategicznego zgodnych było 22,5% projektów. W przypadku niemal połowy spośród analizowanych wniosków (48,8%) można mówić o zgodności z dwoma celami. Realizacja 20,2% projektów przyczyniała się do wypełnienia trzech celów. Znacznie rzadziej wskazywano na zgodność z większą liczbą celów- w przypadku 4,7% projektów były to cztery cele, w odniesieniu do 2,3% wniosków- pięć celów. O zgodności z sześcioma celami można mówić jedynie w przypadku 1,6% analizowanych wniosków.

Na potrzeby omawianej analizy zbadano również ewentualną zgodność projektów z dokumentami, na które nie powołano się we wniosku, a które widnieją wśród oficjalnych dokumentów strategicznych na stronach internetowych urzędów określonych miast i gmin.

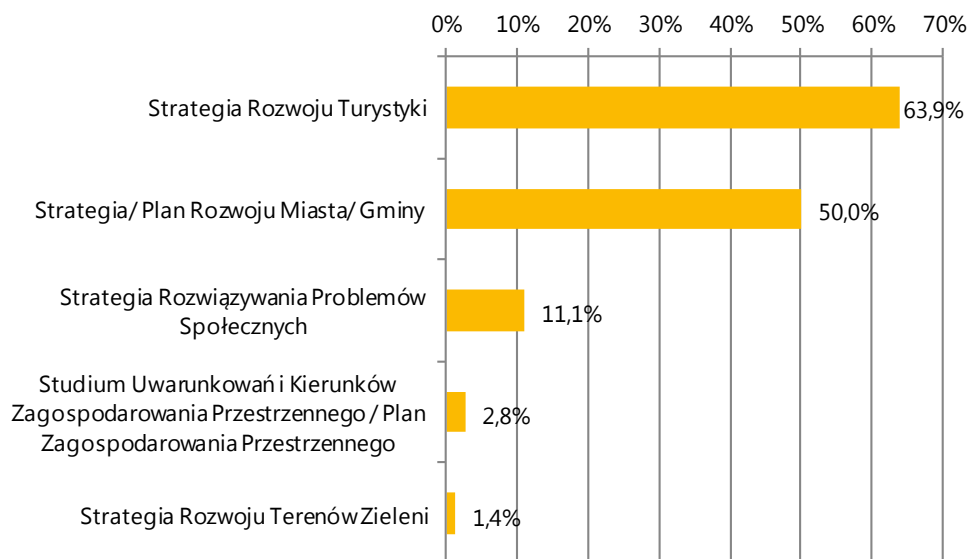
Wykres 35. Zgodność projektów z celami wyłącznie wskazanymi dokumentów lub również z celami dokumentów dodatkowych, których nie uwzględniono we wniosku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135)

Spośród wszystkich 135 analizowanych wniosków o dofinansowanie projektów aż 53% było zgodnych również z celami niewskazanych dokumentów strategicznych. Złożyły się na to projekty, które poza zgodnością z celami dokumentów wskazywanych we wniosku pokrywały się również z celami jednego, innego dokumentu, na który się nie powołały (37,8%), jak i projekty zgodne z dwoma takimi dodatkowymi dokumentami (15,6%). Analiza ujawniła, iż 72 wnioski o dofinansowanie projektów okazały się być zgodne również z celami dokumentów, na które się nie powoływały. Poniższy wykres obrazuje z jakimi dokumentami pokrywały się ich cele.

Wykres 36. Wnioski o dofinansowanie projektów wpisujące się w cele niewskazanych dokumentów strategicznych

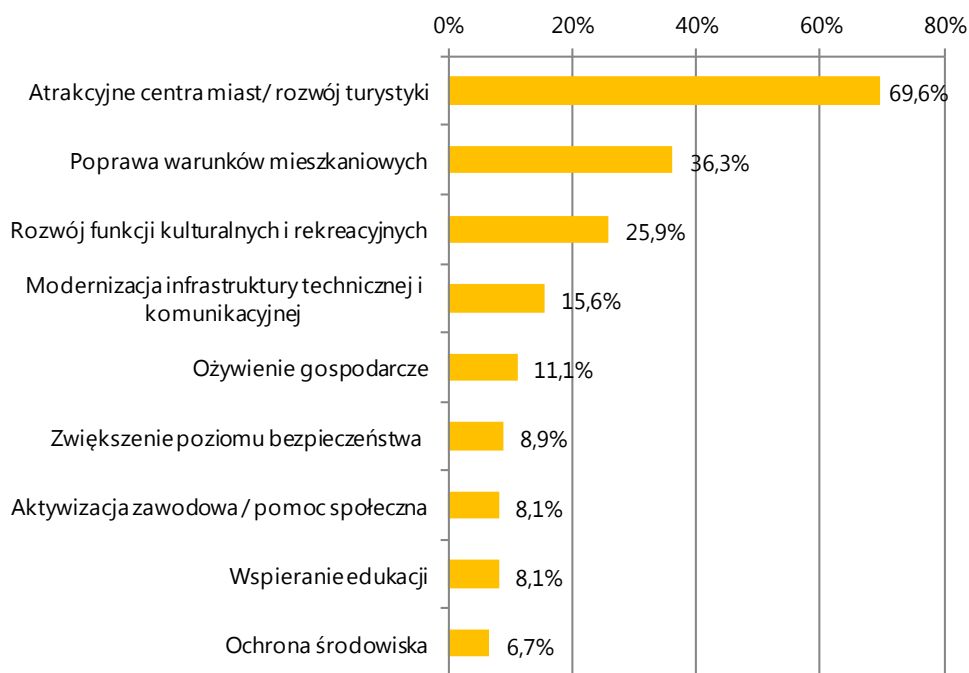

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=72), procenty nie sumują się do 100 z powodu możliwej zgodności z więcej niż jednym dokumentem.

Najczęściej występującym spośród dodatkowych dokumentów była Strategia Rozwoju Turystyki. Zgodność z celami tego typu strategii odnotowano w przypadku prawie 64% spośród tej podgrupy wniosków. W odniesieniu do połowy tychże projektów zaistniała sytuacja, iż zawarte w nich cele okazały się być zgodne ze Strategiami/ Planami Rozwoju Miast i Gmin. Z celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pokrywało się 11,1% projektów. 2,8% wniosków pokrywało się ponadto z celami zawartymi w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego danego miasta, a 1,4% wpisywało się w cele Strategii Rozwoju Terenów Zieleni.

Następnym etapem jakościowej analizy wniosków o dofinansowanie projektów było stworzenie kategorii najczęściej pojawiających celów, którym służyć ma realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Wiele spośród projektów przyczynia się do osiągnięcia kilku wymienionych postulatów. Poniżej przedstawiono dwa wykresy. Pierwszy odnosi się do zbioru wszystkich 134 projektów, które wdrażane były w województwie kujawsko pomorskim. Drugi natomiast ukazuje podział na poszczególne sześć typów miast.

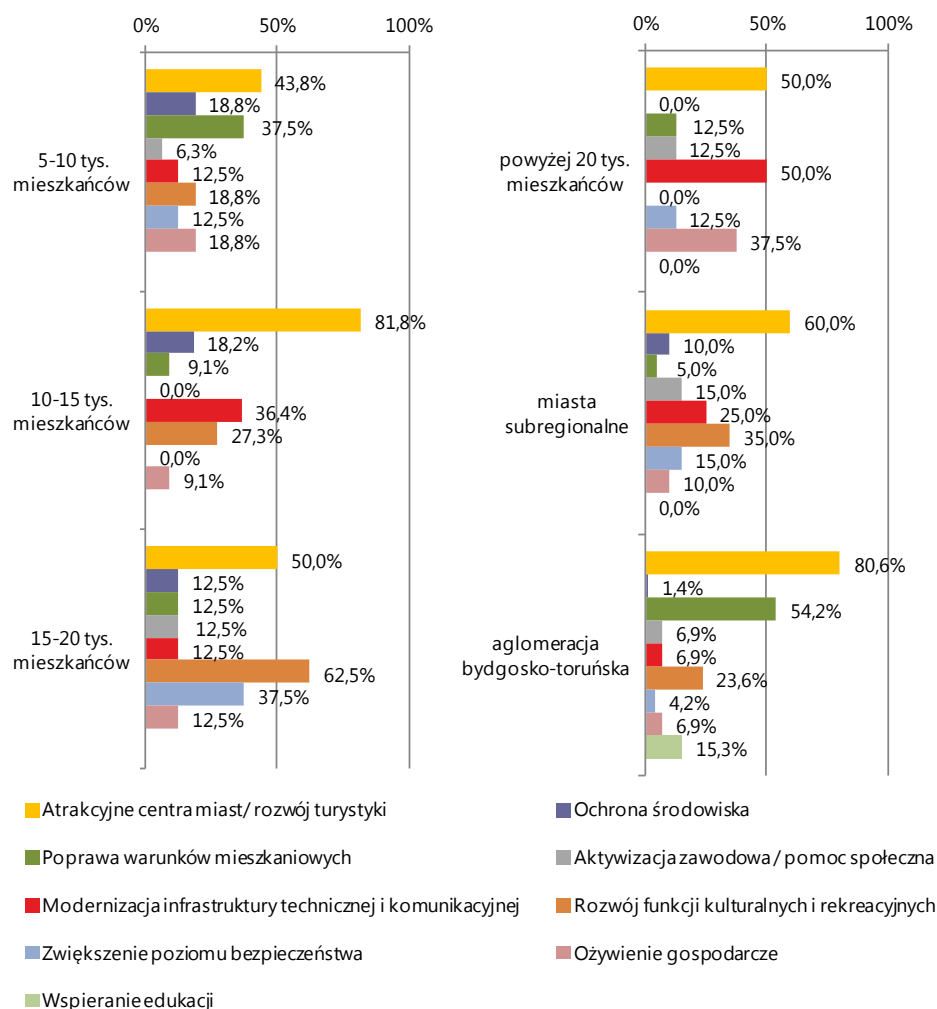
Wykres 37. Procentowy rozkład projektów, których realizacja przyczynia się do osiągnięcia określonego celu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135), procenty nie sumują się do 100 z powodu możliwości wskazania większej liczby celów.

Powyższy wykres wskazuje jakim celom służyć ma realizacja poszczególnych projektów rewitalizacyjnych. Cel, do osiągnięcia którego dąży największa część projektów (prawie 70%) brzmi: „atrakcyjne centra miast / rozwój turystyki” (to między innymi działania w obrębie zabytkowych rynków staromiejskich, prestiżowych dla miasta placów i deptaków, renowacja obiektów o wysokiej wartości historycznej, a także zwiększanie potencjału turystycznego miast). „Poprawa warunków mieszkaniowych” (docieplenia, remonty klatek schodowych itp.) to postulat, w który wpisuje się realizacja ponad 1/3 projektów (36,3%). Przeszło ¼ natomiast przyczynia się do „rozwoju funkcji kulturalnych i rekreacyjnych” (tego typu projekty dotyczą renowacji budynków pełniących rolę ośrodków kultury oraz prac remontowo porządkowych na obszarach rekreacyjnych miasta- parkach, placach zabaw itp.). Realizacja 11,1% spośród omawianych przedsięwzięć sprzyja ożywieniu gospodarczemu (tworzenie warunków zachęcających do inwestycji prywatnych przedsiębiorców). Mniej niż co dziesiątego projektu dotyczą takie pożądane efekty jak: „zwiększenie poziomu bezpieczeństwa”- 8,9% (np. poprzez instalację systemu monitoringu), „aktywizacja zawodowa/pomoc społeczna”- 8,1% (np. remont siedziby MOPS i dostosowanie do pełnienia nowych funkcji), „wspieranie edukacji”- 8,1% (prace remontowo-konserwatorskie w szkołach i na uczelniach) i „ochrona środowiska”- 6,7% (systemy kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków itp.).

Wykres 38 Cele jakim odpowiadają projekty w poszczególnych typach miast

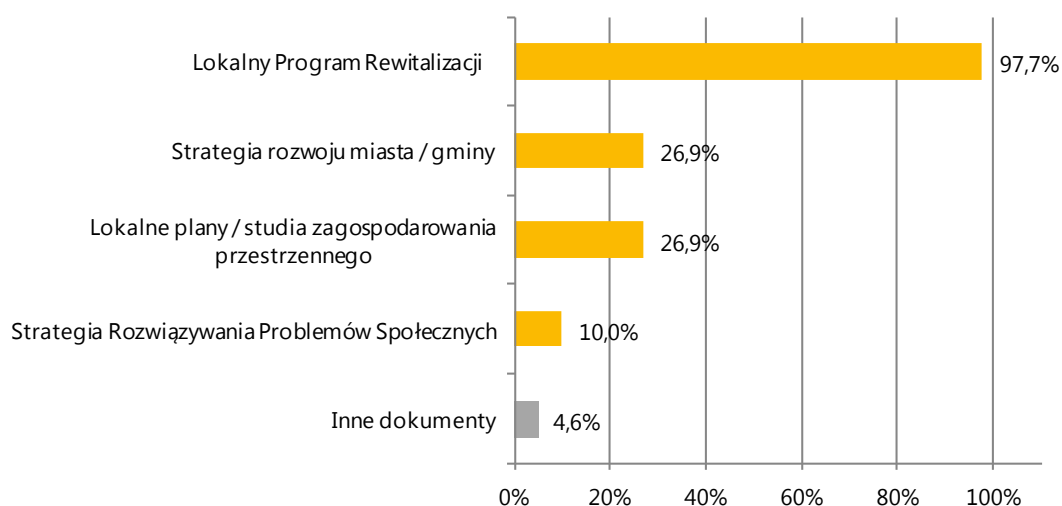
Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135)

W miastach najmniejszych, liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców największa część realizowanych projektów rewitalizacyjnych (43,8%) wpisuje się w kategorię celów: „atrakcyjne centra miast/ rozwój turystyki”. Drugim z kolei najczęstszym dążeniem, z którym zgodne są realizowane tam projekty jest poprawa warunków mieszkaniowych. W miastach drugiego typu, o nieco większej liczbie mieszkańców (10-15 tys.) cel „atrakcyjne centra miast/ rozwój turystyki” dotyczy aż 81,8% projektów rewitalizacyjnych. Nie ma natomiast żadnego wniosku o dofinansowanie projektu zmierzającego do wsparcia aktywizacji zawodowej czy pomocy społecznej. Jeżeli chodzi o miasta liczące 15-20 tys. mieszkańców to blisko 2/3 projektów wpisuje się w dążenie do rozwoju funkcji kulturalnych i rekreacyjnych w mieście, a połowa przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności centrów miast i rozwoju turystyki. Kolejnym typem miast są te, liczące powyżej 20 tys. mieszkańców. Połowa projektów rewitalizacyjnych dotyczyła przedsięwzięć z zakresu zwiększania atrakcyjności centrów miast/ rozwoju turystyki, również połowa była zbieżna z celem jakim jest modernizacja infrastruktury technicznej i komunikacyjnej (wpisują się tu remonty ulic, mostów, prace związane z systemem kanalizacji itp.) Nie realizowano natomiast żadnych projektów rewitalizacyjnych, które za cel obierałyby sobie rozwój funkcji kulturalnych i rekreacyjnych, ochronę środowiska, czy wspieranie edukacji. Kolejnym typem są tzw. miasta subregionalne (Inowrocław, Grudziądz, Włocławek). Stawiają one głównie na projekty związane ze zwiększaniem atrakcyjności centrów miast/ rozwojem turystyki (60%), drugie z kolei najczęściej występujące (35%) są projekty zmierzające do rozwoju funkcji kulturalnych i rekreacyjnych miasta. Ostatnim typem analizowanych miast jest aglomeracja bydgosko-toruńska. W tym przypadku zdecydowanie przeważają projekty z zakresu zwiększania atrakcyjności centrów miast / rozwoju turystyki. Ponad 80% wszystkich realizowanych tam projektów

wpisuje się w te dążenia. Ponad połowa analizowanych wniosków dotyczy też poprawy warunków mieszkaniowych. Sytuacja, w której wiele projektów realizuje jednocześnie te dwa wymienione cele spowodowane jest faktem, iż znaczna część projektów dotyczy renowacji zabytkowych kamienic w obrębie tzw. Starego Miasta Bydgoszczy i Torunia, które w większości pełnią funkcję domów wielorodzinnych.

Kwestia dokumentów strategicznych i planistycznych, które były brane pod uwagę podczas opracowywania założeń projektu została poruszona również podczas badania CATI z beneficjentami. Jak obrazuje poniższy wykres niemal wszyscy beneficjenci opierali się o założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji, blisko 27 % korzystała ze strategii rozwoju miasta/gminy i tyle samo z lokalnych planów/studiów zagospodarowania przestrzennego. O Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wspominał co 10 respondent.

Wykres 39. Dokumenty uwzględniane przy opracowaniu założeń projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130

7.3 WPŁYW PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH NA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW MIAST

Głównym celem niniejszego podrozdziału jest określenie stopnia oddziaływania projektów rewitalizacyjnych na jakość życia mieszkańców miast wytypowanych do rewitalizacji. W jego ramach określono w jaki sposób dofinansowane przedsięwzięcia wpłynęły na sferę społeczną, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wzięte zostały pod uwagę również czynniki warunkujące korzystne oddziaływanie projektów takie jak kompleksowość realizowanych przedsięwzięć. Analiza oddziaływania projektów rewitalizacyjnych, której wyniki przedstawiono w niniejszej części obejmuje takie kryteria jak efektywność i trafność. Projekty, które cechowały się szczególnie dużą skutecznością w aspekcie oddziaływania na jakość życia mieszkańców miast zostały dodatkowo opisane w formie studiów przypadku jako przykłady dobrych praktyk w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W ramach podrozdziału zostały także scharakteryzowane niektóre elementy projektów, które mogą być traktowane jako „złe praktyki” przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W ramach niniejszego podrozdziału wskazane zostały również determinanty efektywności projektów (z uwzględnieniem czynników szczególnie sprzyjających wpływowi projektów na poprawę jakości życia mieszkańców) oraz bariery w realizacji projektów rewitalizacyjnych.

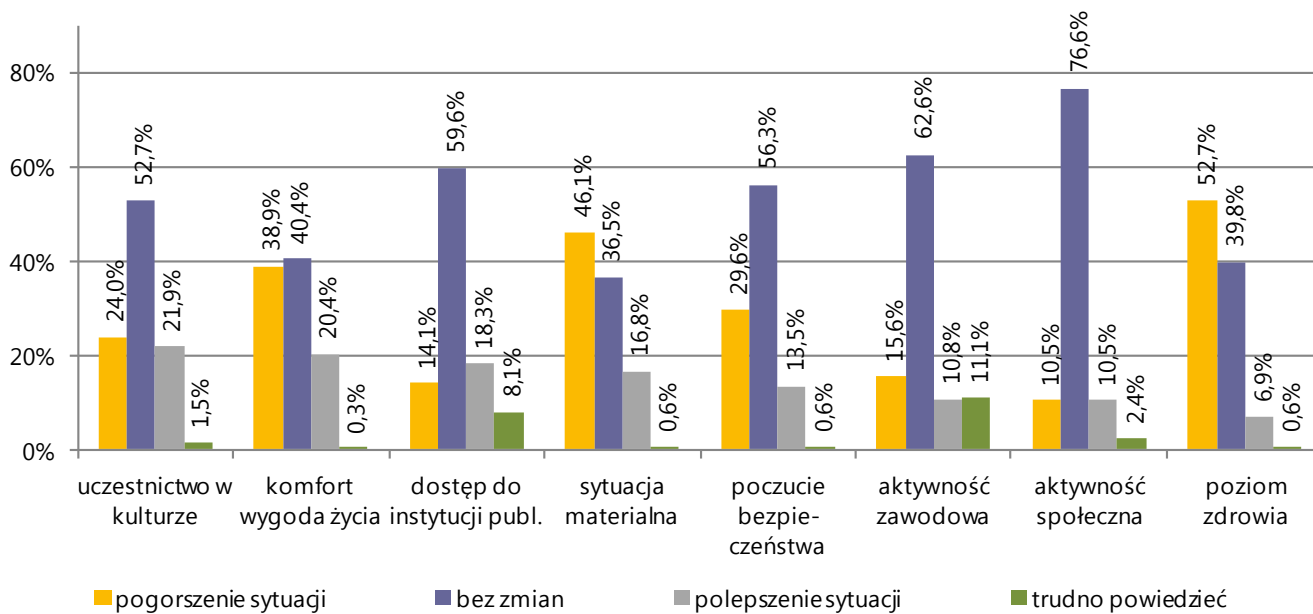
7.3.1 Wpływ koncentracji wsparcia RPO WK-P 2007-2013 na jakość życia oraz jego determinanty

Poniżej przedstawiono wyniki oceny w jakim stopniu koncentracja wsparcia RPO WK-P na lata 2007-2013 w miastach i w obszarach wymagających odnowy ma wpływ na zmiany jakości życia ich mieszkańców (w kontekście gospodarczym, infrastrukturalnym, kulturowym i środowiskowym) oraz ograniczenie skali

ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wskazano także czynniki szczególnie sprzyjające wpływowi projektów na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zidentyfikowano typy projektów, które osiągnęły najwyższy i najniższy poziom skuteczności w niwelowaniu problemów społeczno – gospodarczych.

Poniżej przedstawiono subiektywne opinie mieszkańców rewitalizowanych obszarów odnoszące się do poszczególnych aspektów jakości życia oraz dostrzeganych zmian w tym zakresie.

Wykres 40. Charakter zmian w sytuacji życiowej mieszkańców rewitalizowanych obszarów w okresie ostatnich 5 lat

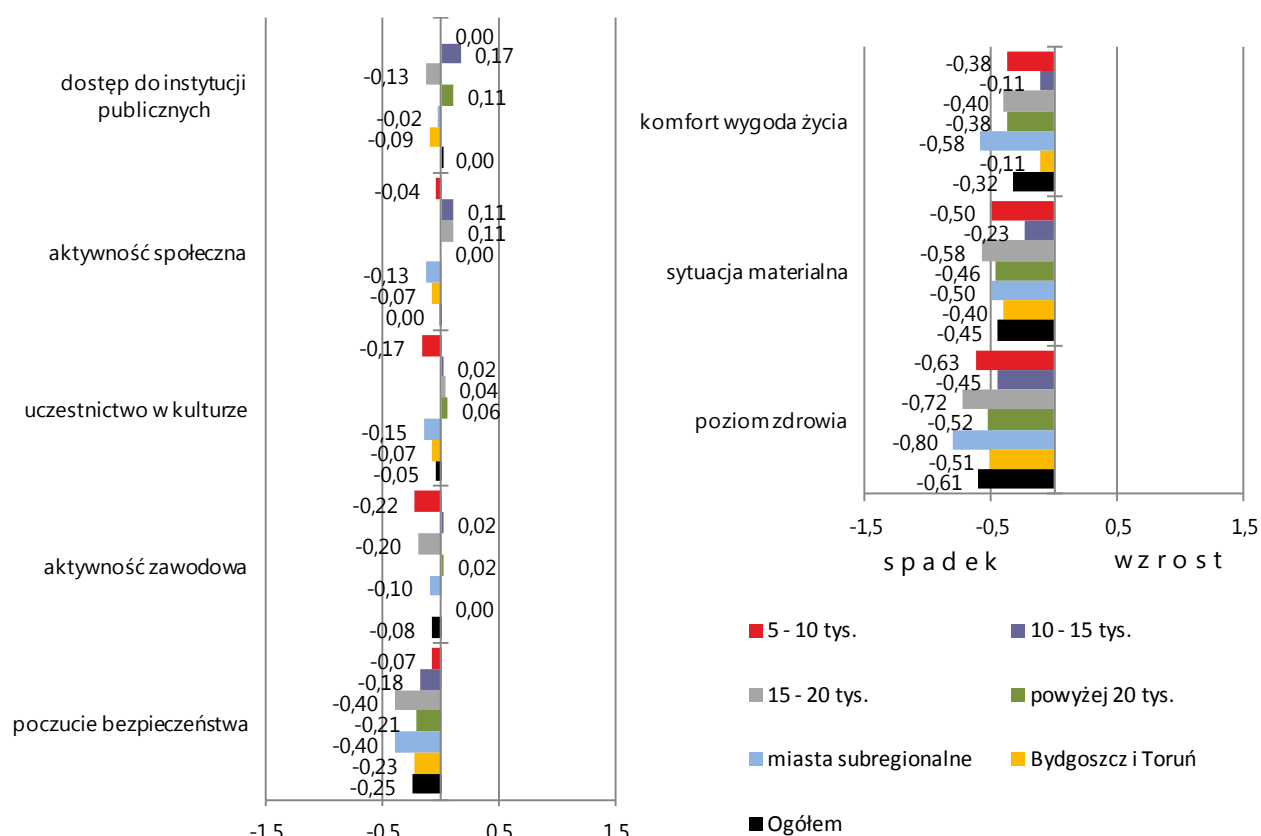

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców, n=334

W większości analizowanych aspektów sytuacji życiowej dominują opinie o braku dostrzeganych zmian. Ponad połowa mieszkańców wskazywała na stagnację jeśli chodzi o aktywność społeczną (76,6%), aktywność zawodową (62,6%), dostęp do instytucji (59,6%), poczucie bezpieczeństwa (56,3%), oraz uczestnictwo w kulturze (52,7%). Analizując różnicę pomiędzy ilością mieszkańców wskazujących na pogorszenie oraz polepszenie sytuacji życiowej stwierdzić należy, iż największy regres w subiektywnej ocenie jakości życia dokonał się jeśli chodzi o poziom zdrowia, sytuację materialną oraz komfort i wygodę życia. Natomiast najkorzystniejsze opinie dotyczą takiego aspektów jakości życia jak: dostęp do instytucji publicznych. Jest to jedyny aspekt, w którym więcej mieszkańców dostrzega polepszenie sytuacji niż jej pogorszenie.

Zaprezentowane dane nie nastrojają optymistycznie – mieszkańcy obszarów rewitalizowanych w bardzo ograniczonym stopniu dostrzegają pozytywne zmiany w swojej sytuacji życiowej. Warto przyjrzeć się również średnim ocenom zmian w wymienionych aspektach w podziale na poszczególne typy miast.

Wykres 41. Charakter zmian sytuacji życiowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych a typ miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; komfort wygoda życia: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=53, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=333; poczucie bezpieczeństwa: 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=53, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=332; aktywność społeczna: 5 - 10 tys. - n=54, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=51, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=55, Ogółem - n=326; sytuacja materialna: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=52, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=332; uczestnictwo w kulturze: 5 - 10 tys. - n=54, 10 - 15 tys. - n=55, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=53, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=56, Ogółem - n=329; aktywność zawodowa: 5 - 10 tys. - n=49, 10 - 15 tys. - n=49, 15 - 20 tys. - n=50, powyżej 20 tys. - n=44, miasta subregionalne - n=50, Bydgoszcz i Toruń - n=55, Ogółem - n=297; dostęp do instytucji publicznych: 5 - 10 tys. - n=51, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=53, powyżej 20 tys. - n=47, miasta subregionalne - n=50, Bydgoszcz i Toruń - n=53, Ogółem - n=307; poziom zdrowia: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=55, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=52, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=332; ocena na skali od -2 do 2, gdzie -2 oznacza duże pogorzenie, a 2 duże polepszenie sytuacji; z analiz wyłączono odp. „trudno powiedzieć”

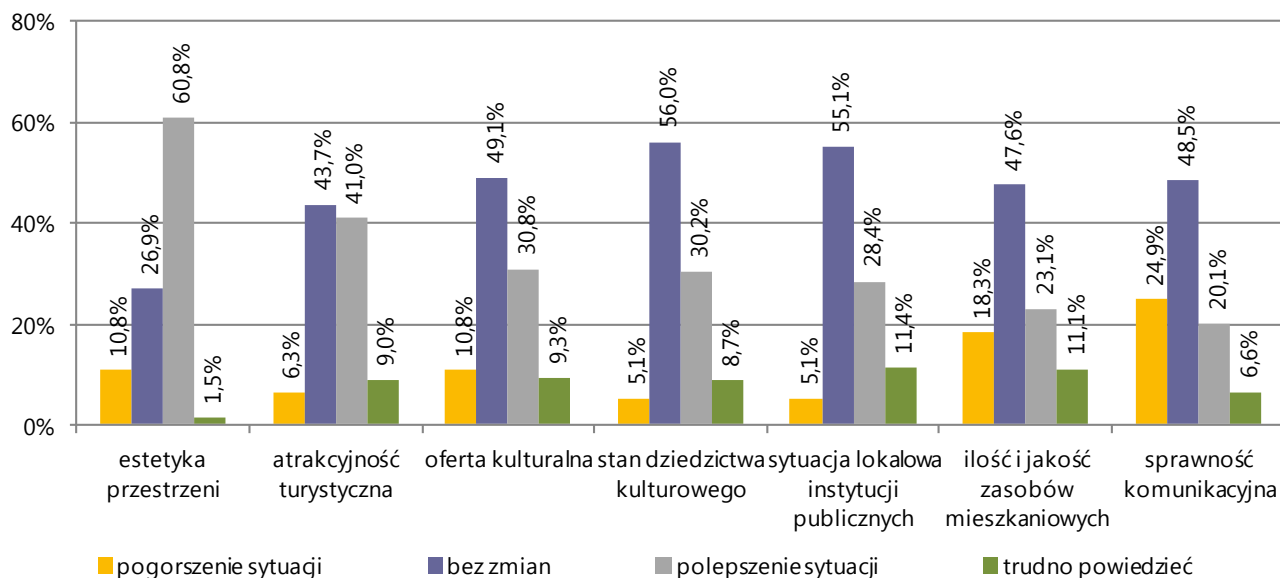
Ze względu na zobrazowany na wcześniejszym wykresie wysoki odsetek odpowiedzi świadczących o niedostrzeganiu przez mieszkańców rewitalizowanych obszarów zmian w poszczególnych aspektach jakości życia, który w ujęciu liczbowym równy jest 0, otrzymane średnie oscylują wokół tej wartości i nie przyjmują skrajnych wartości. Analizując średnie dla ogółu mieszkańców, najkorzystniejsza sytuacja występuje jeśli chodzi o dostęp do instytucji publicznych oraz aktywność społeczną, w tych dwóch wymienionych aspektach średnia wyniosła 0,00, co wskazuje, iż przeciętnie nie dokonał się ani spadek, ani wzrost. Z kolei najtrudniejsza sytuacja występuje w przypadku sytuacji materialnej oraz poziomu zdrowia, gdzie przeciętne oceny wyniosły odpowiednio -0,45 oraz -0,61, co oznacza, że w opinii mieszkańców regionu w tych obszarach nastąpiło w ostatnich latach pogorszenie.

Różnice pomiędzy ocenami sytuacji w poszczególnych typach miast są niewielkie, nie mamy do czynienia z sytuacją odwrócenia tendencji, w którejś z kategorii miast tj. np. występowania istotnych wzrostów mimo ogólnej tendencji spadkowej lub odwrotnie. Największe zróżnicowanie pomiędzy kategoriami miast występuje w przypadku komfortu i wygody życia, różnica między najwyższą i najniższą wartością wynosi tam 0,47. W tym aspekcie w miastach od 10 do 15 tys. oraz aglomeracji bydgosko-toruńskiej ma miejsce

przeciętnie najmniej niekorzystna sytuacja (-0,11), a najbardziej niekorzystne oceny wystąpiły w miastach subregionalnych (-0,58).

Nieco lepiej postrzegane są przez mieszkańców obszarów rewitalizowanych zmiany w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania mające miejsce w ostatnich 5 latach, co zaprezentowane zostało na kolejnych wykresach.

Wykres 42. Charakter dostrzeganych zmian w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania respondentów

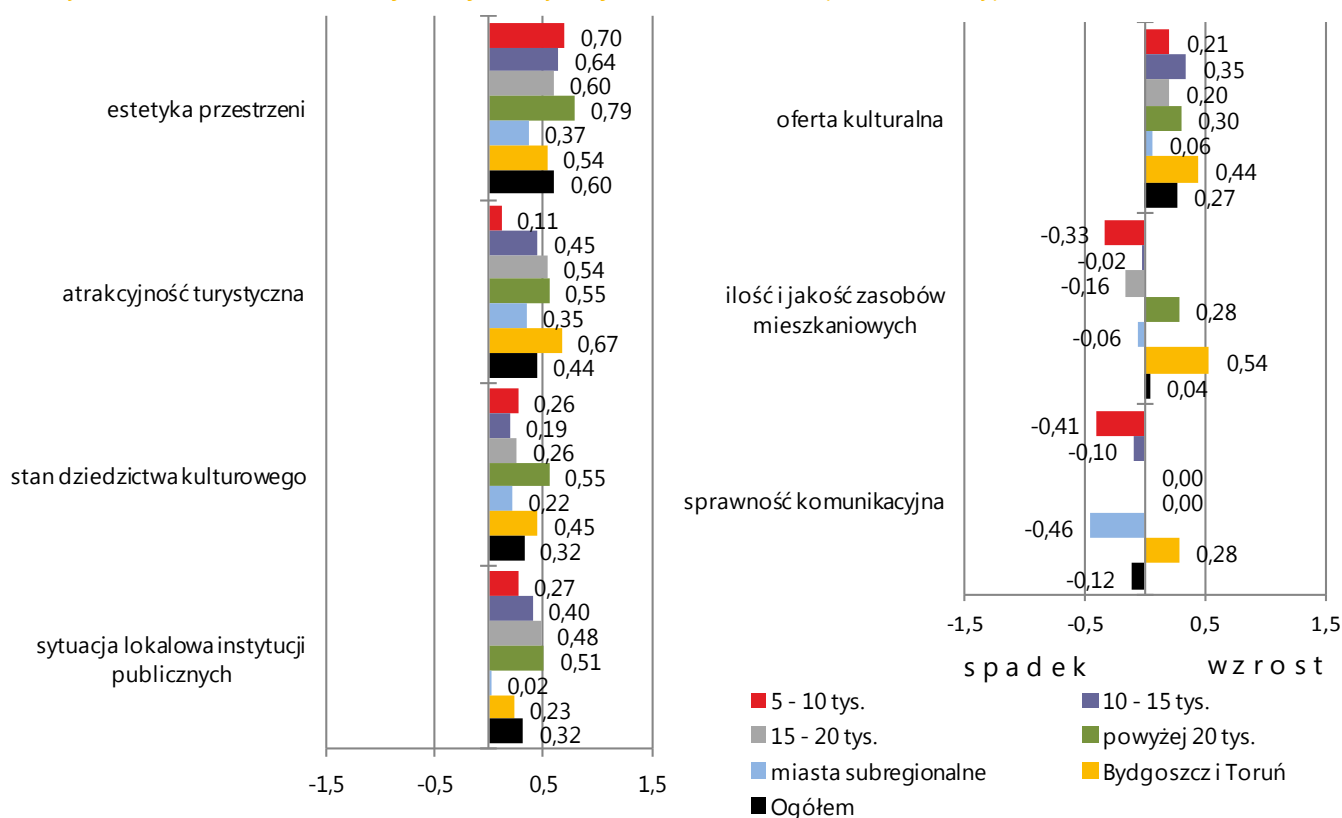

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; n=334

Również w przypadku zmian dotyczących najbliższej okolicy miejsca zamieszkania wśród respondentów dość często pojawiały się opinie wskazujące na brak dostrzegalnych zmian w okresie ostatnich 5 lat. Odpowiedzi tego typu dominowały w przypadku oceny oferty kulturalnej, stanu dziedzictwa kulturowego, sytuacji lokalowej instytucji publicznych, ilości oraz jakości zasobów mieszkaniowych oraz sprawności komunikacyjnej. Mimo to ocena zmian w najbliższej okolicy jest zauważalnie korzystniejsza niż w przypadku omówionej wcześniej zmiany w osobistej sytuacji mieszkańców. Jedynie w przypadku sprawności komunikacyjnej większa część respondentów wskazała na pogorszenie sytuacji niż na jej polepszenie, było to 24,9% w stosunku do 20,1% wskazań. W pozostałych przypadkach większa część mieszkańców wskazywała na polepszenie sytuacji niż na jej pogorszenie. Najkorzystniej oceniono zmiany w zakresie estetyki przestrzeni miejskiej, aż 60,8% mieszkańców obszarów rewitalizowanych dostrzegło polepszenie sytuacji w tym zakresie. Relatywnie szeroka część mieszkańców wskazała również na poprawę atrakcyjności turystycznej (41% respondentów w stosunku do 6,3% opowiadających się za pogorszeniem sytuacji w tym zakresie).

Tendencje obecne na terenie miast mogą podlegać zróżnicowaniu pod względem wielkości miasta, która determinuje jego potencjał. W związku z tym warto zwrócić uwagę na stan zróżnicowania ocen zmian w poszczególnych typach miast.

Wykres 43. Charakter zmian w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania respondentów a typ miasta

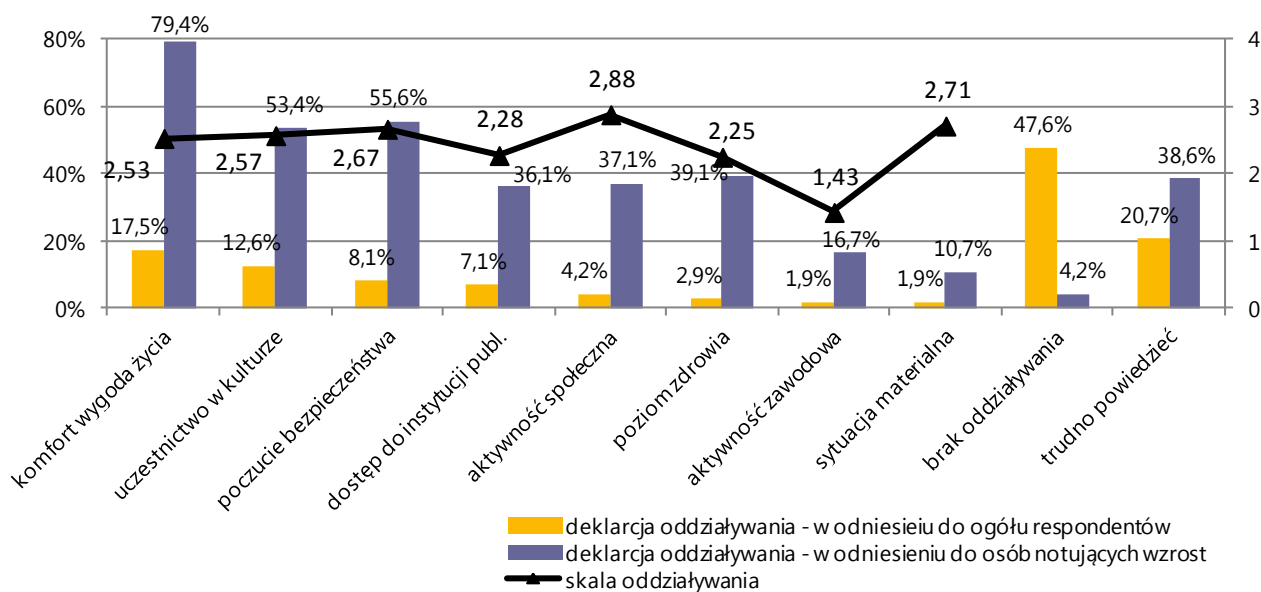
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; ilość i jakość zasobów mieszkaniowych: 5 - 10 tys. - n=52, 10 - 15 tys. - n=50, 15 - 20 tys. - n=50, powyżej 20 tys. - n=43, miasta subregionalne - n=48, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=297; oferta kulturalna: 5 - 10 tys. - n=48, 10 - 15 tys. - n=55, 15 - 20 tys. - n=49, powyżej 20 tys. - n=50, miasta subregionalne - n=47, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=303; sprawność komunikacyjna: 5 - 10 tys. - n=54, 10 - 15 tys. - n=51, 15 - 20 tys. - n=54, powyżej 20 tys. - n=48, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=53, Ogółem - n=312; atrakcyjność turystyczna: 5 - 10 tys. - n=53, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=54, powyżej 20 tys. - n=47, miasta subregionalne - n=46, Bydgoszcz i Toruń - n=51, Ogółem - n=304; estetyka przestrzeni: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=52, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=56, Ogółem - n=329; stan dziedzictwa kulturowego: 5 - 10 tys. - n=53, 10 - 15 tys. - n=52, 15 - 20 tys. - n=54, powyżej 20 tys. - n=49, miasta subregionalne - n=46, Bydgoszcz i Toruń - n=51, Ogółem - n=305; sytuacja lokalowa instytucji publicznych: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=50, 15 - 20 tys. - n=52, powyżej 20 tys. - n=45, miasta subregionalne - n=45, Bydgoszcz i Toruń - n=48, Ogółem - n=296; ocena na skali od -2 do 2, gdzie -2 oznacza duże pogorzenie, a 2 duże polepszenie sytuacji; z analiz wyłączono odp. „trudno powiedzieć”

Opinie dotyczące zmian w najbliższym otoczeniu są nieco bardziej zróżnicowane niż oceny osobistej sytuacji mieszkańców, w szczególności ujawnia się to dla najmniej korzystnie ocenionych aspektów, choć nie są to wyjątki. Już przypadku atrakcyjności turystycznej możemy zauważyć relatywnie gorszą sytuację w miastach najmniejszych – od 5 do 10 tys. mieszkańców, przeciętna ocena wyniosła tam 0,11 w stosunku do 0,44 dla ogółu miast. W przypadku zmian stanu dziedzictwa kulturowego mamy do czynienia z relatywnie bardziej korzystnymi zmianami w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców, natomiast dla sytuacji lokalowej instytucji publicznych oraz oferty kulturalnej w ograniczonym stopniu dostrzegane są pozytywne zmiany w przypadku ośrodków subregionalnych. Z kolei analizując opinie na temat ilości i jakości zasobów mieszkaniowych można zauważyć, iż zróżnicowanie jest jeszcze większe – w miastach najmniejszych przeciętnie oceniono, iż dokonał się nieznaczny regres w tym względzie (średnia -0,33), natomiast na terenie aglomeracji bydgosko-toruńskiej oraz miast powyżej 20 tys. mieszkańców przeciętnie wskazywano na występowanie pozytywnych tendencji, średnie oceny zmian wynosiły tam odpowiednio 0,54 oraz 0,28. Podobnie jest w przypadku sprawności komunikacyjnej – na terenie miast z liczbą mieszkańców 5 – 10 tys. oraz ośrodków subregionalnych przeciętnie wskazywano na pogorszenie sytuacji, a na terenie obszarów rewitalizowanych „Dwumiastr” przeciętnie dostrzeżono nieznaczną poprawę. Analizując ogólny trend zmian w podziale na miasta, stwierdzić należy, iż najkorzystniejsze zmiany dokonały się w aglomeracji bydgosko-toruńskiej. Na terenie tego obszaru najczęściej przeciętne

oceny zmian były wyższe niż średnia dla ogółu miast. Z kolei w ośrodkach subregionalnych wedle opinii mieszkańców zmiany miały najmniej korzystny charakter, uzyskane w analizie średnie relatywnie często przyjmowały niskie wartości.

W celu określenia skali wpływu projektów na zmiany w sytuacji życiowej mieszkańców, którzy zadeklarowali jej poprawę oraz rozpoznali przynajmniej jeden projekt realizowany na obszarze przez nich zamieszkiwanym, poproszono o ocenę skali oddziaływania projektu na występującą poprawę sytuacji. Dane dotyczące tej kwestii przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 44. Występowanie oddziaływania projektu na poprawę sytuacji oraz ocena jego skali

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; deklaracja w odniesieniu do ogółu respondentów – n=309; deklaracja w odniesieniu do osób notujących wzrost w danym aspekcie: aktywność społeczna – n=68, aktywność zawodowa – n=45, dostęp do instytucji publicznych – n=35, komfort wygoda życia – n=56, poczucie bezpieczeństwa – n=73, poziom zdrowia – n=36, sytuacja materialna – n=61, uczestnictwo w kulturze – n=23; skala oddziaływania: komfort wygoda życia – n=77, poczucie bezpieczeństwa – n=31, aktywność społeczna – n=14, sytuacja materialna – n=5, uczestnictwo w kulturze – n=41, aktywność zawodowa – n=5, dostęp do instytucji publicznych – n=22, poziom zdrowia – n=11; ocena na skali od 0 do 5, gdzie 0 oznacza całkowity brak wpływu, a 5 bardzo duży wpływ; z analiz wyłączono odpowiedź trudno powiedzieć; z analiz skali oddziaływania wyłączono odp. „trudno powiedzieć”; pytanie zadawane tylko osobom, których sytuacja uległa poprawie oraz rozpoznających przynajmniej 1 projekt

Dane dotyczące oddziaływania projektów można interpretować w dwojaki sposób odnosząc je wyłącznie do osób, których sytuacja uległa zmianie, wtedy de facto posiadamy informację, za jaką część pozytywnych zmian u mieszkańców odpowiada realizacja projektów, bądź odnosząc się do wszystkich mieszkańców znających przynajmniej jeden projekt. W drugim przypadku przy założeniu, iż brak pozytywnej zmiany w sytuacji życiowej świadczy o braku oddziaływania projektu na tę sytuację, prezentowane informacje pokazują jakiej części mieszkańców dotyczyło oddziaływanie projektu. Stąd dwa rodzaje słupków zaprezentowane na wykresie.

Odnosząc się do ogółu mieszkańców po wykluczeniu osób, u których nie wystąpiło oddziaływanie oraz nie potrafiących określić czy ono wystąpiło (odp. brak oddziaływania oraz trudno powiedzieć) uzyskujemy informację, iż **realizowane projekty wpłynęły na poprawę sytuacji życiowej 31,7% mieszkańców obszarów rewitalizowanych**. Należy pamiętać, iż jest tu mowa o wpływie projektu w przynajmniej jednym aspekcie i nawet bardzo niewielkim stopniu. Analizując poszczególne aspekty, wpływ projektu najczęściej występował w kontekście wzrostu komfortu / wygody życia. Na wpływ w tym zakresie wskazało 17,5% respondentów. Relatywnie często zauważany był wpływ projektów w odniesieniu do wzrostu uczestnictwa w kulturze. Wskazało na niego 12,6% badanych mieszkańców. Natomiast najrzadziej wpływ projektów odczuwany był w kontekście sytuacji materialnej, aktywności zawodowej oraz poziomu zdrowia. Na wpływ w każdym ze wskazanych aspektów wskazało około 2% badanych mieszkańców. Przedstawione

dane skłaniają do wniosku, iż realizowane projekty rewitalizacyjne objęły swoim oddziaływaniem relatywnie wąską grupę mieszkańców.

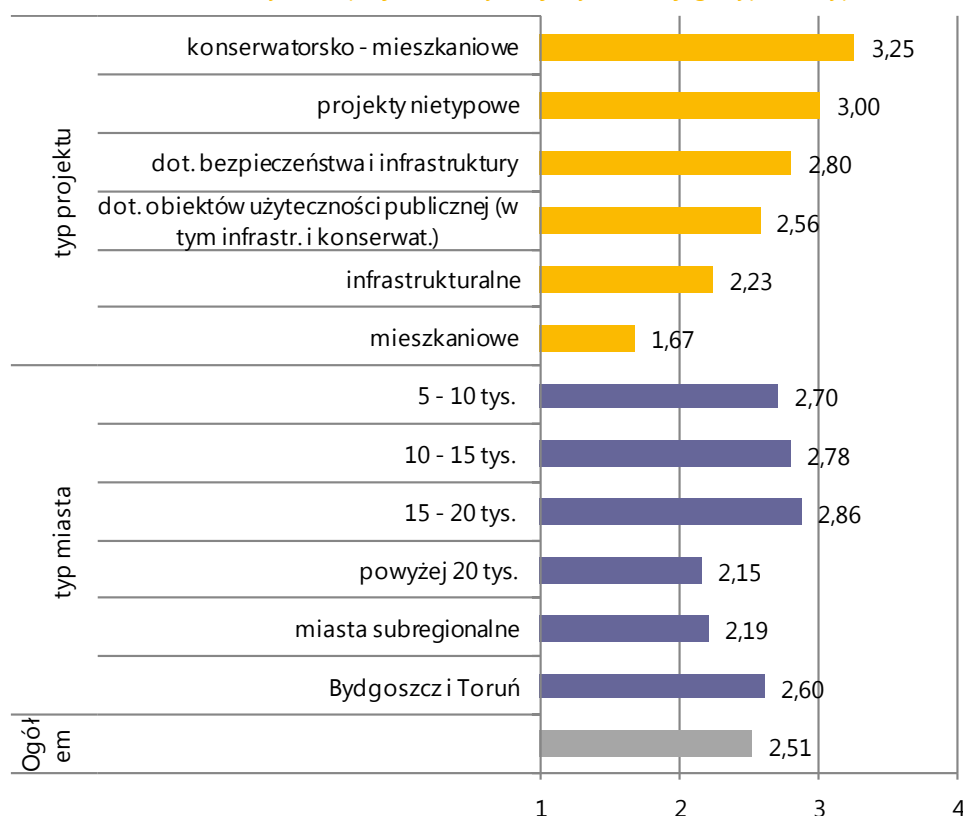
Do podobnych wniosków skłania również odniesienie się w analizie wyłącznie do osób, które zanotowały wzrost. Na uwagę w tym względzie zasługuje wpływ projektów na wzrost komfortu i wygody mieszkańców. Zgodnie z zaprezentowanymi danymi wśród mieszkańców, których komfort życia uległ polepszeniu, aż w 79,8% przypadków uległ on polepszeniu dzięki działaniom rewitalizacyjnym. W związku z tym działania projektowe należy uznać za główne źródło zwiększania komfortu i wygody mieszkańców.

W analizie oddziaływania ważny jest nie tylko jego zakres, lecz także jego skala, która oceniana była przez mieszkańców obszarów rewitalizowanych objętych badaniem kwestionariuszowym na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza bardzo niewielkie oddziaływanie, a 5 bardzo duże. Zanim przejdziemy do omówienia wyników oceny warto wspomnieć o bardzo wysokich odsetkach odpowiedzi „trudno powiedzieć” we wskazaniach respondentów. Aż 38,6% osób, których sytuacja uległa poprawie nie potrafiła ocenić oddziaływania żadnego projektu dla żadnego z aspektów, w których poprawiła się ich sytuacja. Analizując odpowiedzi w każdym aspekcie z osobna częstość tych odpowiedzi jest jeszcze większa. Aspektami, w których częstość odpowiedzi „trudno powiedzieć” przekracza połowę wskazań są: sytuacja materialna 87% wskazań, aktywność zawodowa 82,1%, poziom zdrowia 60%, aktywność społeczna 58,5%, dostęp do instytucji publicznych 58%. Sytuacja ta wskazuje na wysoką niepewność w osądach mieszkańców, która może być spowodowana pobieżną znajomością realizowanych projektów, bądź brakiem refleksji na temat relacji własnej osoby i sytuacji życiowej z konkretnym przedsięwzięciem projektowym.

Biorąc pod uwagę przeciętną skalę oddziaływania projektów, stwierdzić należy, iż w żadnym z wymienionych aspektów nie osiąga ona wysokiego poziomu, przeciętne wartości w większości przypadków oscylują wokół wartości środkowych na skali, nie wskazujące na szczególnie wysoki, ani szczególnie niski wpływ projektów. Oddziaływanie o najmniejszej skali zdaniem mieszkańców występowało w aspekcie wzrostu aktywności zawodowej (1,43), a także poziomu zdrowia (2,25) oraz dostępu do instytucji publicznych (2,28). Natomiast relatywnie najsilniejsze oddziaływanie zdaniem mieszkańców występowało w przypadku aktywności społecznej (2,88) oraz sytuacji materialnej (2,71), jednak również w tych przypadkach nie można określić skali wpływu projektów jako wysoką.

Jak wykazały przeprowadzone analizy skala oddziaływania projektów jest zróżnicowana pod względem typu realizowanego projektu oraz typu miasta, na terenie którego realizowany był projekt, zostało to zaprezentowane na kolejnym wykresie.

Wykres 45. Uśredniona skala oddziaływania projektu na sytuację życiową a jego typ oraz typ miasta zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; 5 - 10 tys. - n=11, 10 - 15 tys. - n=25, 15 - 20 tys. - n=14, powyżej 20 tys. - n=13, miasta subregionalne - n=23, Bydgoszcz i Toruń - n=19, mieszkaniowe - n=4, infrastrukturalne - n=43, dot. obiektów użyteczności publicznej (w tym infrastr. i konserwat.) - n=73, dot. bezpieczeństwa i infrastruktury - n=53, konserwatorsko - mieszkaniowe - n=2, projekty nietypowe - n=6, Ogółem - n=105; ocena na skali od 0 do 5, gdzie 0 oznacza całkowity brak wpływu, a 5 bardzo duży wpływ; z analiz wyłączono odpowiedzi trudno powiedzieć; z analiz skali oddziaływania wyłączono odp. „trudno powiedzieć”; pytanie zadawane tylko osobom, których sytuacja uległa poprawie oraz rozpoznających przynajmniej 1 projekt

Najwyższą uśrednioną (dot. wszystkich analizowanych wcześniej aspektów) skalą oddziaływania charakteryzują się projekty konserwatorsko mieszkaniowe ze średnią oceną na poziomie 3,25 oraz projekty nietypowe o złożonym charakterze ze średnią równą 3,00. Należy jednak pamiętać, iż w przypadku projektów konserwatorsko-mieszkaniowych mieszkańcy dokonywali oceny w ograniczonym stopniu (z badania mieszkańców wykluczono projekty realizowane przez wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe) co skutkowało oceną tylko dwóch projektów wymienionego typu. W związku z tym należy być ostrożnym w wyciąganiu wniosków o szczególnie korzystnym oddziaływaniu projektów konserwatorsko-mieszkaniowych. Według opinii mieszkańców relatywnie niewielką skalą oddziaływania charakteryzują się projekty mieszkaniowe (1,67) oraz infrastrukturalne (2,23).

Zróznicowanie pod względem typu miasta, na terenie którego realizowano projekt należy uznać za niewielkie, odchylenia średnich dla poszczególnych typów miast nie odstają znacząco od średniej dla ogółu analizowanych ośrodków miejskich. Jako nieco silniej oddziaływujące oceniono projekty realizowane na terenie miast z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys. (2,86), natomiast relatywnie niższa skala oddziaływania na jakość życia zidentyfikowana została wśród projektów realizowanych w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców (2,15) oraz ośrodkach subregionalnych (2,19).

Wedle przeprowadzonych analiz statystycznych cechy społeczno-demograficzne mieszkańców nie mają związku z oddziaływaniem projektów na jakość życia, wykryto jednak zależności jeśli chodzi o sam fakt występowania wpływu lub jego braku. Zostały one przedstawione na trzech kolejnych wykresach.

Wykres 46. Występowanie wpływu projektu a poziom zamożności (szacowany dochód na jednego członka gospodarstwa domowego)

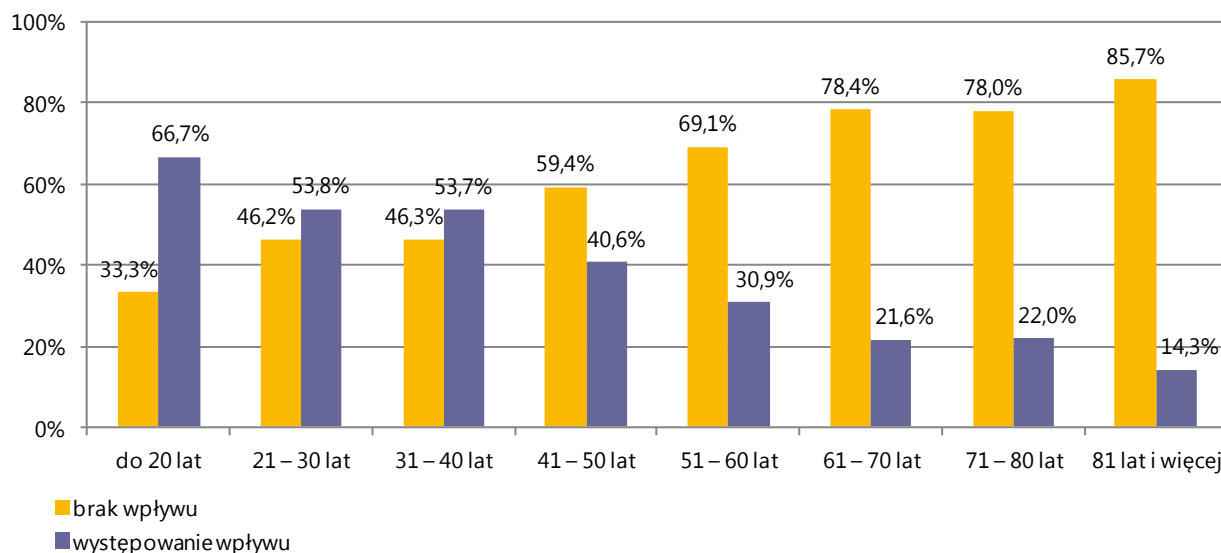

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; do 500 zł – n=38, 501 zł - 1000 zł – n=79, 1001 zł - 1500 zł – n=89, 1501 zł - 2000 zł – n=28, 2001 zł - 3000 zł – n=21, 3000 zł i więcej – n=5; z analiz wyłączono osoby, które nie znały przynajmniej 1 projektu oraz odmawiające odp. w odniesieniu do wysokości zarobków lub wielkości gospodarstwa domowego; odsetek osób deklarujących oddziaływanie obliczono wśród osób, które znały przynajmniej jeden projekt;

Pomiędzy poziomem zamożności mieszkańców a występowaniem wpływu projektów zidentyfikowano istotny pod względem statystycznym związek.¹⁸ Wpływ projektów istotnie rzadziej jest identyfikowany wśród osób należących do gospodarstw domowych, w których dochód na jednego członka zawiera się w przedziale od 501 zł do 2000 zł. Co może wskazywać, iż realizowane projekty są w większym stopniu dostosowane do potrzeb osób najbiedniejszych oraz najzamożniejszych, natomiast ograniczona jest oferta projektów adekwatnych do oczekiwań grupy, którą umownie możemy nazwać jako grupę ludzi średniozamożnych.

¹⁸ Chi-kwadrat=11,55 $\alpha=0,41$ $p=0,05$

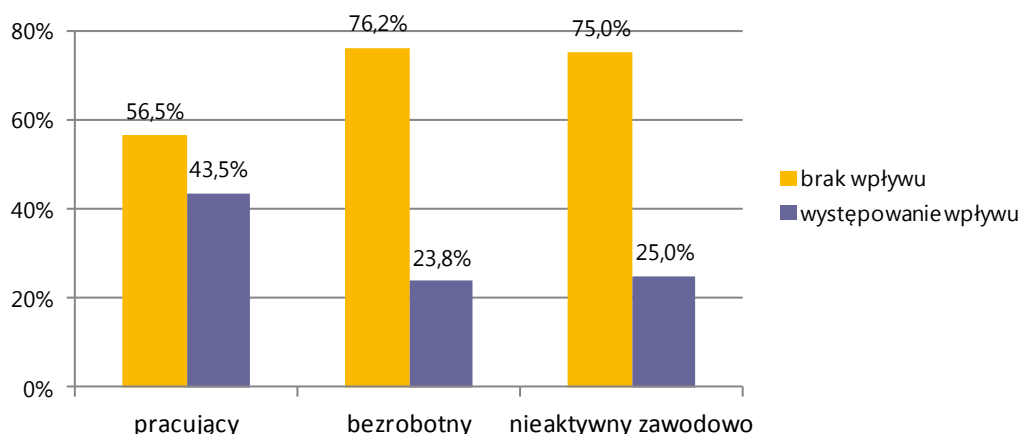
Wykres 47. Występowanie wpływu projektu a wiek mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; do 20 lat - n=3, 21 – 30 lat – n=13, 31 – 40 lat – n=41, 41 – 50 lat – n=32, 51 – 60 lat – n=81, 61 – 70 lat – n=74, 71 – 80 lat – n=50, 81 lat i więcej – n=14; odsetek osób deklarujących oddziaływanie obliczono wśród osób, które znały przynajmniej jeden projekt;

Występowanie wpływu projektów zależy także od wieku respondentów zamieszkujących obszary rewitalizowane¹⁹. Wśród osób do 40 roku życia ponad połowa respondentów wskazała na występowanie oddziaływania projektów, natomiast wśród osób w wieku 61 lat i więcej odsetek ten oscyluje wokół 20%. Zależność tę można zinterpretować w dwojaki sposób. Z jednej strony, może ona świadczyć o niskim dostosowaniu realizowanych projektów do potrzeb osób starszych, lecz z drugiej strony należy wziąć pod uwagę często obniżoną aktywność społeczno-zawodową osób starszych, która zmniejsza szansę uzyskania korzyści z projektów, których efekty mają charakter ogólnodostępny. Możliwym środkiem prowadzącym do ograniczenia wspomnianej niekorzystnej sytuacji jest prowadzenie zintensyfikowanych działań upowszechniających wykorzystanie produktów realizacji projektów przez osoby starsze. Kluczową kwestią może być tutaj zaangażowanie lokalnych organizacji takich jak kluby seniora itd.

Wykres 48. Wpływ projektu a sytuacja na rynku pracy

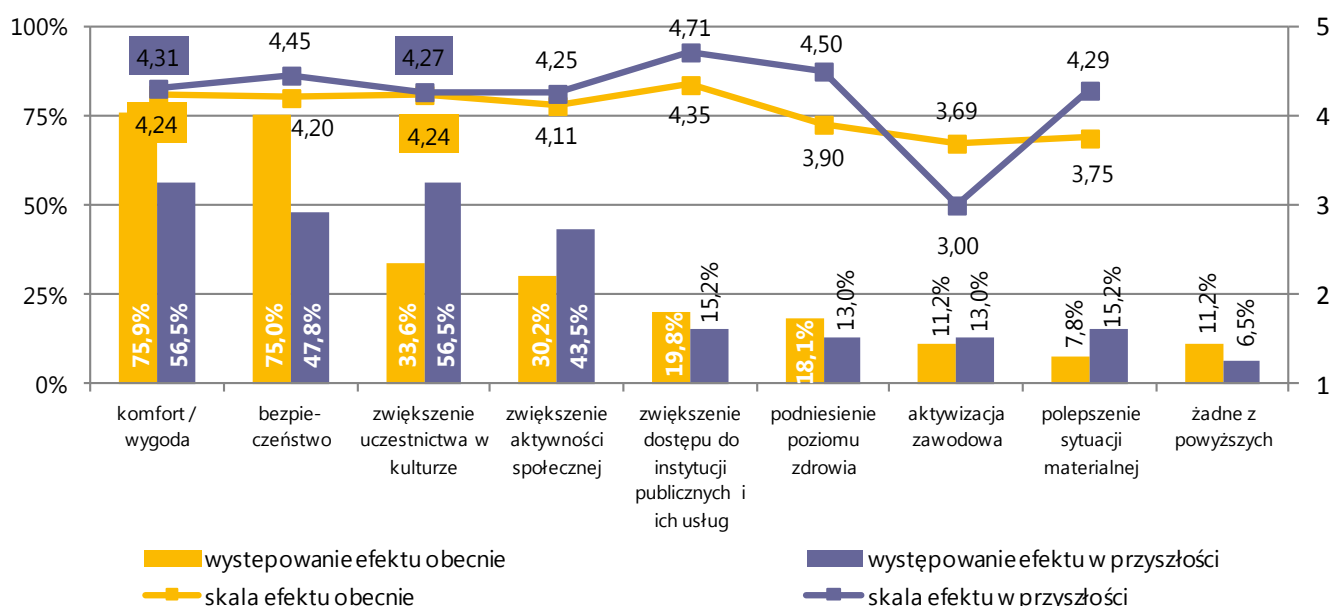
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; pracujący – n=115, bezrobotny – n=21, nieaktywny zawodowo n=172; odsetek osób deklarujących oddziaływanie obliczono wśród osób, które znały przynajmniej jeden projekt;

¹⁹ Chi-kwadrat= 22,53 $\alpha=0,002$ $p=0,05$

Dostrzeganie oddziaływania projektów na jakość życia jest również powiązane z sytuacją mieszkańców na rynku pracy. Jak wykazały przeprowadzone analizy osoby pracujące istotnie pod względem statystycznym²⁰ częściej wskazywały na występowanie wpływu projektów na poprawę ich sytuacji życiowej, aniżeli osoby bezrobotne oraz nieaktywne zawodowo. Wśród osób pracujących 43,5% respondentów wskazało na występowanie wpływu w stosunku do 23,8% wśród osób bezrobotnych oraz 25% wśród osób nieaktywnych zawodowo.

Na występowanie efektów realizacji projektów dla mieszkańców obszarów poddawanych rewitalizacji warto przyrzeć się również z perspektywy opinii realizatorów. Dane w tym zakresie przedstawione zostały na kolejnych wykresach.

Wykres 49. Obecne i przyszłe efekty projektów dla mieszkańców w opinii realizatorów oraz ocena ich skali

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów występowanie efektów obecnie – n=116, występowanie efektów w przyszłości – n=46, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%; ocena skali efektów: bezpieczeństwo: obecne - n=88, przyszłe - n=26, komfort / wygoda : obecne - n=87, przyszłe - n=22, zwiększenie uczestnictwa w kulturze: obecne - n=35, przyszłe - n=20, zwiększenie aktywności społecznej: obecne - n=9, przyszłe - n=7, podniesienie poziomu zdrowia : obecne - n=39, przyszłe - n=26, zwiększenie dostępu do instytucji publicznych i ich usług: obecne - n=13, przyszłe - n=6, polepszenie sytuacji materialnej: obecne - n=23, przyszłe - n=7, aktywizacja zawodowa: obecne - n=21, przyszłe - n=6; ocena skali efektów na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb mieszkańców, a 5 ich pełne zaspokojenie

Zgodnie z opiniami realizatorów projektów najczęściej, bo aż wśród ¾ przynoszących efekty projektów generowane są korzyści dla komfortu / wygody mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa. Z kolei najrzadziej wskazywano na występowanie efektów w postaci polepszenia sytuacji materialnej (7,8% projektów) oraz aktywizacji zawodowej (11,2% projektów) mieszkańców rewitalizowanych obszarów. Oceny uzyskane w tym względzie od realizatorów projektów są zgodne z opiniami mieszkańców. Oni również najczęściej dostrzegali wpływ projektu na ich komfort i wygodę życia, a najrzadziej korzyści dotyczące aktywności zawodowej oraz sytuacji materialnej.

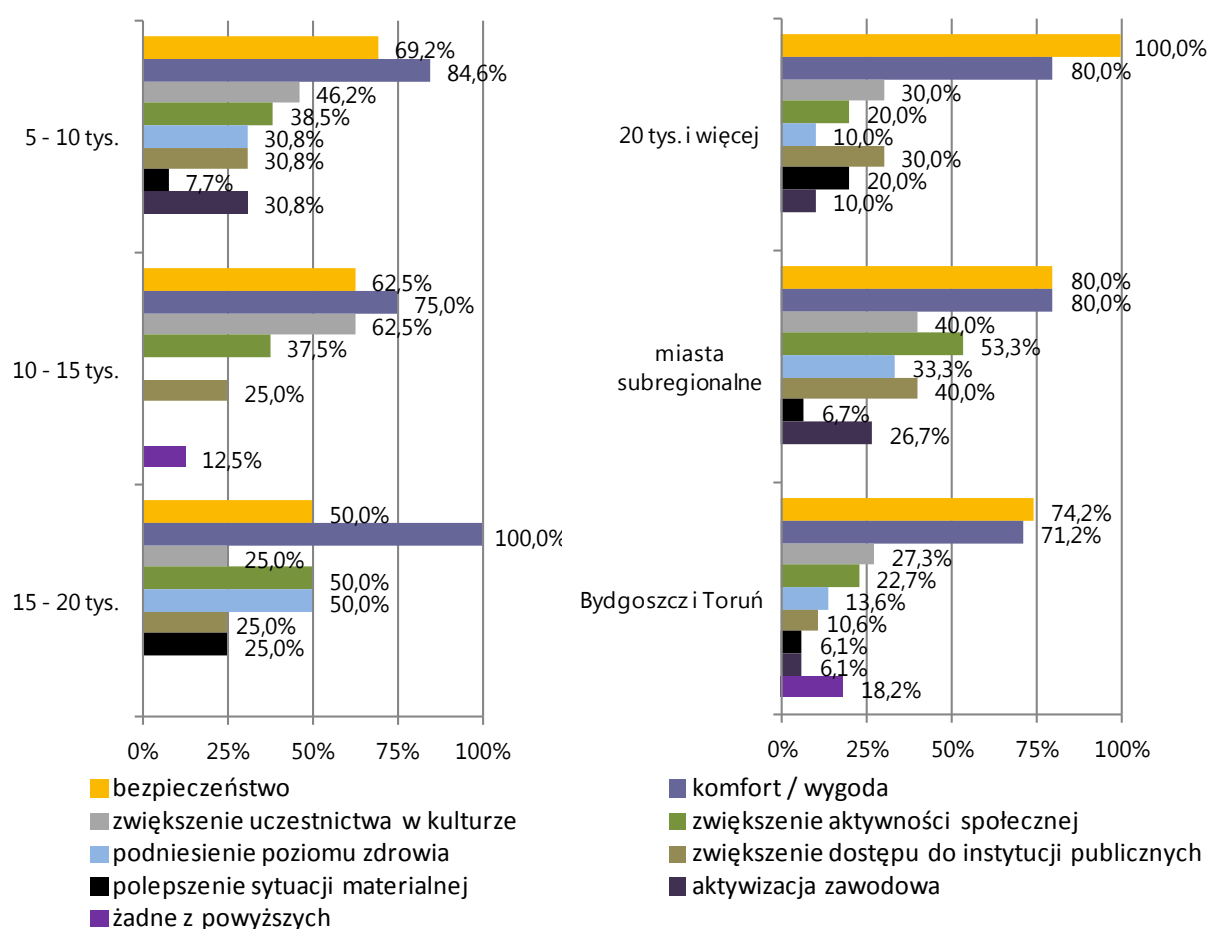
Mając na uwadze, iż część realizowanych projektów jest nadal w toku, realizatorów zapytano również o przyszłe efekty realizacji projektów. Wśród projektów, które przyniosą w przyszłości dodatkowe efekty ponad połowa - zdaniem beneficjentów - przyczyni się do polepszenia komfortu / wygody mieszkańców oraz zwiększenia ich uczestnictwa w kulturze. Relatywnie często wskazywano też na przyszłe efekty dotyczące bezpieczeństwa oraz zwiększenia aktywności społecznej.

²⁰ Chi-kwadrat= 11,51 $\alpha=0,003$ $p=0,05$

Oprócz samego faktu występowania oddziaływania projektu projektodawcy oceniali jego skalę w stosunku do potrzeb mieszkańców, która charakteryzuje intensywność oddziaływania. Wyniki uzyskane dla poszczególnych aspektów nie są znacząco zróżnicowane – średnie oceny oscylują wokół 4. Zdaniem beneficjentów projekty w nieco większym stopniu przyczyniają się do zwiększenia dostępu do instytucji publicznych (4,35), polepszenia komfortu / wygody (4,24) oraz zwiększenia uczestnictwa w kulturze (4,24). Natomiast aspektami, w których realizacja projektów ma relatywnie niską skalę oddziaływania jest zwiększenie aktywności zawodowej (3,69) oraz polepszenie sytuacji materialnej (3,75). Opinie beneficjentów dotyczące skali oddziaływania są bardziej optymistyczne, aniżeli przedstawiane wcześniej informacje uzyskane od mieszkańców obszarów poddawanych rewitalizacji.

Przedstawiając opinie realizatorów projektów odnoszące się do efektów projektów warto zwrócić na ile są one zróżnicowane pod względem typu miasta, na terenie którego realizowano projekt.

Wykres 50. Rodzaj obecnie występujących efektów dla mieszkańców a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt

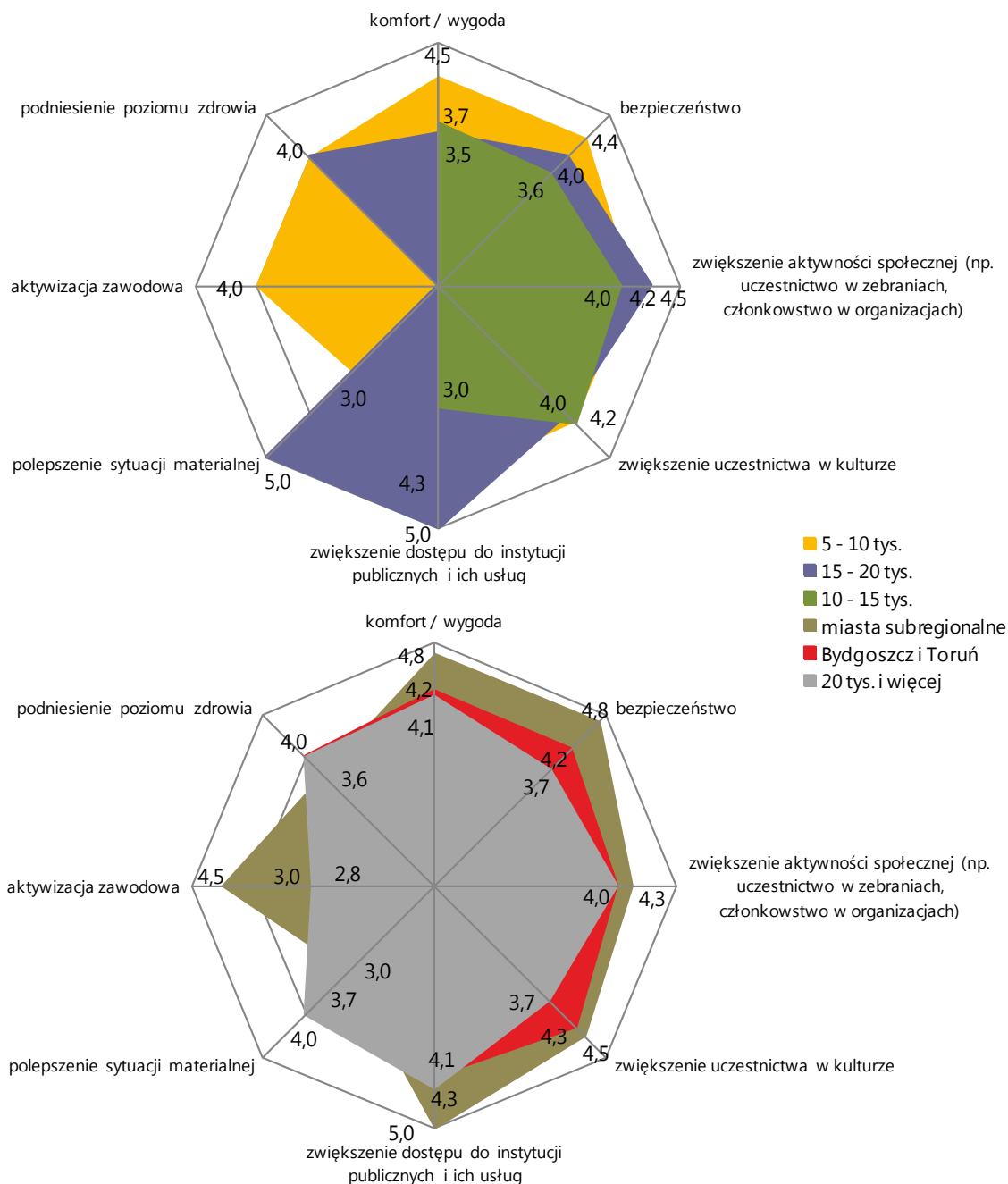
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, 5 - 10 tys. - n=13, 10 - 15 tys. - n=8, 15 - 20 tys. - n=4, 20 tys. i więcej - n=10, miasta subregionalne - n=15 Bydgoszcz i Toruń - n=66, pytanie wielokrotnego wyboru - odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Opinie realizatorów projektów są dosyć spójne jeśli chodzi o występowanie poszczególnego rodzaju efektów. Wykryte zróżnicowania nie mają znaczącego charakteru. Najbardziej odmienne opinie co do występowania efektów wydawane są przez projektodawców z miast o liczbie mieszkańców 10-15 tys. oraz 15-20 tys., jednak na ich terenie realizowana jest relatywnie niewielka liczba projektów, przez co trudne jest wnioskowanie o specyfice efektów uzyskiwanych przez projekty na tym terenie. Na uwagę w zakresie występowania efektów zasługują przedsięwzięcia realizowane na terenie ośrodków subregionalnych, relatywnie często projekty przynoszą tam korzyści o charakterze społecznym i zawodowym – aż 53,3%

przyczynia się do zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców, a 26,7% przynosi korzyści związane z poprawieniem aktywności zawodowej, relatywnie często w tym aspekcie przynoszą korzyści również projekty realizowane na terenie miast liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców.

Na poniższych wykresach radarowych zaprezentowane zostały przeciętne oceny skali występowania poszczególnych efektów w opinii beneficjentów realizujących projekty na terenie miast różnego typu. Dla zapewnienia czytelności wykresów wizualizację danych podzielono na dwa wykresy częściowe, na których prezentowane są po trzy typy miast.

Wykres 51. Ocena skali występowania efektów dla mieszkańców a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów; bezpieczeństwo: 5 - 10 tys. - n=11, 10 - 15 tys. - n=6, 15 - 20 tys. - n=4, 20 tys. i więcej - n=8, miasta subregionalne - n=12, Bydgoszcz i Toruń - n=47; komfort / wygoda: 5 - 10 tys. - n=9, 10 - 15 tys. - n=5, 15 - 20 tys. - n=2, 20 tys. i więcej - n=10, miasta subregionalne - n=12, Bydgoszcz i Toruń - n=49; zwiększenie uczestnictwa w kulturze: 5 - 10 tys. - n=5, 10 - 15 tys. - n=3, 15 - 20 tys. - n=2, 20 tys. i więcej - n=2, miasta subregionalne - n=8, Bydgoszcz i Toruń - n=15; zwiększenie aktywności społecznej: 5 - 10 tys. - n=1, 15 - 20 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=2, miasta subregionalne - n=1, Bydgoszcz i Toruń - n=4; podniesienie poziomu zdrowia: 5 - 10 tys. - n=6, 10 - 15 tys. - n=5, 15 - 20 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=3, miasta subregionalne - n=6, Bydgoszcz i Toruń - n=18; zwiększenie dostępu do instytucji publicznych i ich usług: 5 - 10 tys. - n=4, 20 tys. i więcej - n=1, miasta subregionalne - n=4, Bydgoszcz i Toruń - n=4; polepszenie sytuacji materialnej: 5 - 10 tys. - n=4, 10 - 15 tys. - n=2, 15 - 20 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=3, miasta subregionalne - n=6, Bydgoszcz i Toruń - n=7; aktywizacja zawodowa: 5 - 10 tys. - n=4, 15 - 20 tys. - n=2, 20 tys. i więcej - n=1, miasta subregionalne - n=5, Bydgoszcz i Toruń - n=9; ocena skali efektów na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb mieszkańców, a 5 ich pełne zaspokojenie

Zdaniem beneficjentów realizujących projekty rewitalizacyjne w miastach liczących od 10 do 15 tys. mieszkańców najczęściej, jako efekty o największej skali oddziaływania wskazywano: zwiększenie

aktywności społecznej oraz uczestnictwa w kulturze. Warto także zwrócić uwagę, iż na terenie tych ośrodków miejskich nie wskazano na występowanie takich korzyści jak podniesienie poziomu zdrowia, aktywizacja zawodowa oraz polepszenie sytuacji materialnej. Na terenie ośrodków z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys. jako efekty o największej skali wskazano polepszenie sytuacji materialnej oraz zwiększenie dostępu do instytucji publicznych, z kolei w przypadku aktywizacji zawodowej efekty tego rodzaju - zdaniem realizatorów - nie wystąpiły w ogóle. W miastach z liczbą mieszkańców od 5 do 10 tys. skala efektów w analizowanych aspektach została oceniona dosyć równomiernie. Efekty o największej skali zdaniem beneficjentów wystąpiły w kontekście komfortu / wygody, bezpieczeństwa, natomiast w przypadku polepszenia sytuacji materialnej oceniono, iż oddziaływanie jest największe. Jeśli chodzi o miasta z liczbą mieszkańców 20 tys. i więcej, zdaniem beneficjentów najważniejszymi obszarami oddziaływania są zwiększenie dostępu do instytucji publicznych oraz zwiększenie komfortu i wygody mieszkańców, z kolei najmniejsza skala efektów według przeprowadzonej oceny występuje w przypadku zwiększania aktywności zawodowej. W przypadku ośrodków subregionalnych skala uzyskanych efektów w opinii beneficjentów jest relatywnie największa, na co wskazuje duża powierzchnia brązowej warstwy wykresu, która dotyczy tego typu miast. Oceniono, iż efekty o największej skali występują dla zwiększenia dostępu do instytucji publicznych, komfortu / wygody mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa. Na terenie tego typu miast występuje również zdaniem realizatorów relatywnie wysoka skala oddziaływania dla polepszenia sytuacji materialnej, natomiast najniżej oceniono oddziaływanie w kontekście polepszenia sytuacji materialnej. W przypadku „Dwumiastr” oddziaływanie o największej skali, zdaniem projektodawców, występowało w obszarze zwiększenia uczestnictwa w kulturze, poprawienia komfortu / wygody oraz bezpieczeństwa mieszkańców.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż opinie beneficjentów nt. relatywnie wysokiej skali oddziaływania projektów z terenu miast subregionalnych są sprzeczne z opiniami ich mieszkańców, które jak wskazano wcześniej świadczyły o relatywnie mało korzystnych zmianach w sytuacji miasta i mieszkańców oraz relatywnie niskiej skali oddziaływania projektów na występowanie pozytywnych zmian. Może świadczyć to o nieadekwatnej ocenie realizatorów projektów, bądź niskiej świadomości mieszkańców co do występującej skali zmian i pozytywnych efektów występujących na terenie zamieszkiwanych przez nich miast.

7.3.2 Trafność projektów

Mając na uwadze, iż na terenie zamieszkania respondentów prowadzona była różna ilość projektów różnych typów, ważne jest zaprezentowanie odsetków odpowiedzi, które reprezentują ilość pozytywnych deklaracji na zapytanie o znajomość projektu.

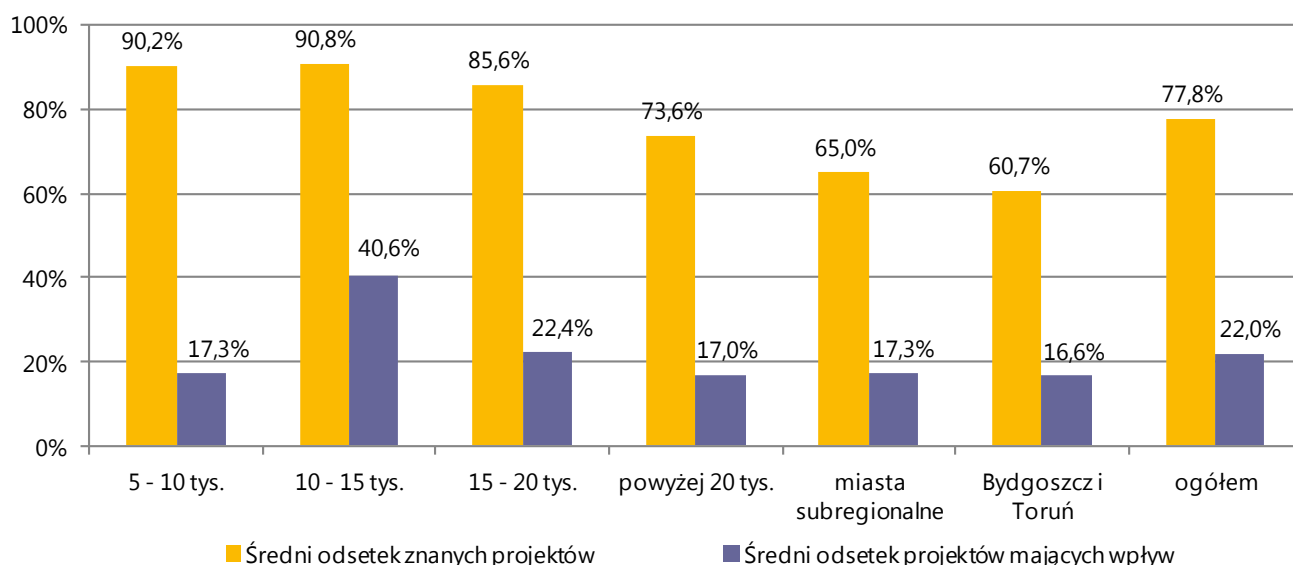
Wykres 52. Rozpoznawalność projektów rewitalizacyjnych należących do poszczególnych typów przez mieszkańców rewitalizowanych obszarów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; mieszkaniowe - n=24, infrastrukturalne - n=222, dot. obiektów użyteczności publicznej (w tym infrastr. i konserwat.) - n=666, dot. bezpieczeństwa i infrastruktury - n=213, konserwatorsko - mieszkaniowe - n=16, projekty nietypowe - n=47; przedstawione dane dotyczą liczby deklaracji, nie reprezentują odsetka osób czy projektów, wykorzystano odsetek deklaracji, ponieważ poszczególne typy projektów oceniała różna ilość osób oraz często oceniano więcej niż jeden projekt danego typu

Jeśli chodzi o rozpoznawalność prowadzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych to 69,4% mieszkańców obszarów słyszało o projekcie/projektach rewitalizacyjnych realizowanych na zamieszkiwanych przez nich obszarach. Sytuacja w tym względzie jest nieznacznie zróżnicowana pod względem typu projektu. Najczęściej deklarowano znajomość projektów nietypowych, mających złożony charakter (83,0% wskazań) oraz projektów konserwatorsko-mieszkaniowych (81,3% wskazań). Z kolei najrzadziej rozpoznawano projekty mieszkaniowe oraz dotyczące obiektów użyteczności publicznej (odpowiednio 62,5% oraz 63,8%). W związku z powyższym nie mamy do czynienia z zagrożeniem niską rozpoznawalnością projektów. Pośrednio, przedstawione wyniki świadczą także o zgodności projektów z obszarami aktywności mieszkańców w ujęciu terytorialnym lub funkcjonalnym. Znajomość przedsięwzięcia świadczy o terytorialnej bliskości miejsca jego realizacji z miejscami różnorodnych aktywności mieszkańców, co daje możliwość osobistego zapoznania się z realizacją projektu. Jeśli chodzi o zgodność funkcjonalną, to chodzi tutaj o doniosłość funkcji miejsca poddawanego rewitalizacji. Jeżeli miejsce jest ważne dla członków społeczności lokalnej to informacja o wprowadzanych w nim zmianach przekazywana będzie w sposób naturalny.

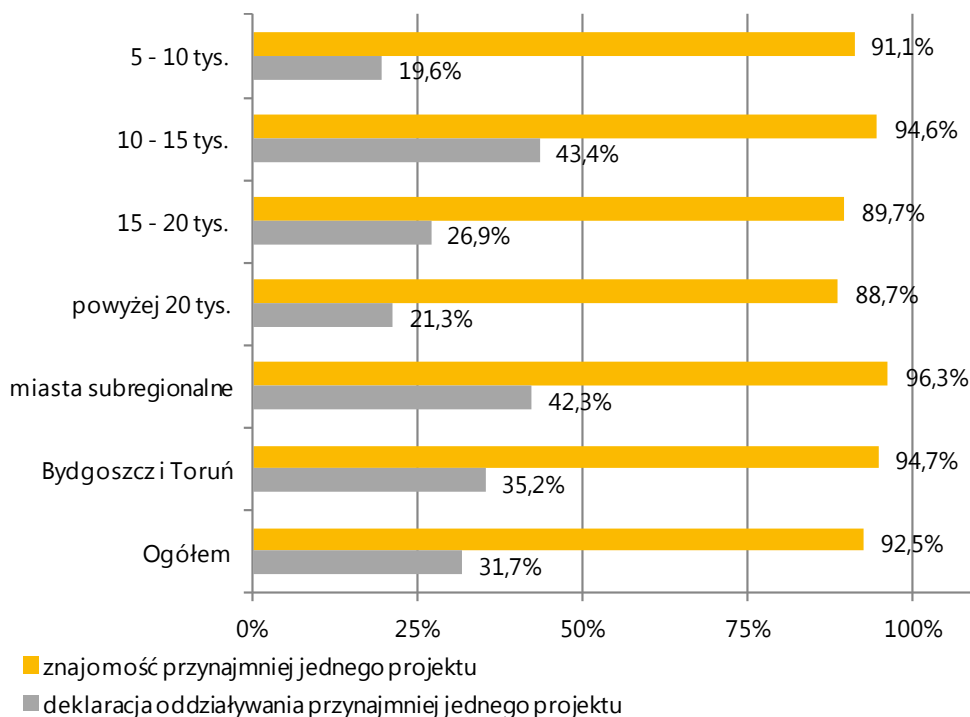
Wykres 53. Średni odsetek projektów rozpoznawanych oraz mających wpływ na sytuację życiową mieszkańców rewitalizowanych obszarów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; Średni odsetek znanych projektów: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=53, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=334; Średni odsetek projektów mających wpływ: 5 - 10 tys. - n=51, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=52, powyżej 20 tys. - n=47, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=309; zaprezentowane dane stanowią średnią z odsetków obliczonych dla każdego respondenta z osobna

Zgodnie z przeprowadzonym badaniem ankietowym statystyczny mieszkaniec obszaru poddawanego rewitalizacji zna przeciętnie 77,8% realizowanych na jego terenie projektów, a 22,0% realizowanych na jego terenie projektów wpływa na polepszenie jego sytuacji życiowej. Na uwagę zasługuje fakt, iż największa część realizowanych projektów wpływa na sytuację życiową mieszkańców miast liczących od 10 do 15 tys. mieszkańców (średnio 40,6% realizowanych projektów). Przeciętnie największy odsetek projektów rewitalizacyjnych rozpoznawanych jest przez mieszkańców najmniejszych ośrodków miejskich, w przypadku miast od 5 do 10 tys. mieszkańców było to 90,2% projektów, a w przedostatniej co do wielkości grupie miast odsetek ten wyniósł 90,8%. Z kolei najmniejsza rozpoznawalność zidentyfikowana została wśród projektów realizowanych w ośrodkach największych. W miastach subregionalnych rozpoznawano średnio 65% projektów, a na terenie aglomeracji bydgosko-toruńskiej 60,7% projektów. W związku z tym można wyciągnąć wniosek, iż wielkość miasta determinuje zakres znajomości projektów, jednak wydaje się, iż powodem tego zróżnicowania w większym stopniu jest ilość projektów realizowanych na terenie miast poszczególnego typu. Na terenie miast o większej liczbie mieszkańców realizowanych jest wiele projektów ze względu na wyższą alokację środków, a z samego technicznego punktu widzenia trudniejsze jest zapoznanie się i zapamiętanie większej ilości projektów. Dla weryfikacji tej tezy postanowiono poddać analizie fakt samej znajomości przynajmniej jednego projektu oraz oddziaływania przynajmniej jednego projektu, co zostało przedstawione na kolejnym wykresie.

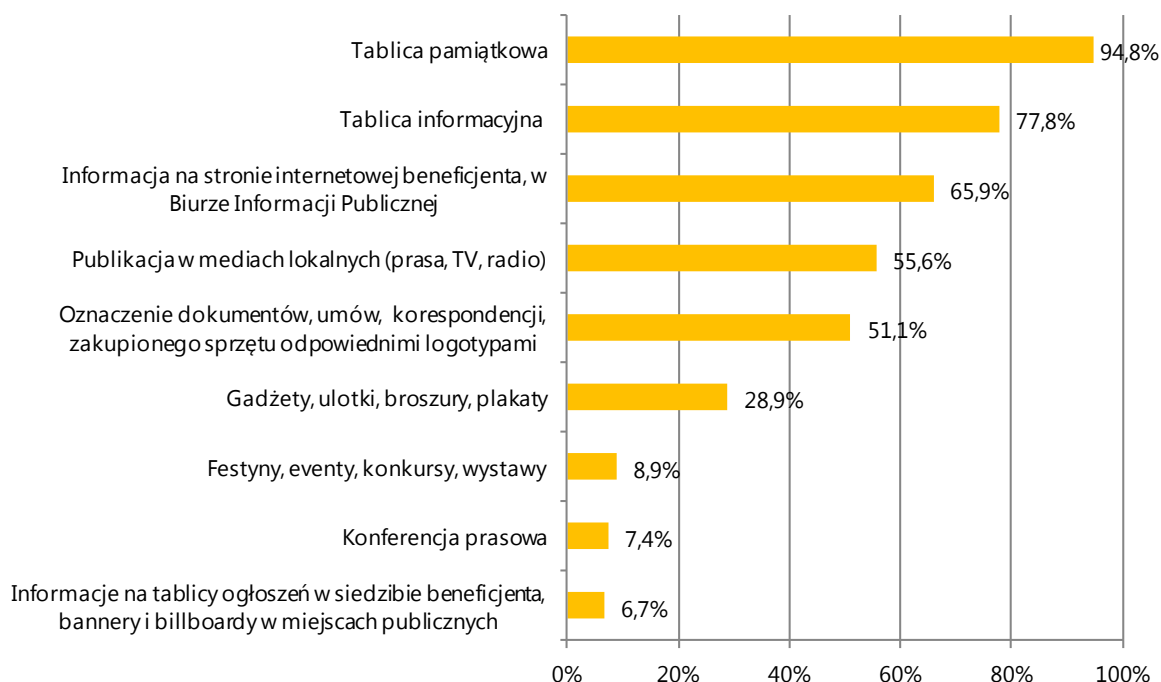
Wykres 54. Znajomość przynajmniej jednego projektu oraz deklaracja oddziaływania przynajmniej jednego projektu a typ miasta

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; znajomość przynajmniej jednego projektu: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=53, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=334; deklaracja oddziaływania przynajmniej jednego projektu: 5 - 10 tys. - n=51, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=52, powyżej 20 tys. - n=47, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=309; odsetek osób deklarujących oddziaływanie obliczono wśród osób, które znały przynajmniej jeden projekt;

Zgodnie z przedstawionymi danymi 92,5% respondentów rozpoznaje przynajmniej jeden projekt realizowany w bliskości jego miejsca zamieszkania. W ten sposób mierzony zakres rozpoznawalności projektów nie podlega zróżnicowaniu pod względem wielkości miasta, wobec tego należy wyciągnąć wniosek o względnie spójnej i jednolitej wysokiej rozpoznawalności projektów wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Jest to zapewne skutkiem działań informacyjno-promocyjnych prowadzących przez beneficjentów i wskaźnikiem ich skuteczności.

Wykres 55 Działania promocyjne prowadzone przez beneficjentów

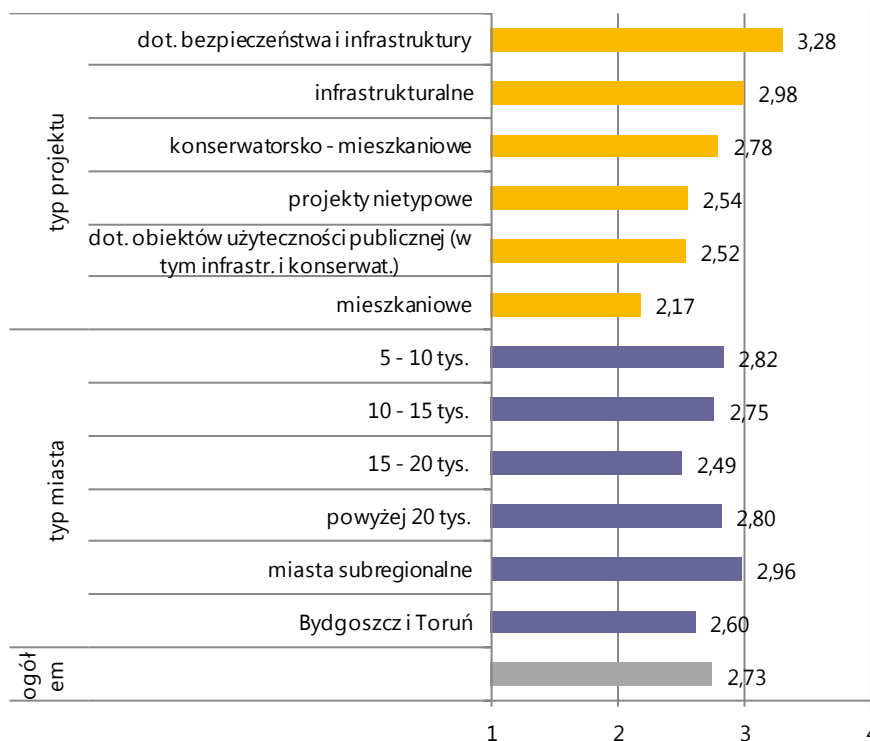
Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wniosków (n=135)

Beneficjenci zobowiązani byli do prowadzenia działań promocyjnych w związku z realizowanym projektem. Promocja musi być prowadzona zgodnie z zapisami rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 oraz Wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego z 10 czerwca 2010 r. w zakresie informacji i promocji, a także z wytycznymi Instytucji Zarządzającej. Najbardziej popularną formą promocji wśród realizatorów projektów rewitalizacyjnych było zamieszczanie tablic pamiątkowych (zamieszczono ją w przypadku 94,8% projektów). Najczęściej była to jedna tablica, aczkolwiek w kilku przypadkach zdecydowano się na większą ich liczbę z powodu dużego obszaru realizacji projektu (np. teren parku miejskiego). Bardzo często tablica pamiątkowa pojawiała się w następstwie postawionej wcześniej tablicy informacyjnej (tego typu formę promocji zadeklarowano w przypadku 77,8% projektów). W odniesieniu do obu tych tablic konieczne jest przestrzeganie szczegółowych wskazówek co do ich zawartości i formy. Muszą widnieć na nich odpowiednie logotypy i emblematy, a także nazwa beneficjenta i informacje o źródle i wysokości dofinansowania. W przypadku blisko 66% projektów stosowano kampanię informacyjną za pośrednictwem strony internetowej beneficjenta, a w przypadku gmin miejskich zamieszczano stosowne informacje w Biuletynie Informacji Publicznej. Informacje na temat ponad połowy projektów (55,6%) rozpowszechniano za pośrednictwem lokalnych i regionalnych mediów (prasy, radia i telewizji). Niemal równie często stosowano działania polegające na odpowiednim oznakowaniu wszelkich dokumentów, umów, korespondencji związanej z projektem, a także zakupionego sprzętu (np. kamer monitorujących). W przypadku 28,9% projektów odwołano się do rozpowszechniania gadżetów, ulotek, broszur i plakatów promujących daną inwestycję. Wśród działań stosowanych z mniejszą częstotliwością wymienić można organizowanie festynów, eventów, konkursów tematycznych, konferencje prasowe, a także zamieszczanie informacji o projekcie na tablicach ogłoszeniowych i billboardach.

Jeśli chodzi o występowanie oddziaływania projektów, to wskazało na nie 31,7% mieszkańców rozpoznających przynajmniej jeden projekt. Nieco częściej oddziaływanie projektów występowało wśród mieszkańców miast od 10 do 15 tys. oraz ośrodków subregionalnych, gdzie na oddziaływanie projektów wskazywało odpowiednio 43,4% oraz 42,3%. Z kolei najmniejszy zakres oddziaływania projektów wystąpił wśród miast najmniejszych oraz ośrodków posiadających powyżej 20 tys. mieszkańców, gdzie na oddziaływanie projektów wskazywało odpowiednio 19,6% oraz 21,3% respondentów.

Ważnym aspektem oceny trafności projektów jest analiza adekwatności projektów do potrzeb mieszkańców. Została ona zaprezentowana na kolejnym wykresie w postaci przeciętnych ocen na skali od 1 do 5 dokonanych przez mieszkańców rewitalizowanych obszarów biorących udział w badaniu ankietowym.

Wykres 56. Ocena adekwatności projektu do potrzeb mieszkańców

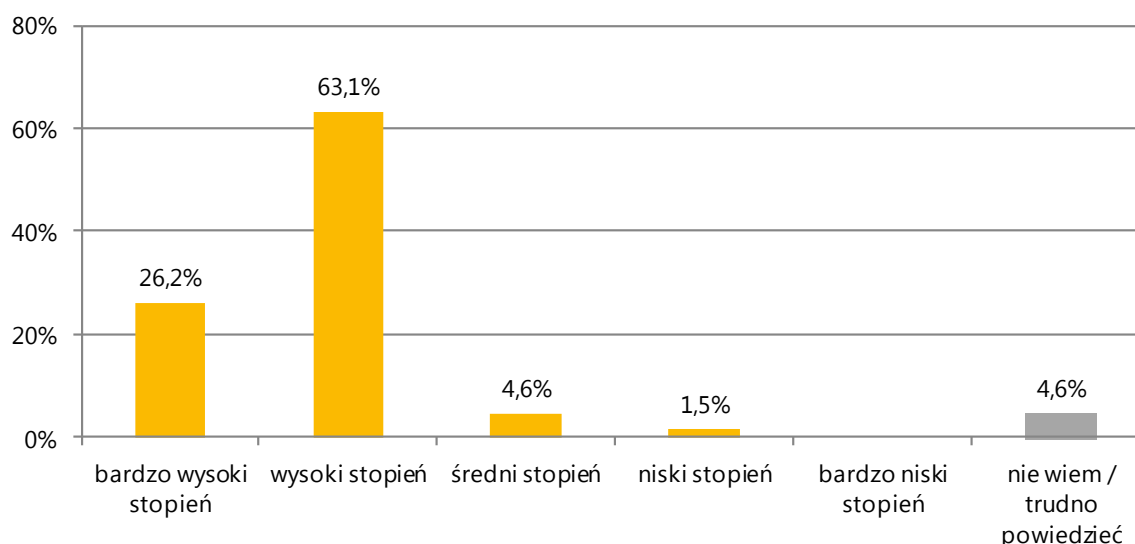

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; dot. bezpieczeństwa i infrastruktury – n=97, infrastrukturalne – n=112, konserwatorsko - mieszkaniowe – n=8, projekty nietypowe – n=26, dot. obiektów użyteczności publicznej (w tym infrastrukturalne i konserwatorskie) – n=166, mieszkaniowe – n=12, 5 - 10 tys. – n=39, 10 - 15 tys. – n=40, 15 - 20 tys. – n=44, powyżej 20 tys. – n=41, miasta subregionalne – n=40, Bydgoszcz i Toruń – n=44, ogółem – n=248, ocena na skali od 1 do 5, gdzie 1 bardzo małe dopasowanie do potrzeb, a 5 bardzo duże, z wyłączone odp. „trudno powiedzieć”; pytanie zadawane tylko osobom rozpoznającym przynajmniej 1 projekt rewitalizacyjny realizowany na terenie zamieszkania danej osoby

Jeśli chodzi o podział pod względem typu projektu, jako najbardziej adekwatne do potrzeb ocenione zostały projekty dot. bezpieczeństwa i infrastruktury, gdzie przeciętna ocena wyniosła 3,28, a w następnej kolejności projekty czysto infrastrukturalne, co wskazuje na relatywnie wysoką adekwatność projektów związanych z infrastrukturą techniczną. Z kolei jako najmniej adekwatne ocenione zostały projekty mieszkaniowe, przeciętna ocena wyniosła tam 2,17. W przypadku podziału na typy miast, na terenie których realizowano projekty nie mamy do czynienia ze znaczącym zróżnicowaniem ocen adekwatności. Uzyskane wartości oscylują wokół średniej dla ogółu analizowanych miast. W związku z tym nie można wyróżnić obszarów, na których realizowane są projekty charakteryzujące się szczególnie wysoką lub niską zbieżnością z potrzebami mieszkańców.

Na stopień trafności projektów względem potrzeb mieszkańców warto spojrzeć również z perspektywy beneficjentów projektów. Dane w tym zakresie przedstawiono na dwóch kolejnych wykresach.

Wykres 57. Ocena stopnia adekwatności założeń projektu do potrzeb mieszkańców w opinii beneficjentów

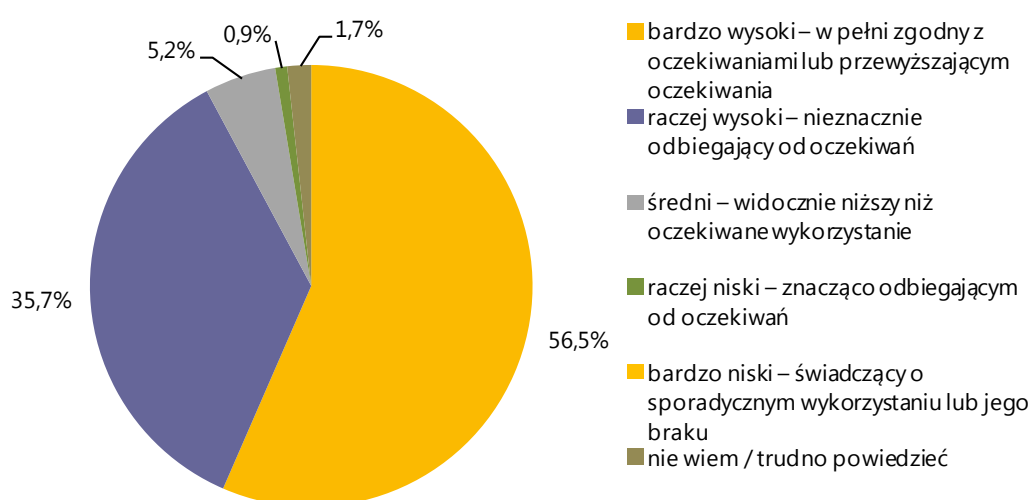

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130

Realizatorzy projektów najczęściej wskazywali na wysoki stopień adekwatności, a w drugiej kolejności na stopień bardzo wysoki (odpowiednio 63,1% oraz 26,2% badanych projektodawców). Opinie beneficjentów przedstawiają bardziej pozytywny obraz adekwatności projektów, aniżeli można by wnioskować po postawach mieszkańców. Zgodnie z zaprezentowanymi danymi realizatorzy prawdopodobnie przeceniają zakres adekwatności swoich projektów do potrzeb mieszkańców. Powodem takiej sytuacji może być niedostateczne poświęcenie uwagi na diagnozę potrzeb przed realizacją projektu, ale należy także pamiętać, iż część projektów skierowana jest dla specyficznych kategorii mieszkańców takich jak np. osoby wykluczone społecznie. W związku z tym realizowane projekty niekoniecznie muszą być zgodne z potrzebami ogółu mieszkańców danego obszaru.

Praktycznym efektem odpowiedniego poziomu adekwatności projektu jest jego wykorzystanie przez mieszkańców lub innych potencjalnych użytkowników. Zagadnienie to zostało poruszane w wywiadach z realizatorami projektów, na kolejnym wykresie zaprezentowano ich opinie w tym względzie.

Wykres 58. Ocena stopnia wykorzystywania produktów realizacji projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130

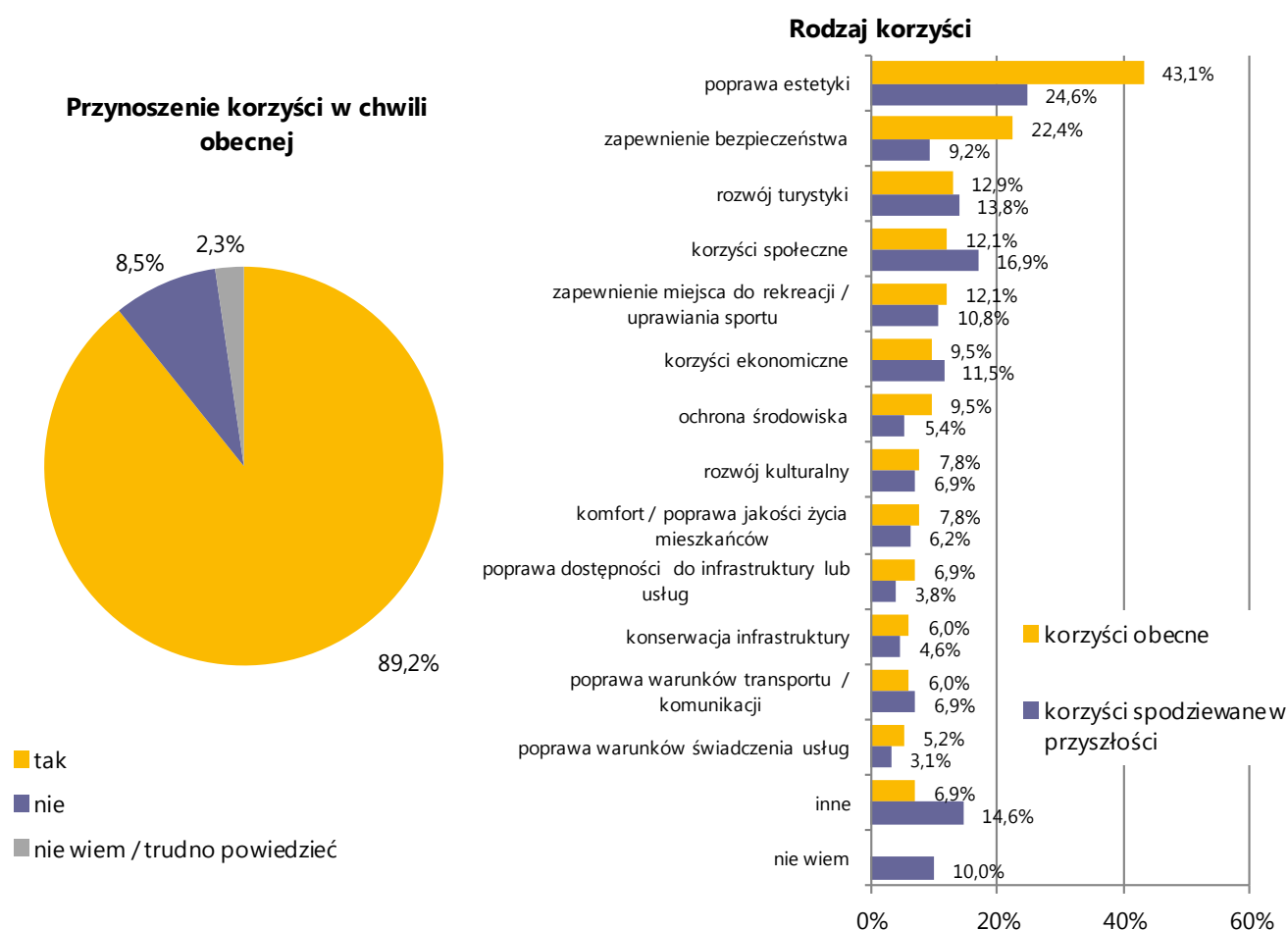
Zgodnie z opiniami beneficjentów, aż 92,2% projektów charakteryzuje się raczej wysokim lub bardzo wysokim stopniem wykorzystania produktów projektów. Jedynie 0,9% respondentów wskazało na raczej niski stopień wykorzystania, a wskazania na stopień bardzo niski nie wystąpiły w ogóle. Prezentowane opinie świadczą o przekonaniu beneficjentów realizujących projekty rewitalizacyjne finansowane ze środków RPO WK-P o zapewnieniu odpowiedniego stopnia adekwatności projektów.

7.3.3 Efektywność projektów oraz jej determinanty

Poniżej przedstawiono wyniki oceny efektywności projektów realizowanych w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P na lata 2007-2013. Oceniono wpływ zrealizowanych przedsięwzięć na poprawę funkcjonowania miast. Wskazane zostały także typy projektów, które okazały się najbardziej skuteczne i szczególnie wpłynęły na likwidację wskazanych problemów społeczno-gospodarczych oraz czynniki warunkujące efektywność projektów.

Analizy dotyczące efektów realizowanych projektów warto rozpocząć od rozpatrzenia otwartych odpowiedzi beneficjentów dot. występowania efektów projektów. Opinie wyrażane w pytaniu otwartym charakteryzują się większą spontanicznością, dzięki temu, że respondentom w żaden sposób nie były sugerowane możliwe do udzielenia odpowiedzi.

Wykres 59. Obecne i przyszłe korzyści wynikające z realizacji projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, deklaracja występowania korzyści w chwili obecnej - n=130, rodzaj korzyści obecnej - n=116, rodzaj korzyści przyszłej - n=130, pytanie wielokrotnego wyboru - odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

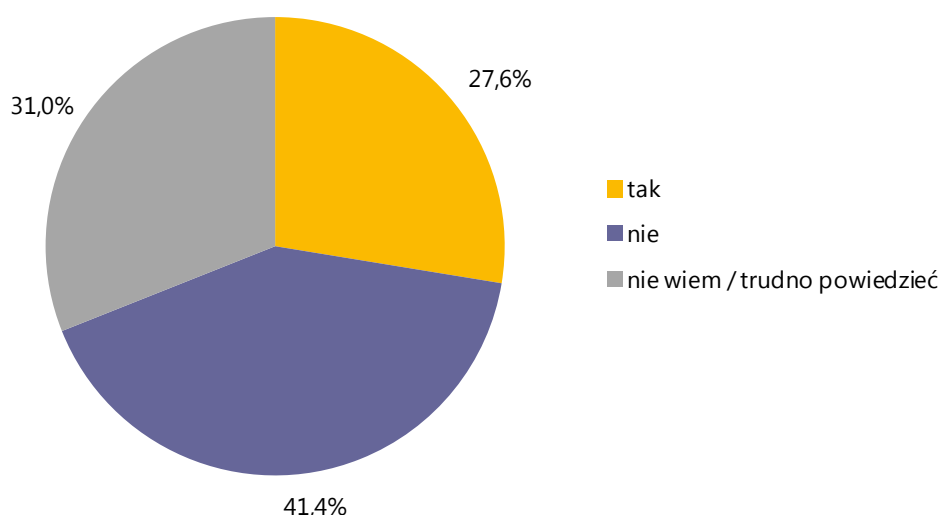
W opinii beneficjentów, 89,2% projektów w chwili obecnej przynosi korzyści dla miasta lub jego mieszkańców. Wśród wymienianych efektów najczęściej padały odpowiedzi związane z poprawą estetyki,

efekty tego typu występują w 43,1% projektów, a w następnej kolejności z zapewnieniem bezpieczeństwa, na które wskazało 22,4% respondentów. Relatywnie rzadko wskazywano z kolei na efekty związane z poprawą warunków transportu (6,0%) oraz poprawą warunków świadczenia usług (5,2%).

W przypadku korzyści spodziewanych w przyszłości również akcentowane były estetyczne walory realizowanych projektów, na które wskazało 24,6% badanych beneficjentów. Relatywnie często padały również odpowiedzi związane z zapewnieniem korzyści społecznych (16,9%), a także rozwoju turystyki (13,8%).

Opinie dotyczące efektów projektów zbierane zostały także w pytaniach zamkniętych, gdzie beneficjenci proszeni byli o ocenę poszczególnych aspektów oddziaływania projektów obecnie oraz w przyszłości, kiedy osiągnięte zostaną pełne rezultaty projektów. Na kolejnych wykresach przedstawiono dane dotyczące wskazanych zagadnień.

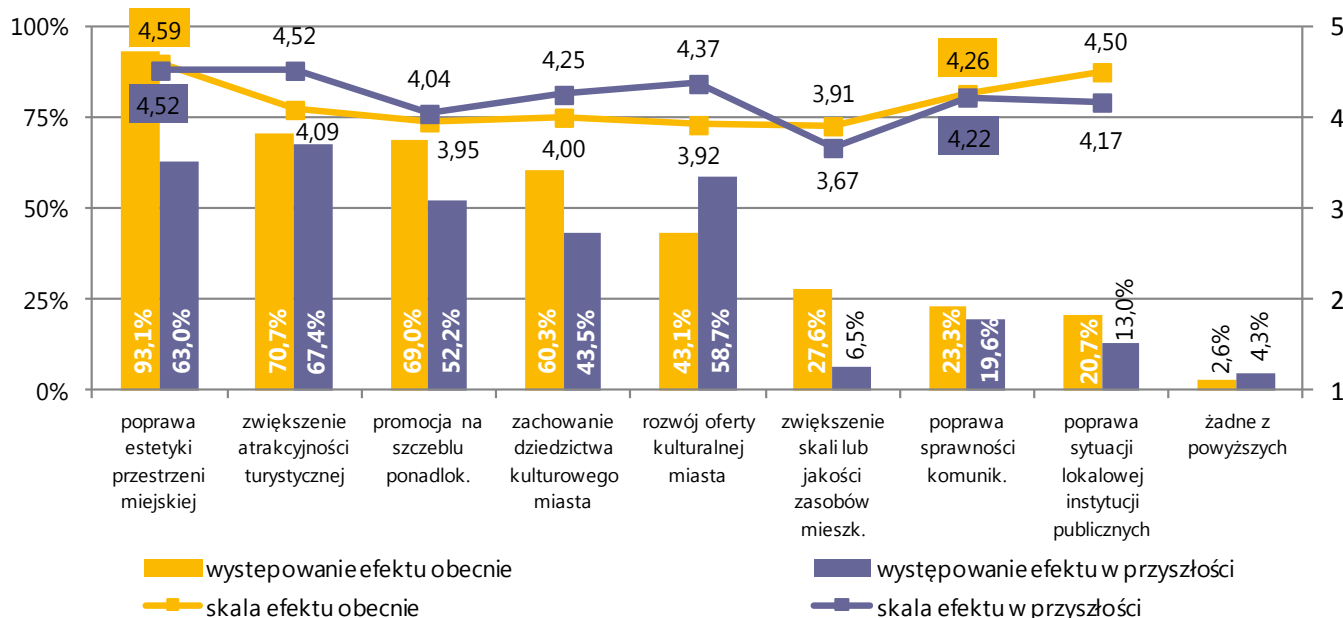
Wykres 60. Deklaracja występowania w przyszłości lepszych lub dodatkowych efektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=116, pytanie zadawane wyłącznie osobom, które wskazały na obecne występowanie efektów

Według opinii beneficjentów, 27,6% projektów, które obecnie przynoszą już efekty, w przyszłości dadzą lepsze lub dodatkowe korzyści. Sytuacja ta nie będzie występować w przypadku 41,4% projektów, a co do 31% przedsięwzięć, ich realizatorzy nie mieli wyrobionego zdania w tej kwestii.

Wykres 61. Obecne i przyszłe efekty projektów dla miasta oraz ocena ich skali

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów występowanie efektów obecnie – n=116, występowanie efektów w przyszłości – n=46, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%; ocena skali efektów obecnie: promocja na szczeblu ponadlokalnym - n=80, zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych - n=32, rozwój oferty kulturalnej miasta – n=50, poprawa sprawności komunikacyjnej – n=27, zwiększenie atrakcyjności turystycznej – n=82, poprawa estetyki przestrzeni miejskiej – n=108, zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta – n=70, poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych – n=24; ocena skali przyszłych efektów: promocja na szczeblu ponadlokalnym – n=24, zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych – n=3, rozwój oferty kulturalnej miasta – n=27, poprawa sprawności komunikacyjnej – n=9, zwiększenie atrakcyjności turystycznej – n=31, poprawa estetyki przestrzeni miejskiej – n=29, zachowanie dziedzictwa kulturowego miast - n=20, poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych – n=6; ocena skali efektów na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb miasta, a 5 ich pełne zaspokojenie

Realizowane projekty najczęściej przynoszą efekty w kontekście poprawy estetyki przestrzeni miejskiej, na efekty tego typu wskazano w przypadku aż 93,1% projektów. Relatywnie często wskazywano również na wpływ projektów na zwiększenie atrakcyjności turystycznej (70,7% projektów) oraz promocję na szczeblu ponadlokalnym (69% projektów). Z kolei stosunkowo rzadko realizowane projekty przyczyniają się do poprawy sprawności komunikacyjnej oraz sytuacji lokalowej instytucji publicznych, odpowiednio 23,3% oraz 20,7% projektów. Jeśli chodzi o prognozowane, przyszłe efekty, to zdaniem beneficjentów najczęściej można spodziewać się zwiększenia atrakcyjności turystycznej (67,4%), poprawy estetyki (63%) oraz rozwoju oferty kulturalnej miasta (58,7). Najmniejsza część projektów, bo zaledwie 6,5% może przyczynić się w przyszłości do zwiększenia skali lub jakości zasobów mieszkaniowych.

Oprócz samego faktu występowania wpływu projektu beneficjenci proszeni również byli o ocenę skali ich oddziaływania, ich uśrednione opinie zostały zaprezentowane za pomocą linii. Zgodnie z opiniami realizatorów oddziaływanie o największej skali występuje w przypadku poprawy estetyki przestrzeni miejskiej, gdzie przeciętna ocena na skali od 1 do 5 wyniosła 4,59. Relatywnie wysoka skala oddziaływania występowała także w przypadku poprawy sytuacji lokalowej instytucji publicznych (4,50) oraz poprawy sprawności komunikacyjnej (4,26), jednak należy pamiętać, iż w tych aspektach oddziaływanie występuje relatywnie rzadko. Uśrednione opinie beneficjentów skłaniają do wniosku, iż oddziaływanie o najmniejszej skali występuje w przypadku zasobów mieszkaniowych (3,91) oraz rozwoju oferty kulturalnej miast (3,92). W przyszłości największej skali efektów należy spodziewać się w przypadku zwiększenia atrakcyjności turystycznej (4,52) oraz poprawy estetyki (4,52)

Zgodnie z zaprezentowanymi danymi obecnie osiąganе efekty mają przede wszystkim charakter estetyczno-turystyczno-promocyjny. Według danych dotyczących oceny pilności zadań możliwych do podjęcia przez samorząd lokalny (por. s. 174 raportu końcowego) działania tego typu nie należą do najpilniejszych zdaniem mieszkańców, ponadto mieszkańcy najczęściej wskazywali, iż ich najważniejszymi

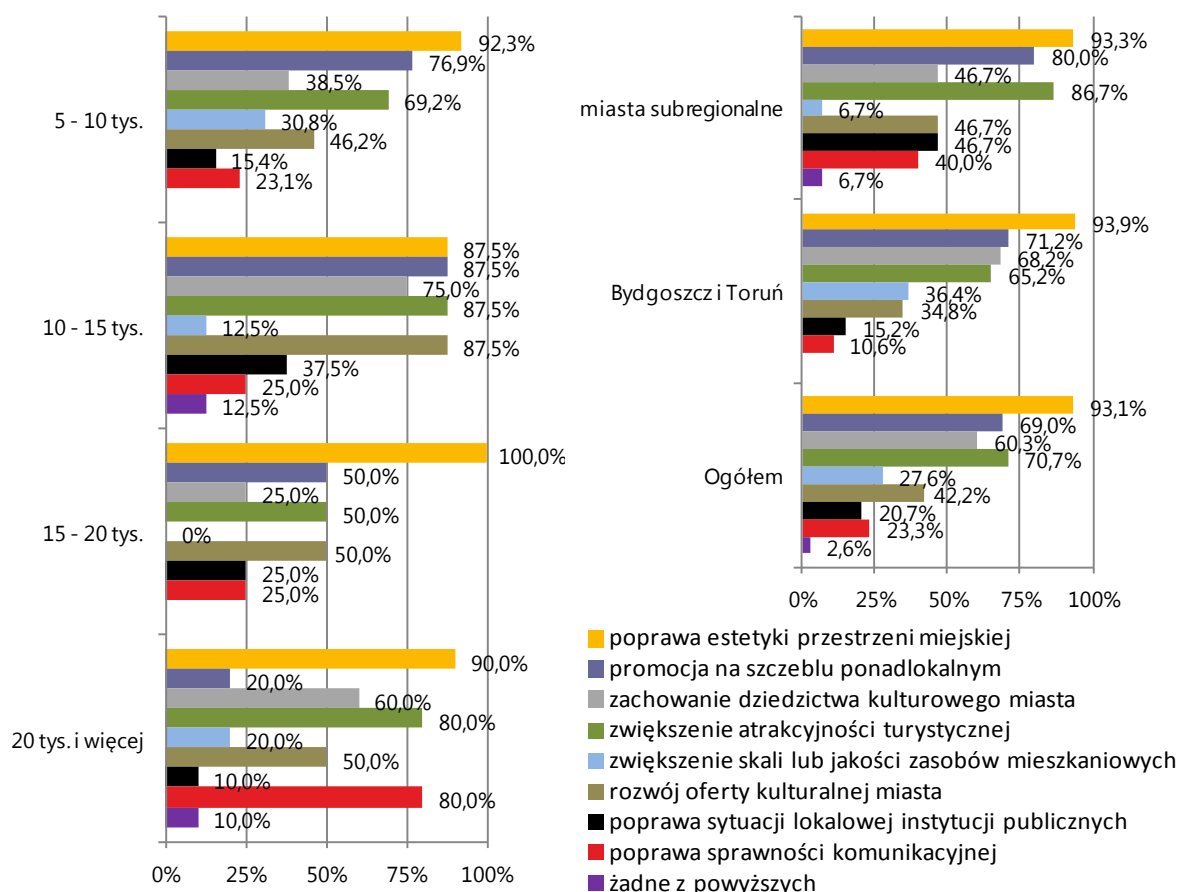
potrzebami jest poprawa poziomu zdrowia oraz sytuacji materialnej (zob. s. 172 raportu końcowego). W związku z tym osiągnąć efekty mogą w ograniczonym stopniu bezpośrednio przyczyniać się do poprawy sytuacji mieszkańców. Jakość życia w atrakcyjnie wyglądającym otoczeniu jest z pewnością wyższa niż w otoczeniu zdegradowanym, lecz mieszkańcy wskazują na pilniejsze potrzeby w tym zakresie. W związku z tym niezbędne jest rozszerzanie zakresu przedsięwzięć nakierowanych na wzrost estetyki o zadania związane z aktywizacją społeczną czy rozwojem gospodarczym.

Nie należy jednak wzrostu estetyki poddawać całkowitej dewaluacji, ponieważ niesie on za sobą znaczące konsekwencje natury społecznej. Zgodnie z opracowaną przez amerykańskich badaczy teorią wybitych okien (często również zbitych szyb)²¹ stan otoczenia – jego ład, estetyka wpływa na zachowania mieszkańców danej przestrzeni. Jeżeli w otoczeniu panuje nieład, to mieszkańcy są bardziej skłonni do dalszej dezorganizacji przestrzeni m.in. aktów wandalizmu oraz innych zachowań przestępczych. Z kolei w przypadku otoczenia „zadbanego”, estetycznego skłonność ta występuje w mniejszym stopniu, stosowana jest większa dbałość o otoczenie. Dzięki estetycznemu wyglądowi przestrzeni miejskiej mogą kształtować się odmienne postawy mieszkańców. W związku z tym nie należy bagatelizować wartości estetycznego wymiaru rezultatów projektów rewitalizacyjnych.

Na kolejnych wykresach przedstawiono zróżnicowanie efektów projektów pod względem rodzaju miasta, na terenie którego realizowano projekt. Omówienie zróżnicowania przebiegało będzie według aspektów oddziaływania projektów, które posiadają na danym obszarze szczególnie duże lub niewielkie znaczenie w stosunku do danych dla ogółu miast.

²¹zob. G. L. Kelling, C. M. Coles (2001) Wybitye szyby Jak zwalczyć przestępczość i przywrócić ład w najbliższym otoczeniu, Warszawa: Media Rodzina

Wykres 62. Rodzaj występujących obecnie efektów dla miasta a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt

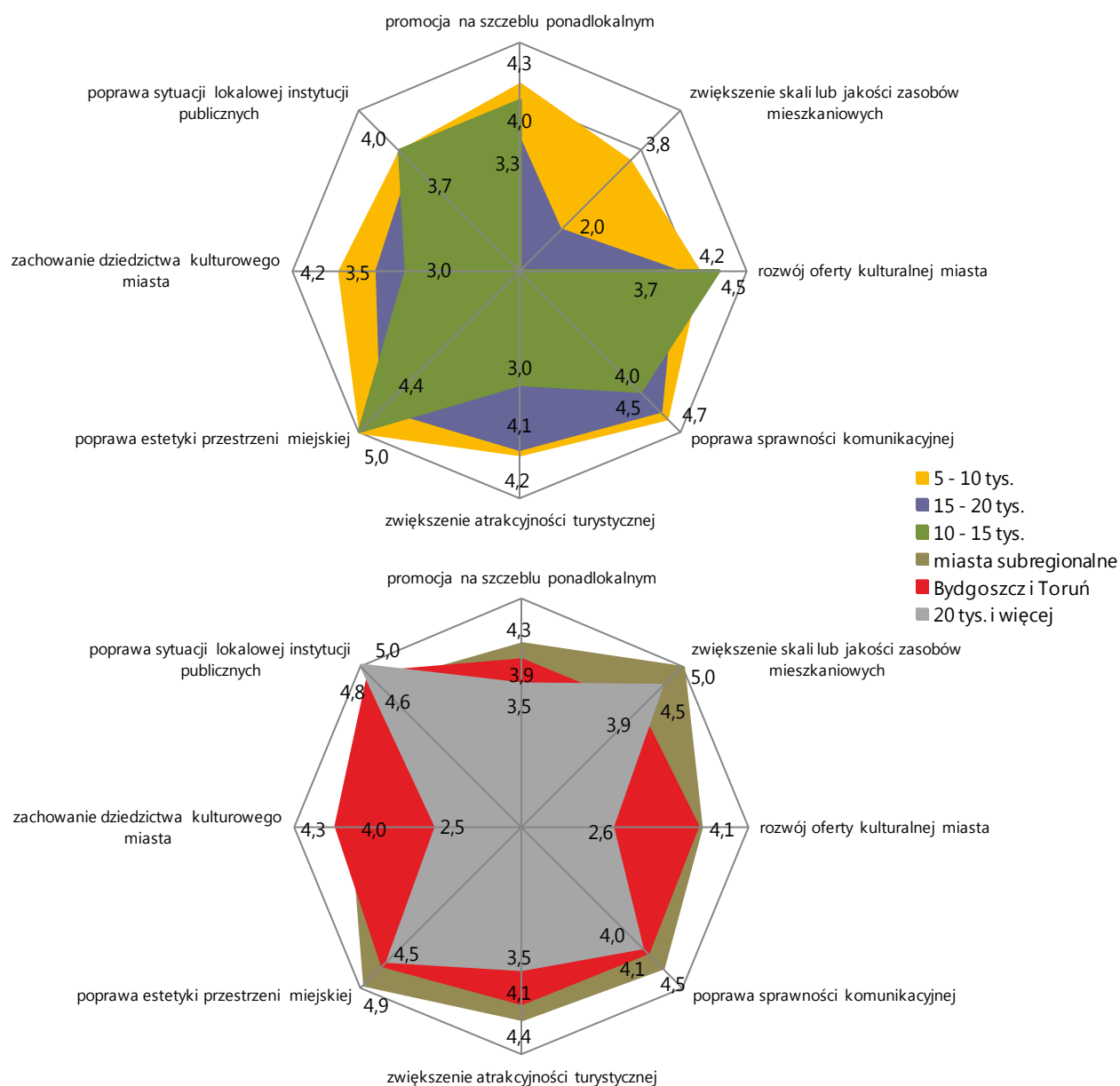

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, 5 - 10 tys. - n=13, 10 - 15 tys. - n=8, 15 - 20 tys. - n=4, 20 tys. i więcej - n=10, miasta subregionalne - n=15 Bydgoszcz i Toruń - n=66, pytanie wielokrotnego wyboru - odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Na terenie miast z liczbą mieszkańców od 5 do 10 tys. najrzadziej występują efekty związane z poprawą sytuacji lokalowej instytucji publicznych. Rozpatrując ośrodki z liczbą mieszkańców od 10 do 15 tys. mamy do czynienia natomiast z rzadszym (od średniej dla ogółu miast) występowaniem efektów z zakresu mieszkalnictwa. Częściej jednak występują korzyści związane z poprawą sprawności komunikacyjnej oraz poprawą sytuacji lokalowej instytucji publicznych. Nieco inaczej kształtuje się również struktura efektów projektów realizowanych na terenie miast 15-20 tys. mieszkańców. Wszystkie spośród realizowanych tu projektów wiążą się z efektem dotyczącym poprawy estetyki przestrzeni miejskiej. Stosunkowo rzadko w porównaniu do średniej dla ogółu miast pojawia się tu efekt związany z zachowaniem dziedzictwa kulturowego miasta, natomiast projekty zmierzające do zwiększenia skali, lub jakości zasobów mieszkaniowych w ogóle nie występują. Jeśli chodzi o miasta z liczbą mieszkańców powyżej 20 tys., to na ich terenie relatywnie rzadko występowały efekty z zakresu promocji na szczeblu ponadlokalnym, lecz o specyfice efektów na tym obszarze stanowi również częstsze od przeciętnego poziomu występowanie poprawy sprawności komunikacyjnej. Natomiast jeśli chodzi o ośrodki subregionalne, to na ich terenie rzadziej występowały efekty z zakresu mieszkalnictwa, a efekty częściej efekty dotyczące poprawy sytuacji lokalowej instytucji publicznych, poprawy sprawności komunikacyjnej oraz atrakcyjności turystycznej. Biorąc pod uwagę aglomerację bydgosko-toruńską, należy stwierdzić, iż zakres występujących efektów jest dosyć spójny ze strukturą dla ogółu miast, jedynie w przypadku poprawy sprawności komunikacyjnej zakres występowania jest ponad dwukrotnie niższy, a w przypadku efektów dot. zasobów mieszkaniowych występowanie jest o ok. 10% częstsze.

Zróznicowanie efektów realizowanych projektów zostało poddane analizie także z perspektywy skali ich występowania, która reprezentuje intensywność oddziaływania, dane w tym zakresie przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 63. Ocena skali występowania efektów dla miasta a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt

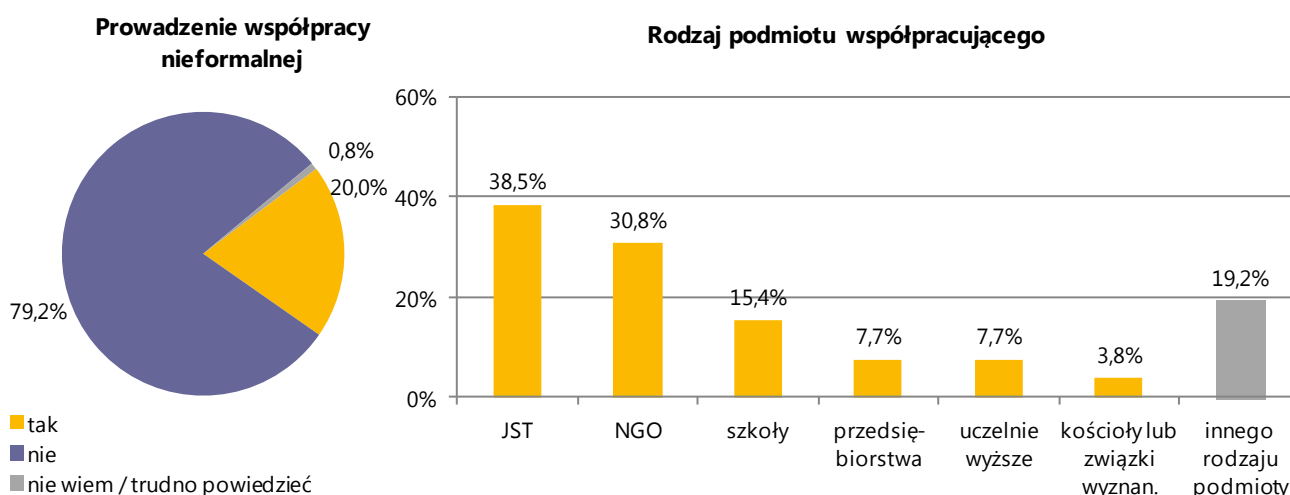

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, promocja na szczeblu ponadlokalnym: 5 - 10 tys. - n=10, 10 - 15 tys. - n=7, 15 - 20 tys. - n=2, 20 tys. i więcej - n=2, miasta subregionalne - n=12, Bydgoszcz i Toruń - n=47; zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych: 5 - 10 tys. - n=4, 10 - 15 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=2, miasta subregionalne - n=1, Bydgoszcz i Toruń - n=24; rozwój oferty kulturalnej miasta: 5 - 10 tys. - n=6, 10 - 15 tys. - n=7, 15 - 20 tys. - n=2, 20 tys. i więcej - n=5, miasta subregionalne - n=7, Bydgoszcz i Toruń - n=22; poprawa sprawności komunikacyjnej: 5 - 10 tys. - n=3, 10 - 15 tys. - n=2, 15 - 20 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=8, miasta subregionalne - n=6, Bydgoszcz i Toruń - n=7; zwiększenie atrakcyjności turystycznej: 5 - 10 tys. - n=9, 10 - 15 tys. - n=7, 15 - 20 tys. - n=2, 20 tys. i więcej - n=8, miasta subregionalne - n=13, Bydgoszcz i Toruń - n=43; poprawa estetyki przestrzeni miejskiej: 5 - 10 tys. - n=12, 10 - 15 tys. - n=7, 15 - 20 tys. - n=43, 20 tys. i więcej - n=9, miasta subregionalne - n=14, Bydgoszcz i Toruń - n=62; zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta: 5 - 10 tys. - n=5, 10 - 15 tys. - n=6, 15 - 20 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=6, miasta subregionalne - n=7, Bydgoszcz i Toruń - n=45; poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych: 5 - 10 tys. - n=2, 10 - 15 tys. - n=3, 15 - 20 tys. - n=1, 20 tys. i więcej - n=1, miasta subregionalne - n=7, Bydgoszcz i Toruń - n=10; ocena skali efektów na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb miasta, a 5 ich pełne zaspokojenie

W miastach z liczbą mieszkańców od 5 do 10 tys. oceniono, iż efekty o największej skali występowały w kontekście estetyki przestrzeni miejskiej (5,0), a także poprawy sprawności komunikacyjnej (4,7), natomiast najmniejsza skala efektów wystąpiła w aspekcie zwiększenia skali lub jakości zasobów mieszkaniowych (3,8) oraz poprawy sytuacji lokalowej instytucji publicznych (4,0). W podobny sposób kształtowała się sytuacja w przypadku miast liczących 10-15 tys. mieszkańców, również w tym przypadku oceniono, iż efekty o największej skali występują w aspekcie estetyki (5,0), relatywnie wysoko oceniono również wpływ na rozwój oferty kulturalnej miasta (4,5). Aspektami, w których skala wpływu jest najmniejsza, są przede wszystkim zwiększanie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych, gdzie zdaniem beneficjentów wpływ nie występuje w ogóle oraz ocenione relatywnie nisko zwiększenie atrakcyjności turystycznej (3,0) oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta (3,0). W przypadku projektów realizowanych na terenie miast z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys., największa skala wpływu zdaniem beneficjentów wystąpiła dla poprawy sprawności komunikacyjnej (4,7) oraz poprawy estetyki przestrzeni miejskiej (4,4), a najmniejsza z kolei w aspekcie zasobów mieszkaniowych. W przypadku miast z liczbą mieszkańców 20 tys. i więcej największa skala oddziaływania zdaniem realizatorów projektów występuje w kwestii poprawy sytuacji lokalowej instytucji publicznych (5,0), relatywnie wysoko oceniono również wpływ projektów na zwiększenie skali zasobów mieszkaniowych (4,5) oraz poprawę estetyki przestrzeni miejskiej (4,5). Natomiast aspektami z najniższym wpływem na tym obszarze są: zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta (2,5) oraz rozwój jego oferty kulturalnej (2,6). Na terenie ośrodków subregionalnych najwyżej oceniono skalę oddziaływania w aspekcie zasobów mieszkaniowych (5,0) oraz w zakresie estetyki (4,9), natomiast najmniejsza skala efektów zdaniem projektodawców występuje w aspekcie zachowania dziedzictwa kulturowego miasta (4,0) oraz rozwoju jego oferty kulturalnej (4,1), choć w porównaniu do wyników oceny tych aspektów w innych miastach wyniki te i tak są dosyć dobre. Z kolei beneficjenci realizujący projekty na terenie aglomeracji bydgosko-toruńskiej ocenili, iż efekty o największej skali występują w kontekście poprawy sytuacji lokalowej instytucji publicznych (4,8) oraz poprawy estetyki przestrzeni miejskiej (4,5). Z kolei najmniejsza skala oddziaływania ich zdaniem występuje w sferze mieszkaniowej (3,9) oraz promocji miasta na szczeblu ponadlokalnym (3,9).

Wiele opracowań dot. rewitalizacji wskazuje, iż zaangażowanie w przedsięwzięcia rewitalizacyjne różnorodnych kategorii interesariuszy sprzyja osiąganiu wysokich efektów procesów rewitalizacyjnych. Zagadnienie to zostało poddane empirycznej weryfikacji, co przedstawiono na kolejnych wykresach.

Wykres 64. Prowadzenie współpracy nieformalnej w trakcie realizacji projektów

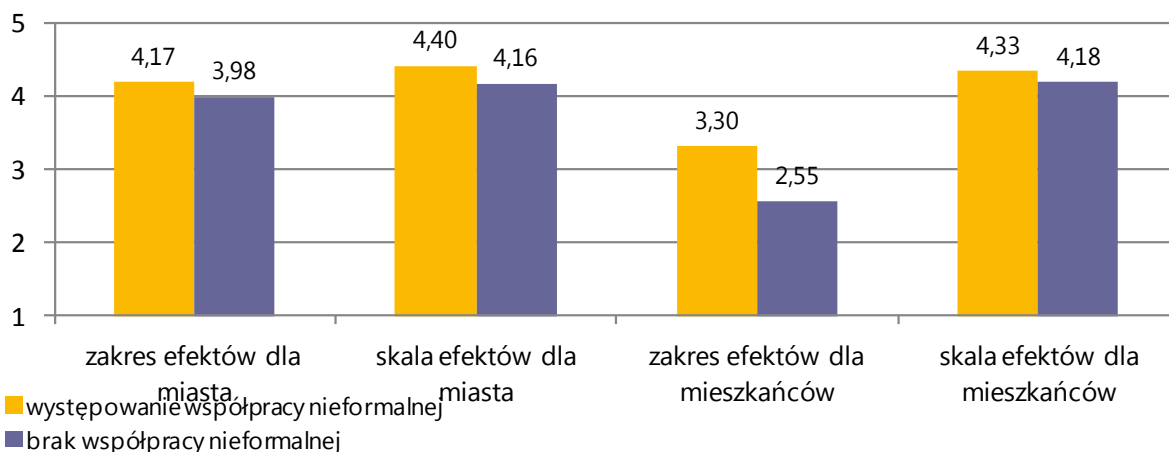

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, prowadzenie współpracy - n=130, rodzaj podmiotu - n=26, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

W przypadku 20% projektów w trakcie ich realizacji prowadzona była współpraca nieformalna (nieoparta o formułę partnerstwa formalnego, bądź zlecenia zamówień na zasadzie PZP lub konkursów ofert).

Najczęściej w 38,5% przypadków współpraca prowadzona była z jednostkami samorządu terytorialnego, a w następnej kolejności z organizacjami pozarządowymi (30,8%).

Wykres 65. Zakres i skala efektów projektu a prowadzenie współpracy nieformalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, zakres efektów dla miasta, współpraca – n=23, brak współpracy – n=94, skala efektów dla miasta: współpraca – n=23, brak współpracy – n=89, zakres efektów dla mieszkańców: współpraca – n=23, brak współpracy – n=92, skala efektów dla mieszkańców: współpraca – n=21, brak współpracy – n=81; wskaźniki skali i zakresu przyjmują wartości z przedziału od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niską wartość, a 5 wysoką

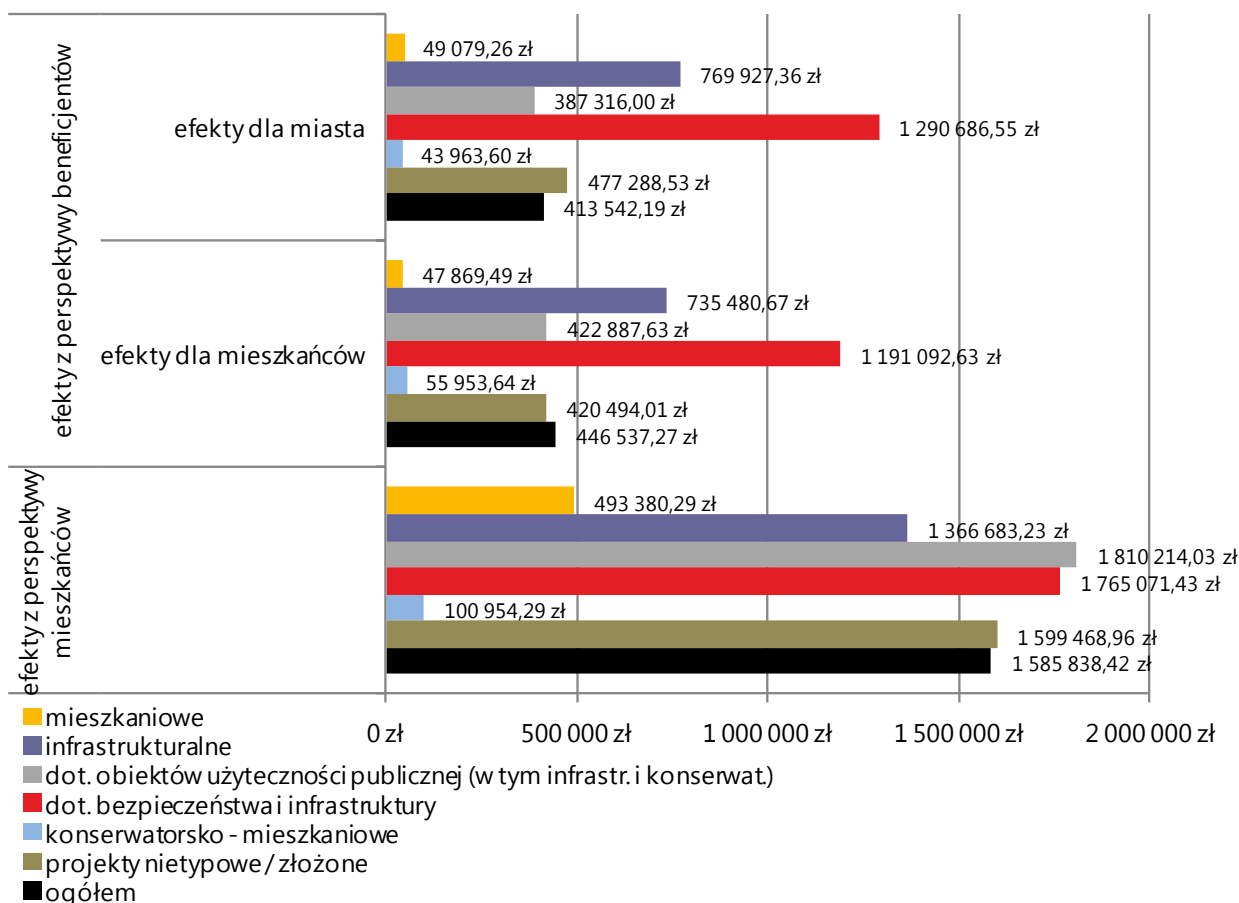
Zarówno w przypadku zakresu efektów (ilości aspektów, w których występowało oddziaływanie) jak i ich skali dla miasta oraz jego mieszkańców w projektach, w których prowadzona była współpraca nieformalna uzyskane efekty są nieznacznie lepsze od efektów projektów, w których współpraca tego typu nie miała miejsca. Jednak różnice te są na tyle małe, iż nie można uznać, iż w projektach, w których występowała współpraca nieformalna występują efekty o istotnie pod względem statystycznym²² większej skali lub zakresie. Brak występowania pozytywnych efektów współpracy może być spowodowany jej nieefektywnym charakterem, jednak zagadnienie to nie było poddawane analizom w ramach niniejszego badania.

Ostatnim zagadnieniem poruszonym w ramach oceny efektywności jest analiza efektywności kosztowej projektów, która przedstawia osiągnięte rezultaty w relacji do ponoszonych kosztów. Pierwotnym założeniem Wykonawcy było wykorzystanie w tym względzie danych wskaźnikowych dot. produktów i rezultatów projektów z systemu SIMIK, lecz ze względu na niekompletność danych, nie mogły zostać one wykorzystane. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż braki występujące w danych wskaźnikowych są spowodowane brakiem zobligowania beneficjentów w początkowym okresie wdrażania do wyboru i monitoringu wskaźników ze wspólnej jednolitej puli dla wszystkich beneficjentów.

W celu przezwyciężenia tej bariery Wykonawca oparł analizy efektywności kosztowej o wyniki badania CATI. W tym celu wykorzystano 3 wskaźniki reprezentujące skalę uzyskiwanych efektów. Z perspektywy beneficjentów: przeciętną skalę efektów dla miasta oraz przeciętną skalę efektów dla mieszkańców, a z perspektywy mieszkańców przeciętną skalę oddziaływania projektów. Omówione wskaźniki przyjmują wartości od 1 do 5, wobec tego kwoty zaprezentowane na kolejnych wykresach oznaczają wartość dofinansowania, którą należy przeznaczyć, aby mógł zostać osiągnięty 1 pkt. wskaźnikowy (miara rezultatu). Im mniejsza kwota „wystarcza” na osiągnięcie jednego punktu wskaźnikowego tym efektywność kosztowa projektu jest wyższa.

²² Zakres efektów dla miasta: U Manna-Whitneya=1038,5 $\alpha=0,769$ $p=0,05$; Skala efektów dla miasta: U Manna-Whitneya=796,5 $\alpha=0,098$ $p=0,05$; Zakres efektów dla mieszkańców: U Manna-Whitneya=830 $\alpha=0,106$ $p=0,05$; Skala efektów dla mieszkańców: U Manna-Whitneya=698 $\alpha=0,199$ $p=0,05$

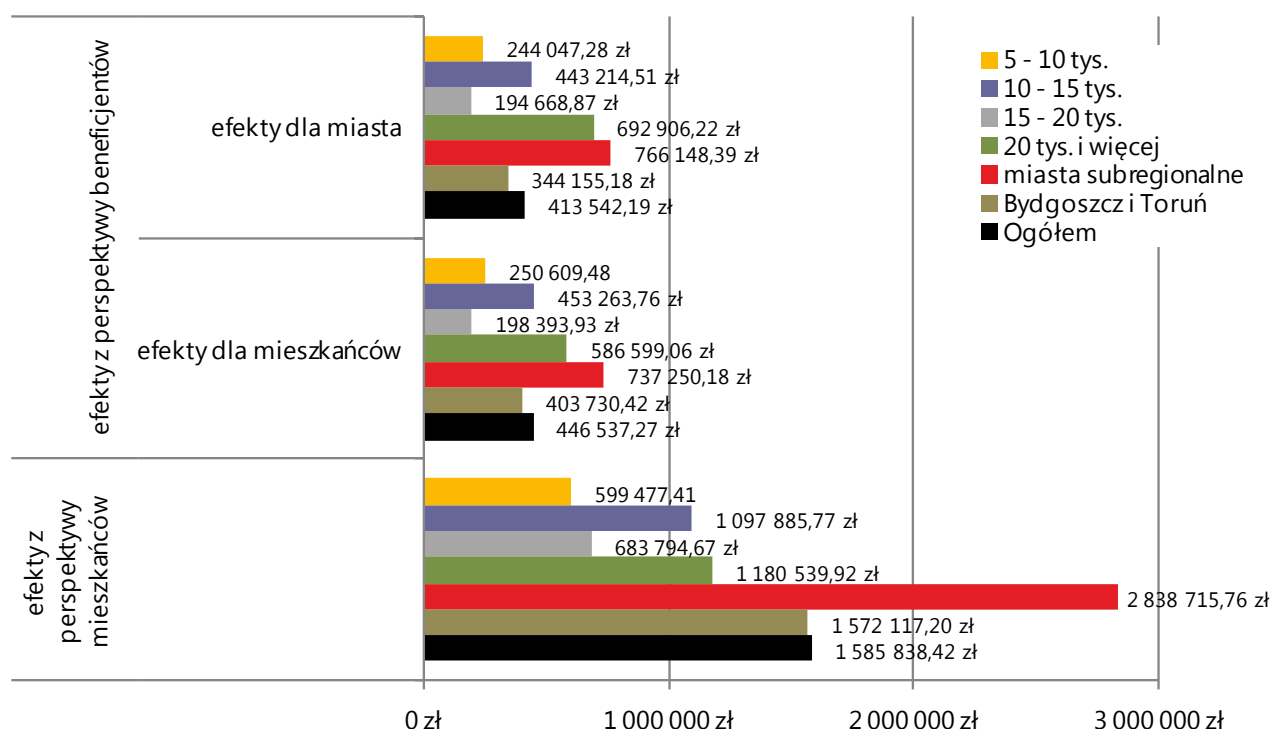
Wykres 66. Efektywność kosztowa projektu a typ realizowanych zadań

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów; mieszkaniowe: efekty dla miasta - n=31, efekty dla mieszkańców - n=30, efekty z perspektywy mieszkańców - n=2; infrastrukturalne: efekty dla miasta - n=20, efekty dla mieszkańców - n=20, efekty z perspektywy mieszkańców - n=14; dot. obiektów użyteczności publicznej (w tym infrastr. i konserwat.): efekty dla miasta - n=29, efekty dla mieszkańców - n=29, efekty z perspektywy mieszkańców - n=21; dot. bezpieczeństwa i infrastruktury: efekty dla miasta - n=12, efekty dla mieszkańców - n=13, efekty z perspektywy mieszkańców - n=11; konserwatorsko - mieszkaniowe: efekty dla miasta - n=16, efekty dla mieszkańców - n=7, efekty z perspektywy mieszkańców - n=1; projekty nietypowe / złożone: efekty dla miasta - n=113, efekty dla mieszkańców - n=102, efekty z perspektywy mieszkańców - n=53; ogółem: efekty dla miasta - n=5, efekty dla mieszkańców - n=3, efekty z perspektywy mieszkańców - n=4; prezentowane dane stanowią średnią wartość dofinansowania ze środków UE przypadającą na uzyskanie 1 stopnia wskaźnika stopnia oddziaływania projektu, który przyjmuje wartości od 1 do 5

Efektywność kosztowa projektów jest znacząco zróżnicowana pod względem typu realizowanego projektu. W przypadku efektów z perspektywy beneficjentów wyniki w obu przypadkach są do siebie zbliżone. Najbardziej efektywne są projekty mieszkaniowe oraz konserwatorsko mieszkaniowe, uzyskanie 1 pkt. wymaga zaangażowania w ich przypadku około 50 000 zł. Najmniej efektywne kosztowo są projekty dot. bezpieczeństwa i infrastruktury, w ich przypadku uzyskanie 1 pkt. efektów dla miasta wymaga zaangażowania aż 1 290 686,55 zł dofinansowania EFRR, a dla 1 pkt. efektów dla mieszkańców 1 191 092,63 zł. Wszystkie analizowane typy projektów charakteryzują się mniejszą efektywnością z perspektywy efektów dla mieszkańców. Również w tym wypadku najbardziej efektywne są projekty mieszkaniowe, dla osiągnięcia 1 pkt. potrzebne jest 100 954,29 zł, jednak najmniej efektywnością w tym względzie charakteryzują się projekty dot. obiektów użyteczności, gdzie dla uzyskania 1 pkt. efektów niezbędne jest zaangażowanie 1 810 214,03 zł.

Wykres 67. Efektywność kosztowa projektu a typ miasta, na terenie którego był on realizowany

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów; 5 - 10 tys. :efekty dla miasta - n=13, efekty dla mieszkańców - n=13, efekty z perspektywy mieszkańców - n=9; 10 - 15 tys. :efekty dla miasta - n=7, efekty dla mieszkańców - n=7, efekty z perspektywy mieszkańców - n=6; 15 - 20 tys. :efekty dla miasta - n=4, efekty dla mieszkańców - n=4, efekty z perspektywy mieszkańców - n=3; 20 tys. i więcej :efekty dla miasta - n=9, efekty dla mieszkańców - n=10, efekty z perspektywy mieszkańców - n=7; miasta subregionalne :efekty dla miasta - n=14, efekty dla mieszkańców - n=15, efekty z perspektywy mieszkańców - n=14; Bydgoszcz i Toruń :efekty dla miasta - n=66, efekty dla mieszkańców - n=53, efekty z perspektywy mieszkańców - n=14; Ogółem: efekty dla miasta - n=113, efekty dla mieszkańców - n=102, efekty z perspektywy mieszkańców - n=53; prezentowane dane stanowią średnią wartość dofinansowania ze środków UE przypadającą na uzyskanie 1 stopnia wskaźnika stopnia oddziaływania projektu, który przyjmuje wartości od 1 do 5

Jak wykazały przeprowadzone analizy efektywność kosztowa podlega również zróżnicowaniu pod względem typu miasta, na terenie którego realizowany jest projekt. Z perspektywy oceny beneficjentów najbardziej efektywne projekty realizowane są na terenie miast z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys., na ich terenie osiągnięcie 1 pkt. wymaga zaangażowania około 190 000 zł. Z kolei najmniej efektywne są projekty realizowane na terenie miast subregionalnych, osiągnięcie 1 pkt. w ich przypadku wymaga zaangażowania ponad 700 000 zł. Wnioski te potwierdzają dane oparte na efektach z perspektywy mieszkańców, jednak w tym wypadku relatywnie wysokim poziomem efektywności charakteryzują się także projekty realizowane w ośrodkach najmniejszych, liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców.

7.3.4 Dobre i złe praktyki

Poniżej przedstawiono przykłady dobrych i złych praktyk działań rewitalizacyjnych wskazując na czynniki przesądzające o skuteczności poszczególnych rozwiązań zastosowanych przez beneficjentów RPO WK-P 2007-2013.

Dobre praktyki

Przypadek 1

Projekt: **Odnowienie Góry Św. Wojciecha w Barcinie**

Działanie: 7.1. Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast

Nazwa Beneficjenta: Gmina Barcin

Dofinansowanie w ramach RPO WK-P: 345 000 PLN

Okres realizacji: Od 04.2010 do 11.2012

Projekt polegał na rewitalizacji jednego z najważniejszych miejsc dla tożsamości mieszkańców miasta Barcina. Jest to Góra Św. Wojciecha – nasyp upamiętniający wydarzenia sprzed ponad 1000 lat. Według legendy w tym miejscu zatrzymał się biskup Wojciech w drodze do Prus i Warmii. Natomiast w drodze powrotnej przystanął tu orszak wiozący jego ciało do Gniezna. Stąd nazwa wzniesienia i godło rodowe biskupa męczennika w herbie miasta. W latach 30-tych XX wieku postawiono na Górze Pomnik Serca Jezusowego jako dziękczynienie za odzyskanie niepodległości. W 1939 roku żołnierze niemieccy po wkroczeniu do Barcina całkowicie go wyburzyli.

Przed rozpoczęciem prac rewitalizacyjnych ta wizytówka miasta była zaniedbana i zniszczona. Na szczycie Góry stał stary krzyż, prowadziły na nią zniszczone schody. Cały teren był zarośnięty przez dzikie krzewy i chwasty. Miejsce było na tyle zaniedbane i zdegradowane, że utraciło swoją rekreacyjną i integracyjną rolę. Ten symboliczny obiekt nie został jednak zapomniany przez mieszkańców Barcina i podczas prowadzonych przez Urząd Miasta konsultacji społecznych był tematem najczęściej sugerowanej inwestycji. Jak relacjonuje Koordynatorka projektu:

Ludzie sami wskazywali, że chcieliby żeby to właśnie Góra Św. Wojciecha została odnowiona i nabrała dawnej żywotności. Zależało im na tym, aby odrestaurować to co było kiedyś.

Chociaż mieszkańcy byli zgodni co do potrzeby realizacji tego projektu, to pojawiały się pewne trudności

Był pewien problem, ponieważ to nie jest nasz grunt. Jako gmina nie jesteśmy typowo właścicielem, gdyż to był grunt kościelny. W związku z tym musieliśmy podpisać porozumienie z kurią, nie tylko z proboszczem, ale za pośrednictwem proboszcza również z kurią, na bezpłatne użytkowanie tego gruntu na cały okres trwania projektu. W związku z tym mogliśmy tam wprowadzić inwestycje. Kiedy kuria się dowiedziała, że my chcemy się tym zająć, to nie było żadnego problemu z porozumieniem. Wiadomo, kościół jako taki sam nie ma środków żeby to zrealizować. Także taką współpracę żeśmy podjęli z naszą parafią i w ten sposób myśmy to zrealizowali.

Projekt rewitalizacyjny polegał na kompleksowym odrestaurowaniu całej Góry, poprzez: odnowienie schodów wraz z otoczeniem, postawienie nowych ławek, modernizację oświetlenia, uporządkowanie istniejącej zieleni i nowe nasadzenia, utwardzenie ścieżek spacerowych, a także zamontowanie tablic informacyjnych z opisem historii miasta i samego wzniesienia.

Przedsięwzięcie przyczyniło się także do osiągnięcia nieplanowanych wcześniej pozytywnych efektów. Wiadomość o rozpoczęciu działań rewitalizacyjnych zaktywizowała mieszkańców do wspólnego działania. Pod patronatem Burmistrza miasta utworzono Komitet Odbudowy Pomnika. Dzięki staraniom jego gremium, a także zaangażowaniu mieszkańców, władz samorządowych i kościelnych we wrześniu 2012 roku, z udziałem Prymasa Polski, odbyło się uroczyste odsłonięcie odbudowanej Figury na szczycie wzniesienia. Część kwoty zebrano dzięki ofiarności samych mieszkańców, większość zaś pochodziła z budżetu miasta.

Jak wspomina Pani Koordynator:

Zawiązany został ten komitet, który przeprowadził zbiórkę publiczną, zebrali stare fotografie, aby jak najlepiej odtworzyć pomnik. Sprzedawano cegielki, można było kupić i się dołożyć do tego wspólnego dzieła. Potem jeszcze gmina trochę dołożyła do wykonania tego postumentu i równolegle właśnie z oddaniem naszej inwestycji polegającej

na odnowieniu tej góry było również oddanie tego pomnika i poświęcenie. Otwarcie było wielkim wydarzeniem w życiu miasta, uświetnionym obecnością Prymasa Polski.

Przewodniczący Komitetu tak wypowiadał się na temat odbudowy pomnika dla lokalnej gazety²³:

Było to jak najbardziej zasadne, dlatego że rewitalizacja Góry św. Wojciecha jest jedynym momentem, najlepszym do tego, żeby realizować tę inwestycję. Nie wyobrażałem sobie robić tego później, kiedy tu teren będzie zagospodarowany, łącznie z zielenią i nawierzchnią brukarską. (...) wiele osób przyczyniło się do tego, że to co widzimy na Górze św. Wojciecha stało się faktem. To wysiłek wielu ludzi, którym dziękujemy.

Sama realizacja przebiegała bardzo sprawnie a wszystkie działania prowadzono terminowo, zgodnie z przyjętym harmonogramem. Jak podkreśla Pani Koordynator w dużym stopniu była to zasługa wykonawcy.

Mieliśmy bardzo dobrych wykonawców. To firma, która robiła już kilka inwestycji na terenie naszej gminy. Akurat tutaj też wystartowali i wygrali. Firma bardzo solidna, bardzo dobrze układała się nam współpraca z nimi, na każdym etapie. Gdy były jakieś problemy to oni zgłaszali, myśmy to wszystko konsultowali. Zasugerowali nachylenie schodów, ponieważ ta góra jest dość stroma ciężko wchodziło się po starych schodach. A teraz są zrobione co kawałek takie lekkie tarasy, także można sobie odpocząć na ławce. Podpowiedzieli też czym wyłożyć schody, jakim materiałem żeby nie były zbyt śliskie. To wszystko było na etapie dokumentacji przetargowej. Jedna firma wszystko zaplanowała, łącznie z całą zielenią. Także naprawdę nie było żadnych problemów w realizacji. Jesteśmy bardzo zadowoleni z tej współpracy.

Na różnych etapach projektu zajmowały się nim różne jednostki- Referat Inwestycji i Remontów Dróg, Komórka Zamówień Publicznych, Referat Finansowy. Całość nadzorował Koordynator.

Głównym celem realizacji projektu było podniesienie wartości i estetyki przestrzeni publicznej na barcińskiej starówce, co niewątpliwie się udało. Ponadto tereny zieleni miejskiej (parki, skwery, itp.) stanowią ważne miejsce spotkań. Stworzenie takich przestrzeni oraz właściwe zagospodarowanie zachęca mieszkańców do korzystania z ich walorów, a tym samym wzmacnia więzi społeczne i proces integracji z lokalną społecznością i miejscem zamieszkania.

Przedstawicielka Beneficjenta pytana o efekty projektu odpowiada:

Został tam zrobiony taki taras widokowy, także jest piękna panorama na całe miasto. Teraz jak się chodzi to widać naprawdę bardzo dużo ludzi, zwłaszcza w weekendy jak jest pogoda to mnóstwo ludzi chodzi na tę górę. Nawet odżyła nasza dawna tradycja! Młode pary znów robią sobie tam zdjęcie. Podjeżdżają samochodami i na tle tych schodów i z panoramą miasta robią sobie sesje ślubne. Dużo starszych osób ma sprzed lat takie zdjęcia i teraz ten zwyczaj się odrodził. Także dla nas, dla mieszkańców, jest to coś naprawdę fajnego. A druga tradycja, która mogła wrócić to Droga Krzyżowa z okazji Wielkanocy. W te święta był już drugi rok. Zaczyna się z kościoła na Starym Mieście a kończy właśnie na Górze Św. Wojciecha. Kiedyś strach było wchodzić, a teraz kiedy wszystko jest tak ładnie odnowione to ten zwyczaj mógł powrócić.

A na pytanie czy można byłoby coś poprawić, coś zmienić koordynatorka podkreśla kompleksowość projektu:

Wydaje mi się, że odnowiliśmy tę Górę naprawdę kompleksowo. Nic nie można dodać. Staraliśmy się żeby po prostu to, co zawarte w projekcie kompleksowo rozwiązywało całą sytuację na tym miejscu. Wszystko co było możliwe: i zieleni i mała architektura i odnowienie tego krzyża i postawienie tego pomnika, wszystko jest zrobione.

²³ Magdalena Kruska, *Chrystus znów czuwa nad Barcinem*, Pałuki nr 1066 (29/2012), <http://palukitv.pl/teksty/przestrzen-lokalna/inne/16809-chrystus-znow-czuwa-nad-barcinem.html>, (data wejścia: 14.04.2013)

Przypadek 2

Projekt: **Budowa placu zabaw i targowiska miejskiego etap I w ramach programu rewitalizacji miasta Janikowa**

Działanie: 7.1. Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast

Nazwa Beneficjenta: Gmina Janikowo

Dofinansowanie w ramach RPO WK-P: 2 133 417,21 PLN

Okres realizacji: Od 01.2011 do 12.2011

Projekt polegał na wybudowaniu placu zabaw dla dzieci wraz z budynkiem małej gastronomii (kawiarenka, toalety i zaplecze socjalne) oraz przygotowaniu infrastruktury pod targowisko miejskie. W drugim etapie natomiast powstają w tym miejscu hale targowe. Sam temat projektu został wybrany w wyniku konsultacji społecznych. Koordynator projektu tak opowiada o jego początkach:

My w ankietach do wyboru dawaliśmy pewne tematy: plac zabaw, budowa rynku, zagospodarowanie terenu nad jeziorem, docieplenie budynków komunalnych. Chodziliśmy też z ankietami do gimnazjum, Ośrodka Pomocy Społecznej.. Zależało nam na tym, żeby młodzież też się wypowiedziała. (...) W pierwszej koncepcji była budowa całego kompleksu- targowiska i tego placu zabaw. (...) Ale już praktycznie po uchwaleniu Lokalnego Programu Rewitalizacji dotarła do nas informacja, że wyszło rozporządzenie Ministra Rolnictwa o dofinansowaniu budowy targowisk. A ponieważ ten nasz cały projekt budowy placu zabaw, małej gastronomii i targowiska to było ponad 5 mln., a i tak mieliśmy przyznane 2 mln 100 tys. zł z tego klucza, no to postanowiliśmy podzielić. (...). Jakbyśmy to zrobili tak jak zakładaliśmy wcześniej, to po prostu byśmy tych pieniędzy nie odzyskali. A w ten sposób zrealizujemy cały projekt. W trakcie jeszcze zrobiliśmy aktualizację LPR, podzieliiliśmy ten projekt.

Na pytanie na kiedy dokładnie planowana jest druga część przedsięwzięcia przedstawiciel beneficjenta odpowiada:

Zamierzamy wszystko zamknąć do końca roku. Już mamy umowę podpisaną, ale czekamy na poprawę pogody i prawdopodobnie w przyszłym tygodniu wejdzie firma i postawi cały kompleks, to co mamy zaplanowane.

Istniejące wcześniej w Janikowie obiekty rekreacyjne były przestarzałe. Ze względu na znaczne zużycie i zagrożenie jakie stanowiły dla użytkowników wymagały natychmiastowej wymiany. Dzięki projektowi rewitalizacyjnemu wybudowano plac zabaw według najwyższych obowiązujących standardów, zgodnie z wszelkimi obowiązującymi normami bezpieczeństwa. Do takich rozwiązań zalicza się np. specjalna elastyczna nawierzchnia amortyzująca uderzenie w razie spadku z urządzenia zabawowego. Wszystkie konstrukcje są najwyższej jakości i posiadają konieczne atesty. Na placu znajdują się ponadto ławki, stojaki na rowery i kosze na śmieci.

Koordynator pytany o dobór urządzeń na wyposażenie placu opowiada:

W specyfikacji zaznaczyliśmy co chcielibyśmy tam mieć i to już firma dobrała urządzenia. Zaproponowali w sumie najlepsze możliwe, bo takiego placu zabaw chyba jeszcze w Europie nie ma. Wszystkie sprzęty były importowane, to chyba amerykańska produkcja. Nie ma tam grama drewna, wszystko jest ze stali oblanej specjalnym, miękkim plastikiem.

Utworzone zaplecze sanitarne zawiera ułatwienia dla rodziców opiekujących się małymi dziećmi, także niemowlętami. Aby zapobiec aktom wandalizmu wyposażono teren placu zabaw w system zabezpieczeń. Teren placu został podzielony na trzy strefy w zależności od wieku uczestników. Jednocześnie może z niego korzystać nawet 150 dzieci, od najmłodszych- dwulatków do nawet piętnastoletniej młodzieży. Urząd Miasta planuje także zakup sprzętu do rekreacji dla starszej młodzieży i dorosłych:

Akurat takie coś też planujemy, można kupić elementy do ćwiczeń, tam jest miejsce żeby je dostawić. Burmistrz już

przeglądał katalogi. A są tam takie stepery, czy inne urządzenia, które można dostawić i nie będzie to naruszało projektu. Żeby też mamy i ojcowie mieli zajęcie...

W sąsiedztwie placu zabaw znajduje się teren przeznaczony na targowisko. Wcześniej było to zupełnie nieuporządkowane miejsce wykorzystywane na drobny handel. Aktualnie natomiast przygotowano tam już całą konieczną infrastrukturę podziemną (energetyczną, kanalizacyjną, deszczową), umożliwiającą postawienie hal targowych.

Jak mówi Koordynator:

To będą hale targowe, to nie będą stragany. To już będzie takie z XXI wieku. Jak już robimy to staramy się to robić z myślą o przyszłości.

Nowa infrastruktura- plac zabaw jak i planowane hale targowe- udostępniane będą nieodpłatnie na zasadach otwartości i niedyskryminowania, natomiast budynek małej gastronomii przeznaczony jest pod wynajem prywatnemu przedsiębiorcy. Dalszym nadzorem i działaniami amortyzacyjnymi zajmuje się Miasto i Gmina Janikowo wykorzystując na ten cel środki własne. Projekt przyniósł jeszcze inne pozytywne efekty, jak wspomina Koordynator:

(...) i do tego jeszcze udało nam się utworzyć dwa miejsca pracy. Zatrudnienie znalazły tam dwie panie. Są one odpowiedzialne za porządek, bo musi ktoś tego pilnować żeby dobrze funkcjonowało, żeby ta starsza młodzież nie szalała za bardzo. Kawiarenka w budynku małej gastronomii została wydzierżawiona, tak jak było założone w projekcie. Ta pani wystąpiła do urzędu pracy o dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej i jakoś tutaj zaczyna już sobie radzić. Sądzę, że dużo lepiej będzie miała jak powstanie to targowisko, na pewno zwiększy się ruch w kawiarence.

Plac zabaw wybudowany w ramach omawianego projektu wpłynął na poprawę funkcji rekreacyjnych oraz przyczynił się do budowania pozytywnego wizerunku miasta. Projekt był przejawem wrażliwości i otwartości władz na problemy mieszkańców, szczególnie ludzi młodych, wychowujących małe dzieci. Obiekt przyczynia się do promowania aktywności fizycznej i spędzania czasu na powietrzu. Drugi element, a więc przygotowanie koniecznej infrastruktury pod targowisko miejskie wyraźnie przyczyni się do ożywienia gospodarczego w mieście. Działalność handlowa prowadzona do tej pory w zupełnie nieprzystosowanej do tego przestrzeni nie była atrakcyjna ani dla handlowców ani też dla klientów.

Koordynator pytany o samą realizację odpowiada:

Realizacja przebiegała wyjątkowo sprawnie. Rozpoczęliśmy, projekt mieliśmy zrobiony w 2010 roku, odczekaliśmy tylko jak będzie ogłoszony praktycznie konkurs i zaczęliśmy budować w kwietniu. A po pół roku już było gotowe.

Respondent z dumą dodaje:

Dzieciaki są bardzo zadowolone. Największy zawsze był problem w lecie, kiedy trzeba było to zamykać- był płacz, trzymanie się poręczy, że trzeba już iść do domu (...).Także naprawdę ruch jest na tym placu. A od tego roku, kiedy już pełną parą ruszy targowisko będzie jeszcze lepiej. Uważamy, że były to trafione inwestycje...

Przypadek 3

Projekt: **Centrum Nowoczesności**

Działanie 7.2. „Adaptacja do nowych funkcji społeczno-gospodarczych terenów poprzemysłowych i powojaskowych”

Nazwa Beneficjenta: Gmina Miasta Toruń

Dofinansowanie w ramach RPO WK-P:

13 449 070,10 PLN

Okres realizacji: Od 06.2009 do 08.2013

Projekt ten polegał na rewitalizacji starych Młynów Toruńskich, będących ważną częścią Mokrego Przedmieścia. Obszar ten był wysoce zdegradowany i negatywnie wpływał na atrakcyjność całej okolicy. Celem rewitalizacji Młynów było stworzenie w nich bazy lokalizacyjnej dla rozwoju nowoczesnej działalności edukacyjnej, popularyzującej naukę przedmiotów ścisłych i inżynierskich.

Sam budynek nie był użytkowany od lat 90-tych. Zbudowany na przełomie XIX i XX w. obiekt posiada duże walory historyczne, które nadają charakter dzielnicy i uzupełniają gotycki wizerunek Torunia. Z powodu zaprzestania działań inwestycyjnych i remontowych budynek popadał w ruinę, groziła mu już nawet rozbiórka z uwagi na kwestie bezpieczeństwa. Ambicją wnioskodawcy było przeprowadzenie najtrudniejszej, najbardziej kosztownej inwestycji na terenie zdegradowanej dzielnicy, zwiększając w ten sposób jej atrakcyjność i dając impuls do kolejnych inwestycji w okolicy, wyznaczając tym samym kierunki rozwoju.

Jak opowiada koordynatorka projektu:

Od lat 90-tych budynki Młynów zaczęły straszyć powybijanymi szybami, na murach pojawiło się graffiti. Postępowała degradacja, bo młyn zakończył swoją działalność i nic się tam nie działo. Poza tym, że weszli tam np. bezdomni, że mienie, które tam pozostało, było rozkradane. Nawet kable, które były w ścianach, powyrywano. Trzeba było coś z tym zrobić.

Zlokalizowanie instytucji o funkcjach nowoczesnego centrum nauki w Młynach Toruńskich miało na celu zaktywizowanie terenu w zakresie rozwijania na tym obszarze działalności produkcyjno-usługowej. Mokre Przedmieście aspiruje – zdaniem projektodawcy - do roli przestrzeni miejskiej, tematycznie związanej z nowoczesnością, techniką, innowacyjnością. Bardzo ważnym aspektem jest także rozszerzenie oferty szkolnej i zainteresowanie młodych ludzi naukami ścisłymi. Jak wspomina Pani koordynator:

W Toruniu od lat odbywają się coroczne edycje Festiwalu Nauki i Sztuki i dało się zauważyć bardzo duże zainteresowanie mieszkańców miasta i regionu taką formą edukacji – imprezami, podczas których „bawimy się nauką”. Miejscem, gdzie popularyzowanie nauki odbywa się przez eksperyment, doświadczenie, gdzie można czegoś dotknąć, a ktoś atrakcyjnie o tym opowie i wyjaśni, co się właśnie wydarzyło. Gdzie teoria poznawana w szkołach z podręczników ożywa. Mamy również w Toruniu takie instytucje, jak np. Planetarium Toruńskie i ono też odniosło duży sukces w sensie frekwencji. To nam dało do myślenia. To i sygnały m.in. od nauczycieli, że w szkołach coraz trudniej jest realizować nauczanie praktyczne. Brakuje środków, ale również szkoleń w zakresie nowoczesnych metod edukacji. Chcieliśmy więc dać mieszkańcom możliwość korzystania z doświadczalnej formy edukacji przez cały rok i rozszerzyć jej zakres na inne dziedziny nauki niż te, którymi zajmuje się planetarium. Potrzebna była tylko baza, gdzie można by to praktyczne nauczanie wprowadzić.

Projekt spotkał się z dużym zainteresowaniem ze strony mieszkańców. Jak relacjonuje respondentka:

Przeprowadziliśmy badania w 2009 roku na temat zainteresowania mieszkańców tą inwestycją, jakie są wobec niej oczekiwania. Generalnie chcieliśmy wiedzieć czy Centrum rzeczywiście wzbudzi zainteresowanie, no i wyszły nam bardzo fajne wyniki. Około 80% respondentów było zainteresowanych właśnie powstaniem takiej instytucji w mieście. (...) było dużo osób, które jeżeli nie w ramach tych konsultacji to nawet czasami same przychodziły do nas bo wiedziały, że coś się dzieje i chciały wziąć w tym udział, przekazać swoje uwagi i pomysły.

Adaptacja budynku ekspozycyjnego była skomplikowana ze względu na jego dotychczasowe przeznaczenie i konstrukcję. Budynek został zaprojektowany jako bateria silosów na zboże. Jego wnętrze stanowiło 55 żelbetowych silosów o przekroju prostokątnym. Nowa funkcja budynku określona w koncepcji architektonicznej wymagała całkowitego wyburzenia silosów zbożowych we wnętrzu budynku i zbudowania nowych stropów. Projekt objął również prace związane z zagospodarowaniem terenu. Obok obiektu powstało 70 udostępnianych nieodpłatnie miejsc parkingowych, w tym 2 dla niepełnosprawnych i 5 dla autokarów.

Samo opracowywanie koncepcji Centrum było skomplikowanym przedsięwzięciem, w które udało się zaangażować różne środowiska. Jak opowiada przedstawicielka beneficjenta:

(...) pierwsze konsultacje społeczne rozpoczęły się w 2007 roku. W 2006 roku Rada Miasta Torunia podjęła decyzję, żeby zrobić ten projekt, a w styczniu odbyło się pierwsze duże spotkanie, na którym przedstawiono założenia pierwotne przedsięwzięcia. Najpierw wyglądało to w ten sposób, że rozestano pisma do szeregu odbiorców, którzy zajmują się nauką, dydaktyką i tego typu działalnością. Na spotkaniu zaproszono obecne osoby do ściślejszej współpracy w ramach zespołu programowego i rzeczywiście kilkanaście wyraziło taką wolę. Chodziło o wypracowanie pierwszej koncepcji oferty instytucji, która miałaby działać w zakresie nowoczesnej edukacji. Pierwszy pomysł obejmował całe młyny, potem się okazało, że z powodu możliwości finansowych trzeba to ograniczyć do jednego budynku. Akurat on był najtrudniejszy technologicznie. Było wiadomo, że jeżeli nie skorzystamy z tej możliwości aplikowania o środki unijne, to przystosowanie tego obiektu do użyteczności zajmie jeszcze krocie lat. Dlatego powstał drugi zespół programowy, który przygotował kolejną koncepcję, a na koniec Rada Programowa z udziałem naukowców z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Projekt zintegrował wokół siebie całą rzeszę ludzi, ekspertów z dziedziny różnych nauk, którzy pomagali opracować właściwą koncepcję przedsięwzięcia. Jak relacjonuje koordynatorka:

Zadaniem tych wszystkich zespołów było wypracowanie koncepcji funkcjonowania instytucji i wizji wyglądu ekspozycji. Dzięki tym zespołom, dzięki tym ludziom, którzy z nami współpracowali, było nam łatwiej wypracować dokumentację do projektu. (...) wiedzieliśmy już co chcemy w tym budynku zrobić, co tam może Centrum w przyszłości postawić, a to było o tyle istotne, że np. trzeba było wskazać miejsce na gniazda elektryczne, powiedzieć jakie w ogóle instalacje będą potrzebne. A nie było przecież jeszcze Instytucji, która po zakończeniu projektu miała zająć się wyposażeniem obiektu.

Ze względu na niewątpliwą wartość historyczną obiektu, zgodnie z zaleceniami Miejskiego Konserwatora Zabytków założono się jak najmniej ingerencję w ekspozycję i wygląd zewnętrzny bryły budynku.

Na potrzeby instytucji przygotowano 7 kondygnacji. Na parterze znajduje się część recepcyjna z kasami, informacją i sklepem. W dawnej strefie młyna żytniego zdecydowano się ulokować część obsługującą, w budynku silosów zbożowych – ekspozycyjną. Osią całego budynku będzie niezwykle efektowne wahadło Foucaulta, ilustrujące ruch wirowy Ziemi. Na budynek składają sale ekspozycyjne, również dla najmłodszych, a także pracownie nauk ścisłych, informatyczna i studio multimedialne. Centrum posiada również własną salę konferencyjno-szkoleniową i pomieszczenia biurowe. Wyposażenie zostanie zakupione poza projektem, ze środków miasta. Jednocześnie w budynku może przebywać 840 osób. Zakładając pewną sezonowość funkcjonowania Centrum – liczba zwiedzających dziennie może osiągać do ok. 1200 osób. Działalność Centrum rozpocznie się w pełni w IV kwartale 2013 roku. Na razie, z powodu braku docelowej siedziby instytucja działa na zasadzie eventów wyjazdowych. Jak mówi Pani koordynator:

Pomimo braku siedziby instytucja już prężnie działa i znajduje odbiorców. Prowadzi działalność objazdową pojawia się na różnych imprezach plenerowych, festiwalach nauki, organizuje warsztaty, pokazy i widowiska naukowe. Odwiedza szkoły i przedszkola. Działa poprzez stronę internetową i na facebooku. Jest ogromne zainteresowanie. (...) Prosty przykład - na stronach internetowych ogłaszają konkurs, np. plastyczny, i przychodzi mnóstwo prac. Informują o warsztatach – liczba zgłoszeń przekracza oczekiwania. Cały czas poszerzają ofertę.

Inwestorem i beneficjentem jest Gmina Miasta Toruń. Przygotowaniem i realizacją projektu zajmowało się bezpośrednio kilka wydziałów urzędu odpowiedzialnych m.in. za inwestycje i księgowość.. Całość prac koordynował Wydział Rozwoju i Programowania Europejskiego. Ostateczną koncepcję merytorycznej działalności Centrum przygotowano przy pomocy powołanej w roku 2009 Rady Programowej, a opracowanie zagadnienia jego formy prawnej i organizacyjnej zlecono na zewnątrz. W wyniku analizy

każdej z możliwych form prawnych uznano, iż najefektywniejszym sposobem zarządzania Centrum Nowoczesności jest samorządowa instytucja kultury. Na jej czele stoi dyrektor, który odpowiada za realizację celów placówki. W wyniku konkursu przeprowadzonego w lutym 2012 r. nazwa instytucji została uzupełniona i brzmi- Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy.

Jak wyjaśnia respondentka:

Trzeba zaznaczyć, że projekt toczy się dwutorowo. Z jednej strony mamy projekt ściśle infrastrukturalny, na który są środki unijne i on polega na modernizacji Młynów. Z drugiej strony jest działalność Centrum, które zostało powołane przez miasto w formie samorządowej instytucji kultury. (...) Jeszcze na etapie diagnozy firma zewnętrzna przeanalizowała nam różne rozwiązania stosowane przez inne centra nauki i podobne instytucje, i otrzymaliśmy pewne zalecenia co do statusu prawnego i struktury organizacyjnej Centrum. Rozważaliśmy również, jakie nakłady będą konieczne dla funkcjonowania instytucji. Przedstawiono nam kilka rozwiązań, z których miasto zdecydowało się na wybór samorządowej instytucji kultury, bo stwierdziliśmy że w ten sposób będzie nam najłatwiej utrzymać misję, jaką ma pełnić przyszły użytkownik. Instytucja jest finansowana z miasta i pozyskuje środki z zewnątrz. Wybrana forma zapewni jej dostęp do szerokiego zakresu źródeł dofinansowania

Pojawiły się jednak problemy na etapie realizacji, związane z czynnościami remontowymi. Pomimo wcześniejszych ekspertyz, w toku prac trzeba było zweryfikować pierwotną koncepcję etapowego wycinania silosów i wyjmowania ich przez dach, przy zachowaniu zewnętrznej konstrukcji. Ściany również wymagały rozebrania. Z tego też powodu inwestycja nie toczyła się zgodnie z harmonogramem. Jednak, jak podkreśla Respondentka, najważniejsze było bezpieczeństwo, a stan techniczny budynku silosów okazał się wyraźnym zagrożeniem dla wykonawców. Ostatecznie obiekt rozebrano i odbudowano zgodnie z zaleceniami konserwatora zabytków.

Jak podkreśla Pani koordynator bardzo istotna jest dobra współpraca przy realizacji:

(...) to jest tak naprawdę szereg jednostek które współpracują, mnóstwo ludzi zaangażowanych w tę rewitalizację. Panie z wydziału księgowości, ludzie z wydziału inwestycji i remontów, którzy czuwają nad tą budową, prawnicy. Bez nich byśmy sobie nie poradzi. Na początkowym etapie zaangażowana była miejska pracownia urbanistyczna, która opracowała koncepcję zagospodarowania przestrzennego. Od 2008 roku zespół międzywydziałowy już od 2008 roku i pracował nad naszymi założeniami i współpracował z wykonawcami. Poza tym była szeroko pojęta współpraca z podmiotami zewnętrznymi, m.in. z Uniwersytetem im. Mikołaja Kopernika.

Choć prace się nieco wydłużyły, a projekt okazał się bardzo skomplikowany w realizacji to, jak relacjonuje Koordynatorka warto było dążyć do tego efektu:

Trzeba było zobaczyć ten budynek jak wyglądał przed remontem i jak wygląda w tej chwili, kiedy trwają odbiory. To jest niesamowita różnica! Trzeba by widzieć co tam było wcześniej, kiedy człowiek wchodził na teren i nie był pewien czy jak postawi nogę w danym miejscu to nie spadnie piętro niżej...

Respondentka pytana o ogólne refleksje i ewentualne rady dla przyszłych beneficjentów odpowiada:

Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę na sens rewitalizacji jako takiej. Nie może być oparta tylko i wyłącznie na remoncie, bo samo odnowienie murów nic nie daje, trzeba mieć pomysł na tego ducha, którym się ożywi mury. Warto jest oprzeć rewitalizację na dwóch filarach, z jednej strony właśnie wyremontowana infrastruktura, ale z drugiej wymiar społeczny. My sprawdziliśmy, co jest potrzebne i atrakcyjne i poszliśmy w edukację. Zrobiliśmy badania, które wykazały nam, że jest zainteresowanie taką tematyką. Myślę, że na pewno to co warto polecić od początku to współpraca i partnerstwo z różnymi środowiskami i koniecznie prowadzenie konsultacji. (...) Warto współpracować z wykonawcą i nadzorować jego działalność. W naszym przypadku nadzór nad inwestycją pełni miasto, ale bardzo istotna, jeśli nie kluczowa, jest rola instytucji, dzięki której odebraliśmy obiekt, który może być siedzibą nowoczesnego centrum nauki z prawdziwego zdarzenia. Co ważne, im szybciej pojawi się użytkownik, tym lepiej można dostosować budynek do jego oczekiwań.

Przypadek 4

Projekt: **Integracja zawodowa i społeczna mieszkańców.**

Działanie: 7.1. Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast

Nazwa Beneficjenta: Gmina Miasto Inowrocław

Dofinansowanie w ramach RPO WK-P: 2 035 606,37 PLN

Okres realizacji: Od 10.2009 do 3.2011

Projekt polegał na rewitalizacji budynku, stanowiącego dawną siedzibę Powiatowego Urzędu Pracy z przeznaczeniem na potrzeby Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Obiekt został przekazany Miastu przez Starostwo Powiatowe. Na wyższych piętrach (II, III i IV)) stworzono tymczasowe mieszkania dla osób starszych i niepełnosprawnych. Są to pokoje jednoosobowe z łazienkami i aneksami kuchennymi. Na każdej z tych kondygnacji znajduje się jedno trzypokojowe mieszkanie. Natomiast na parterze i pierwszym piętrze ulokowano pomieszczenia biurowe oraz siedziby Klubu Kombatanta i Klubu Integracji Społecznej.

Koordynatorka projektu pytana o genezę samego pomysłu odpowiada:

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej borykał się z potrzebą zebrania pensjonariuszy i swoich podopiecznych w jednym miejscu. Chodziło o to, żeby np. ułatwić pracę opiekunom społecznym, czy też wręcz spowodować, że będą mogły zająć się większą grupą potrzebujących w krótszym czasie. Nie mają wówczas problemu przemieszczania się po mieście. I nadarzyła nam się, można powiedzieć „okazja”. Budynek biurowy przejął Starosta i robiąc u siebie reorganizację doszedł do wniosku, że jest mu niepotrzebny i zaproponował nam przekazanie tego budynku, nieodpłatnie, oczywiście pod warunkiem, że my go „szlachetnie” wykorzystamy. Stworzyliśmy dom w którym mieszkają osoby potrzebujące. Teraz opiekunki po prostu idą od drzwi do drzwi w przystosowanym budynku. Natomiast wcześniej przemieszczanie się między dzielnicami, przejazd komunikacją miejską, czy przejście pieszo, zajmował im sporo czasu. Przyczyniliśmy się do tego, że praca opiekunek jest bardziej efektywna

W omawianym projekcie bardzo ważny był sam element diagnozy. I to właśnie na tym etapie skupia się Pani koordynator, pytana o ewentualne rady dla przyszłych beneficjentów:

Myśmy nie pisali tutaj tego projektu z za biurka, nie zrobiliśmy tego też poprzez firmę consultingową, tylko usiedliśmy i pisaliśmy ten program sami. (...) Także myślę, że taka diagnoza, ale na bardzo szeroką skalę, nieskupiająca się tylko na tych tematach infrastrukturalnych, ale przede wszystkim dotycząca tych czasem bolesnych, ale jednak tematów społecznych. (...) myślę, że jak się zrobi taką rzetelną, prawdziwą diagnozę, niekoloryzowaną, to się projekty same napiszą.

Aby budynek mógł wypełniać nowe funkcje konieczne było jego docieplenie, wykonanie klatki schodowej, pionu sanitarnego i wymiana posadzek. Pomieszczenia były zniszczone i nieprzystosowane dla osób niepełnosprawnych. Poważnym utrudnieniem, któremu trzeba było zaradzić był brak windy. Aby złamać bariery architektoniczne i komunikacyjne należało przeprowadzić szereg remontów. Dużą inwestycją, jednak konieczną dla prawidłowego funkcjonowania budynku, była wymiana stolarki okiennej i drzwiowej.

Przedstawicielka beneficjenta na pytanie o potrzeby, na które projekt odpowiada w największym stopniu stwierdza:

Podstawową potrzebą jest doprowadzenie do tego, żeby te osoby potrzebujące żyły zgodnie z warunkami XXI wieku. Bo w większości ci ludzie żyli w mieszkaniach, które nie miały toalety, w takich warunkach „niedzisiejszych”. Również MOPS w nowych warunkach lokalowych zakłada rozwój programów wychodzenia z bezdomności, uzależnień od alkoholu, narkotyków, długotrwałego bezrobocia. Mają w tej chwili pomieszczenia, w których mogą takie szkolenia, pogadanki organizować. Do tej pory budynek, w którym mieścił się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej był na tyle mały, że nie było takich możliwości. Tu bardzo dużo ludzi przychodziło z różnymi problemami i tak naprawdę nie było miejsca gdzie można było porozmawiać w ciszy i skupieniu, sam na sam z tą osobą. Po prostu tam były takie biura, że po 5 osób w jednym pokoju i jak szósta weszła to już właściwie tlenu brakowało.

Głównym celem projektu było właśnie wpłynięcie na sytuacje bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym mieszkańców miasta. Do pozytywnych rezultatów można bez wątpienia zaliczyć stworzenie warunków dla podnoszenia kwalifikacji zawodowych, które pomogą im powrócić do społeczeństwa.

Jak mówi Pani Koordynator:

W tej chwili komfort opieki nad tymi ludźmi zdecydowanie się poprawił. Są świetlice, są pomieszczenia przeznaczone typowo na takie spotkania. Ruszyła właśnie organizacja szkoleń, zdobywanie nowych kwalifikacji, wspieranie i pomoc w powstawaniu działalności gospodarczej. Bo tam jest ten Klub Integracji Społecznej, który się opiekuje osobami bezrobotnymi i próbują nakłonić do aktywności gospodarczej. Nie tylko do biernego poszukiwania pracy, ale do znalezienia pomysłu na własne życie. W całym budynku mamy połamane wszystkie bariery, także i osoby niepełnosprawne mają dostęp do tego budynku bez żadnych ograniczeń. Także i to środowisko może być objęte szerszą opieką niż do tej pory, bo poprzednia siedziba miała mnóstwo ograniczeń.

Realizacja projektu miała bardzo duże znaczenia dla osób najuboższych, chorych i potrzebujących, mieszkających w Inowrocławiu. Jak mówi Pani koordynator:

Projekt wpływa na to, że uporządkowaliśmy sobie trochę przestrzeń opieki nad osobami starszymi i chorymi. Niektóre z tych osób zwolniły swoje mieszkania poprzednie, więc uwolniły substancję dla osób czekających w kolejce, a przede wszystkim mamy takie miejsce, gdzie osoby niepełnosprawne, czy mające jakieś problemy, mogą się spotkać, mogą znaleźć pomoc, poradę, opiekę psychologa i to jest bardzo ważne. (...) Sporo tych mieszkań powstało i to przyczyniło się do polepszenia życia tym osobom starszym, niepełnosprawnym, niemającym rodziny. To jest na pewno bardzo dobrze odbierane i z tego co mówi Pani dyrektor ośrodka, ci ludzie są bardzo wdzięczni losowi, że mają teraz tak wygodne życie, ciepłe mieszkanko, łazienka za drzwiami...

Teren, na którym zrealizowano projekt to charakterystyczny obszar dla Inowrocławia. To właśnie tutaj mieszka najwięcej ludzi potrzebujących, chorych, długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. W tym kontekście bardzo ważny jest wpływ poczynionych zmian infrastrukturalnych na realne możliwości podejmowania przez pracowników MOPS wszelkich aktywności o charakterze „miękkim” a więc szkoleń aktywizacyjnych, warsztatów, poradni.

Nad planową realizacją projektu czuwał szereg pracowników. W realizacji brały udział dwa Wydziały Urzędu Miasta: Inwestycji, Rozwoju Gospodarczego i Funduszy Europejskich oraz Wydział Budżetowo-Finansowy. W faktyczną pracę nad przedsięwzięciem zaangażowanych było wiele osób, także spoza Urzędu.

W trakcie opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji włączone były stowarzyszenia, na etapie konsultowania projektów. Myśmy wtedy włączali te stowarzyszenia, które zgłaszały swoje uwagi i w ich głos się wstuchiwalismy. Natomiast już potem, po zakończeniu projektu, również prosiliśmy ich o to, żeby nam zdiagnozowali, czy to co zrobiliśmy, jest tym czego oni oczekiwali. Także oni- Stowarzyszenie chorych na SM i osoby niepełnosprawne na wózkach jechały żeby sprawdzić te wszystkie rozwiązania. Czy nie mają problemów z poruszaniem się.

Pani koordynator pytana o refleksje, jakie nasuwają się już po zakończeniu przedsięwzięcia, i ewentualne działania, które mogłaby polecić innym, mówi:

Nie można bać się nazwać rzeczy po imieniu i ich diagnozować. I jak to będzie zrobione dobrze i rzetelnie, to tak jak mówię, Program Rewitalizacji napisze się sam. I oczywiście trzeba koniecznie wykorzystywać każdą szansę, którą się po drodze spotka. Też mogliśmy Staroście powiedzieć: "Nie, wie Pan co, my tego nie weźmiemy, bo to taki biurowiec, nie wiadomo co tam zrobić, my nie potrzebujemy biurowca" itd. Można było, ale myśmy usiedli do tej propozycji i zrobiliśmy wszystko maksymalnie, co się dało.

A na koniec dodaje:

Czasem mi się wierzyć nie chce, że nam się to wszystko tak ładnie udało, ale jesteśmy z tego bardzo dumni!

Przypadek 5

Projekt: **Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni miejskich.**

Działanie: 7.1. Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast

Nazwa Beneficjenta: Gmina Gniewkowo

Dofinansowanie w ramach RPO WK-P: 1 693 545,92 PLN

Okres realizacji: Od 09.2007 do 12.2010

Powyższy projekt to kompleksowe przedsięwzięcie będące odpowiedzią na kluczowe problemy infrastrukturalne centrum miasta. Potencjał urbanistyczny Gniewkowa nie był właściwie wykorzystywany, gdyż wiele wartościowych terenów było niedostępnych. Na ulicach w części staromiejskiej Gniewkowa istniały zdegradowane place, a chodniki wymagały pilnego remontu. Nawierzchnie ulic były spękane i pełne dziur stanowiących realne niebezpieczeństwo dla kierowców. Jezdnie nie posiadały prawidłowego odwodnienia, co wiązało się z ich lokalnym zalewaniem w razie gwałtownych i obfitych opadów. Z uwagi na bezpieczeństwo ruchu zachodziła absolutna konieczność modernizacji ciągów komunikacyjnych. Taki stan miał zdecydowanie negatywny wpływ na komfort życia wszystkich mieszkańców, o czym wyraźnie dali znać podczas prowadzonych przez władze miejskie konsultacji społecznych. Szczególnie jednak problem ten doskwierał osobom niepełnosprawnym, starszym, oraz rodzicom poruszającym się z małymi dziećmi w wózkach. Dla tych grup dostanie się do centrum miasta było często ogromnym problemem. Jak podkreśla Koordynatorka:

Mieszkańcy muszą czuć, że ich zdanie jest brane pod uwagę. Nie może być tak, że wybieramy sobie projekt bo mamy np. zniszczoną ulicę, więc na siłę będziemy ją rewitalizować, żeby była ładna i gładka. Ważne są realne potrzeby i opinia mieszkańców. Dlatego takie sugestie jak parking czy podjazdy dla niepełnosprawnych też zawarliśmy w projekcie. (...) Prowadzone były konsultacje społeczne poprzez rozłożenie ankiet w różnych punktach, czy to w Urzędzie, Ośrodku Kultury, Ośrodku Pomocy Społecznej. Ankiety były rozłożone, ludzie je pobierali, wypełniali i dostarczali nam.

Projekt obejmował kompleksowy remont nawierzchni jezdni, chodników, dopasowanie wysokości krawężników, montaż poręczy ochronnych i systemu oświetlenia. Bardzo ważna była także nowa sieć kanalizacji deszczowej, dzięki czemu woda nie zalega już na ulicach.

Na etapie inicjowania projektu wyznaczono Koordynatora projektu, który następnie powołał zespół projektowy złożony z osób odpowiedzialnych za poszczególne zadania. Do Koordynatora należał natomiast nadzór merytoryczny i finansowy nad przedsięwzięciem, podejmowanie kluczowych decyzji i reprezentowanie beneficjenta. Zespół natomiast złożony był z pracowników różnych Referatów, posiadających wiedzę, kwalifikacje i doświadczenie zapewniające rzetelną realizację projektu. Jak relacjonuje przedstawicielka beneficjenta:

Opracowaniem dokumentacji aplikacyjnej o dofinansowaniu oraz dokumentacji technicznej dotyczącej projektu zajęły się osoby posiadające doświadczenie w tego typu zagadnieniach dzięki temu przygotowanie inwestycji, a później jej realizacja przebiegały bardzo sprawnie i terminowo. Bez jakiś nieprzewidzianych, trudnych sytuacji.

Jednym z głównych dążeń była poprawa atrakcyjności turystycznej i przestrzennej staromiejskiego centrum Gniewkowa poprzez zwiększenie estetyki zabudowy miejskiej. Miało to również wpłynąć na ożywienie gospodarcze, handlowe, społeczne i kulturalno-rozrywkowe centrum miasta. Przyczynią się do tego na nowo zagospodarowane i przebudowane ulice i miejsca publiczne, które poprawiają pełnione dotychczas funkcje: gospodarcze, turystyczne, rekreacyjne i społeczne. Ważne jest również to, że inwestycje poczynione w projekcie, takie jak np. odrestaurowanie zieleni w centrum miasta, są nadal otoczone nadzorem i opieką:

W tej chwili przedsiębiorstwo komunalne ma pod swoją pieczę skwerki zieleni. Są osoby które zajmują się porządkiem

w mieście i też całą roślinnością.

Jak podkreślali władze miasta- bardzo ważne było pobudzenie aktywności gospodarczej w centrum, zachęcenie przedsiębiorców do inwestowania w Gniewkowie. Takie pchnięcie w nie nowego życia miało być odpowiedzią na problem stagnacji i odpływu młodych, lepiej wykształconych ludzi do innych ośrodków, lub za granicę

Jak zaznacza Pani koordynator:

Największym sukcesem naszego projektu zdecydowanie było to, że zmieniło się nastawienie mieszkańców. Bo mimo to, że projekt nie był projektem społecznym tylko infrastrukturalnym i zawierał w sobie rewitalizację 5 ulic, to paradoksalnie wpłynął właśnie na opinie ludzi, na ich nastawienie. Teraz nie wstydzą się, że są mieszkańcami Gniewkowa, a wręcz są z tego dumni. Centrum miasta stało się naszą wizytówką, stało się miejscem gdzie można aktywnie spędzać czas.

Rewitalizacja centrum zdecydowanie wpłynęła też na pobudzenie gospodarcze miasta:

Mamy wyraźny przyływ inwestorów. Już powstały dwie duże kamienice, w jednej jest galeria Gniewkowo.. Powstały nowe miejsca pracy. W zeszłym roku została otwarta nowa kamienica gdzie też na dole jest duży sklep odzieżowy, też powstały nowe miejsca pracy, nowe miejsca zamieszkania. (...) są organizowane różne imprezy, np. Jarmark Gniewkowski od 2009 roku. Już teraz dzwonią do nas handlowcy i pytają. Właśnie w momencie jak przeprowadziliśmy rewitalizację miasta, to od tego momentu zaczęło się życie w centrum. Mamy cztery jarmarki w roku, zaczęliśmy otwierać szopkę bożonarodzeniową (...) Największy jarmark zawsze mamy w maju, wpisuje się on w dni Księstwa Gniewkowskiego, promujemy w ten sposób historię naszego miasta. Po rewitalizacji miasta Gmina zakupiła scenę, na której organizujemy koncerty.

Imprezy w Gniewkowie cieszą się dużą popularnością, przyciągają też mieszkańców regionu. Jak zaznacza Pani Koordynator:

Promujemy też sekcje działające przy naszym Ośrodku Kultury. Okazuje się, że kiedy są warunki to można we własnym zakresie zrobić fajny występ, czy kabaret. Niekoniecznie zawsze trzeba zapraszać z zewnątrz. Staramy się zaktywizować środowisko lokalne, ludzie czują się potrzebni i coraz chętniej się angażują.

Respondentka wielokrotnie podkreśla dużą rolę jaką w tych zmianach odegrała przeprowadzona rewitalizacja:

Atmosfera w naszym mieście się poprawiła, także cieszymy się, że dzięki temu projektowi ruszyło. Mamy ustanowione hasło „Gniewkowo- odkryj na nowo”, które zostało wymyślone przez mieszkańca i typowo wpisuje się w te wydarzenia. Kiedyś miasto było zaniedbane i ludzie się z nim nie identyfikowali. A teraz zupełnie na nowo możemy je odkryć. Naprawdę ożyło i zdecydowanie dzięki temu projektowi podniosła się pozycja miasta Gniewkowa wśród miast w regionie.

Złe praktyki

Poniżej przedstawione zostały przykłady działań, które w sposób negatywny wpływały na całościową realizację projektów oraz obniżały wartość i ocenę uzyskanych efektów końcowych. Takie „złe praktyki” wynikały albo z błędów w rozumieniu całego procesu rewitalizacji, które przekładały się na kształt LPR-u i poszczególnych przedsięwzięć, lub też z nieprawidłowego podejścia beneficjentów do określonych etapów realizacji projektu.

Brak powiązania między projektami – Problem ten odnosi się przede wszystkim do miast, które w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji podjęły się realizacji więcej niż jednego projektu. Dotyczy to około 2/3 spośród wszystkich gmin, które sporządziły Program. Kwestia jest szczególnie istotna w miastach takich jak Toruń (53 projekty), czy Bydgoszcz (20 projektów). Aby osiągnąć jak najlepszy rezultat procesu rewitalizacji na obszarze, który wyznaczony został jako szczególnie kryzysowy, projekty powinny być komplementarne względem siebie. Wytyczne dot. przygotowania LPR wyraźnie wskazują iż, rewitalizacją nie jest lista działań punktowych, nie powiązanych ze sobą i nie układających się w spójny, całościowy program. Niestety w wielu miastach realizowane przedsięwzięcia są od siebie zupełnie niezależne. Brakuje zintegrowanej strategii i wspólnych celów, którym projekty byłyby podporządkowane. Nie wykorzystano potencjału synergicznego projektów, których wspólny efekt mógłby przewyższać sumę efektów poszczególnych działań.

Brak kompleksowości działań w ramach projektu - Problem ten dotyczył najczęściej niewielkiej liczby działań społecznych, które podejmowane były w ramach projektów. Zgodnie z definicją zawartą w Wytycznych- rewitalizacją nie jest działanie remontowo-budowlane, które nie ma wskazanego celu społecznego, gospodarczego, lub ekonomiczno-przestrzennego. Poza celem, któremu ma być podporządkowane ważne jest też wprowadzenie realnych działań o charakterze aktywizującym, integracyjnym, pomocowym, dostosowanym do specyficznych potrzeb mieszkańców. Złe praktyki wśród analizowanych projektów polegały na braku powiązania przez beneficjentów działań czysto infrastrukturalnych z kwestiami społecznymi. Aby rewitalizacja przyniosła pożądane efekty i realnie wpłynęła na jakość życia mieszkańców, musi prowadzić do ożywienia społecznego i ekonomicznego danego obszaru.

Brak prawidłowych konsultacji społecznych- Należy pamiętać, iż rewitalizacja to proces, który wymaga współpracy różnych partnerów lokalnych, zarówno sektora publicznego prywatnego, jak i pozarządowego. Dlatego też w tworzeniu i wdrażaniu LPR powinny uczestniczyć wszystkie te podmioty. Poważnym problemem analizowanych przedsięwzięć było małe zaangażowanie mieszkańców w proces konsultacji społecznych. Rewitalizacja natomiast powinna obejmować działania adekwatne do ich potrzeb i wpływać na realną poprawę ich sytuacji życiowej. Nie zawsze podejmowano też odpowiednie starania w celu zaktywizowania lokalnych stowarzyszeń i organizacji. Wartościowe konsultacje powinny zachęcić do współdziałania, ale też dać możliwość realnego wpływu i współdecydowania w zakresie podejmowanych aktywności. Przykładem złej praktyki była organizacja konsultacji tylko z powodów obligatoryjnego wymogu i brak podejmowania działań zmierzających do maksymalnej aktywizacji partnerów.

Brak współpracy z przedsiębiorcami- W wielu realizowanych projektach odpowiednia współpraca z przedsiębiorcami była konieczna do uzyskania najlepszych możliwych efektów. Niestety niejednokrotnie nie wykorzystano w pełni tej możliwości. Częstym problemem obszarów kryzysowych, na terenie których podejmowano działania rewitalizacyjne, jest niska aktywność gospodarcza. Zachęcenie prywatnych inwestorów do współpracy nierzadko było warunkiem rzeczywistego ożywienia określonego obszaru. Niestety podczas planowania części projektów nie poświęcono tej kwestii wystarczająco dużo uwagi, co przełożyło się na osłabienie efektu końcowego.

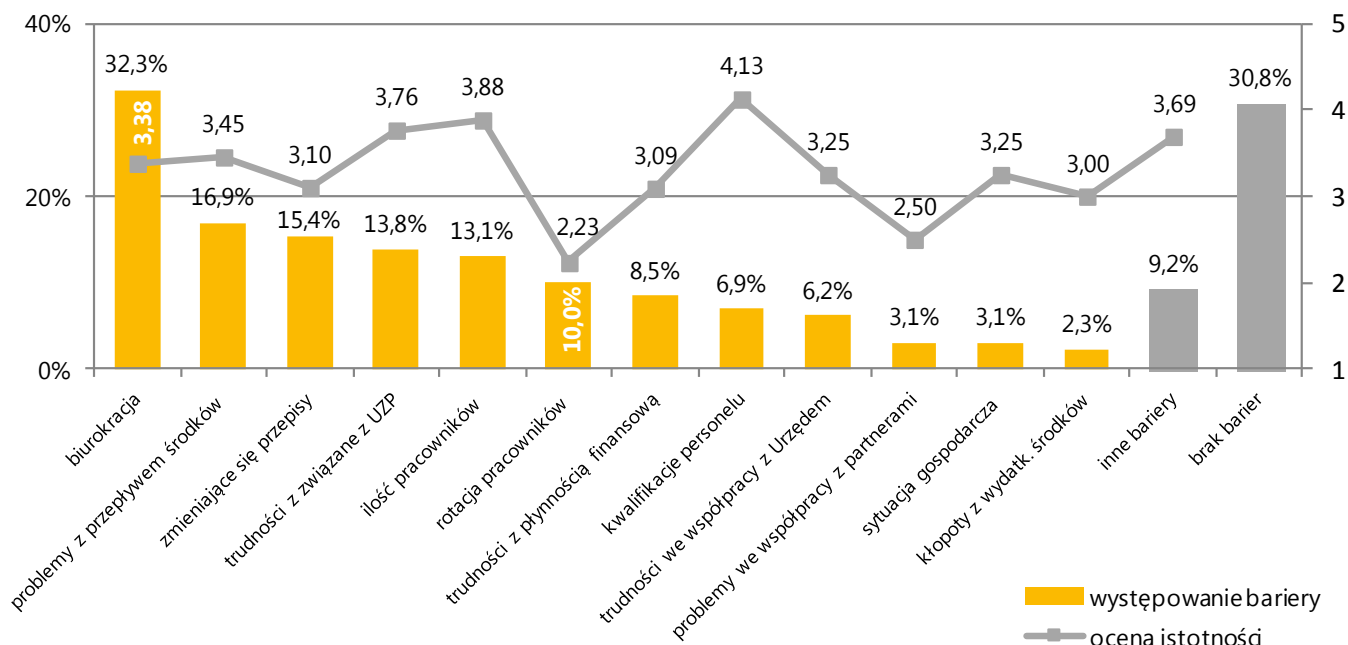
Analizując czynniki sukcesu i porażki zidentyfikowane w analizowanych projektach, należy – uwzględniając możliwości, jakie daje dwufundusowość, która będzie obowiązywała w przyszłej perspektywie finansowej – rozbudować projekty rewitalizacyjne o komponent społeczny (który winien być obligatoryjny w przypadku przedsięwzięć realizowanych przez instytucje publiczne tj. JST) i/lub gospodarczy. Przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych powinien uwzględniać przedsięwzięcia (wyodrębnione np. Działaniem lub Poddziałaniem), których celem będzie „ożywianie” obszarów

zrewitalizowanych w ramach projektów finansowanych ze środków RPO WK-P, co przyczyni się także do zwiększenia trwałości uzyskanych efektów.

7.3.5 Bariery realizacji projektów

W poniższej części raportu omówiono najważniejsze bariery w realizacji projektów rewitalizacyjnych.

Wykres 68. Występowanie barier w realizacji projektów oraz ocena ich istotności

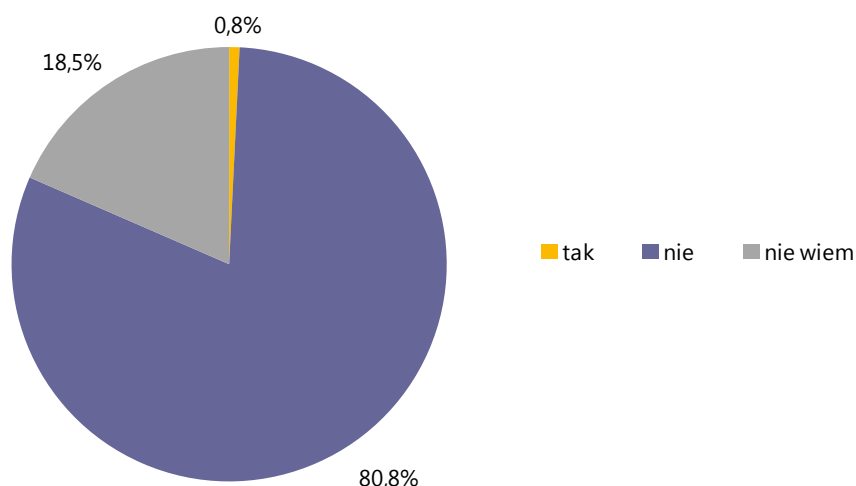

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, występowanie barier: n=130, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%, ocena istotności: biurokracja – n=42, problemy z przepływem środków – n=22, zmieniające się przepisy – n=20, trudności z związane z UZP – n=18, ilość pracowników – n=17, rotacja pracowników – n=13, trudności z płynnością finansową – n=11, kwalifikacje personelu – n=9, trudności we współpracy z Urzędem – n=8, problemy we współpracy z partnerami – n=4, sytuacja gospodarcza – n=4, kłopoty z wydatk. środków – n=3, inne bariery – n=12, ocena na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najmniej istotne bariery, a 5 najbardziej istotne

W przypadku 70,2% projektów beneficjenci wskazali na występowanie przynajmniej jednej bariery czy problemu podczas realizacji projektów. Najczęściej wskazywano na bariery związane z biurokracją, dotyczyły one niemal co trzeciego projektu. Relatywnie często wskazywano także na problemy z przepływem środków, zmieniające się przepisy, trudności związane PZP oraz niewystarczającą ilość pracowników zaangażowanych w realizację projektu. Jeśli chodzi natomiast o ocenę istotności wymienionych problemów, to za najtrudniejszą kwestię uznano niewystarczający poziom kwalifikacji personelu. Przeciętna ocena tego problemu wyniosła 4,13, lecz dotyczy on tylko 6,9% projektów. Relatywnie wysoko oceniono także dotkliwość niewystarczającej liczby pracowników zaangażowanych w realizację projektu (3,88) oraz trudności związane z PZP (3,76)

W kontekście trudności realizacyjnych beneficjentów zapytano również czy z perspektywy czasu wyróżnili by działania, które obecnie wydają się nietrafione. Dane w tym zakresie przedstawiono na kolejnym wykresie.

Wykres 69. Deklaracja występowania działań z perspektywy czasu uznawanych za nietrafione

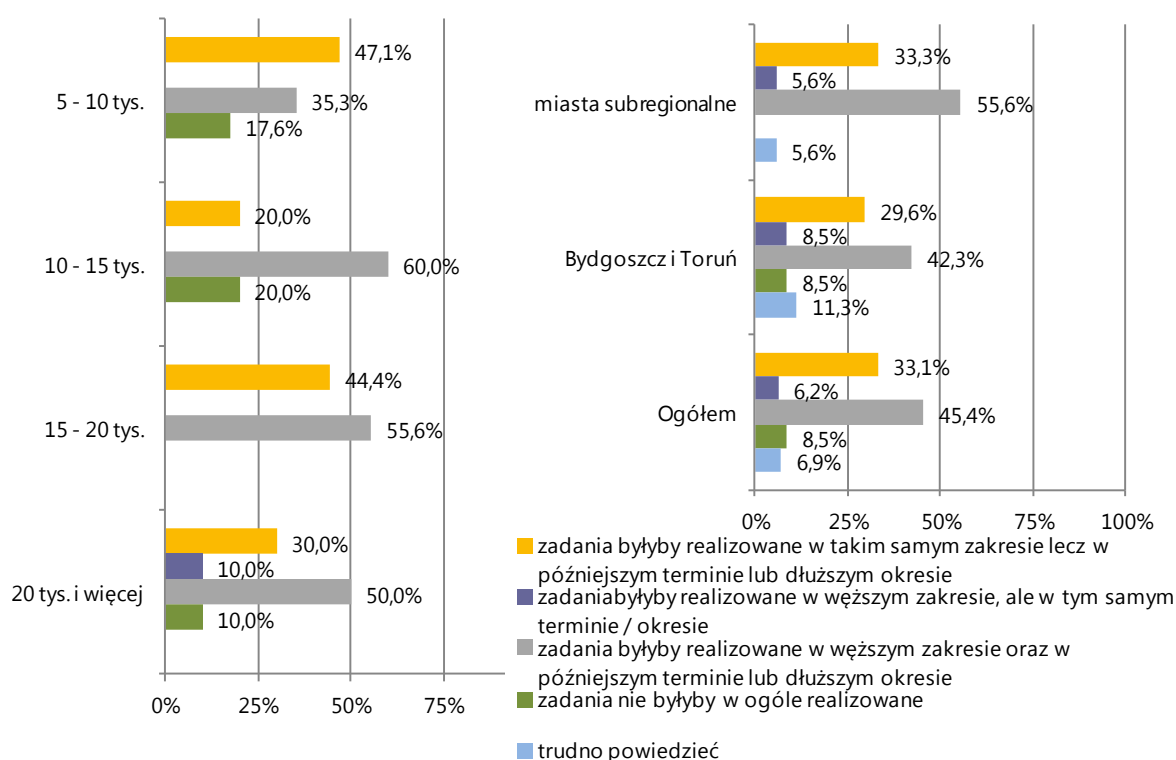

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, n=130

Jedynie w przypadku 0,8% realizowanych projektów (1 projektu) wskazano na występowanie działań, które z perspektywy czasu okazały się nietrafione, beneficjent wymienił w tym względzie nieudane wykorzystanie PZP. Aż w przypadku 80,8% projektów beneficjenci opowiedzieli się za brakiem występowania tego typu działań, w związku z tym realizowane przedsięwzięcia mają przemyślany i sprawnie zaplanowany charakter.

Na bariery w realizacji projektów warto spojrzeć również z perspektywy ich efektywności. Dobrze zrealizowany projekt to nie tylko taki, w którym nie występowały bariery czy trudności. Przedsięwzięcia należy poddawać analizie również z perspektywy osiąganych efektów, wobec tego na wysoką ocenę zasługują projekty z wysoką skalą efektów netto – czyli takich, za które bezpośrednio i wyłącznie odpowiada wdrożona interwencja. Czynnikiem, który znacząco obniża skalę efektu netto jest efekt deadweight, który oznacza tą część uzyskanych efektów, która zostałaby osiągnięta mimo nieuzyskania dofinansowania. Poniżej przedstawiono dane dotyczące tego zagadnienia.

Wykres 70. Skala występowania efektu deadweight a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów, 5 - 10 tys. – n=17, 10 - 15 tys. – n=9, 15 - 20 tys. – n=5, 20 tys. i więcej – n=10, miasta subregionalne – n=18, Bydgoszcz i Toruń – n=71, pytanie wielokrotnego wyboru – odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Obecnej skali występowania efektu deadweight nie należy ujmować jako kluczowego zagrożenia efektywności projektów mimo, iż w przypadku 84,6% projektów przyznano, iż zadania realizowane w ich ramach byłyby realizowane pomimo nie uzyskania dofinansowania, to w żadnym z nich nie byłyby one realizowane w niezmienionym kształcie. Najczęściej wskazywano, iż zaplanowane zadania byłyby realizowane w węższym zakresie oraz późniejszym terminie (45,4%) oraz w tym samym zakresie lecz późniejszym terminie (33,1%). Zgodnie z przedstawionymi opiniami realizatorów projektów największa skala efektu deadweight występuje w przypadku miast liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców, na ich terenie 47,1% projektów w przypadku nie uzyskania dofinansowania realizowane byłoby w niezmienionym zakresie, lecz w późniejszym terminie. Z kolei najmniejsza skala efektu deadweight zidentyfikowana została na terenie miast liczących 10-15 tys. mieszkańców. W ich przypadku beneficjenci przyznali, iż 20% projektów nie byłoby w ogóle realizowane, a 60% byłoby realizowane zarówno w późniejszym terminie jak i w węższym zakresie.

Jeżeli chodzi o czynniki, które w największym stopniu utrudniają realizację LPR to – jak wspomniano w poprzednim podrozdziale według większości koordynatorów są nimi niewystarczające środki finansowe. Chodzi tu zarówno o ograniczone możliwości wydatkowania budżetu własnego, jak i o niesatysfakcjonującą wysokość dofinansowania. Tylko jedna wypowiedź dotyczyła niewystarczających zasobów ludzkich w urzędzie, określonych jako „siła przerobowa” konieczna do rozdysponowania otrzymanych funduszy. Pozostałe opinie oscylowały raczej wobec stwierdzenia, że dofinansowanie powinno być nawet kilkakrotnie większe aby zaspokoić istniejące potrzeby.

Wśród pozostałych przeszkód wymieniano brak przygotowania niektórych beneficjentów do współpracy (np. wspólnoty mieszkaniowe) i idące za tym problemy w koordynacji działań, wspomniany już brak zaangażowania społeczności lokalnej, problemy z wykonawcami, skomplikowane procedury związane z

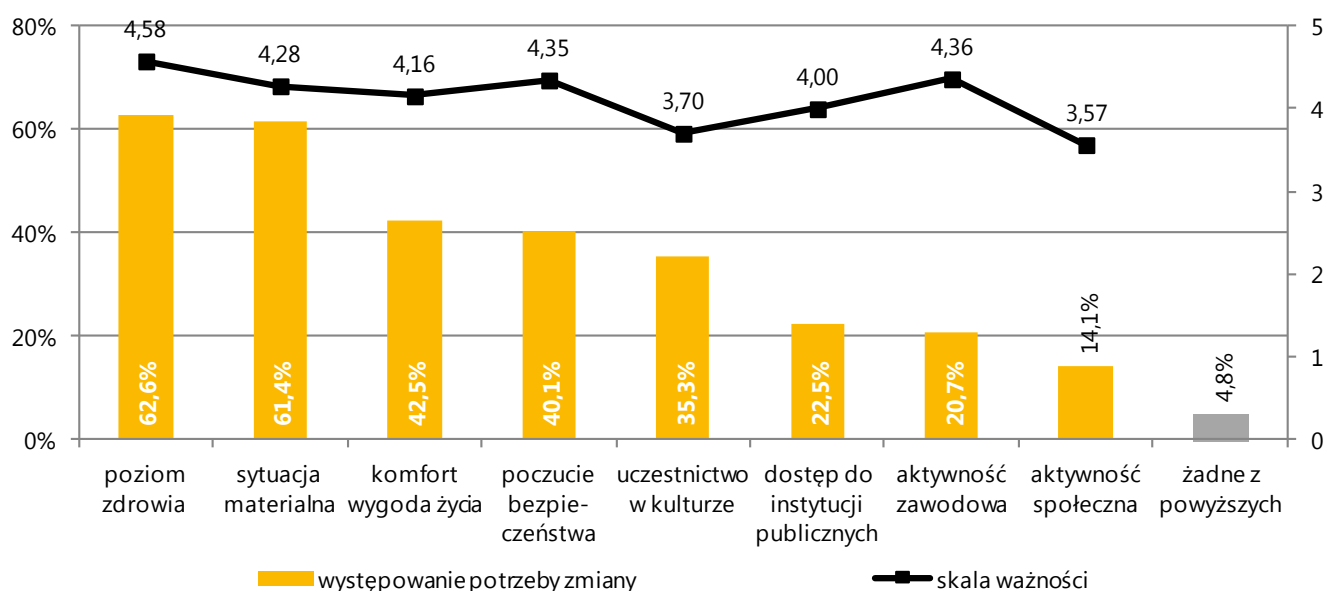
prawem zamówień publicznych, a także nieczytelne i często zmieniające się wymagania ze strony Urzędu Marszałkowskiego pełniącego funkcję Instytucji Zarządzającej RPO WK-P.

7.4 IDENTYFIKACJA POTRZEB W ZAKRESIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

W ramach niniejszego podrozdziału przedstawiono wyniki oceny dotychczasowych kierunków wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych (oraz ich celowości w kontekście zarówno zapisów LPR, jak i potrzeb mieszkańców obszarów wytypowanych do rewitalizacji). Dodatkowo, oceniono proces wdrażania 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P na lata 2007-2013 w kontekście realizacji jej celów.

W pierwszej kolejności oceniono czy dotychczasowy kierunek wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych został ustalony adekwatnie do potrzeb wskazanych w LPR oraz potrzeb wskazanych przez mieszkańców.

Wykres 71. Występowanie potrzeb zmian w sytuacji życiowej oraz ocena ich ważności

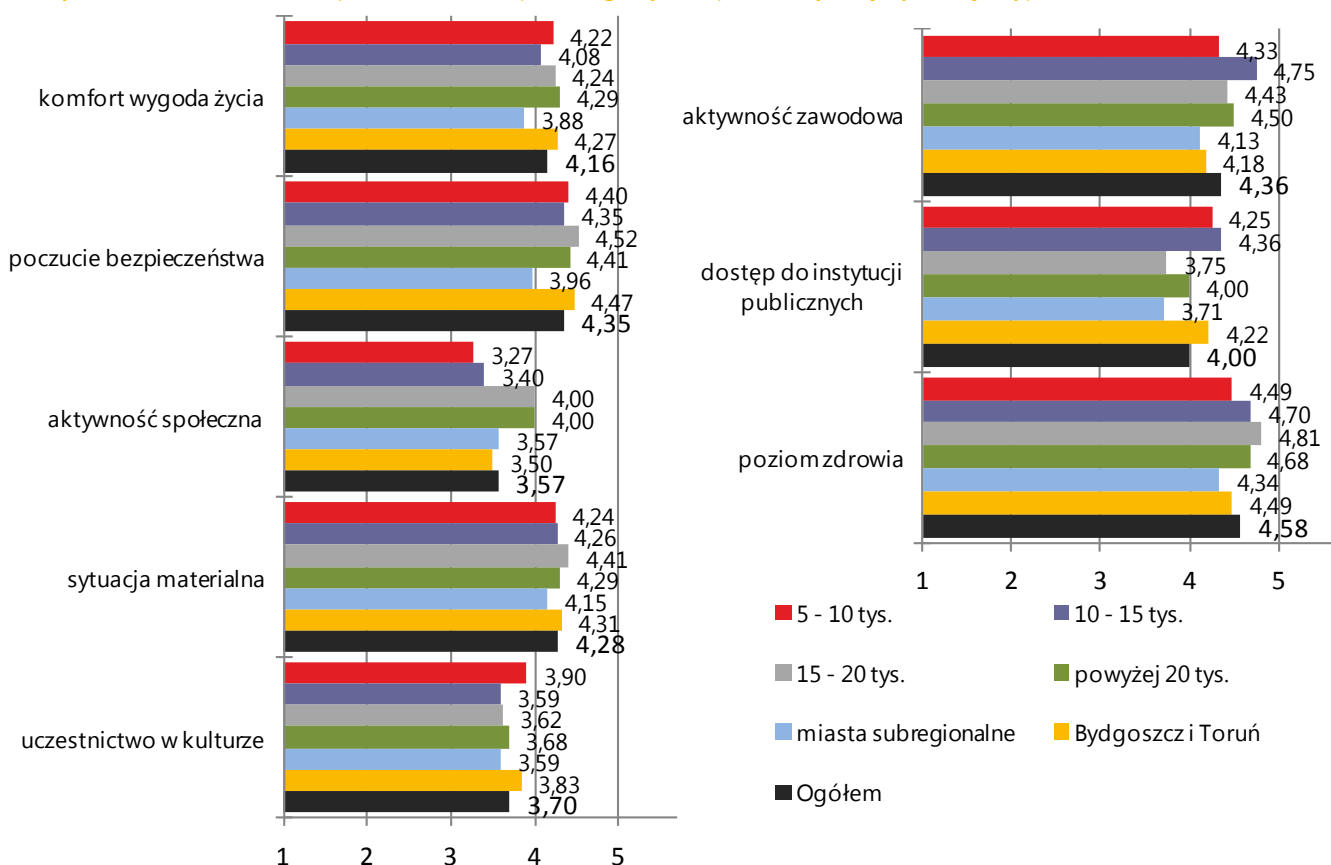

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; występowanie potrzeb- n=334; ocena ważności: komfort wygoda życia – n=142, poczucie bezpieczeństwa – n=134, aktywność społeczna – n=47, sytuacja materialna – n=205, uczestnictwo w kulturze – n=118, aktywność zawodowa – n=69, dostęp do instytucji publicznych – n=75, poziom zdrowia – n=209; ocena na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza aspekt bardzo mało ważny, a 5 najważniejszy; z analiz wyłączono odp. „trudno powiedzieć”

Największa część mieszkańców wskazała na występowanie potrzeb zdrowotnych oraz związanych z poprawą sytuacji materialnej, na aspekty wskazało odpowiednio 62,6% oraz 61,4% respondentów. Z kolei relatywnie rzadko występowały potrzeby związane ze zmianą aktywności społecznej (14,1%), aktywności zawodowej (20,7%) oraz dostępem do instytucji publicznych (22,5%). Oprócz zakresu występowania potrzeb warto wziąć pod uwagę również skalę ich ważności. Najwyżej oceniono ważność potrzeb zdrowotnych, ich przeciętna ocena wyniosła 4,58, lecz relatywnie wysokie oceny otrzymywały również potrzeby związane ze zmianą aktywności zawodowej (4,36) oraz bezpieczeństwem (4,35). Jednak te dwie ostatnie nie są potrzebami najpowszechniejszymi, w związku z tym dotyczą one wybranych kategorii beneficjentów, lecz w tych kategoriach mają one wysokie znaczenie.

Opinie mieszkańców świadczą o wysokim nasileniu potrzeb o charakterze podstawowym, takich jak zdrowie czy sytuacja materialna, które w ograniczonym stopniu mogą być zaspokojone przez realizowane projekty rewitalizacyjne.

Wykres 72. Ocena ważności potrzeb zmian w poszczególnych aspektach sytuacji życiowej a typ miasta

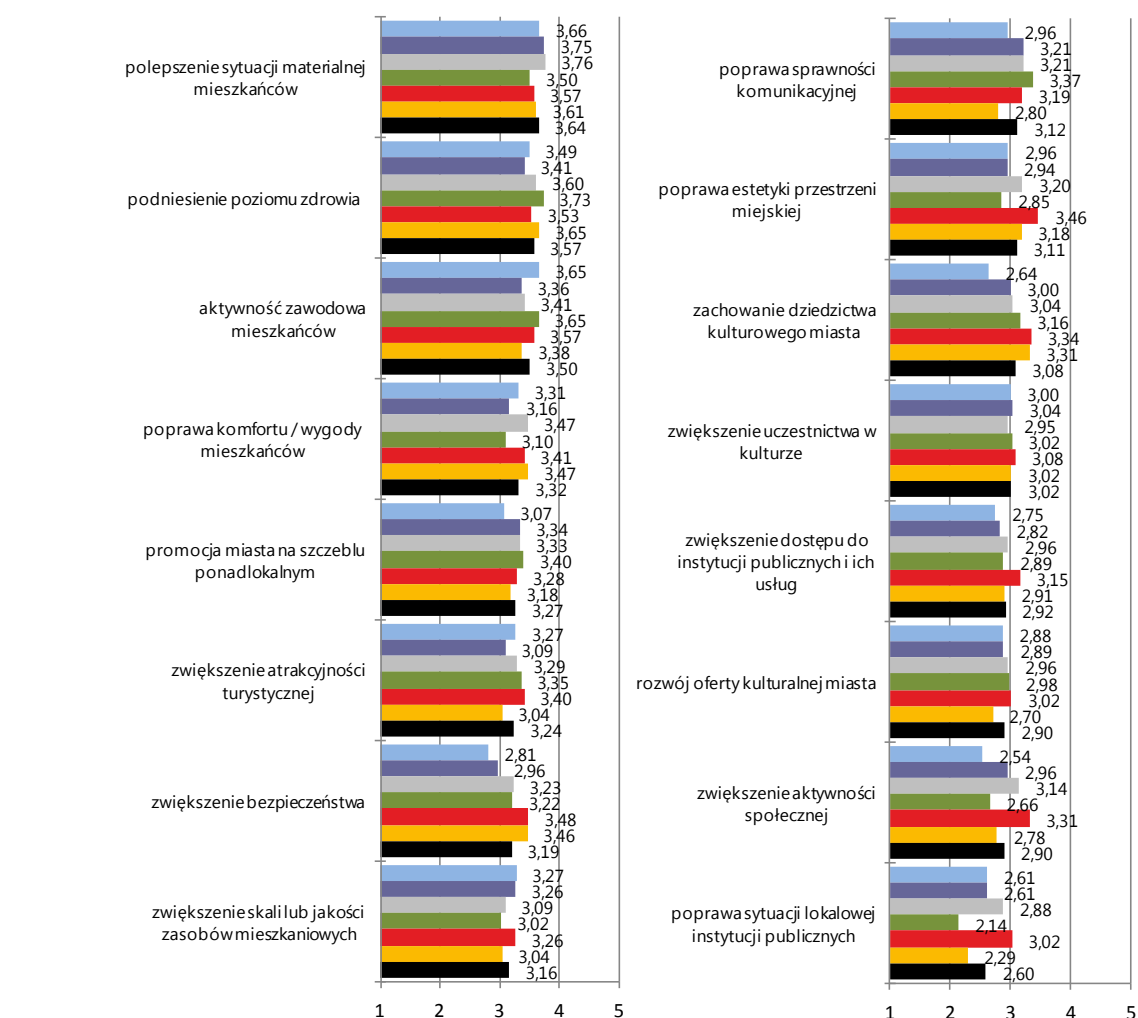

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI mieszkańców; komfort wygoda życia: 5 - 10 tys. - n=23, 10 - 15 tys. - n=26, 15 - 20 tys. - n=25, powyżej 20 tys. - n=18, miasta subregionalne - n=24, Bydgoszcz i Toruń - n=26; poczucie bezpieczeństwa: 5 - 10 tys. - n=15, 10 - 15 tys. - n=17, 15 - 20 tys. - n=25, powyżej 20 tys. - n=19, miasta subregionalne - n=26, Bydgoszcz i Toruń - n=32; aktywność społeczna: 5 - 10 tys. - n=12, 10 - 15 tys. - n=10, 15 - 20 tys. - n=5, powyżej 20 tys. - n=7, miasta subregionalne - n=7, Bydgoszcz i Toruń - n=6; sytuacja materialna: 5 - 10 tys. - n=37, 10 - 15 tys. - n=34, 15 - 20 tys. - n=32, powyżej 20 tys. - n=34, miasta subregionalne - n=33, Bydgoszcz i Toruń - n=35; uczestnictwo w kulturze: 5 - 10 tys. - n=21, 10 - 15 tys. - n=17, 15 - 20 tys. - n=21, powyżej 20 tys. - n=19, miasta subregionalne - n=22, Bydgoszcz i Toruń - n=18; aktywność zawodowa: 5 - 10 tys. - n=12, 10 - 15 tys. - n=12, 15 - 20 tys. - n=14, powyżej 20 tys. - n=4, miasta subregionalne - n=16, Bydgoszcz i Toruń - n=11; dostęp do instytucji publicznych: 5 - 10 tys. - n=12, 10 - 15 tys. - n=11, 15 - 20 tys. - n=12, powyżej 20 tys. - n=10, miasta subregionalne - n=21, Bydgoszcz i Toruń - n=9; poziom zdrowia: 5 - 10 tys. - n=35, 10 - 15 tys. - n=33, 15 - 20 tys. - n=37, powyżej 20 tys. - n=31, miasta subregionalne - n=38, Bydgoszcz i Toruń - n=35; ocena na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza aspekt bardzo mało ważny, a 5 najważniejszy

Potrzeby mieszkańców obszarów rewitalizowanych są nieznacznie zróżnicowane pod względem wielkości miejsca ich zamieszkania mierzonej liczbą mieszkańców. Na uwagę w tym względzie zasługuje potrzeba aktywności społecznej, którą w relatywnie większym stopniu odczuwają mieszkańcy miast liczących od 15 do 20 tys. oraz powyżej 20 tys. mieszkańców. Przeciętna ocena tego aspektu wyniosła 4,00 w stosunku do 3,57 dla ogółu miast. Podobnie w przypadku aktywności zawodowej wyróżniają się miasta, które zamieszkuje od 10 do 15 tys. osób. Potrzeby w tym zakresie oceniono na 4,75 w stosunku do 4,36 dla ogółu miast. Bardziej wyraźne zróżnicowanie występuje także w przypadku potrzeby dostępu do instytucji publicznych – relatywnie wysoko oceniono ją w miastach liczących od 10 do 15 tys. mieszkańców (średnia ocena ważności wyniosła 4,36 w stosunku do 4,00 dla ogółu analizowanych miast).

Rozszerzeniem analizy potrzeb mieszkańców jest ocena pilności realizacji zadań możliwych do podjęcia przez samorząd lokalny, co przedstawiono na kolejnym wykresie.

Wykres 73. Ocena pilności zadań możliwych do podjęcia przez samorząd lokalny

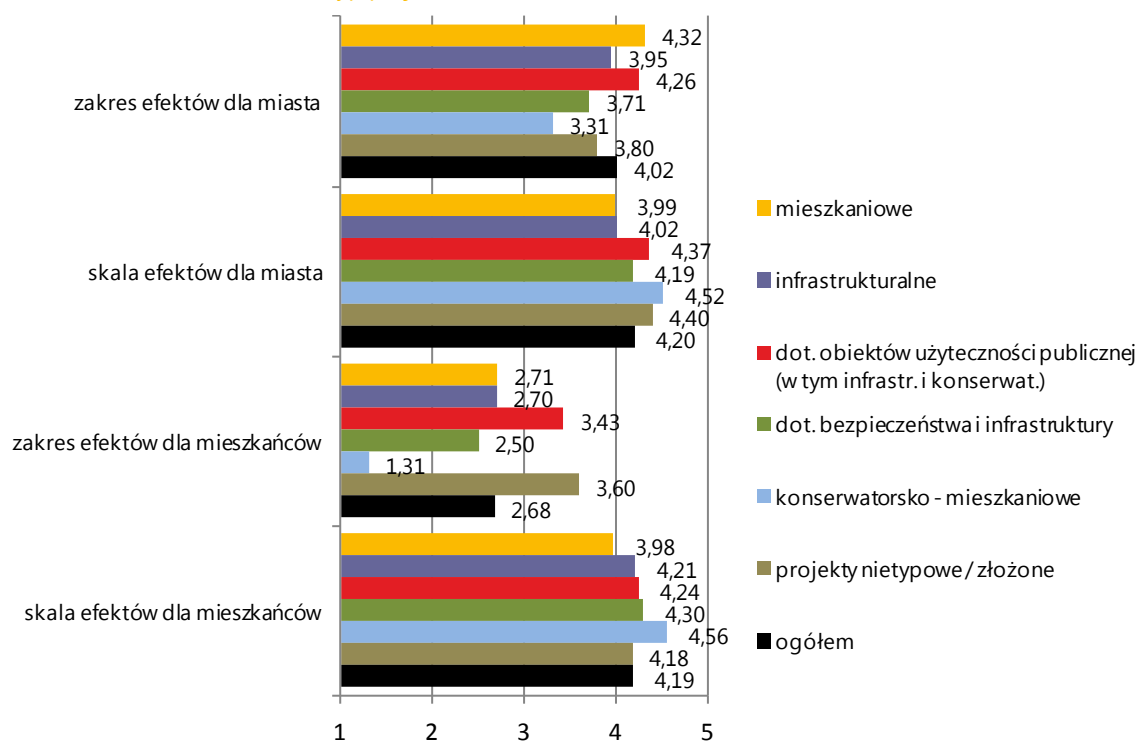
; 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=50, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=56, Ogółem - n=327; zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych: 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=56, powyżej 20 tys. - n=48, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=53, Ogółem - n=318; rozwój oferty kulturalnej miasta: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=50, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=324; poprawa sprawności komunikacyjnej: 5 - 10 tys. - n=48, 10 - 15 tys. - n=52, 15 - 20 tys. - n=53, powyżej 20 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=54, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=48, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=322; poprawa estetyki przestrzeni miejskiej: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=56, powyżej 20 tys. - n=47, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=55, Ogółem - n=321; zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta: 5 - 10 tys. - n=53, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=56, powyżej 20 tys. - n=49, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=318; poprawa komfortu / wygody mieszkańców: 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=55, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=52, miasta subregionalne - n=54, Bydgoszcz i Toruń - n=55, Ogółem - n=329; zwiększenie bezpieczeństwa: 5 - 10 tys. - n=53, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=51, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=326; zwiększenie aktywności społecznej (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach): 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=54, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=50, miasta subregionalne - n=51, Bydgoszcz i Toruń - n=54, Ogółem - n=323; polepszenie sytuacji materialnej mieszkańców: 5 - 10 tys. - n=56, 10 - 15 tys. - n=55, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=52, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=57, Ogółem - n=331; zwiększenie uczestnictwa w kulturze: 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=53, 15 - 20 tys. - n=57, powyżej 20 tys. - n=50, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=56, Ogółem - n=324; aktywność zawodowa mieszkańców: 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=55, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=51, miasta subregionalne - n=53, Bydgoszcz i Toruń - n=56, Ogółem - n=328; zwiększenie dostępu do instytucji publicznych i ich usług: 5 - 10 tys. - n=52, 10 - 15 tys. - n=51, 15 - 20 tys. - n=54, powyżej 20 tys. - n=44, miasta subregionalne - n=52, Bydgoszcz i Toruń - n=53, Ogółem - n=306; podniesienie poziomu zdrowia: 5 - 10 tys. - n=55, 10 - 15 tys. - n=56, 15 - 20 tys. - n=58, powyżej 20 tys. - n=51, miasta subregionalne - n=51, Bydgoszcz i Toruń - n=55, Ogółem - n=326; poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych (np. urzędów, szkół): 5 - 10 tys. - n=49, 10 - 15 tys. - n=49, 15 - 20 tys. - n=49, powyżej 20 tys. - n=43, miasta subregionalne - n=45, Bydgoszcz i Toruń - n=49, Ogółem - n=284; ocena na skali od 0 do 5, gdzie 0 oznacza działanie w ogóle nie potrzebne, a 5 bardzo pilne; z analiz wyłączono odp. „trudno powiedzieć”

Uzyskane wyniki potwierdzają wyciągnięte wcześniej wnioski. Jako najpilniejsze zadania oceniono polepszenie sytuacji materialnej mieszkańców ze średnią ogólną oceną 3,64, podniesienie poziomu zdrowia z wynikiem 3,57 oraz aktywizację zawodową mieszkańców, którą oceniono na 3,50. Natomiast wśród najmniej pilnych zadań zdaniem mieszkańców należy wymienić poprawę sytuacji lokalowej instytucji publicznych (2,60), zwiększenie aktywności społecznej (2,90) oraz rozwój oferty kulturalnej miasta (2,90).

Jeśli chodzi o zróżnicowanie ocen pod względem typu miasta, to ma ono znaczenie tylko w wybranych aspektach tj. np. zwiększanie bezpieczeństwa. Skala pilności tej potrzeby wyraźnie wzrasta wraz z wielkością miejsca zamieszkania respondentów – w miastach liczących od 5 do 10 tys. mieszkańców oceniono ją na 2,81, a na terenie aglomeracji bydgosko-toruńskiej ocena wyniosła 3,46. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku zachowania dziedzictwa kulturowego miast, w ośrodkach najmniejszych mieszkańcy ocenili pilność tego zadania na 2,64, natomiast mieszkańcy „Dwumiastr” na 3,31. W kontekście zróżnicowania pilności zadań warto zwrócić uwagę na poprawę estetyki przestrzeni miejskiej, zadanie to ma relatywnie większe znaczenie na terenie miast subregionalnych (3,64). Na terenie tego typu ośrodków jako relatywnie bardziej pilne oceniono również zwiększenie aktywności społecznej (3,31) oraz poprawę sytuacji lokalowej instytucji publicznych (3,02).

Poniżej wskazano jakie działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej oraz jaki powinien być przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych.

Wykres 74. Zakres i skala efektów a typ projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów; mieszkaniowe: zakres efektów dla miasta - n=31, skala efektów dla miasta - n=31, zakres efektów dla mieszkańców - n=31, skala efektów dla mieszkańców - n=30; infrastrukturalne: zakres efektów dla miasta - n=21, skala efektów dla miasta - n=20, zakres efektów dla mieszkańców - n=20, skala efektów dla mieszkańców - n=20; dot. obiektów użyteczności publicznej (w tym infrastr. i konserwat.): zakres efektów dla miasta - n=31, skala efektów dla miasta - n=29, zakres efektów dla mieszkańców - n=30, skala efektów dla mieszkańców - n=29; dot. bezpieczeństwa i infrastruktury: zakres efektów dla miasta - n=14, skala efektów dla miasta - n=12, zakres efektów dla mieszkańców - n=14, skala efektów dla mieszkańców - n=13; konserwatorsko - mieszkaniowe: zakres efektów dla miasta - n=16, skala efektów dla miasta - n=16, zakres efektów dla mieszkańców - n=16, skala efektów dla mieszkańców - n=7; projekty nietypowe / złożone: zakres efektów dla miasta - n=5, skala efektów dla miasta - n=5, zakres efektów dla mieszkańców - n=5, skala efektów dla mieszkańców - n=3; ogółem: zakres efektów dla miasta - n=113, skala efektów dla miasta - n=108, zakres efektów dla mieszkańców - n=111, skala efektów dla mieszkańców - n=99; wskaźniki skali i zakresu przyjmują w wartości z przedziału od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niską wartość, a 5 wysoką

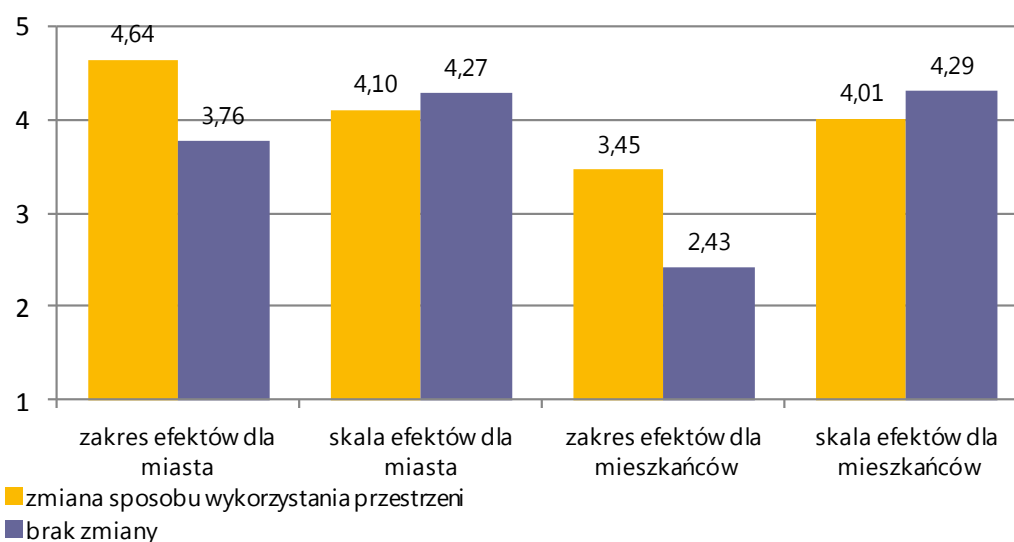
W świetle wyników przeprowadzonych analiz, w przypadku zakresu wsparcia dla miasta nie występuje istotne pod względem statystycznym²⁴ zróżnicowanie pod względem rodzaju projektu, w związku z tym należy uznać, iż wszystkie typy projektów rewitalizacyjnych uzyskują zbliżony zakres efektów dla miasta. Istotne²⁵ zróżnicowanie występuje w przypadku skali tego typu efektów – według opinii beneficjentów relatywnie wyższą skalę efektów posiadają projekty konserwatorsko-mieszkaniowe oraz projekty nietypowe / złożone, gdzie przeciętne oceny skali wyniosły odpowiednio 4,52 oraz 4,40, z kolei nieco niższe efekty osiągane są w przypadku projektów mieszkaniowych (3,99) oraz infrastrukturalnych (4,02)

Rodzaj projektu istotnie pod względem statystycznym²⁶ różnicuje również zakres efektów dla mieszkańców. Efekty o najszerszym zakresie osiągane są przez projekty nietypowe / złożone (3,60) oraz przedsięwzięcia dot. obiektów użyteczności publicznej (3,43). Natomiast największy zakres efektów dla mieszkańców występuje w przypadku projektów konserwatorsko mieszkaniowych (1,31).

Istotne pod względem statystycznym zróżnicowanie²⁷ występuje również w przypadku skali efektów dla mieszkańców. Największą skalą efektów charakteryzują się projekty konserwatorsko-mieszkaniowe (4,56), a najmniejszą z kolei projekty czysto mieszkaniowe (3,98).

Jak wykazały przeprowadzone analizy statystyczne nie tylko rodzaj prowadzonych działań, lecz także ich funkcja dla przestrzeni miejskiej ma wpływ na uzyskiwane efekty, co zaprezentowano na wykresie.

Wykres 75. Zakres i skala efektów a zmiana sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej w wyniku realizacji projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów; zakres efektów dla miasta: zmiana sposobu wykorzystania przestrzeni - n=33, brak zmiany - n=84; skala efektów dla miasta: zmiana sposobu wykorzystania przestrzeni - n=33, brak zmiany - n=79; zakres efektów dla mieszkańców: zmiana sposobu wykorzystania przestrzeni - n=33, brak zmiany - n=82; skala efektów dla mieszkańców: zmiana sposobu wykorzystania przestrzeni - n=30, brak zmiany - n=72; wskaźniki skali i zakresu przyjmują w wartości z przedziału od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niską wartość, a 5 wysoką

Projekty, które poprzez realizację zadań kreują zmianę sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej charakteryzują się istotnie pod względem statystycznym szerszym zakresem efektów dla miasta²⁸ oraz jego mieszkańców²⁹. W przypadku korzyści dla ośrodków miejskich zakres efektów projektów dokonujących zmian w wykorzystaniu przestrzeni miejskiej oceniono 4,64 w stosunku do 3,76 dla projektów, które nie dokonują tego typu. Podobnie w przypadku efektów dla mieszkańców – zakres

²⁴ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=3,977 $\alpha=0,409$ p=0,05

²⁵ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=15,103 $\alpha=0,004$ p=0,05

²⁶ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=17,510 $\alpha=0,002$ p=0,05

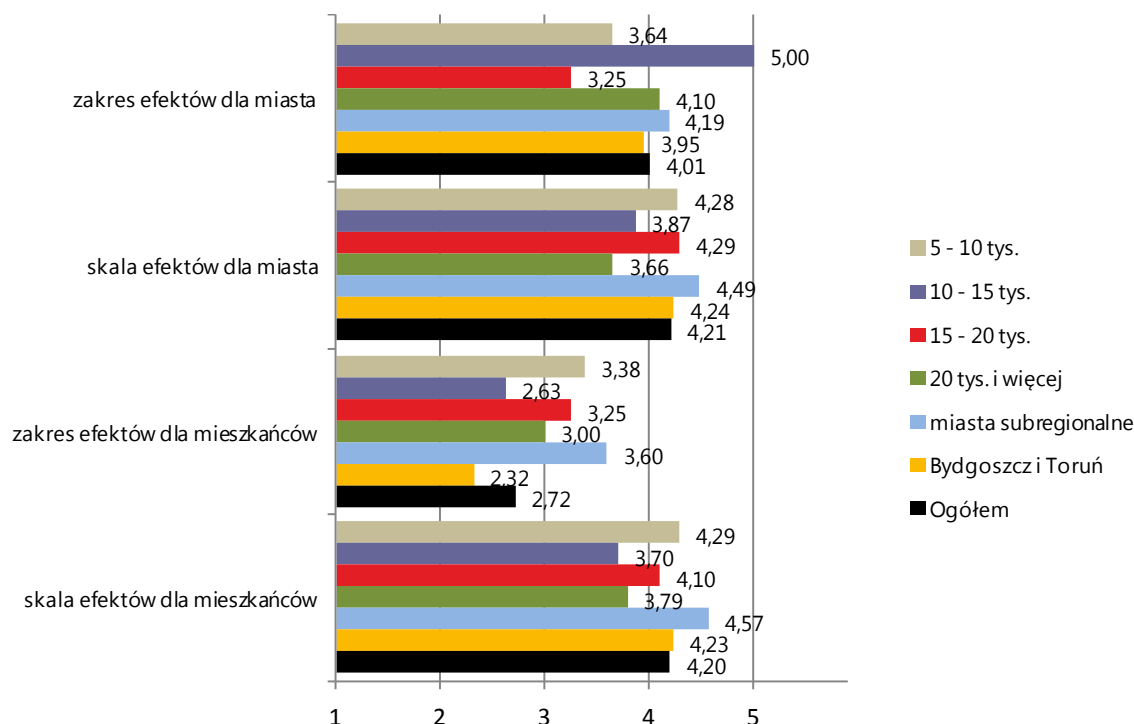
²⁷ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=11,864 $\alpha=0,019$ p=0,05

²⁸ U Manna-Whitneya=1001 $\alpha=0,017$ p=0,05

²⁹ U Manna-Whitneya=905 $\alpha=0,005$ p=0,05

efektów projektów dokonywujących zmian oceniono na poziomie 3,45, a w drugiej grupie wyniósł on 2,43. Podobne zależności nie występują w przypadku skali efektów. Oceny skali efektów dla miasta³⁰ oraz jego mieszkańców³¹ nie różnią się istotnie pod względem statystycznym.

Wykres 76. Zakres i skala efektów a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania CATI beneficjentów; 5 - 10 tys.: zakres efektów dla miasta - n=14, skala efektów dla miasta - n=13, zakres efektów dla mieszkańców - n=13, skala efektów dla mieszkańców - n=13; 10 - 15 tys.: zakres efektów dla miasta - n=8, skala efektów dla miasta - n=7, zakres efektów dla mieszkańców - n=8, skala efektów dla mieszkańców - n=7; 15 - 20 tys.: zakres efektów dla miasta - n=4, skala efektów dla miasta - n=4, zakres efektów dla mieszkańców - n=4, skala efektów dla mieszkańców - n=4; 20 tys. i więcej: zakres efektów dla miasta - n=10, skala efektów dla miasta - n=9, zakres efektów dla mieszkańców - n=10, skala efektów dla mieszkańców - n=10; miasta subregionalne: zakres efektów dla miasta - n=16, skala efektów dla miasta - n=14, zakres efektów dla mieszkańców - n=15, skala efektów dla mieszkańców - n=15; Bydgoszcz i Toruń: zakres efektów dla miasta - n=66, skala efektów dla miasta - n=66, zakres efektów dla mieszkańców - n=66, skala efektów dla mieszkańców - n=54; Ogółem: zakres efektów dla miasta - n=118, skala efektów dla miasta - n=113, zakres efektów dla mieszkańców - n=116, skala efektów dla mieszkańców - n=103, wskaźniki wartości z przedziału od 1 do 5, gdzie 1 oznacza niską wartość a 5 wysoką

W świetle wyników przeprowadzonych analiz, typ miasta, na terenie którego realizowany jest projekt nie różnicuje w sposób istotny statystycznie zakresu efektów dla miasta³² oraz dla jego mieszkańców³³. W związku z tym należy uznać, iż we wszystkich analizowanych typach miast występuje zbliżony zakres efektów. Zróżnicowanie istotne pod względem statystycznym ujawnia się jednak w przypadku skali efektów, zarówno w kontekście miasta³⁴ jak i jego mieszkańców³⁵. W przypadku kontekstu korzyści dla miasta, zdaniem beneficjentów efekty o relatywnie większej skali występują na terenie miast subregionalnych (4,49), a także ośrodków z liczbą mieszkańców od 15 do 20 tys. mieszkańców (4,29) oraz od 5 do 10 tys. (4,28). Natomiast typem miasta, gdzie skala oddziaływania została oceniona najniżej są ośrodki z liczbą mieszkańców powyżej 20 tys., gdzie przeciętna ocena wynosi 3,66. Podobna sytuacja

³⁰ U Manna-Whitneya=1127,5 $\alpha=0,255$ p=0,05

³¹ U Manna-Whitneya=840 $\alpha=0,071$ p=0,05

³² Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=5,807 $\alpha=0,325$ p=0,05

³³ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=8,278 $\alpha=0,142$ p=0,05

³⁴ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=14,355 $\alpha=0,014$ p=0,05

³⁵ Test Kruskala-Wallisa Chi-kwadrat=13,893 $\alpha=0,016$ p=0,05

występuje również przypadku oceny skali efektów dla mieszkańców. W tym kontekście również beneficjenci ocenili, iż najwyższą skalą efektów charakteryzują się projekty realizowane na terenie miast subregionalnych (4,57) oraz ośrodków z liczbą mieszkańców od 5 do 10 tys. (4,29), natomiast projekty o najniższej - wg oceny beneficjentów - skali oddziaływania realizowane były na terenie miast z liczbą mieszkańców od 10 do 15 tys. (3,70) oraz powyżej 20 tys. (3,79).

7.5 ODPOWIEDZI NA POSTAWIONE PYTANIA BADAWCZE

1. Jak kształtuje się rozkład przestrzenny, wielkość oraz funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR?

Jeśli chodzi o rozkład przestrzenny obszarów wytypowanych do rewitalizacji to skupiają się one głównie w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa. Wielkość obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR wynosi średnio ok. 130 ha dla miasta, a łącznie dla całego województwa wynosi niemal 4200 ha. Główne funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR to: mieszkaniowa, handlowo-usługowa, rekreacyjna i kulturowa.

2. Jakie podstawowe potrzeby występują na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR?

Do podstawowych potrzeb występujących na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR należy przeciwdziałanie takim negatywnym zjawiskom jak: długotrwałe bezrobocie, ubóstwo i wykluczenie, wysoki poziom przestępczości czy niska aktywność gospodarcza.

3. Jaka była zdolność miast do rewitalizacji oraz stan zaawansowania procesów rewitalizacyjnych?

Zdolność miast do rewitalizacji przed rozpoczęciem realizacji projektów w ramach RPO WK-P była bardzo niska z uwagi na brak doświadczenia oraz środków finansowych. Stan zaawansowania procesów rewitalizacyjnych był generalnie niski, poza kilkoma wyjątkami miast realizujących w poprzedniej perspektywie finansowej działania o charakterze rewitalizacyjnym w ramach ZPORR (były to: Toruń, Świecie, Bydgoszcz, Grudziądz oraz Golub-Dobrzyń).

4. Jak kształtuje się postęp realizacji celów LPR? Jak należy go ocenić?

Postęp realizacji celów LPR mierzony był między innymi stopniem osiągnięcia wartości wskaźników służących do wyznaczenia obszaru wsparcia. W przypadku 2/3 wskaźników nastąpiła poprawa. Jednak wartość najczęściej używanego wskaźnika dot. liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej uległa wzrostowi, a więc sytuacja się pogorszyła. Na podstawie analizy sprawozdań z realizacji LPR można natomiast odnotować, iż w 2012 roku nie zrealizowano nawet połowy zamierzonych na ten okres zadań projektowych.

5. Jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza miast, na terenie których wdrażano LPR w latach 2007-2011?

Sytuacja społeczno-gospodarcza miast, na terenie których wdrażano LPR w latach 2007-2011 jest zróżnicowana. Największy postęp dokonał się w ośrodkach o małych (15-20 i 10-15 tys. mieszkańców), zaś postęp o najmniejszej dynamice wystąpił w ośrodkach o charakterze subregionalnym. Poprawa nastąpiła w odniesieniu do problemu wykluczenia społecznego oraz wymiaru kulturalno-edukacyjnego, zaś najtrudniejsza sytuacja dotyczy demografii.

6. Jak kształtowała się dynamika zmian w ramach wdrażania 7. Osi priorytetowej RPO WK-P jeśli chodzi o: liczbę projektów, rodzaje projektów, rodzaj beneficjentów (forma prawna beneficjenta), obszar interwencji, suma zainwestowanych środków (krajowych i UE), osiągnięte efekty?

Dynamika zmian w ramach wdrażania 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P jeśli chodzi o liczbę projektów była różna w poszczególnych latach wdrażania. Największy wzrost nastąpił pomiędzy rokiem 2009 a 2010. Dominowały projekty dot. obiektów użyteczności publicznej oraz mieszkaniowe. Typem beneficjentów, którzy najczęściej realizowali projekty rewitalizacyjne były

JST a także wspólnoty/spółdzielnie mieszkaniowe, najrzadziej zaś w roli beneficjentów występowały NGO. Najczęściej wybieranym przez beneficjentów obszarem interwencji były zabytkowe centra miast oraz tereny rekreacyjne. Najwięcej projektów zrealizowano w Toruniu. Suma dofinansowania krajowego (spoza środków UE) wyniosła łącznie 2,14 mln zł, przeciętnie 15,7 tys. zł na 1 projekt. Suma zainwestowanych środków UE wyniosła 272,6 mln zł, przeciętnie ok. 2 mln zł na 1 projekt. Największy wzrost uzyskano w odniesieniu do wskaźnika produktu dot. liczby projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast (w ramach Działania 7.1) i wskaźnika dot. liczby zbudowanych/ przebudowanych/doposażonych obiektów (w ramach Działania 7.2).

7. Jak należy ocenić obecny stan oraz wprowadzane zmiany w zakresie wytycznych dotyczących przygotowania LPR, podziału środków, sposobów rozdysponowania, harmonogramu konkursów oraz kryteriów wyboru projektów?

Obecny stan (aktualizacja z sierpnia 2012 roku) w zakresie wytycznych dotyczących przygotowania LPR należy ocenić jako dużo bardziej korzystny w stosunku do pierwotnej wersji (z września 2008 roku). Wprowadzane zmiany w zakresie wytycznych doprecyzowały problematyczne i nieścisłe kwestie. Jeśli chodzi o podział środków to jest on oceniany jako racjonalny i sprawiedliwy. Natomiast biorąc pod uwagę sposoby ich rozdysponowania, zmiany dotyczyły przeniesienia kwot niewykorzystanych w danym roku na rok następny. W zakresie harmonogramu konkursów odnotowano sześć konkursów z Działania 7.1 w tym cztery otwarte i dwa zamknięte. W przypadku kryteriów wyboru projektów należy zwrócić uwagę na jego ograniczoną użyteczność w wyborze projektów, które przyczyniałyby się do realizacji celów osi priorytetowej. W toku wdrażania Działań 7.1 i 7.2 w systemie wprowadzono modyfikacje mające na celu uszczegółowienie lub ujednoznacznienie kryteriów, które należy ocenić pozytywnie. Również pozytywnie należy ocenić opracowanie dokumentu „Metodologia oceny kryteriów wyboru projektów dla RPO WK-P na lata 2007-2013”.

8. Jak należy ocenić obecny stopień realizacji wskaźników w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P?

Obecny stopień realizacji wskaźników w ramach Osi Priorytetowej 7. RPO WK-P należy ocenić jako ograniczony. Ryzyko nieosiągnięcia założonych wartości szczególnie dotyczy wskaźnika produktu dla Działania 7.1 „liczba zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów” (zrealizowano 1% wartości docelowej) oraz „powierzchni rewitalizowanych obszarów” (1,1% wartości docelowej). Jednocześnie podkreślić należy umiarkowaną użyteczność systemu wskaźników do mierzenia postępów realizacji programu ze względu na nieobligatoryjność wyboru wskaźników w pierwszych konkursach.

9. Jakie są najważniejsze bariery we wdrażaniu 7. Osi priorytetowej RPO WK-P?

Do najważniejszych barier we wdrażaniu 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P należą: niesatysfakcjonujący kontakt z IZ, długi okres oczekiwania na ocenę składanych dokumentów, częste zmiany wytycznych (siedmiokrotnie w ciągu 5 lat), rozbudowana biurokracja i wymogi formalne, brak danych koniecznych do opracowania LPR, problemy ze stosowaniem Prawa Zamówień Publicznych, opóźnienia ze strony wykonawców.

10. Czy realizowane w ramach RPO WK-P projekty są zgodne z celami wytycznymi przez dokumenty strategiczne miast?

Realizowane w ramach RPO WK-P projekty są najczęściej zgodne z dwoma celami wytycznymi przez dokumenty strategiczne miast. Niemal 70% projektów przyczynia się do realizacji celu dotyczącego uatrakcyjnienia centrum miasta i rozwoju turystyki, a ponad 1/3 do poprawy warunków mieszkaniowych

11. W jakim stopniu koncentracja wsparcia RPO WK-P w miastach i w obszarach wymagających rewitalizacji ma wpływ na zmiany jakości życia ich mieszkańców?

Koncentracja wsparcia RPO WK-P w miastach i w obszarach wymagających rewitalizacji ma niewielki wpływ na zmiany jakości życia ich mieszkańców. Wynika to z faktu, iż efekty

realizowanych projektów mają przede wszystkim charakter estetyczno-turystyczno-promocyjny. Zaś do najpilniejszych zdaniem mieszkańców należą zadania mające wpływ na poprawę sytuacji materialnej, poziom zdrowia i aktywizację społeczną.

12. Jak kształtuje się efektywność i trafność projektów realizowanych w ramach Osi priorytetowej 7. RPO WK-P?

Trafność jak i efektywność projektów dużo lepiej oceniana jest przez ich realizatorów niż przez mieszkańców rewitalizowanych obszarów. Podczas gdy realizatorzy uważają większość projektów za adekwatne do potrzeb mieszkańców w stopniu bardzo wysokim lub wysokim, to w opinii mieszkańców adekwatność ta jest przeciętna. Realizatorzy projektów oceniają, iż niemal 90% projektów przynosi efekty w chwili obecnej, szczególną uwagę zwracają na poprawę estetyki, turystyki i promocji miasta. Realizowane projekty nie przynoszą jednak znaczących efektów w zakresie potrzeb najmocniej odczuwanych przez mieszkańców, a więc dotyczących poprawy sytuacji materialnej i zdrowotnej.

13. Jakie przedsięwzięcia należy uznać za dobre praktyki w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych?

Dobre praktyki w realizacji projektów dotyczą przede wszystkim: kompleksowości działań projektowych, uwzględnienia w projekcie komponentu społecznego oraz nawiązania przez realizatorów współpracy formalnej i nieformalnej z różnego typu partnerami, zarówno na etapie przygotowywania projektu, w tym opracowywanie Lokalnego Programu Rewitalizacji, jak i podczas samej realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjnego.

14. Jakiego rodzaju działania należy uznać za przykłady „złych praktyk”?

Za przykłady „złych praktyk” należy uznać takie działania jak: brak współpracy z przedsiębiorcami, nieangażowanie mieszkańców w aktywne konsultacje społeczne, brak koordynacji i współoddziaływania na siebie poszczególnych projektów w mieście, niełączanie projektów infrastrukturalnych ze społecznymi.

15. Jakie czynniki szczególnie sprzyjają wpływowi projektów na poprawę jakości życia mieszkańców?

Czynniki szczególnie sprzyjającymi wpływowi projektów na poprawę jakości życia mieszkańców są: typ projektu (dot. instytucji publicznych), wielkość miasta, rodzaj zmian jakie powodują dla miejsca zamieszkania (najlepiej oceniane dla poprawy estetyki przestrzeni). Ponadto największy wpływ odnotowano w odniesieniu do osób najuboższych i najbogatszych, w młodym wieku, pracujących.

16. Jakie można wyróżnić determinanty efektywności projektów?

Głównymi determinantami efektywności projektów są: rodzaje działań projektowych (poprawa estetyki przestrzeni miejskiej, poprawa sytuacji lokalowej instytucji użyteczności publicznej), prowadzenie współpracy nieformalnej w trakcie realizacji projektu. Biorąc pod uwagę efektywność kosztową najbardziej efektywne są projekty mieszkaniowe oraz konserwatorsko mieszkaniowe, realizowane najlepiej w miastach liczących 15-20 tys. mieszkańców.

17. Jakie są najważniejsze bariery w realizacji projektów rewitalizacyjnych?

Do najważniejszych barier w realizacji projektów rewitalizacyjnych należy: biurokracja (wskazywana odnośnie niemal co trzeciego projektu), problemy z przepływem środków, zmieniające się przepisy, trudności związane z PZP oraz niewystarczającą ilość pracowników zaangażowanych w realizację projektu.

18. Czy dotychczasowy kierunek wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych został ustalony adekwatnie do potrzeb wskazanych w LPR oraz potrzeb wskazanych przez mieszkańców?

Dotychczasowy kierunek wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych został ustalony adekwatnie do potrzeb wskazanych w LPR oraz nieco mniej adekwatnie do potrzeb wskazanych przez mieszkańców.

19. W jakim zakresie dotychczasowe wdrażanie 7. Osi priorytetowej RPO WK-P przyczyniło się do realizacji jej celów?

Dotychczasowe wdrażanie 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P przyczyniło się do realizacji jej celów w zakresie 26% procent.

20. Czy działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej?

Działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej. Należy jednak – uwzględniając możliwości, jakie daje dwufunduszowość, która będzie obowiązywała w przyszłej perspektywie finansowej – rozbudować projekty rewitalizacyjne o komponent społeczny (który – jak postuluje Wykonawca- winien być obligatoryjny w przypadku przedsięwzięć realizowanych przez instytucje publiczne tj. JST) i/lub gospodarczy.

21. Jaki powinien być przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych?

Przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych powinien uwzględniać przedsięwzięcia (wyodrębnione np. Działaniem lub Poddziałaniem), których celem będzie „ożywianie” obszarów zrewitalizowanych w ramach wcześniej zrealizowanych projektów tj. finansowanych ze środków RPO WK-P. Przyczyni się to do zwiększenia trwałości uzyskanych efektów.

8. Wnioski i rekomendacje

W poniższej tabeli przedstawiono kluczowe rekomendacje z przeprowadzonego badania opierające się o najważniejsze wnioski stanowiące wynik analizy zebranego materiału empirycznego. Prezentacja sformułowanych rekomendacji musi być jednak poprzedzona dwoma zastrzeżeniami. Po pierwsze, opracowane rekomendacje dotyczą wyłącznie przyszłego okresu finansowania, co jest uzasadnione faktem, iż w bieżącym okresie finansowania istnieją ograniczone możliwości (ale także uzasadnienie) dla wprowadzania znaczących modyfikacji istniejącego systemu wsparcia.

Jeśli chodzi o adresatów formułowanych rekomendacji, to zostały one skierowane do instytucji odpowiedzialnej za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania (w chwili obecnej – poza ogólnym założeniem, iż instytucja ta będzie umocowana w strukturze samorządu województwa, trudno o precyzyjne jej wskazanie; problem nastrocza również fakt, iż nie do końca znane są kompetencje tej instytucji, a tym samym jej autonomia w określaniu założeń RPO i konstruowania zawartego w nim instrumentarium wsparcia.

Co się natomiast tyczy proponowanego terminu realizacji rekomendacji, we wszystkich przypadkach został on określony na lata 2013-2020. Rok 2013 odnosi się do czasu przeznaczanego na prace związane z określeniem założeń i kształtu RPO, zaś lata kolejne – do momentu ich wdrożenia oraz obowiązywania (trudno w chwili obecnej precyzyjnie określić moment, w którym poszczególne rekomendacje będą możliwe do wdrożenia)³⁶.

³⁶ Co więcej, może się okazać, że regulacje i wytyczne formułowane na szczeblu wspólnotowym i krajowym uczynią część rekomendacji niecelowymi lub wręcz niemożliwymi do wdrożenia – w chwili obecnej szczegółowy kształt systemu wdrażania polityki spójności w okresie 2014-2020 nie jest jednak znany, co uniemożliwia uwzględnienie w formułowanych rekomendacjach kontekstu ponadregionalnego.

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
1	<p>Projekty rewitalizacyjne często nie mają charakteru kompleksowego. W realizowanych projektach sporadycznie podejmowano przedsięwzięcia, które łączyły działania polegające na rozwoju infrastruktury z zaprojektowanymi działaniami zmierzającymi do ożywienia społeczno-gospodarczego, które jest główny zamierzeniem interwencji przewidzianej w ramach 7 Osi Priorytetowej. Tego typu efekty przewidywano raczej jako rezultat realizacji projektu, a nie jego przedmiot. Same projekty infrastrukturalne, które nawet poprawiają estetykę miasta, nie wpływają na zniwelowanie nurtujących ten obszar problemów społecznych, lub ich wpływ jest znikomy.</p> <p>Ponadto, przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane w wielu miastach są od siebie zupełnie niezależne tj. brakuje zintegrowanej strategii i wspólnych celów, którym projekty byłyby podporządkowane. Jednocześnie w dokumentacji projektowej brakuje jasnej i precyzyjnej definicji komplementarności dla działań rewitalizacyjnych, którą mogliby się posługiwać projektodawcy.</p>	<p>W przyszłej perspektywie finansowej należy premiować projekty wynikające z podejścia zintegrowanego.</p> <p>By rewitalizacja prowadziła do rzeczywistego ożywienia newralgicznych obszarów miejskich konieczne jest ściślejsze powiązanie projektów „twardych”(modernizujących infrastrukturę) z projektami „miękkimi”, które przyczyną się do pobudzenia lokalnych społeczności.</p> <p>Konieczne jest premiowanie projektów komplementarnych na etapie wyboru projektów oraz sformułowanie precyzyjnej i jednoznacznej definicji terminu „komplementarność” (którą jednocześnie dałoby się w sposób prosty zoperacjonalizować) i jej zawarcie nie tylko w dokumentach programowych, ale także w dokumentacji konkursowej/aplikacyjnej.</p>	wysoka	<p>Należy wykorzystać możliwości, jakie daje zasada dwufunduszowości (EFS i EFRR) w nowej edycji regionalnych programów operacyjnych. Zakładając, że zakres nowej edycji regionalnego programu operacyjnego będzie zbliżony do RPO WK-P i regionalnego komponentu POKL należy rozbudować projekty rewitalizacyjne o komponent społeczny. W przypadku przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych przez JST uwzględnienie komponentu społecznego w projekcie winno być – w zależności od decyzji IZ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) obligatoryjne (i stanowić kryterium dostępu), 2) dodatkowo premiowane przez system wyboru projektów. <p>Natomiast w przypadku projektów „prywatnych” np. realizowanych przez wspólnoty mieszkaniowe ten wymóg nie obowiązywałby, lecz projekty zawierające komponent społeczny winny być dodatkowo premiowane przez system wyboru projektów.</p> <p>Jednocześnie można rozważyć wprowadzenie wsparcia zwrotnego (pożyczek) w przypadku przedsięwzięć prywatnych tj. np. termomodernizacja budynku realizowana przez wspólnoty (jako projekt nie zawierający komponentu społecznego).</p>	<p>Biuro Programowania RPO</p> <p>Wydział Zarządzania RPO</p> <p>Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi</p> <p>Departament Wdrażania RPO</p>	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
				<p>Ograniczenie się do zapisów w treści samego RPO lub jego Uszczegółowienia uznać należy za niewystarczające, gdyż nie gwarantuje wystarczającego ukierunkowania wnioskodawców na etapie przygotowania wniosku o dofinansowanie (kiedy to w szczególności projektodawca bazuje na dokumentacji konkursowej oraz wzorach dokumentów stanowiących załączniki do rzeczowej dokumentacji).</p> <p>Uwzględniając fakt, iż kryteria wyboru projektów mogą stanowić jeden z najbardziej efektywnych instrumentów zapewnienia realizacji zasady komplementarności, niezbędne jest wprowadzenie rozwiązań, które to umożliwią. Po pierwsze, by kryteria wyboru projektów odnoszące się do komplementarności mogły być w praktyce stosowane, niezbędne jest wdrożenie rekomendowanych wcześniej rozwiązań zorientowanych na doprecyzowanie terminu „komplementarność” oraz upowszechnienie wśród projektodawców wiedzy na temat zasady komplementarności.</p> <p>Do zwiększenia kompleksowości projektów przyczynią się także Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – projektowany w chwili obecnej instrument rozwoju terytorialnego, w ramach którego przewiduje się</p>		

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
				finansowanie inwestycji na terenach miast wojewódzkich ze środków rezerwy programowej, w wysokości 5 % sum alokacji funduszy strukturalnych, natomiast na terenach miast regionalnych i subregionalnych – z podstawowej alokacji RPO.		
2	<p>System wyboru projektów cechuje ograniczona użyteczność, jeśli chodzi o skuteczność w typowaniu projektów, które przyczyniają się do realizacji celów 7 Osi Priorytetowej.</p> <p>Z przeprowadzonego badania wynika, że rzadko realizowano projekty nadające przestrzeni nowe funkcje, dominują projekty polegające na wzmocnieniu obecnej funkcjonalności bez jej zmian, dominują przedsięwzięcia skierowane na polepszenie estetyki przestrzeni, i takie efekty są głównie odczuwane przez mieszkańców, rzadko występują efekty dotyczące sfery społeczno-gospodarczej, a obecnie osiągnęte efekty mają przede wszystkim charakter estetyczno-turystyczno-promocyjny.</p> <p>Ponadto, rewitalizacja w najczęściej wdrażanym – wąskim - wariantcie w ograniczonym stopniu może przyczyniać się do poprawy sytuacji mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz podniesienia jakości życia.</p>	Należy – poprzez odpowiednio skalibrowany system wyboru projektów (w szczególności kryteria) – ukierunkować projektodawców na rozszerzanie zakresu przedsięwzięć nakierowanych na wzrost estetyki przestrzeni o działania związane z aktywizacją społeczną czy rozwojem gospodarczym.	wysoka	<p>Należy dokonać takiej modyfikacji kryteriów wyboru projektów, by wprowadzić i zwiększyć znaczenie kryteriów odnoszących się do kwestii wpływu projektu na realizację założeń osi priorytetowej dotyczącej wsparcia działań rewitalizacyjnych oraz przyczyniających się do podniesienia jakości życia mieszkańców obszarów rewitalizowanych.</p> <p>Ponadto, sugeruje się organizowanie szkoleń dotyczących zagadnień zintegrowanego planowania i programowania rozwoju i rewitalizacji miast skierowanych dla samorządów terytorialnych, jak i pozostałych kategorii potencjalnych beneficjentów.</p> <p>W ww. szkolenia powinny być zaangażowane także jednostki/osoby zajmujące się planowaniem zagospodarowania przestrzennego (zarówno w roli twórców programu szkoleń, prelegentów, jak i suchaczy).</p>	<p>Biuro Programowania RPO</p> <p>Wydział Zarządzania RPO</p> <p>Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi</p> <p>Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania</p>	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania
3	Istnieje ryzyko, że w przypadku niektórych projektów (polegających na przykład na	Przyszły rzeczowy oraz finansowy zakres działań rewitalizacyjnych	średnia	Przedsięwzięcia dotyczące obszarów, które zostały zrewitalizowane w	Biuro Programowania	2013-2020, w tym w trakcie

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
	inwestycji w małą architekturę typu plac zabaw) po zakończeniu ich realizacji (i finansowania ze środków RPO WK-P), mogą pojawić się problemy w utrzymaniu trwałości ich efektów (zarówno jeśli chodzi o utrzymanie infrastruktury, jak i rezultatów bardziej miękkich związanych z ożywieniem obszaru wynikających przykładowo z zakończenia działań informacyjno-promocyjnych, które były prowadzone w trakcie realizacji projektu).	powinien uwzględniać przedsięwzięcia, których celem będzie oddolne „ożywianie” obszarów zrewitalizowanych ze środków RPO WK-P.		<p>poprzedniej perspektywie finansowej powinny zostać w kolejnej edycji RPO wydzielone odrębnym Działaniem lub Poddziałaniem.</p> <p>Ich formuła może opierać się o grant rewitalizacyjny, czyli pulę środków przeznaczoną poszczególnym gminom przy założeniu, iż środki te dystrybuowane są dalej (w formie mini grantów w ramach uproszczonej procedury).</p> <p>Granty rewitalizacyjne byłyby przyznawane podmiotom (zarówno tym, które dany projekt realizowały, czyli poprzednim beneficjentom, jak i innym), które podejmowałyby działania mające na celu ożywienie /utrzymanie efektów, nadanie nowych funkcji obszarom zrewitalizowanym w okresie 2007-2013. Mogłyby to być jednorazowe eventy, lub – zdecydowanie bardziej integrujące i aktywizujące społeczność lokalną: cykliczne inicjatywy (które powinny być w większym stopniu premiiowane przez procedurę konkursową), na większym lub mniejszym terenie obszaru zrewitalizowanego (np. posadzenie trawnika, konkurs, hyde-park, remont zniszczonego podwórka, ogrodu czy placu zabaw), angażujące przedsiębiorców (sponsoring, prezentacja swojej oferty) i/lub mieszkańców i/lub prowadzone z ich inicjatywy.</p> <p>System grantów rewitalizacyjnych ma</p>	<p>RPO</p> <p>Wydział Zarządzania RPO</p> <p>Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi</p> <p>Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania</p>	prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
				stanowić instrument aktywizowania ośrodków miejskich nie tylko poprzez dostarczenie mu określonej puli środków finansowych do wewnętrznego podziału, ale także poprzez stworzenie pola do wspólnej dyskusji nad tym jak otrzymane środki dystrybuować oraz współdziałania, co zwiększyłoby aktywność i partycypację społeczną. Dodatkową funkcją wdrożenia systemu grantów rewitalizacyjnych byłoby zapewnienie gminom realnej podmiotowości (rozumianej jako wpływ na sposób dystrybucji środków wspólnotowych), przy jednoczesnym uwzględnieniu ograniczeń wynikających ze specyfiki programu operacyjnego, a także umożliwiłoby (pod względem finansowym) na przeprowadzenie wielu ciekawych inicjatyw oddolnych (grup mieszkańców, organizacji pozarządowych itd.), które bez zewnętrznego wsparcia finansowego nie miałyby możliwości realizacyjnych.		
4	Stan wdrażania 7 Osi Priorytetowej przedstawiany w sprawozdaniu z realizacji RPO WK-P nie jest obrazem pełnym. Po pierwsze wynika to z niedoskonałości systemu wskaźników (brak jednoznacznych definicji wskaźników, ich wrażliwość na zmiany społeczno-ekonomiczne i względna niezależność od interwencji, brak obligatoryjności w zakresie wybierania wskaźników w początkowym okresie wdrażania), po drugie realizowane projekty	Należy zmodyfikować system wskaźników oraz dokumentację projektową, tak, by było możliwe monitorowanie pełnego postępu rzeczowego na poziomie projektów/Działań/Priorytetu i programu. Należy także monitorować efekty (w szczególności – rezultaty) projektów rewitalizacyjnych także w dalszej perspektywie czasowej	średnia	Podane wartości wskaźników nie odzwierciedlają pełnego postępu w realizacji 7 Osi Priorytetowej, m.in. dlatego, że beneficjenci zostali zobligowani do wybierania obowiązkowych wskaźników już w trakcie wdrażania Działania (podczas jednego z kolejnych konkursów). W celu zniwelowania tego problemu i umożliwienia opisu postępu realizacji RPO WK-P w bieżących okresie	Biuro Monitoringu i Sprawozdawczości RPO Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i Projektami	W najkrótszym możliwym czasie oraz 2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
	mogą przynieść dodatkowe, odroczone w czasie efekty.	(po rozliczeniu projektów).		programowania należy – za pośrednictwem opiekunów projektów - podjąć starania mające na celu pozyskanie od wszystkich beneficjentów danych pozwalających na oszacowanie i zagregowanie na poziom działania/priorytetu kluczowych wskaźników. W odniesieniu do przyszłego okresu programowania należy przed rozpoczęciem wdrażania programu skonstruować przemyślany system wskaźników i zapewnić jego niezmienną w całym okresie finansowania.	Unijnymi Departament Wdrażania RPO Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	
5	Zakłócenie rzetelności pomiarowej części wskaźników przez ich nadmierną wrażliwość na zmiany ekonomiczno-gospodarcze zachodzące w województwie/kraju. Inwestycja jest jednym z wielu czynników wpływających na skalę zjawisk społeczno-gospodarczych takich jak na przykład: stopa bezrobocia i jednocześnie relatywnie mało „istotnym” (w sensie statystycznym) w porównaniu z innymi czynnikami. Tego typu rezultaty projektów rewitalizacyjnych być może nastąpią, ale w dłuższej perspektywie czasowej niż perspektywa stosowana w systemie wdrażania funduszy UE. Jednocześnie niezwykle trudny będzie pomiar ich wielkości netto, czyli efektu, którego wystąpienie było spowodowane w	Jednoznaczne wskazywanie na powiązanie wskaźników z działaniami realizowanymi w projekcie (wdrożeniem LPR).	wysoka	Realizatorzy projektów i koordynatorzy LPR wyrażają przekonanie, że podejmowane przez nich działania rewitalizacyjne nie mogą realnie wpłynąć na zmianę wartości niektórych wskaźników, szczególnie tych o charakterze kontekstowym (np. stopa bezrobocia), gdyż są one przed wszystkim powiązane ze zjawiskami gospodarczymi i społecznymi w większej skali. By uniknąć faktu zakłócania rzetelności pomiarowej wskaźników przez ich nadmierną wrażliwość na zmiany ekonomiczno-gospodarcze zachodzące w województwie należy dążyć do tego, by na etapie formułowania wskaźników jednoznacznie wskazywać na ich powiązanie z dofinansowanymi	Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
	sposób bezpośredni i wyłączny poprzez realizację danego projektu ³⁷ . Projekty w poszczególnych miastach (może z wyjątkiem Torunia i Bydgoszczy) mają zbyt małą skalę, by stały się istotnym bodźcem zmian o takim charakterze, których się oczekuje i które zostały wyrażone w systemie wskaźników.			projektami.		
6	Nieadekwatność wskaźników w szczególności wskaźników na podstawie których wyznaczano obszary do rewitalizacji oraz wskaźników postępu realizacji LPR przejawiająca się względną niezależnością części wskaźników wobec realizowanej w ramach RPO WK-P interwencji oraz wdrażania LPR, a także trudności z doбором wskaźników postępu realizacji LPR, a także wskaźników produktu i rezultatu realizacji projektu uwzględniających specyfikę danego projektu/obszaru/LPR.	Zapewnienie powiązań pomiędzy realizowaną interwencją a poszczególnymi wskaźnikami. Włączenie do katalogu wskaźników tylko takich mierników, które są jednoznacznie powiązane z realizowaną w ramach RPO interwencją.	wysoka	Na etapie konstruowania systemu wskaźników (w części poświęconej wskaźnikom rezultatu) należy w sposób szczególnie precyzyjny identyfikować charakter powiązania pomiędzy realizowaną interwencją a danym wskaźnikiem. Należy także rozszerzyć listę możliwych do wyboru wskaźników, by umożliwić wybór takich, które są w największym stopniu dopasowane do ich specyficznej sytuacji.	Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania
7	Część wskaźników (oraz kryteriów służących delimitacji obszarów na potrzeby opracowania LPR) kreuje po stronie beneficjentów i koordynatorów LPR duże koszty finansowe i pozafinansowe związane z pozyskaniem danych	Podjęcie działań zmierzających do ograniczenia kosztów finansowych i pozafinansowych związanych z pozyskaniem danych dotyczących wartości poszczególnych	średnia	W odniesieniu do wskaźników kreujących po stronie beneficjentów i koordynatorów LPR duże koszty finansowe i pozafinansowe związane z pozyskaniem danych dotyczących wartości poszczególnych wskaźników	Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu

³⁷ Analiza związków przyczynowo-skutkowych (interwencja→efekt) jest możliwa tylko w ramach schematów eksperymentalnych. Ze względu na specyfikę interwencji publicznych, nie są one jednak możliwe do zastosowania w ramach ewaluacji programów czy działań. Zgodnie z założeniami klasycznego eksperymentu, podmioty powinny być przypisywane do grupy kontrolnej lub eksperymentalnej losowo, co w przypadku interwencji publicznej nie ma miejsca.

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
	dotyczących wartości poszczególnych wskaźników, czego skutkiem są duże ilości braków danych w sprawozdaniach / wnioskach itd. W szczególności problem dotyczy ustalenia wartości wskaźników w odniesieniu do wyodrębnionego w LPR obszaru, który nie jest najczęściej żadną jednostką statystyczną i nie można posłużyć się ogólnodostępnymi danymi statystycznymi, lecz trzeba je pozyskiwać samodzielnie - branżowo (tj. wg zagadnień) i/lub terytorialnie.	wskaźników.		<p>należy rozważyć możliwość ich usunięcia lub zmodyfikowania (zmiana zakresu wskaźnika, zmiana sposobu lub jednostek pomiaru).</p> <p>Jednocześnie, w celu programowania projektów rewitalizacyjnych w ramach LPR oraz analizy i oceny zrealizowanych projektów, a także ich udoskonalania, porównania, priorytetyzacji i wyboru projektów do wdrażania sugeruje się stosowanie narzędzia do jakościowej analizy i oceny projektów rewitalizacji (Hous-Es - Qualitative Assessment Technology) opracowanego przez Instytutu Rozwoju Miast w Krakowie³⁸. Zostało ono przygotowane w oparciu o zintegrowane podejście do projektów rewitalizacji oraz wskazania Bristol Accord, Urban Acqui oraz doświadczenia z realizacji projektów sieci URBACT.</p> <p>W ramach narzędzia proponuje się zbiór kryteriów ilościowych i jakościowych wraz z propozycją wag (na potrzeby porządkowania liniowego projektów/obszarów) uwzględniający następujące wymiary oceny: fizyczny (materialny), społeczny, ekonomiczny, środowiskowy, zrównowżenia przestrzennego, koncepcji urbanistyczno-architektonicznej, techniczny oraz wymiar organizacyjny. Narzędzie może także być</p>	<p>Projektami Unijnymi</p> <p>Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania</p>	finansowania

³⁸ Handbook - Toolbox for the projects' assessment", 2007 r.

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
				wykorzystane na potrzeby oceny i modyfikowania polityki w zakresie rewitalizacji oraz szkoleń dotyczących rewitalizacji.		
8	W przypadku niektórych wskaźników, przykładowo: „powierzchnia zrewitalizowanych obszarów”, użytkownicy systemu wskaźników wskazują na występowanie określonych problemów w korzystaniu z systemu. Problemy dotyczą trudności w zrozumieniu treści (nazwy) danego wskaźnika, co skutkuje np. niewybieraniem przez realizatorów danego wskaźnika dla monitorowania postępu swojego projektu czy – przy błędnej lub niejednakowej interpretacji - uniemożliwia agregację i rzetelny opis postępu rzeczowego.	Podjęcie działań redukujących deficyty informacyjne dotyczące określonych aspektów funkcjonowania systemu wskaźników poprzez odpowiednie zdefiniowanie wskaźników.	średnia	Modyfikacja systemu wskaźników powinna polegać na opracowaniu jednoznacznych, czytelnych i zrozumiałych definicji opisowych wraz z opisem sposobu pomiaru popartych przykładami dla wszystkich wskaźników (zarówno dla RPO WK-P, jak i LPR) w sposób, który ograniczy problemy ze stosowaniem systemu wskaźników (stanowiącego element dokumentacji tj. podręcznik beneficjenta / instrukcja wypełniania wniosku/ opracowywania LPR). Ewentualne zmiany powinny w szczególności objąć te wskaźniki, które generują trudności zarówno z właściwym zinterpretowaniem definicji wskaźnika, jak i sposobem wyliczenia jego wartości. Celowe jest także podjęcie działań o charakterze informacyjnym (np. szkolenia), które poszerzą bazę informacyjną w odniesieniu do powyższych kwestii.	Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania
9	Małe zaangażowanie mieszkańców obszarów wytypowanych do rewitalizacji w proces konsultacji społecznych.	Należy zwiększyć udział mieszkańców obszarów zdegradowanych we wszystkich etapach procesu rewitalizacji, w szczególności w proces konsultacji społecznych.	wysoka	Partycypacja mieszkańców winna służyć dwóm celom: pozyskiwanie informacji o potrzebach, problemach i oczekiwaniach (w formie udziału bezpośredniego). W tym przypadku należy zastosować metody aktywizujące (np. zamiast ankiet – wywiady osobiste lub hyde-park oraz	Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
				forum dyskusyjne na stronie internetowej urzędu lub stronie urzędu na portalu społecznościowym typu facebook). Po drugie mieszkańców należy włączyć w proces opracowywania i/lub monitorowania LPR (w formie udziału przedstawicielskiego) poprzez utworzenie rady/komiteu w formie stałego gremium, którego uczestnikami będą przedstawiciele mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz administracji samorządowej.		
10	<p>Występowanie w procedurze aplikowania o środki z 7 Osi Priorytetowej trudności o charakterze formalno-administracyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem nadmiernej ilości dokumentów, które muszą przygotowywać i składać realizatorzy projektów rewitalizacyjnych oraz koordynatorzy LPR.</p> <p>Ponadto, przygotowanie sprawozdań z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji stanowi dla części beneficjentów duży problem. Znaczna część dokumentów oddawana jest z istotnymi brakami, bądź też z nieprawidłowo wypełnionymi tabelami. Wzór sprawozdania stanowiący załącznik do Wytycznych dotyczących przygotowania LPR jest zbyt ogólnikowy i wieloznaczny, a wskazówki dotyczące sposobu wypełniania dokumentu nie są wystarczająco precyzyjne.</p>	Należy, w miarę możliwości, uprościć proces opracowywania LPR, aplikowania o wsparcie, realizacji projektu oraz jego rozliczania, ze względu na formalno-administracyjne obowiązki spoczywające na beneficjencie.	wysoka	<p>Ewentualne uproszczenia powinny dotyczyć przede wszystkim ilości dokumentów do przygotowania których zobowiązani są beneficjenci na poszczególnych etapach realizacji projektu (od momentu aplikowania o wsparcie, przez bieżącą realizację projektu aż po końcowe jego rozliczenie i sprawozdawczość). Należy także zróżnicować procedurę przygotowywania LPR (dla małych gmin wprowadzić procedurę uproszczoną).</p> <p>Ponadto, należy opracować wzór sprawozdania z jasno określonymi zasadami jego uzupełnienia i zapewnić jego niezmienność w całym okresie finansowania. Pozwoli to koordynatorom LPR gromadzić wszystkie niezbędne dane do sprawozdania od samego początku realizacji działań rewitalizacyjnych.</p>	<p>Biuro Programowania RPO Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi</p> <p>Institucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania</p>	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
11	W chwili obecnej mamy do czynienia z bardzo ograniczonym zaangażowaniem sektora biznesowego w działania rewitalizacyjne. W wielu realizowanych projektach nie przewidziano współpracy z przedsiębiorcami, która mogłaby się przyczynić do uzyskania lepszych efektów w zakresie ożywienia społeczno-gospodarczego rewitalizowanego obszaru.	Należy dążyć do zwiększenia stopnia zaangażowania się przedsiębiorstw w przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz ich planowanie, a także dobrze rozpoznać potrzeby oraz potencjał lokalnych przedsiębiorców.	wysoka	<p>Formy współpracy z podmiotami gospodarczymi związanym z rewitalizowanym obszarem mogą przybierać różne formy poczynając od włączenia przedstawicieli lokalnych przedsiębiorstw w proces tworzenia LPR (jako członków stałego gremium-komitetu lub - w pierwszym etapie – zbudowanie powiązań międzysektorowych poprzez konkretne „zaproszenia” do określonych działań (niekoniecznie mających charakter stałych zobowiązań), np. konsultacje społeczne po finansowy udział w realizacji projektów (partnerstwo publiczno-prywatne).</p> <p>Istotnym czynnikiem zachęcającym do tworzenia międzysektorowych partnerstw projektowych mogą być kryteria oceny merytorycznej premiujące realizację projektu w formule partnerskiej. Dodatkowe punkty przyznane podczas oceny projektu mogą wynagrodzić wnioskodawcy utrudnienia i ryzyko związane z zarządzaniem projektem partnerskim. Maksymalna możliwa do przyznania w ramach tego kryterium winna zostać określona z rozważą (w zależności od wag nadanych pozostałym kryteriom), tak by kryterium nie stwarzało zachęty dla tworzenia partnerstw fasadowych i wybierania do dofinansowania projektów o niewielkiej wartości merytorycznej.</p>	Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

Lp.	Problem	Rekomendacja	Ważność rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Przewidywany termin realizacji rekomendacji
12	Metodologię niniejszego badania, w tym dobór próby i narzędzia badawcze należy generalnie ocenić jako adekwatną do specyfiki przedmiotu badania i jego celu, choć należy podkreślić, iż dla zoptymalizowania procesu badawczego uzasadnione byłyby pewne modyfikacje w zakresie doboru respondentów.	Należy tak zaprojektować proces pozyskiwania danych na potrzeby badania, by zbytnio nie obciążać procesem badawczym danej (tej samej) kategorii informatorów.	niska	Projektując techniki badawcze i dobierając kategorie informatorów (respondentów) należy unikać sytuacji, gdy ta sama osoba występuje jako respondent w badaniach prowadzonych z zastosowaniem wielu różnych technik (>2) (np. wystandaryzowany wywiad wspomagany komputerowo CATI, jakościowe wywiady pogłębione oraz panel grupowy lub zogniskowany wywiad grupowy FGI. Szczególnie gdy zakres tematyczny narzędzi jest taki sam/ zbliżony.	Biuro Ewaluacji RPO Wydział Zarządzania RPO Departament Zarządzania Funduszami i Projektami Unijnymi Instytucja odpowiedzialna za projektowanie i / lub wdrażanie RPO w przyszłym okresie finansowania	2013-2020, w tym w trakcie prac nad Programem dla kolejnego okresu finansowania

9. Spisy

SPIS RYCIN

Rycina 1. Rozkład przestrzenny (wg gmin) oraz wielkość obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR.....	19
Rycina 2. Aleksandrów Kujawski	23
Rycina 3. Barcin.....	24
Rycina 4. Brodnica	25
Rycina 5. Bydgoszcz	26
Rycina 6. Chełmno.....	27
Rycina 7. Chełmża.....	28
Rycina 8. Ciechocinek.....	29
Rycina 9. Gniewkowo.....	30
Rycina 10. Golub-Dobrzyń	31
Rycina 11. Grudziądz	32
Rycina 12. Inowrocław.....	33
Rycina 13. Janikowo	34
Rycina 14. Koronowo.....	35
Rycina 15. Kruszwica	36
Rycina 16. Lipno.....	37
Rycina 17. Mogilno.....	38
Rycina 18. Nakło n. Notecią.....	39
Rycina 19. Nowe	40
Rycina 20. Pakość.....	41
Rycina 21. Radziejów	42
Rycina 22. Rypin	43
Rycina 23. Sępólno Krajeńskie	44
Rycina 24. Solec Kujawski	45
Rycina 25. Strzelno	46
Rycina 26. Szubin	47
Rycina 27. Świecie.....	48
Rycina 28. Toruń.....	49
Rycina 29. Tuchola.....	50
Rycina 30. Wąbrzeźno	51
Rycina 31. Więcbork.....	52
Rycina 32. Włocławek.....	53
Rycina 33. Żnin.....	54

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Funkcje obszarów wytypowanych do rewitalizacji w ramach LPR	21
Wykres 2 Funkcje pełnione przez obszary wyznaczone do rewitalizacji według typów miast	22
Wykres 3. Rodzaj działań prowadzonych w ramach projektów rewitalizacyjnych	55
Wykres 4. Rodzaj prowadzonych działań a typ miasta, na terenie którego prowadzono przedsięwzięcie ...	56
Wykres 5. Zmiana sposobów wykorzystania przestrzeni miejskiej w wyniku działań projektowych oraz rodzaj nadawanych funkcji	57
Wykres 6. Kryteria wskazywane jako spełniane przez obszary wytypowane do rewitalizacji	58
Wykres 7 Kryteria spełniane przez obszary wyznaczone do rewitalizacji w podziale na typy miast	63
Wykres 8. Realizacja wszystkich zadań w danym okresie sprawozdawczym, w stosunku do zadań zaplanowanych na dany okres w LPR	70
Wykres 9. Przeprowadzenie aktualizacji Programu	71
Wykres 10. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w całości populacji	82
Wykres 11. Udział liczby zarejestrowanych bezrobotnych w całkowitej liczbie osób w wieku produkcyjnym	83
Wykres 12. Udział liczby uczestników imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice w ogólnej liczbie ludności	84
Wykres 13. Współczynnik skolaryzacji netto szkół gimnazjalnych	85
Wykres 14. Wielkość przyrostu naturalnego na 1000 ludności	86
Wykres 15. Wielkość salda migracji na 1000 ludności	87
Wykres 16. Powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 mieszkańca [m^2]	88
Wykres 17. Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę	89
Wykres 18. Przeciętny udział mieszkań, których dotyczyły remonty ociepleniowe wśród ogółu mieszkań w zasobach gmin	90
Wykres 19. Liczba przedsiębiorstw przypadająca na 10 tys. mieszkańców	91
Wykres 20. Wielkość dochodów własnych gminy przypadająca na jednego mieszkańca	92
Wykres 21. Liczba projektów 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P w latach 2009-2012	95
Wykres 22. Typologia projektów rewitalizacyjnych realizowanych w latach 2009-2013	96
Wykres 23. Charakterystyka wyróżnionych typów projektów rewitalizacyjnych	96
Wykres 24. Rodzaje beneficjentów realizujących projekty rewitalizacyjne w ramach RPO WK-P	97
Wykres 25. Suma zainwestowanych środków UE w milionach złotych	99
Wykres 26. Wielkość wkładu własnego w ramach projektów 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P	99
Wykres 27. Wielkość dofinansowania krajowego (spoza środków UE)	100
Wykres 28. Stan zaawansowania działań projektowych	100
Wykres 29. Rozkład projektów w województwie kujawsko pomorskim w podziale na poszczególne typy miast	118
Wykres 30. Liczba projektów rewitalizacyjnych w aglomeracji bydgosko-toruńskiej	119
Wykres 31. Rozkład wniosków o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych pod względem powoływania się na określoną liczbę dokumentów strategicznych miast	119
Wykres 32. Średnia liczba dokumentów strategicznych, na które powoływano się we wnioskach o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych, w poszczególnych typach miast	120
Wykres 33. Powoływania się w treści wniosku o dofinansowanie na określony dokument strategiczny	121
Wykres 34. Zgodność realizowanych projektów z określoną liczbą celów wymienionych w dokumentach, do których odwołano się we wniosku	122
Wykres 35. Zgodność projektów z celami wyłącznie wskazanymi w dokumentach lub również z celami dokumentów dodatkowych, których nie uwzględniono we wniosku	122
Wykres 36. Wnioski o dofinansowanie projektów wpisujące się w cele niewskazanych dokumentów strategicznych	123
Wykres 37. Procentowy rozkład projektów, których realizacja przyczynia się do osiągnięcia określonego celu.	124
Wykres 38 Cele jakim odpowiadają projekty w poszczególnych typach miast	125
Wykres 39. Dokumenty uwzględniane przy opracowaniu założeń projektów	126

Wykres 40. Charakter zmian w sytuacji życiowej mieszkańców rewitalizowanych obszarów w okresie ostatnich 5 lat.....	127
Wykres 41. Charakter zmian sytuacji życiowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych a typ miasta.....	128
Wykres 42. Charakter dostrzeganych zmian w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania respondentów...	129
Wykres 43. Charakter zmian w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania respondentów a typ miasta.....	130
Wykres 44. Występowanie oddziaływania projektu na poprawę sytuacji oraz ocena jego skali	131
Wykres 45. Uśredniona skala oddziaływania projektu na sytuację życiową a jego typ oraz typ miasta zamieszkania.....	133
Wykres 46. Występowanie wpływu projektu a poziom zamożności (szacowany dochód na jednego członka gospodarstwa domowego).....	134
Wykres 47. Występowanie wpływu projektu a wiek mieszkańców.....	135
Wykres 48. Wpływ projektu a sytuacja na rynku pracy.....	135
Wykres 49. Obecne i przyszłe efekty projektów dla mieszkańców w opinii realizatorów oraz ocena ich skali	136
Wykres 50. Rodzaj obecnie występujących efektów dla mieszkańców a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt	137
Wykres 51. Ocena skali występowania efektów dla mieszkańców a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt	139
Wykres 52. Rozpoznawalność projektów rewitalizacyjnych należących do poszczególnych typów przez mieszkańców rewitalizowanych obszarów.....	141
Wykres 53. Średni odsetek projektów rozpoznawanych oraz mających wpływ na sytuację życiową mieszkańców rewitalizowanych obszarów.....	142
Wykres 54. Znajomość przynajmniej jednego projektu oraz deklaracja oddziaływania przynajmniej jednego projektu a typ miasta.....	143
Wykres 55. Działania promocyjne prowadzone przez beneficjentów	144
Wykres 56. Ocena adekwatności projektu do potrzeb mieszkańców	145
Wykres 57. Ocena stopnia adekwatności założeń projektu do potrzeb mieszkańców w opinii beneficjentów	146
Wykres 58. Ocena stopnia wykorzystywania produktów realizacji projektu	146
Wykres 59. Obecne i przyszłe korzyści wynikające z realizacji projektów.....	147
Wykres 60. Deklaracja występowania w przyszłości lepszych lub dodatkowych efektów	148
Wykres 61. Obecne i przyszłe efekty projektów dla miasta oraz ocena ich skali	149
Wykres 62. Rodzaj występujących obecnie efektów dla miasta a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt	151
Wykres 63. Ocena skali występowania efektów dla miasta a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt	152
Wykres 64. Prowadzenie współpracy nieformalnej w trakcie realizacji projektów	153
Wykres 65. Zakres i skala efektów projektu a prowadzenie współpracy nieformalnej	154
Wykres 66. Efektywność kosztowa projektu a typ realizowanych zadań.....	155
Wykres 67. Efektywność kosztowa projektu a typ miasta, na terenie którego był on realizowany	156
Wykres 68. Występowanie barier w realizacji projektów oraz ocena ich istotności	169
Wykres 69. Deklaracja występowania działań z perspektywy czasu uznawanych za nietrafione	170
Wykres 70. Skala występowania efektu deadweight a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt	171
Wykres 71. Występowanie potrzeb zmian w sytuacji życiowej oraz ocena ich ważności	172
Wykres 72. Ocena ważności potrzeb zmian w poszczególnych aspektach sytuacji życiowej a typ miasta	173
Wykres 73. Ocena pilności zadań możliwych do podjęcia przez samorząd lokalny	174
Wykres 74. Zakres i skala efektów a typ projektu	175
Wykres 75. Zakres i skala efektów a zmiana sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej w wyniku realizacji projektu	176
Wykres 76. Zakres i skala efektów a typ miasta, na terenie którego realizowano projekt	177

SPIS TABEL

Tabela 1. Struktura próby mieszkańców obszarów objętych rewitalizacją	15
Tabela 2. Zestawienie pytań badawczych oraz technik badawczych i analitycznych	16
Tabela 3. Wskaźniki realizacji programu - zestawienie zbiorcze.....	74
Tabela 4. Zbiorcza analiza finansowa realizacji poszczególnych LPR za rok 2010	77
Tabela 5. Zbiorcza analiza finansowa realizacji poszczególnych LPR za rok 2011	78
Tabela 6. Wydatki kwalifikowane faktycznie poniesione na realizację projektów z Działania 7.1 RPO WK-P	79
Tabela 7. Wydatkowanie środków w ramach Działania 7.1 RPO WK-P (stan na dzień 02.01.2013)	80
Tabela 8. Stan i zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej miast wdrażających LPR w relacji do obszarów referencyjnych	93
Tabela 9. Liczba projektów rewitalizacyjnych zrealizowanych w poszczególnych latach w gminach objętych wsparciem RPO WK-P	98
Tabela 10. Podział i rozdysponowanie środków dla poszczególnych LPR.....	102
Tabela 11. Zakres najważniejszych zmian w Wytycznych dotyczących przygotowania LPR	105
Tabela 12. Kryteria wyboru projektów w ramach 7. Osi Priorytetowej RPO WK-P	109
Tabela 13. Zakres głównych zmian w kryteriach merytorycznych wyboru projektów	111
Tabela 14. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 7.1	113
Tabela 15. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 7.2	115

10. Załączniki

WZÓR KWESTIONARIUSZA WYWIADU CATI Z BENEFICJENTAMI REALIZUJĄCYMI PROJEKTY OSI PRIORYTETOWEJ 7. WSPIERANIE PRZEMIAN W MIASTACH I W OBSZARACH WYMAGAJĄCYCH ODNOWY

P1. Jakiego rodzaju działania podejmowano w ramach realizacji projektu? Czy były to ... ?	
<i>Możliwość zaznaczenia dowolnej ilości odpowiedzi</i>	
☐	budowa, rozbudowa lub modernizacja budynków mieszkalnych (w tym remonty, docieplenia)
☐	budowa, rozbudowa lub modernizacja obiektów użyteczności publicznej
☐	budowa, rozbudowa lub modernizacja infrastruktury technicznej np. drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej itp.
☐	prace restauratorskie i konserwatorskie budynków ujętych w rejestrze zabytków
☐	tworzenie stref bezpieczeństwa poprzez budowę lub remont oświetlenia, zakup i instalację systemów monitoringu ulicznego
☐	aktywizacja społeczna lub zawodowa członków społeczności lokalnej – projekty miękkie np. różnego rodzaju spotkania, zajęcia grupowe lub indywidualne, doradztwo itp.
☐	innego rodzaju działania (jakie?)

P2. Czy realizacja Państwa projektu przewiduje zmianę sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej?	
☐	tak
☐	nie
☐	nie wiem / trudno powiedzieć (nie czytać)

P3. Jakie nowe funkcje nadano lub będą nadane w wyniku realizacji projektu?	
<i>Warunek: pytanie zadawane jeżeli P2=TAK</i>	
☐	funkcje społeczne np. zapewnienie miejsca spotkań dla mieszkańców, siedziby dla organizacji lokalnych, aktywizacja społeczności
☐	funkcje kulturalne np. umożliwienie lub ułatwienie organizacji imprez kulturalnych, pracy artystów itp.
☐	funkcje ekonomiczne np. zapewnienie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości
☐	funkcje estetyczne np. uporządkowanie, zapewnienie harmonii przestrzeni
☐	funkcje rekreacyjne np. zapewnienie możliwości uprawiania sportów lub wypoczynku
☐	innego rodzaju funkcje (jakie?)

P4. Na jakim etapie jest obecnie realizacja projektu? Które z następujących stwierdzeń najlepiej pasuje do sytuacji w Państwa projekcie.	
☐	zadania projektowe oraz wszystkie formalności zostały już zakończone
☐	zadania projektowe zostały zakończone, ale nie zakończyły się wszystkie formalności
☐	projekt jest w trakcie realizacji, ale większość głównych zadań już zakończono
☐	projekt jest w trakcie realizacji i część głównych zadań już ukończono
☐	projekt jest w trakcie realizacji i nie ukończono jeszcze żadnego z głównych zadań

P5. W jakim stopniu według P. wiedzy produkty realizacji projektu są wykorzystywane przez mieszkańców lub innych potencjalnych użytkowników?	
<i>Warunek: P4≠ projekt jest w trakcie realizacji i część głównych zadań już ukończono i P4≠ projekt jest w trakcie realizacji i nie ukończono jeszcze żadnego z głównych zadań</i>	

☐	bardzo wysokim – w pełni zgodnym z oczekiwaniami lub przewyższającym oczekiwania
☐	raczej wysokim – nieznacznie odbiegającym od oczekiwań
☐	średnim – widocznie niższym niż oczekiwane wykorzystanie
☐	raczej niskim – znacząco odbiegającym od oczekiwań
☐	bardzo niskim – świadczącym o sporadycznym wykorzystaniu lub jego braku
☐	nie wiem / trudno powiedzieć (nie czytać)

P6. Czy formuła realizacji projektu w jakikolwiek sposób była konsultowana z mieszkańcami?

☐	tak
☐	nie
☐	nie wiem / trudno powiedzieć (nie czytać)

P7. Jak ocenia P. stopień zgodności założeń projektu z rzeczywistymi potrzebami mieszkańców obszaru realizacji projektu?

☐	bardzo wysoki stopień
☐	wysoki stopień
☐	średni stopień
☐	niski stopień
☐	bardzo niski stopień
☐	nie wiem / trudno powiedzieć (nie czytać)

P8. Jakie dokumenty strategiczne lub planistyczne brano pod uwagę w czasie opracowywania założeń projektu?

☐	Lokalny Program Rewitalizacji
☐	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych
☐	Lokalne plany zagospodarowania przestrzennego
☐	Inne niż wyżej wymienione lokalne dokumenty strategiczne (Jakie były to dokumenty?)

P9. Czy podczas realizacji projektu lub po jego zakończeniu były realizowane lub są planowane działania mające na celu upowszechnienie rezultatów projektu? Chodzi tu o działania promocyjne lub inne mające na celu zapewnienie szerokiego wykorzystania rezultatów projektu.

☐	tak
☐	nie
☐	nie wiem / trudno powiedzieć (nie czytać)

P10. Jakiego rodzaju działania upowszechniające realizowano lub są / będą realizowane?

Warunek: P9=tak

.....
.....

P11. Czy w ramach realizacji projektu współpracowali P. w sposób nieformalny z jakimiś innymi podmiotami? Chodzi tu o kooperację poza formułą zlecenia zadań na podstawie przetargów / konkursów ofert czy formalnego partnerstwa.

☐	tak
☐	nie
☐	trudno powiedzieć (nie czytać)

P12. Z jakiego rodzaju podmiotami Państwo współpracowali?

.....

Warunek: P11=tak	
☐	jednostki samorządu terytorialnego
☐	organizacje pozarządowe
☐	przedsiębiorstwa
☐	kościół lub związki wyznaniowe
☐	szkoły
☐	uczelnie wyższe
☐	innego rodzaju podmioty (jakie?)

P13. Czy na obecnym etapie projekt przynosi już wymierne korzyści dla miasta i jego mieszkańców?	
☐	tak
☐	nie
☐	trudno powiedzieć (nie czytać)

P14. Jakie najważniejsze korzyści dla miasta i jego mieszkańców przynosi obecnie realizacja projektu?	
<i>Warunek: P13=tak</i>	
.....	
.....	

P15. Jakie są spodziewane w przyszłości korzyści dla miasta i jego mieszkańców wynikające z realizacji projektu?	
.....	
.....	

P16. Czy działania podejmowane przez P. w ramach projektu obecnie przynoszą dla miasta takie efekty jak...?							
<i>Ankieter: odczytać kafeterię i zaznaczyć wybrane efekty</i>							
Proszę ocenić teraz na skali od 1 do 5 w jakim stopniu wskazane efekty pozwalają obecnie na zaspokojenie potrzeb miasta w tym zakresie, 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb miasta, a 5 pełne ich zaspokojenie							
<i>Ankieter: odczytać wybrane wcześniej efekty i zaznaczyć liczby wskazane przez respondenta, w razie wątpliwości respondenta zapewnić, iż chodzi o subiektywną ocenę, według posiadanego zasobu wiedzy</i>							
<i>Warunek: P13=TAK</i>							
		1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
☐	promocja na szczeblu ponadlokalnym	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	rozwój oferty kulturalnej miasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	poprawa sprawności komunikacyjnej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie atrakcyjności turystycznej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	poprawa estetyki przestrzeni miejskiej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych (np. urzędów, szkół)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	żadne z powyższych						

P17. Czy działania podejmowane przez P. w ramach projektu obecnie przynoszą dla członków społeczności lokalnej takie efekty jak...?	
<i>Ankieter: odczytać kafeterię i zaznaczyć wybrane efekty</i>	
Proszę ocenić teraz na skali od 1 do 5 w jakim stopniu wskazane efekty pozwalają obecnie na zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej w tym zakresie, 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb społeczności, a 5	

pełne ich zaspokojenie.

Ankieter: odczytać wybrane wcześniej efekty i zaznaczyć liczby wskazane przez respondenta, w razie wątpliwości respondenta zapewnić, iż chodzi o subiektywną ocenę, według posiadanego zasobu wiedzy

Warunek: P13=TAK

		1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
☐	komfort / wygoda	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	bezpieczeństwo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie aktywności społecznej (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	polepszenie sytuacji materialnej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie uczestnictwa w kulturze	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	aktywizacja zawodowa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie dostępu do instytucji publicznych i ich usług	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	podniesienie poziomu zdrowia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	żadne z powyższych						

P18. Czy w przyszłości Państwa projekt osiągnie lepsze lub innego rodzaju efekty niż określone w dwóch poprzednich pytaniach?

Warunek: P13=TAK

☐	tak
☐	nie
☐	trudno powiedzieć (nie czytać)

P19. Które z wymienionych korzyści przyniesie dla miasta projekt, kiedy osiągnie swoje pełne efekty?

Ankieter: odczytać kafeterię i zaznaczyć wybrane efekty

Proszę ocenić teraz na skali od 1 do 5 w jakim stopniu osiągnięte w przyszłości korzyści pozwolą na zaspokojenie potrzeb miasta w tym zakresie, 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb miasta, a 5 pełne ich zaspokojenie.

Ankieter: odczytać wybrane wcześniej efekty i zaznaczyć liczby wskazane przez respondenta, w razie wątpliwości respondenta zapewnić, iż chodzi o subiektywną ocenę, według posiadanego zasobu wiedzy

Warunek: P13=NIE lub P13=TAK i P18=TAK

		1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
☐	promocja na szczeblu ponadlokalnym	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	rozwój oferty kulturalnej miasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	poprawa sprawności komunikacyjnej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie atrakcyjności turystycznej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	poprawa estetyki przestrzeni miejskiej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych (np. urzędów, szkół)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	żadne z powyższych						

P20. Które z wymienionych korzyści przyniesie dla społeczności lokalnej projekt, kiedy osiągnie swoje pełne efekty?

Ankieter: odczytać kafeterię i zaznaczyć wybrane efekty

Proszę ocenić teraz na skali od 1 do 5 w jakim stopniu osiągnięte w przyszłości korzyści pozwolą na zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej w tym zakresie, 1 oznacza niewielkie zaspokojenie potrzeb miasta, a 5 pełne ich zaspokojenie.

Ankieter: odczytać wybrane wcześniej efekty i zaznaczyć liczby wskazane przez respondenta, w razie wątpliwości

respondenta zapewnić, iż chodzi o subiektywną ocenę, według posiadanego zasobu wiedzy

Warunek: P13=NIE lub P13=TAK i P18=TAK

		1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
☐	komfort / wygoda	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	bezpieczeństwo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie aktywności społecznej (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	polepszenie sytuacji materialnej	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie uczestnictwa w kulturze	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	aktywizacja zawodowa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	zwiększenie dostępu do instytucji publicznych i ich usług	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	podniesienie poziomu zdrowia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	żadne z powyższych						

P21. Czy działania podjęte w rezultacie projektu byłyby realizowane w sytuacji nieuzyskania dofinansowania?

☐	byłyby realizowane w takim samym zakresie oraz w tym samym terminie
☐	byłyby realizowane w takim samym zakresie lecz w późniejszym terminie lub dłuższym okresie
☐	byłyby realizowane w węższym zakresie, ale w tym samym terminie / okresie
☐	byłyby realizowane w węższym zakresie oraz w późniejszym terminie lub dłuższym okresie
☐	nie byłyby w ogóle realizowane
☐	trudno powiedzieć (nie czytać)

P22. Na jakie problemy natrafiali Państwo podczas realizacji projektu? Wskazane bariery proszę ocenić pod względem istotności dla realizacji projektu na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najmniej istotne, a 5 najbardziej dotkliwe i istotne.

Uwaga: Warianty odpowiedzi rotowane.

	Tak	Nie	Jak ocenił(a)by P. istotność tego problemu dla realizacji projektu?				
			1	2	3	4	5
nieadekwatność do potrzeb mieszkańców	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kłopoty z wydatkowaniem środków	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
problemy z przepływem środków ze strony Urzędu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
trudności we współpracy z Urzędem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
trudności z płynnością finansową wynikające z opóźnień w płatnościach	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zmieniające się wytyczne, interpretacje i inne przepisy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
niewystarczająca ilość pracowników w P. instytucji	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
niewystarczające kwalifikacje personelu P. instytucji	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
problemy we współpracy z partnerami	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rotacja pracowników zajmujących się realizacją projektu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sytuacja gospodarcza w kraju / regionie (kryzys finansowy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
trudności ze stosowaniem Ustawy Prawo Zamówień Publicznych	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
biurokracja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
inne, jakie.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

P23. Czy z perspektywy czasu, któreś z rozwiązań stosowanych w projekcie można uznać za niezdające egzaminu w skutecznej realizacji projektu rewitalizacyjnego?

☐	tak
☐	nie
☐	nie wiem / trudno powiedzieć (nie czytać)

P24. Jakiego rodzaju rozwiązania okazały się nietrafione?*Warunek: P23=TAK*

.....
.....

WZÓR KWESTIONARIUSZA WYWIADU CATI Z MIESZKAŃCAMI OBSZARÓW WYZNACZONYCH DO REWITALIZACJI

P1. W jaki sposób zmieniła się P. sytuacja życiowa porównując obecną sytuację do stanu sprzed 5 lat? Proszę ustosunkować się do odczytywanych aspektów odpowiadając duże pogorszenie, niewielkie pogorszenie, bez zmian, niewielkie polepszenie, duże polepszenie.

	duże pogorszenie	niewielkie pogorszenie	bez zmian	niewielkie polepszenie	duże polepszenie	trudno powiedzieć
komfort / wygoda życia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poczucie bezpieczeństwa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
aktywność społeczna (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sytuacja materialna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
uczestnictwo w kulturze (np. kino, koncerty, wystawy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
aktywność zawodowa (np. awans lub zdobycie nowej, lepszej pracy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
dostęp do instytucji publicznych i ich usług	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poziom zdrowia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

P2. W jaki sposób zmieniła się sytuacja w P. części miasta / dzielnicy porównując obecną sytuację do stanu sprzed 5 lat? Proszę ustosunkować się do odczytywanych aspektów odpowiadając duże pogorszenie, niewielkie pogorszenie, bez zmian, niewielkie polepszenie, duże polepszenie.

	duże pogorszenie	niewielkie pogorszenie	bez zmian	niewielkie polepszenie	duże polepszenie	trudno powiedzieć
ilość i jakość zasobów mieszkaniowych	☐	☐	☐	☐	☐	☐
oferta kulturalna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sprawność komunikacyjna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
atrakcyjność turystyczna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
estetyka przestrzeni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
stan dziedzictwa kulturowego	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sytuacja lokalowa instytucji publicznych (np. urzędów, szkół)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

P3. W którym z wymienionych dalej aspektów obecnie chciał/a/by P. poprawić swoją sytuację życiową?

Ankieter: odczytać kafeterię i zaznaczyć wybrane aspekty

Proszę ocenić teraz ważność wskazanych aspektów na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, iż aspekt jest bardzo mało ważny, a 5 aspekt najważniejszy.

Ankieter: odczytać wybrane wcześniej aspekty i zaznaczyć liczby wskazane przez respondenta, w razie wątpliwości respondenta zapewnić, iż chodzi o subiektywną ocenę, według posiadanego zasobu wiedzy

	1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
☐ komfort / wygoda życia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ poczucie bezpieczeństwa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ aktywność społeczna (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ sytuacja materialna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ uczestnictwo w kulturze (np. kino, koncerty, wystawy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ aktywność zawodowa (np. awans lub zdobycie nowej, lepszej pracy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ dostęp do instytucji publicznych i ich usług	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐ poziom zdrowia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

☐	żadne z powyższych
--------------------------	--------------------

P4. Czy w okolicy P. miejsca zamieszkania spotkał/a się P. z takimi przedsięwzięciami jak ...?

Ankieter: w razie wątpliwości wytłumaczyć, iż chodzi o przedsięwzięcia / projekty znane „z widzenia” lub „ze słyszenia”

	tak	nie
X (projekt realizowany na obszarze zamieszkanym przez respondenta)	☐	☐
Y (kolejny projekt realizowany na obszarze zamieszkanym przez respondenta – jeśli dotyczy)	☐	☐
Z (kolejny projekt realizowany na obszarze zamieszkanym przez respondenta – jeśli dotyczy)	☐	☐

P5. W jakim stopniu realizacja projektu <x> wpłynęła na poprawę P. sytuacji życiowej? Proszę o ocenę wpływu na wymieniane dalej aspekty w skali od 0 do 5, gdzie 0 oznacza całkowity brak wpływu, a 5 bardzo duży wpływ projektu na poprawę sytuacji.

Uwaga: w pytaniu pojawiają się wyłącznie warianty, co do których w P1 wskazano „niewielkie polepszenie” lub „duże polepszenie”.

	0	1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
komfort / wygoda życia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poczucie bezpieczeństwa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
aktywność społeczna (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sytuacja materialna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
uczestnictwo w kulturze (np. kino, koncerty, wystawy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
aktywność zawodowa (np. awans lub zdobycie nowej, lepszej pracy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
dostęp do instytucji publicznych i ich usług	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poziom zdrowia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

P6. W jakim stopniu projekt <x> jest dopasowany do P. potrzeb życiowych?

☐	bardzo małym
☐	małym
☐	średnim
☐	dużym
☐	bardzo dużym
☐	trudno powiedzieć

P7. Na koniec pozwolę sobie przeczytać P. listę możliwych działań do podjęcia w P. mieście przez samorząd oraz inne instytucje i organizacje. Proszę dokonać ich oceny pod kątem ich pilności w odniesieniu do tej części miasta w której P. mieszka. Proszę o ocenę wymienianych aspektów na skali od 0 do 5, gdzie 0 oznacza, że dany rodzaj działań jest całkowicie niepotrzebny a 5 – że wskazane działanie jest bardzo pilne.

Uwaga: warianty rotowane

	0	1	2	3	4	5	trudno powiedzieć
promocja miasta na szczeblu ponadlokalnym	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zwiększenie skali lub jakości zasobów mieszkaniowych	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rozwój oferty kulturalnej miasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poprawa sprawności komunikacyjnej	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zwiększenie atrakcyjności turystycznej	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poprawa estetyki przestrzeni miejskiej	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poprawa komfortu / wygody mieszkańców	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

zwiększenie bezpieczeństwa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zwiększenie aktywności społecznej (np. uczestnictwo w zebraniach, członkostwo w organizacjach)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
polepszenie sytuacji materialnej mieszkańców	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zwiększenie uczestnictwa w kulturze	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
aktywność zawodowa mieszkańców	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
zwiększenie dostępu do instytucji publicznych i ich usług	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
podniesienie poziomu zdrowia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
poprawa sytuacji lokalowej instytucji publicznych (np. urzędów, szkół)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

METRYCZKA

Na koniec chciał/a/bym zadać P. kilka pytań, które posłużą celom statystycznym.

M2. W którym z poniższych przedziałów zawiera się P. aktualny wiek?	
do 20 lat	☐
21 – 30 lat	☐
31 – 40 lat	☐
41 – 50 lat	☐
51 – 60 lat	☐
61 – 70 lat	☐
71 – 80 lat	☐
81 lat i więcej	☐
odmowa odpowiedzi	☐

M2. Jakie posiada P. obecnie wykształcenie?	
podstawowe lub niepełne podstawowe	☐
gimnazjalne	☐
zasadnicze zawodowe	☐
średnie ogólnokształcące	☐
średnie zawodowe	☐
wyższe I stopnia (tytuł licencjata, inżyniera)	☐
wyższe II stopnia (magistra magistra, lekarza medycyny)	☐
odmowa odpowiedzi	☐

M3. Jaka jest w chwili obecnej P. sytuacja na rynku pracy?	
<i>Ankieter: W razie wątpliwości wyjaśnić, iż chodzi o sytuację główną, która przynosi największą część dochodów lub zajmuje największą część czasu.</i>	
Pracuję na etacie	☐
Pracuję na umowę o dzieło / zlecenie	☐
Pracuję bez umowy	☐
Jestem zarejestrowany w urzędzie pracy jako bezrobotny	☐
Jestem zarejestrowany w urzędzie pracy jako poszukujący pracy	☐
Nie pracuję, ale nie jestem zarejestrowany w urzędzie pracy	☐
Prowadzę firmę	☐
Uczę się/studiuję	☐
Jestem emerytem/rencistą	☐

Inna sytuacja. Jaka?	☐
Odmowa odpowiedzi	☐

M4. Ile osób liczy P. gospodarstwo domowe?

Ankieter: W razie potrzeby wyjaśnić, iż chodzi o osoby, które wspólnie gospodarują pieniędzmi – łączą swoje dochody i wydatki, nawet jeśli nie zamieszkują wspólnie. W przypadku odmowy odpowiedzi wpisać 998

osób

M5. W którym z poniższych przedziałów mieści się suma przeciętnych miesięcznych dochodów wszystkich członków P. gospodarstwa ?

☐	do 1000 zł
☐	od 1001 do 2000 zł
☐	od 2001 do 3000 zł
☐	od 3001 do 5000 zł
☐	od 5001 do 7000 zł
☐	7001 zł i więcej
☐	nie wiem
☐	odmowa odpowiedzi

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Badanie ewaluacyjne finansowane jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013